

รายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์
โครงการวิจัยแนวทาง การพัฒนาไปสู่ระบบ
การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม
กรณี กลุ่มชาวนาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม ภายใต้เครือข่าย
มูลนิธิธรรมะร่วมใจ จ.ยโสธร

โดย

นิคม เพชรผา และคณะ

ชุดโครงการ วิจัยด้านสหกรณ์

31 พฤษภาคม 2555

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว.ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม กรณีกลุ่มชาวนาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม ภายใต้เครือข่ายมูลนิธิธรรมะร่วมใจ จังหวัดยโสธร เป็นโครงการวิจัยที่มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อสืบค้น ศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ / การประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

การตอบใจทย์ตามวัตถุประสงค์ในข้อนี้ ต้องทำการศึกษา สืบค้นข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงานองค์กรต่างๆ ที่หลากหลายทั้งในและต่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็ต้องทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยการเก็บข้อมูล ด้วยการเข้าไปสำรวจ สอบถาม พูดคุยแบบเจาะจง กับนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทีมวิจัยได้ดำเนินการอย่างจริงจังและทำอย่างเต็มความสามารถ นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาทีมวิจัยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องภาษาต่างประเทศ นับเป็นการ learning by doing จริงๆ

2. เพื่อสร้างระบบการรับรองมาตรฐาน / การประกันคุณภาพภายในสำหรับ “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม”
3. การตอบใจทย์ตามวัตถุประสงค์ข้อนี้เป็นกรวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ต้องลงพื้นที่และใช้วิธีการแบบมีส่วนร่วม

ร่วมอย่างจริงจัง ยิ่งในช่วงการทดสอบโดยการนำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม และคู่มือการประกันคุณภาพไปทดลองใช้กับชาวนาสมาชิก 119 ราย นั้น มีข้อจำกัดและปัญหาอุปสรรคค่อนข้างมาก เพราะทีมวิจัยที่สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการ ได้นั้นมีน้อย แต่ต้องทำระบบการรับรองให้ครบวงจร ทั้ง **ต้นน้ำ**(การผลิต) **กลางน้ำ** (การแปรรูปและบรรจุภัณฑ์) **ปลายน้ำ** (การตลาดและผู้บริโภค) และยิ่งไปกว่านั้นคือ มีการจัดตั้งสภาผู้บริโภค ซึ่งเป็นการเพิ่มงานเพื่อให้ระบบการรับรองมาตรฐานมีคุณค่าได้รับความน่าเชื่อถือมากขึ้น

4. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์คุณธรรม ที่นำไปสู่ความน่าเชื่อถือในระดับสากล

การตอบใจทย์ตามวัตถุประสงค์ในข้อนี้ ต้องวิเคราะห์สังเคราะห์และถอดบทเรียน จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งหมด

ทีมวิจัยได้พยายามที่จะสร้างสรรค์ผลงานการวิจัย ให้เป็นไปตามแผนการวิจัยที่กำหนดไว้ในสัญญาจนสามารถสรุปผลและออกแบบระบบงานที่เป็นแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม และได้จัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมพร้อมคู่มือการประกันคุณภาพตามมาตรฐานออกมาเป็นรูปเล่มพร้อมจัดทำเอกสารประกอบอย่างครบถ้วนด้วยแล้ว ท่านสามารถนำไปทดลองใช้ได้ทันที

ที่มวิจัยขอขอบคุณชาวณาคุณธรรมทุกท่าน กรรมการสภาผู้ปริเภาค้าวคุณธรรมทุกคน ที่ให้ความ
ร่วมมือสนับสนุนทุกสภาพการ จนรายงานผลการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้

เจริญธรรม สำนึกดี

นิคม เพชรผา และ คณะ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
บทที่ 3 การดำเนินการวิจัย	38
3.1 ขอบเขตการวิจัย	38
3.2 วิธีการเก็บข้อมูล	40
3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม	41
บทที่ 4 ผลการวิจัย	43
ผลการวิจัยตามแผน	43
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1	46
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2	86
มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม	91
คู่มือการประกันคุณภาพ	100
ผลการปฏิบัติทดลองใช้คู่มือประกันคุณภาพ	119
กลุ่มชาวนาที่เข้าร่วม	119
ความเห็นและข้อเสนอแนะของเครือข่ายสภาผู้บริโภค	123
ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ	124
ชุดความรู้ที่ได้รับจากการขับเคลื่อนตามแผนการประกันคุณภาพ	131
สรุปผลการถอดบทเรียนจากการทดลองใช้คู่มือประกันคุณภาพ	142
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3	144
ข้อเสนอเชิงนโยบาย	144
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ	148
สรุปผลการวิจัย	148
ปัญหาอุปสรรค	150
ข้อเสนอแนะ	151
ภาคผนวก	152

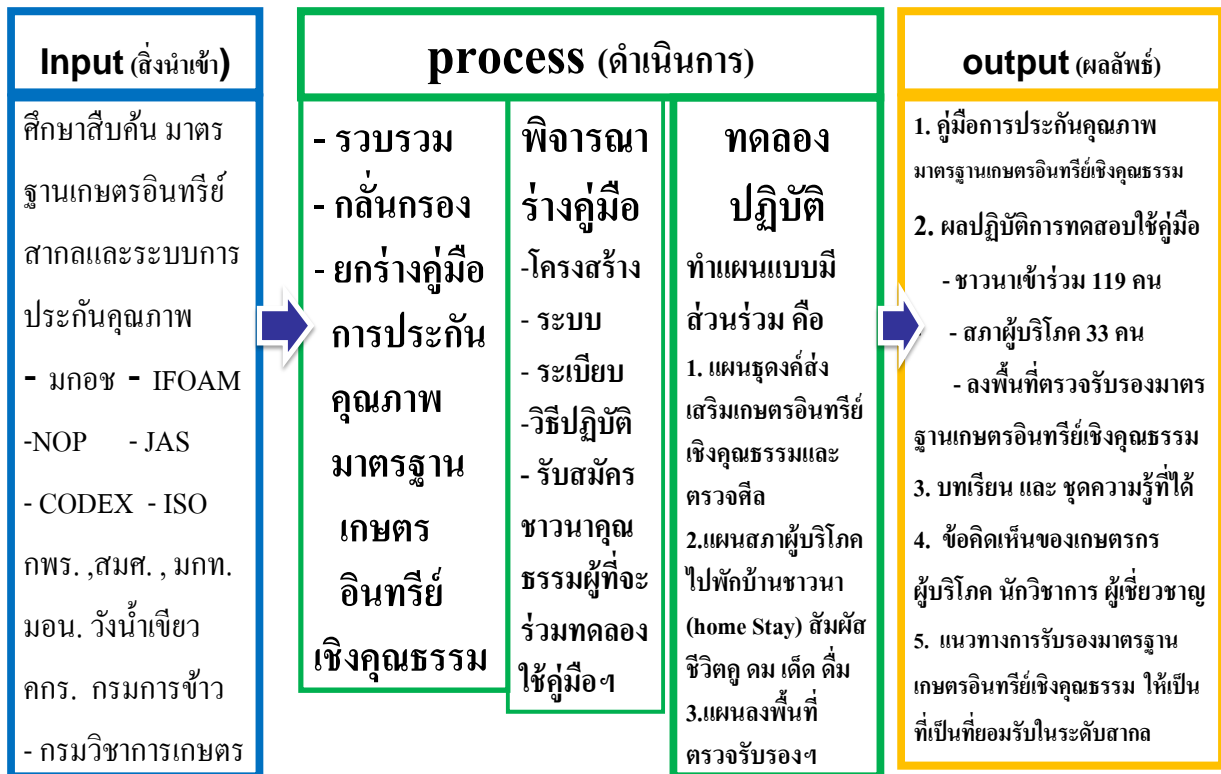
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม กรณีกลุ่มชาวนาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม ภายใต้เครือข่ายมูลนิธิธรรมะร่วมใจ จังหวัดยโสธร มีวัตถุประสงค์

1. เพื่อสืบค้น ศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ / การประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม
2. เพื่อสร้างระบบการรับรองมาตรฐาน / การประกันคุณภาพภายในสำหรับ “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม”
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์คุณธรรม ที่นำไปสู่ความน่าเชื่อถือในระดับสากล

การตอบใจวิจัยในครั้งนี้ ทีมนักวิจัยได้ทำการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีเชิงระบบ ดังแผนภาพ

กระบวนการดำเนินงานของโครงการวิจัย

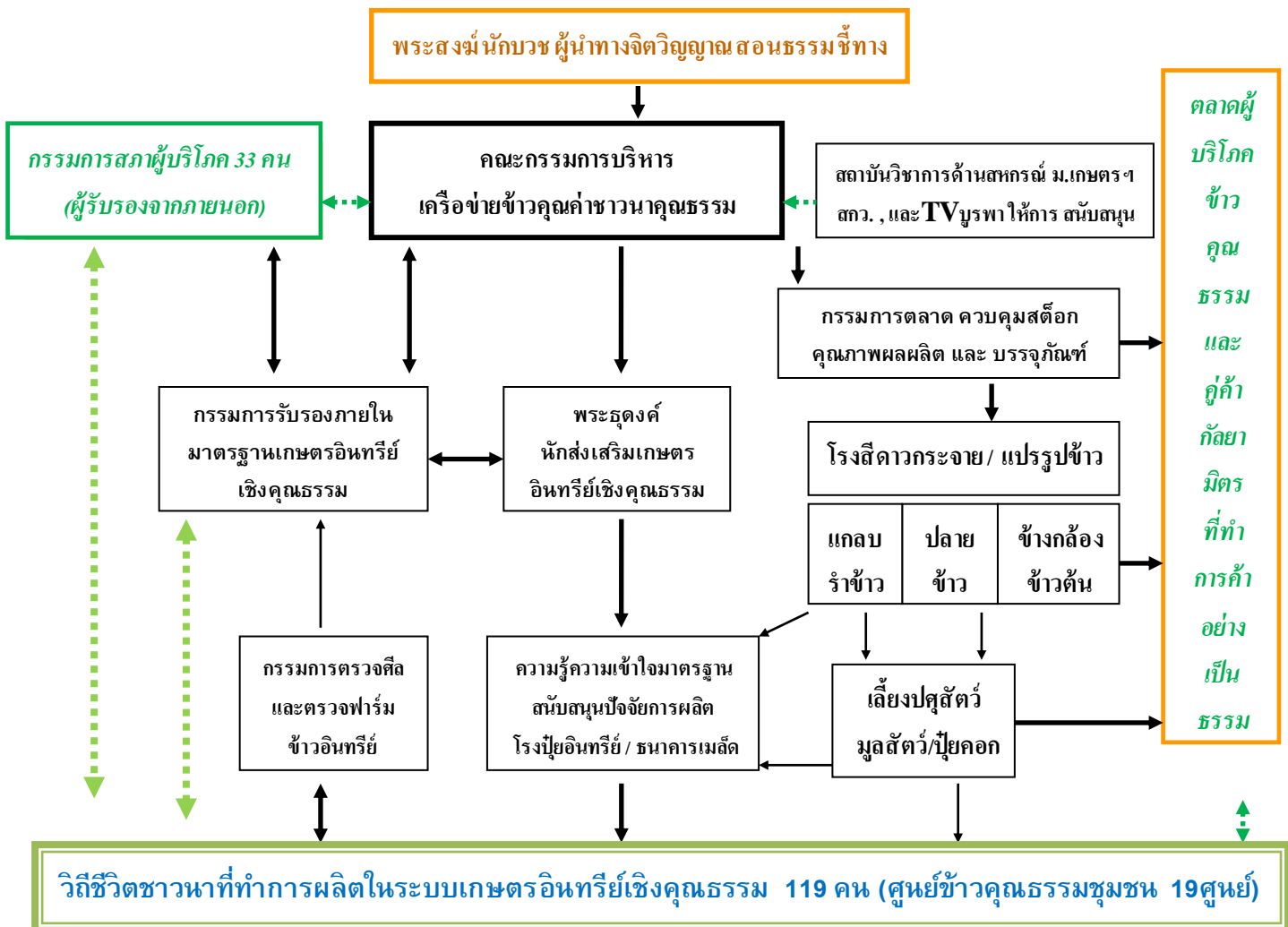
เริ่มจากการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ โดยทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับเกษตรกร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริโภค ที่เกี่ยวข้อง และทำการเก็บข้อมูล ด้วยการเข้าไปสำรวจ สอบถาม พูดคุยแบบเจาะจง จน

สามารถสร้างตัวแบบที่เรียกว่า **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** มีเนื้อหาข้อกำหนดเป็นมาตรฐาน 45 ข้อ และได้ออกแบบ **คู่มือการประกันคุณภาพ** ให้สามารถที่จะนำไปปฏิบัติแล้วบรรลุตามมาตรฐานที่กำหนด

ทีมนักวิจัยได้มีปฏิบัติการลงพื้นที่โดยเฉพาะช่วงการนำเอามาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม และคู่มือการประกันคุณภาพไปทดลองใช้กับชาวนาสมาชิก 119 ราย นั้น มีการลงพื้นที่อย่างเข้มข้น

ผลการวิจัยพบว่า ระบบการรับรองมาตรฐานที่มีการดำเนินงานอยู่อย่างเป็นทางการและเป็นยอมรับกันในวงกว้างทั่วไป ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศนั้น ล้วนเป็นมาตรฐานที่ทำการตรวจรับรองกระบวนการผลิตเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคว่า ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มานั้นมีความเป็นผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ไร้สารพิษ แต่ตัวคนผู้ผลิต (เกษตรกร ชาวนา) จะมีชีวิตยากลำบาก เจ็บป่วย มีหนี้สิน กินสูบตี๋มเสฟ (เหล้า เบียร์ บุหรี่ ยาเสพติด เล่นการพนัน มีอบายมุข) ถูกเอาัดเอาเปรียบอย่างไร ไม่มีข้อกำหนดห้ามและบอกแนวทางแก้ไขเอาไว้ในมาตรฐาน

ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่ทีมนักวิจัยได้พัฒนาขึ้น ดังแผนภาพ

จากแผนภาพระบบการตรวจรับรองจะเห็นว่ามีการตรวจรับรองใน 2 ระดับ คือ ระบบการตรวจรับรอง

ภายใน (ตัวอักษรตัวตรง) และระบบการตรวจรับรองจากภายนอก (ตัวอักษรตัวเอียง) ที่เรียกว่า **สภาผู้บริโภครหรือเครือข่ายผู้บริโภครหรือเครือข่ายคนกินข้าวกล้องขาวนา** ซึ่งทำให้ระบบการตรวจรับรองนี้มีคุณค่าและได้รับความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

สำหรับในส่วนของ **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** และ **คู่มือการประกันคุณภาพ** ที่ทีมวิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้นแล้วนำมาปฏิบัติการทดลองใช้จริงๆกับชาวนาคุณธรรมที่สมัครเข้าร่วม 119 ราย ในระยะเวลา 1 รอบการผลิตนั้น ผลการวิจัยพบว่า ตัวข้อกำหนด **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม 45 ข้อ** และ **คู่มือการประกันคุณภาพ** นั้นเป็น **นวัตกรรมใหม่** เป็นชุดความรู้เกี่ยวกับ **ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** ที่มีลักษณะเป็นทั้ง **กระบวนการ** และ **ผลิตภัณฑ์** กลุ่ม / องค์กร ชาวนาสามารถนำเอา **ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** และ **คู่มือการประกันคุณภาพ** ตาม **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** ไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา **มนุษย์ให้เป็นคนที่มีคุณค่า** และคนที่มีคุณค่านี้ก็ได้กลายเป็น **ต้นธารของสายน้ำแห่งความดี** ผลิตข้าวพืช ผัก ผลไม้อินทรีย์ไร้สารพิษ ออกมาเป็น **อาหารที่มีคุณค่า** ให้แก่มนุษยชาติ ผู้บริโภคทั้งแผ่นดินในระบบการค้าที่เป็นธรรม

และข้อเสนอเชิงนโยบายที่จะทำให้ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์คุณธรรม ได้รับความน่าเชื่อถือในระดับสากล นั้นประกอบด้วย

1. นโยบายสร้างจิตสำนึกการพึ่งตนเอง สร้างคุณค่าให้ชีวิตตามวิถีเศรษฐกิจพอเพียง
2. นโยบายส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกร ชาวนา และผู้บริโภคร ได้ทำการค้าที่เกื้อกูลเป็นธรรม (CSA)
3. นโยบายสนับสนุนให้เครือข่ายผู้บริโภครและผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจรับรองมาตรฐาน ซึ่งเป็นการเพิ่มคุณค่าของงานระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมได้รับความน่าเชื่อถือมากขึ้น
4. นโยบายสนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาให้มีการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ไร้สารพิษที่มีการรับรองมาตรฐานในระดับสากลให้เพิ่มมากขึ้น โดย
 - 4.1 การสร้างเครือข่ายและการขยายพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์
 - 4.2 จัดหาปัจจัยการผลิตให้เพียงพอกับการผลิตพืชอินทรีย์
 - 4.3 การสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาผลผลิตข้าวอินทรีย์โดยการใช้งานวิจัยแบบมีส่วนร่วม
 - 4.4 การพัฒนาเทคโนโลยีการแปรรูป และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากข้าวอินทรีย์

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจาก โครงการวิจัยนี้ มีกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือการประกันคุณภาพ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมด้วย ผู้ทำวิจัยมีความเห็นว่า กิจกรรมการทดลองใช้คู่มือฯ นั้นควรจะต้องนำมาทดลองใช้ ในสภาพที่สอดคล้องกับฤดูกาลที่มีการผลิตจริงของพืชแต่ละชนิด แต่ละพื้นที่ (ภูมิภาค) และควรที่จะต้องมีการปฏิบัติการทดลองใช้คู่มืออย่างน้อย 3 รอบการผลิต เช่น กรณีการผลิตข้าว นาปีของชาวนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือการประกันคุณภาพ นี้ ควรอยู่ในช่วง เดือน มกราคม ถึง เดือนมีนาคมของปีถัดไป เป็นต้น

บทที่ 1

บทนำ

เครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรม เป็นเครือข่ายที่เกิดจากการทำงานต่อยอดจากการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์แบบรับรองมาตรฐานสากล ของกลุ่มโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดยโสธร การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์แบบมีการรับรองมาตรฐานสากลนั้นทำกันมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 แล้ว ชาวนาสามารถปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ให้เป็นข้าวที่ปลอดภัยไร้สารพิษ ผลผลิตข้าวอินทรีย์ถูกส่งไปขายทั้งในและต่างประเทศ ชาวนาเกษตรอินทรีย์มีการรวมกลุ่มเป็นองค์กรชาวนาได้ในระดับหนึ่ง แต่คุณภาพชีวิตของชาวนาเหล่านั้นกลับยังไม่ดีเท่าที่ควร เพราะเขายังไม่สามารถทำให้ชีวิตร่างกายของตัวเองปลอดภัยจากพิษภัยของอบายมุข เช่น เหล้า บุหรี่ สุรา ยาสูบกำลัง การพนัน เล่นหวย ทวยบังไฟ ไก่ชน พฤติกรรมในชีวิตประจำวันส่อไปในทางละเมิดต่อศีลธรรม การดำเนินชีวิตที่ผิดทางดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้ชาวนาเป็นหนี้สินเพิ่มขึ้น ราคาผลผลิตก็ตกต่ำซ้ำเติม จึงเป็นปัญหาใหญ่และทำให้ปัญหาอื่นๆ ตามมาอีกมากมาย กลายเป็นภาระหนักของชาวนา ในยุคของสังคมโลกาภิวัตน์

ในปี พ.ศ. 2548 เครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม เริ่มต้นโครงการข้าวคุณธรรมด้วยการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มชาวนาเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร กับผู้บริหารสถาบันวิชาการ ด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ข้อสรุปของเวทีทำให้ได้ **ปฏิญญาชาวนา** ว่า ชาวนาผู้ที่จะเข้าร่วมโครงการของเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม (ข้าวคุณธรรม) นั้น **ต้องรวมกลุ่มออมสวัสดิการกองทุนเกลือ ปฏิบัติตนตามหลักศีล ๕ ลด ละ เลิกอบายมุข ไม่ดื่มสุรา ของมีเงินเมา เหล้า เบียร์ ไม่สูบบุหรี่ ไม่เล่นการพนัน และทำการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐานสากล** ถ้าชาวนาปฏิบัติตนตามมาตรฐานข้าวคุณธรรมที่กำหนดร่วมกันแล้วนี้ น่าจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนจากปัญหาต่างๆได้

เป้าหมายของข้าวคุณธรรม

1. เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของผู้ผลิตและครอบครัว ผู้การพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
2. เพื่อพัฒนาระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์อย่างมีคุณธรรม
3. เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนภายในฟาร์มและให้มีความหลากหลายทางชีวภาพ
4. เพื่อฟื้นฟู รักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการใช้ทรัพยากรในฟาร์มมาหมุนเวียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศในฟาร์ม และความยั่งยืนของระบบนิเวศโดยรวม
6. ป้องกันและหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

7. สนับสนุนระบบการผลิตและกระบวนการจัดการทุกขั้นตอน ที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรมยึดหลักการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูปที่เป็นวิถีการธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

ปีพ.ศ. 2549 - 2550 มีชาวนาที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ จำนวน 108 คน เมื่อเวลาผ่านไป 1 ปีผลการตรวจประเมินมีชาวนาผู้ผ่านเงื่อนไขตามมาตรฐาน “ข้าวคุณธรรม” เพียง 38 คน รวบรวมผลผลิตข้าวเปลือกคุณธรรมในปีแรกได้จำนวน 168 ตัน (ข้าวหอมมะลิ 105) ขายได้ในราคา 10.50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งสูงกว่าราคาซื้อขายในตลาดทั่วไป (8.00 บาทต่อกิโลกรัม) ในขณะนั้น กิโลกรัมละ 2.50 บาท ทั้งนี้เพราะโครงการได้ร่วมมือกับภาคีพันธมิตรชุมชนเกษตรกรรมแห่งประเทศไทย จำกัด (ชสท.) ภาคีพันธมิตร KU Outlet Center มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กลุ่มธุรกิจเดอะมอลล์กรุ๊ป สยามพารากอน และบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ให้การสนับสนุนส่งเสริมการขายเพื่อสร้าง “ตราสินค้าข้าวคุณธรรม” จนเกิดเป็นเครือข่ายคุณค่าข้าวคุณธรรมขึ้นภายใต้ ภาคีพันธมิตรที่มีเป้าหมายร่วม ในการสนับสนุนกลุ่มชาวนาคุณธรรม โดยกลุ่มชาวนาดังกล่าวได้กำหนดปฏิญญาร่วมกันที่จะมุ่งพัฒนาตนเองที่จะบุกเบิก การพัฒนาระบบการผลิตและการค้าข้าวที่จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม

ปีพ.ศ. 2550 - 2551 มีชาวนาที่สนใจจะสมัครเข้าร่วมโครงการจำนวนมาก แต่ในกลุ่มแกนนำเห็นตรงกันว่า ควรจะได้นำบทเรียนในปีแรกมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และพัฒนากลุ่มเดิมก่อนให้เกิดความมั่นคงในแนวทางของข้าวคุณธรรม เพื่อจะพัฒนาให้เป็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน ก่อนจะขยายผลไปสู่ชาวนาที่สนใจ โดยในเบื้องต้นแนะนำให้ไปเข้าสมัครขอรับรองแบบ “เกษตรอินทรีย์ธรรมดา” ก่อน เมื่อพร้อมจึงจะเข้ามาร่วมในกลุ่ม “ข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม” ต่อไป ดังนั้นในปีที่ 2 จึงมีชาวนาเข้าร่วมโครงการจำนวน 82 คน และมีชาวนาที่ผ่านการรับรองมาตรฐานข้าวคุณธรรม จำนวน 71 คน ได้ผลผลิต (รวมข้าวทุกพันธุ์) 464 ตัน มีการจัดจำหน่ายทั้งสิ้น 203 ตัน โดยจัดสรรให้กลุ่มเดอะมอลล์ กรุ๊ป และ สยามพารากอน 100 ตัน บริษัทแคลร์อินเตอร์เนชั่นแนล โปรดักส์ 50 ตัน กลุ่มพี่น้องญาติธรรมดินหนองแดนเหนือ จังหวัดอุดรธานี 30 ตัน และเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ 23 ตัน และเครือข่ายได้ดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนเครื่องหมายการค้า ข้าวคุณธรรม ที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัดยโสธร นอกจากนั้นกลุ่มข้าวคุณธรรมยังได้รวบรวมกันออมเงินสวัสดิการกองทุนหนุนเกื้อเพื่อชาวนาคุณธรรม บนหลักการพึ่งพาตนเอง และดำเนินการจัดตั้งกลุ่มโรงสีข้าวขนาดเล็ก (โรงสีดาวกระจาย) ซึ่งก่อให้เกิดกิจกรรมเสริมรายได้แก่ตัวเอง และคนครอบครัวที่มาช่วยเหลือกันคัดคุณภาพ บรรจุหีบห่อ และรับจ้างรายวันในศูนย์ข้าวคุณธรรม ช่วงสิ้นสุดโครงการปีที่ 2 กลุ่มชาวนาคุณธรรมรวมตัวกันพัฒนาให้ศาลาการเปรียญวัดป่าสวนธรรมร่วมใจ ซึ่งเป็นศูนย์กลางที่ตั้งของเครือข่าย ให้เป็น “โรงเรียนชาวนาคุณธรรม” หรือเป็น “มหาวิทยาลัยไต้หวัน” แต่คนทั่วไป มักจะเรียกเราว่า “ศูนย์ฝึกอบรมคุณธรรมกสิกรรมธรรมชาติจังหวัดยโสธร” เพื่อเผยแพร่และเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้สนใจ ซึ่งเป็นการพัฒนาวิถีชีวิตของชาวนาแบบ บูรณาการให้เข้ากับระบบการตลาดยุคใหม่ คือ ระบบการผลิตและการค้าที่เป็นธรรม (Fair trade)

ปีพ.ศ. 2552 - 2553 มีชาวนาที่สนใจจะสมัครเข้าร่วมโครงการข้าวคุณธรรมเพิ่มขึ้นจำนวน 200 คน เนื่องจากผู้ที่ผ่านการอบรมแล้วมีความต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนสู่การผลิตที่ปลอดภัยทั้งต่อตัวเอง ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ธรรมชาติหนองขยอ จำกัด ซึ่งเป็นสหกรณ์ที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ มีมติอนุญาตให้สมาชิกสหกรณ์สมัครเข้าร่วมโครงการข้าวคุณธรรม โดยให้สมัครเข้าสู่การรับรองมาตรฐานแบบเกษตรอินทรีย์ธรรมชาติ หรือแบบเกษตรอินทรีย์คุณธรรม ให้เหมาะสมตามระดับจิตวิญญาณของตน เป็นการขยายผลโครงการข้าวคุณธรรมสู่ภาคีพันธมิตรและชาวนากลุ่มอื่นผ่านศูนย์การเรียนรู้ข้าวคุณธรรม เพื่อสร้างระบบการผลิตและการค้าที่เป็นธรรมให้ต่อเนื่องไป ขณะที่กองทุนหนุนเกื้อเพื่อสวัสดิการชาวนา ซึ่งเป็นการออมเพื่อให้ มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมกลุ่ม จำนวน 1,650 คน มีเงินออมที่เป็นจัดตั้งเป็นกองทุนเพื่อนชาวนา 1,500,000 บาท สามารถรวบรวมข้าวเปลือกของชาวนาคูณธรรมไว้แปรรูปได้กว่า 150,000 กิโลกรัม

ปัจจุบัน**เครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคูณธรรม** (กลุ่มข้าวคุณธรรม) มีสมาชิกที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์คุณธรรม 103 คน พื้นที่ทำนาข้าวอินทรีย์ 5,110 ไร่ กระจายกันอยู่ใน 5 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปริมาณข้าวเปลือกอินทรีย์คุณธรรม ประมาณ 1,000,000 กิโลกรัม ขณะที่ผู้บริโภคข้าวอินทรีย์คุณธรรมที่เป็นขาประจำในเมืองใหญ่ก็ได้รวมตัวกันเป็น**เครือข่ายคนกินข้าวเกื้อกูลชาวนา** โดยผู้บริโภคและผู้ผลิตได้มีจัดเวทีพบปะแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจในเรื่องของคุณค่าและตกลงกันว่าจะเอื้อเพื่อเกื้อกูล เป็นกัลยาณมิตร ที่ไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน ผู้บริโภคก็มีความมั่นใจว่าได้รับอาหารที่ปลอดภัยไร้สารพิษจริงๆตลอดทั้งปี ผู้ผลิตก็สามารถที่จะวางแผนการผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาดที่มีความชัดเจน ขายได้ราคาที่ผ่านการเจรจาอย่างเป็นธรรม

ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา นั้น ผลผลิตข้าวอินทรีย์คุณธรรม ได้รับการประทับตราและประกาศรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (IFOAM ACCREDITED) เพื่อให้ผู้บริโภคและตลาดทั่วไป เข้ามั่นใจว่าเป็นผลิตผลที่ปลอดภัยไร้สารพิษ ในการนี้ เครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคูณธรรม (ข้าวคุณธรรม) มีค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการสมัครขอรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานผู้ตรวจสอบรับรองมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์ คือ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ดำเนินการภายใต้มูลนิธิมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มกท.) ไปแล้วจำนวน กว่า 350,000 บาท ถ้าเป็นเช่นนี้ไปเรื่อยๆ ชาวนาคงต้องมีค่าใช้จ่ายที่เรียกว่า ค่าธรรมเนียมการตรวจรับรอง ที่มากขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งการรับรองนั้นที่สุดแล้วก็เพียง เพื่อให้ได้กระดาษ (ใบประกาศ) 1 แผ่น เอาไว้อ้างใครต่อใครว่าตัวเองได้ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยใช้เงินเป็นสื่อหรือตัวเชื่อมโยงไปสู่ การรับรอง ไม่ได้มีหลักประกันใดๆ ว่า กระดาษ (ใบประกาศ) 1 แผ่นนั้นจะทำให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตได้พบปะพูดคุยทำความเข้าใจในเรื่องของเชิงคุณค่า ความเอื้อเพื่อเกื้อกูล ความเป็นกัลยาณมิตร ความไว้เนื้อเชื่อใจซึ่งกันและกัน

ในส่วนของการซื้อขายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม(ข้าวคุณธรรม) นั้น มีการสร้างการยอมรับนับถือต่อกันในโดยยึดถือเอา คุณธรรม คือการประพฤติปฏิบัติตามหลัก ศีลธรรมจริงๆ มีการพิสูจน์ตรวจสอบรับรองตัวเองจนเข้ากระแสเป็นเรื่องของวิถีชีวิต (ในทุกสถานที่ ทุกกาลเวลา ก็เป็นเช่นนี้)

มาตรฐานการผลิตข้าว คุณค่าชาวนาคุณธรรม (ข้าวคุณธรรม) นั้นมีการประกาศตนเองว่าจะพิสูจน์ตนด้วยการตรวจคือ คือตรวจตัวเอง (ต่อ.) พวกเราชาวนาคุณธรรมจึงมีความสนใจใฝ่รู้ว่า ถ้าหากเราจะดำเนินการรับรองมาตรฐานผลผลิตข้าวคุณธรรมในเชิงการให้ผู้บริโภคและผู้ผลิตได้พูดคุยทำความเข้าใจในเรื่องของคุณค่า ความเอื้อเพื่อเกื้อกูล ความเป็นกัลยาณมิตร ความไวเนื้อเชื่อใจกัน การสร้างเครือข่ายขยายออกไปสู่ระดับสากล จะต้องทำอย่างไรจึงจะเกิดประโยชน์กับตนเอง ชุมชน สังคมและมวลมนุษยชาติ

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องหาคำตอบด้วยการศึกษาวิจัยเชิงปฏิบัติการและพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์คุณธรรม เพื่อหา **รูปแบบที่เหมาะสม ของระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่ชาวนาสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเองและได้รับความน่าเชื่อถือในระดับสากล** ขึ้นมา โดยในปีแรกจะเริ่มดำเนินการโครงการประกันคุณภาพตนเอง ควบคู่ไปกับการเรียนรู้สำหรับรูปแบบที่เหมาะสมของระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมต่อไป

1. คำถามการวิจัย

แนวทางการพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ซึ่งชาวนาสามารถทำได้ด้วยตนเองและได้รับความน่าเชื่อถือในระดับสากล ควรเป็นอย่างไร

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

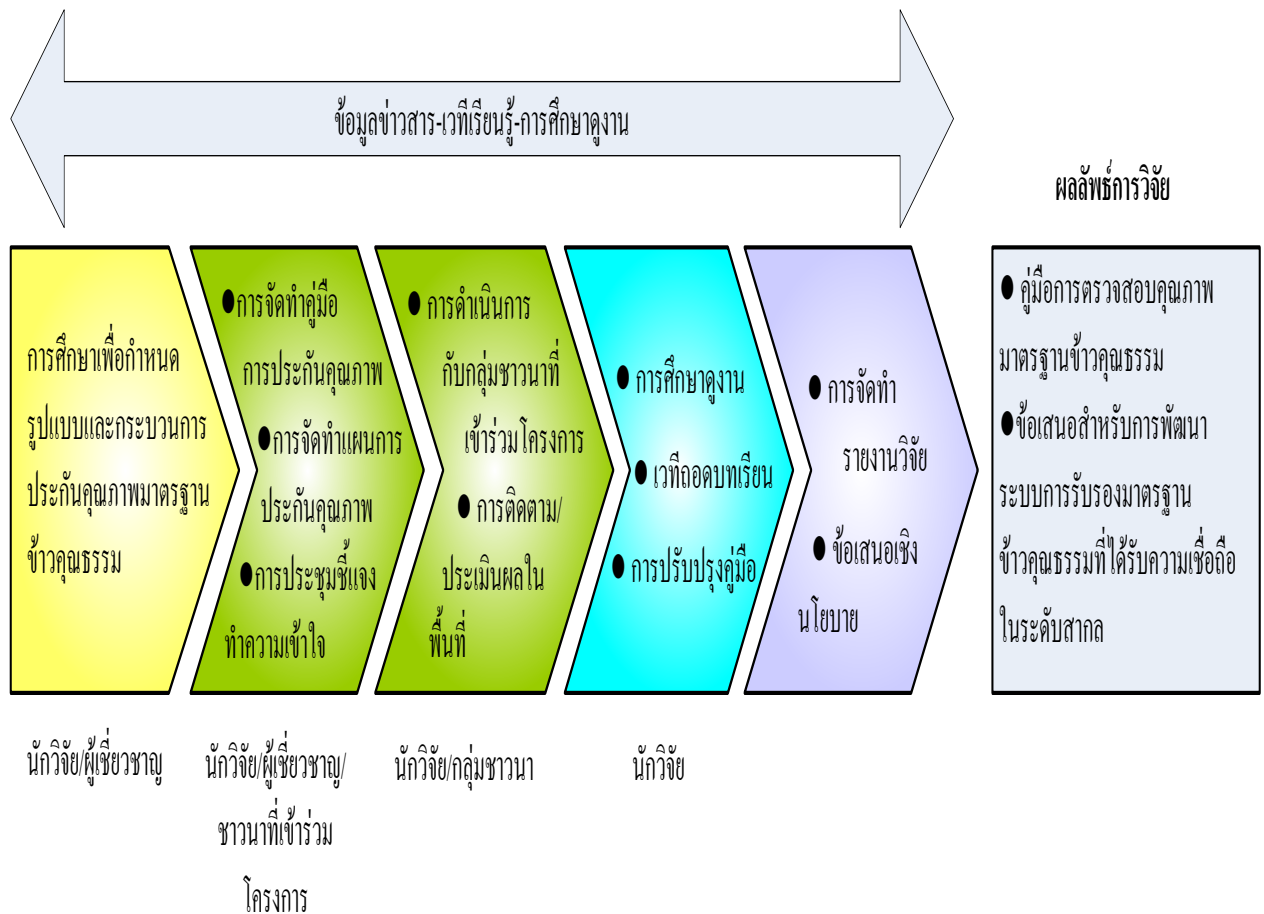
1. เพื่อสืบค้น ศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ / การประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม
2. เพื่อสร้างระบบการรับรองมาตรฐาน / การประกันคุณภาพภายในสำหรับ “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม”
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์คุณธรรมที่นำไปสู่ความน่าเชื่อถือในระดับสากล

3. กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัย แบ่งการดำเนินงานวิจัยออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาเพื่อกำหนดรูปแบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ / การประกันคุณภาพภายใน ซึ่งจะเป็นขั้นตอนของการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ชุดความรู้เกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพภายในและการรับรองมาตรฐานตามหลักสากล

2. การจัดทำคู่มือและแผนการประกันคุณภาพ ซึ่งจะเป็นไปภายใต้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งจะได้ผลงานวิจัยเป็นคู่มือการประกันคุณภาพ เพื่อนำไปทดสอบกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการในปีแรก ภายใต้แผนการประกันคุณภาพที่มีมูลนิธิธรรมะร่วมใจเป็นองค์กรเจ้าภาพ
3. การจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ เพื่อดำเนินการประกันคุณภาพตามคู่มือประกันคุณภาพ
4. การดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ(workshop)แบบมีส่วนร่วมของชาวนาผู้ผลิตข้าวที่เข้าร่วมโครงการ เครือข่ายคนกินข้าว เกื้อกูลชาวนาจาก USA, UK, ไต้หวัน ฮองกง ญี่ปุ่น จีน กรุงเทพฯ เครือข่ายผู้บริโภคข้าวของมูลนิธิธรรมะร่วมใจ และที่มนักวิจัย การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการนี้จะเน้นเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สานสัมพันธ์เอื้อเพื่อเกื้อกูลต่อกัน และมุ่งหมายให้เป็นแผนปฏิบัติการที่นำมาใช้ทดสอบระบบของกระบวนการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ “เชิงคุณธรรม”
5. การจัดทำรายงานความก้าวหน้าเพื่อนำเสนอ สกว. และผู้ทรงคุณวุฒิ ให้ข้อเสนอแนะ
6. การติดตามงานในพื้นที่ เพื่อกำกับแนะนำ การปฏิบัติตามขั้นตอน/กระบวนการ
7. การจัดเวทีเรียนรู้เพื่อพัฒนากรอบคิดและหลักการทำงานประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐานที่เป็นสากลในการนำมาประยุกต์ให้เหมาะสม โดยขอทำข้อตกลงความร่วมมือกับองค์กรรับรองมาตรฐานอื่นเช่น มกท. มกอช. กพร. ฮาลาน สมอ. ISO เฉพาะอย่างยิ่งกับ มกท. ควรทำให้เป็นต้นแบบ
8. การศึกษาดูงานในองค์กร/หน่วยงานที่มีภารกิจด้านการประกันคุณภาพและการรับรองมาตรฐาน
9. การประเมินผล/การสังเคราะห์

รูปที่ 1 สรุปภาพรวมกระบวนการวิจัย

4. แผนการวิจัย

กิจกรรม	ปี 2554-2555												
	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	
1. การสืบค้น- การประสานงานผู้เกี่ยวข้อง – การจัดทำรายงานเบื้องต้น				→									
2. การจัดทำคู่มือและแผนการประกันคุณภาพภายใต้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ			→										
3. การจัดประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับเกษตรกรที่					→								

เข้าร่วมโครงการ													
4.ปฏิบัติการ (workshop)ใน พื้นที่													
5. การจัดทำรายงาน ความก้าวหน้า													
6. การติดตามงานในพื้นที่													
7. การจัดเวทีเรียนรู้ร่วมกับ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง													
8. การศึกษาดูงาน													
9. การประเมินผล / เเวที ถอดบทเรียน													
10. การปรับปรุงคู่มือการ ประกันคุณภาพ													
11. จัดทำรายงานวิจัยฉบับ สมบูรณ์/ข้อเสนอสำหรับ การพัฒนาระบบการรับรอง มาตรฐานข้าวคุณธรรมที่ ได้รับความเชื่อถือในระดับ สากล													

5. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง

5.1 ผลลัพธ์การวิจัยในรายงานความก้าวหน้า

5.1.1 คู่มือการประกันคุณภาพ

5.1.2 แผนการดำเนินการประกันคุณภาพ ภายใต้การมีส่วนร่วมของนักวิจัยและ
ชาวนาภายใต้เครือข่ายมูลนิธิธรรมะร่วมใจที่เข้าร่วมโครงการ

5.1.3 กรอบคิดและหลักการในการประกันคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์และการรับรอง
มาตรฐานตามหลักสากล

5.2 ผลลัพธ์การวิจัยในระยะที่สอง

5.2.1 คู่มือการประกันคุณภาพที่ปรับปรุงแล้ว

5.2.2 รายงานสรุปสำหรับชุดความรู้ที่ได้รับจากการขับเคลื่อนตามแผนการประกัน
คุณภาพจากการวิจัย

5.2.3 รายงานการประเมินความคิดเห็นของเกษตรกรและนักวิชาการเกี่ยวกับการประเมินคุณภาพตามคู่มือ

5.2.4 ข้อเสนอสำหรับแนวทางการรับรองมาตรฐานตามหลักสากล

บทที่ 2

ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาเกษตรกรรมในช่วงเวลาที่ผ่านมา นับตั้งแต่มีการปฏิวัติเขียว (Green Revolution) ได้ส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตของเกษตรกรไทยจากการทำเกษตรแบบดั้งเดิม วิธีชีวิตเกษตรกรพึ่งพาอยู่กับธรรมชาติและทำการเกษตรแบบผสมผสาน ไปสู่การทำเกษตรแบบเชิงเดี่ยวพึ่งพาปัจจัยจากภายนอก เช่น ปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เพื่อมุ่งเน้นการเพิ่มผลผลิตและสร้างรายได้หลักให้กับประเทศ ผลของการพัฒนาตามลักษณะดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกร คือก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ปัญหาหนี้สินเกษตรกร ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และปัญหาด้านสุขภาพของเกษตรกรและผู้บริโภค

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาดังกล่าวได้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดกระแสความใส่ใจเกี่ยวกับสุขภาพ การบริโภคอาหารที่ปลอดภัย และมุ่งเน้นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนมากขึ้น ประเทศไทยได้กำหนด

แผนพัฒนาเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรปลอดภัย ไร้สารพิษ กลไกกรรมธรรมชาติ เป็นต้น

ส่วนทิศทางการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ของประเทศไทยในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์นั้นน่าจะจะได้มาจากวิสัยทัศน์การพัฒนาด้านเกษตรอินทรีย์ ที่สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้กำหนดเอาไว้ว่าจะพัฒนาไปสู่ “การบูรณาการทุกมิติและทุกภาคส่วนให้ร่วมกันทำเกษตรอินทรีย์ มีดีต้องแพร่ขยาย คราวไทยได้บริโภคสู่ครัวโลกอย่างยั่งยืน” จากวิสัยทัศน์น่าจะเชื่อได้ว่าประเทศไทยจะเป็นผู้ผลิตอาหารอินทรีย์ป้อนชาวโลก การกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการเกษตรและอาหารจะต้องเน้นที่การลงทุน ในด้านแหล่งน้ำ งานวิจัยพัฒนา การปรับปรุงพันธุ์ การอบรมความรู้การเกษตร การแปรรูป การรับรองมาตรฐาน การตลาด การจัดการอย่างครบวงจร ผลลัพธ์ตามวิสัยทัศน์การพัฒนาจึงสำเร็จลุล่วง

ค่านิยมของเกษตรอินทรีย์

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Agriculture Movement : IFOM) ได้ให้ค่านิยมของเกษตรอินทรีย์ว่าเป็น “ระบบการเกษตรที่ผลิตอาหารและเส้นใยด้วยความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยเน้นหลักการปรับปรุงบำรุงดิน การเคารพต่อศักยภาพทางธรรมชาติของพืช สัตว์ และนิเวศการเกษตร เกษตรอินทรีย์จึงลดการใช้ปัจจัยการผลิตภายนอก และหลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ เช่นปุ๋ย สารกำจัดศัตรูพืช และเวชภัณฑ์สำหรับสัตว์ และในขณะเดียวกันก็พยายามประยุกต์ใช้ธรรมชาติในการเพิ่มผลผลิตและพัฒนาความต้านทานโรคของพืชและสัตว์เลี้ยง” หลักการเกษตรอินทรีย์จึงเป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิอากาศและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เนื่องจากก่อให้เกิดผลผลิตที่ปลอดภัยจากสารพิษ และช่วยฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน มีหลักการของการอยู่ร่วมกันและพึ่งพิงธรรมชาติทั้งบนดินและใต้ดิน ใช้ปัจจัยการผลิตอย่างเห็นคุณค่า และมีการอนุรักษ์ให้อยู่อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาแบบเป็นองค์รวมและความสมดุลที่เกิดจากความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศทั้งระบบ

หลักการเกษตรอินทรีย์สากล

หลักในการทำเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก นั้นมีหลักการใกล้เคียงกัน จะแตกต่างกันอยู่บ้างก็คือวิธีการปฏิบัติ ซึ่งมีอยู่หลากหลายวิธี มั่นขึ้นกับสภาพแวดล้อมและท้องถิ่นที่ต่างกัน ในที่นี้จะขอยกเอาหลักสากลของ IFOAM ที่มีอยู่ 4 ประการ คือ

1.) **หลักของสุขภาพ (Health)** เกษตรอินทรีย์จะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ พืชมีสุขภาพดี ออกงาม สัตว์กินพืชที่ปราศจากสารพิษทำให้สมบูรณ์ มีผลให้คนบริโภคมีสุขภาพที่ดีด้วย คนจะไม่สามารถแยกออกจากระบบนิเวศที่อาศัยอยู่ได้ ถ้าระบบนิเวศที่สมบูรณ์ ทิวทัศน์งดงาม จะทำช่วยให้มนุษย์ที่อาศัยอยู่ได้มีความสุขกายสบายจิตใจและทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุขได้

2.) **หลักของระบบนิเวศน์ (Ecology)** การทำฟาร์มเกษตรอินทรีย์จะต้องจัดการในฟาร์มให้ผสมกลมกลืนและเกื้อกูลกันของ ดิน พืช สัตว์ โดยการวางแผนการจัดการหมุนเวียนใช้ประโยชน์ของอินทรีย์สารในฟาร์มมากที่สุด การนำกลับมาใช้ใหม่หลายรอบ เช่น วางแผนปลูกพืชอาหารสัตว์ สัตว์กินพืช ถ่ายมูลเป็นปุ๋ยให้กับพืช น้ำเสียจากการเลี้ยงสัตว์นำกลับมาใช้กับพืช เป็นต้น นอกจากนี้ผู้เกี่ยวข้องกับการผลิต การแปรรูป การตลาดและการบริโภคจะต้องปกป้องสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความหลากหลายทางชีวภาพ บรรยากาศ ภูมิทัศน์ที่อยู่อาศัย น้ำ และดิน เพื่อให้ทุกชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย

3.) **หลักของความเป็นธรรม (Fairness)** การทำเกษตรอินทรีย์ต้องคำนึงถึงความสัมพันธ์ของเกษตรกรผู้ผลิต ผู้ประกอบการแปรรูป การจัดจำหน่าย และผู้บริโภค เช่นการเข้าถึงอย่างเสมอภาค การค้าที่เป็นธรรม การเคารพสิทธิของสรรพสิ่งในโลก เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของทุกชีวิต ดังนั้นปศุสัตว์อินทรีย์จึงคำนึงถึงสวัสดิภาพของสัตว์เป็นสำคัญ การเลี้ยงสัตว์ที่ปล่อยให้สัตว์อยู่อย่างอิสระตามธรรมชาติและพฤติกรรมของสัตว์ทำให้สัตว์ไม่เครียด

4.) **หลักของการมีสำนึกที่ดี (Care)** ผู้เกี่ยวข้องจะต้องมีสำนึกที่ดีในการผลิตที่ไม่เสี่ยงต่อการทำลายสุขภาพของระบบนิเวศ และคุณภาพชีวิตของทุกสิ่ง เข้าใจในระบบนิเวศน์เกษตร ธรรมชาติของสรรพสิ่งที่เกี่ยวพันกันเป็นห่วงโซ่อาหาร เกษตรอินทรีย์จึงไม่ยอมรับให้มีการใช้สารเคมีใดๆและสิ่งมีชีวิตตัดต่อพันธุกรรม

หลักการพื้นฐานของการผลิตพืชอินทรีย์

การผลิตพืชอินทรีย์มีหลักการพื้นฐาน (Basic aspects) ที่สำคัญและเป็นที่ยอมรับ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. **เกณฑ์กำหนด (Requirements)** ที่จะต้องปฏิบัติ คือ
 - 1.1 หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีสังเคราะห์ และสารตัดแปลงพันธุกรรม
 - 1.2 จะต้องมีข้อกำหนดขอบเขตควบคุมและป้องกันพื้นที่จากการปนเปื้อน
 - 1.3 มีการจัดการอย่างเป็นองค์รวม มีการตรวจสอบเพื่อการรับรองและการทวนสอบ
2. **คำแนะนำ (Recommendations)** ให้ปฏิบัติ คือ
 - 2.1 ใช้และหมุนเวียนใช้ทรัพยากรท้องถิ่นทั้งในและระหว่างกิจกรรมในฟาร์ม
 - 2.2 ผลผสมผสาน พึ่งตนเองและมุ่งสู่ความยั่งยืน
 - 2.3 จัดการให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความแข็งแรงและสมดุลของต้นพืช
 - 2.4 จัดการสภาพแวดล้อมทางกายภาพและใช้เครื่องจักรกลได้อย่างเหมาะสม
3. **ผลตอบแทน (Returns)** ของการปฏิบัติ
 - 3.1 เป็นการลงทุนทางการค้า
 - 3.2 มีผลกระทบในด้านดีต่อสุขอนามัยและสภาพแวดล้อม
 - 3.3 ผู้ปฏิบัติได้รับผลตอบแทนทางผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์เท่านั้น

3.4 ได้รับผลตอบแทนจากด้านสุขอนามัยและสภาพแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดแรงจูงใจและมีความยั่งยืน

ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำเกษตรอินทรีย์

1. ด้านสิ่งแวดล้อม

1.1 พื้นฟูระบบนิเวศให้กลับคืนสู่สภาพสมดุล เพราะพฤติกรรมและรูปแบบทางการผลิตจะลดหรืองดการใช้สารเคมีทางการเกษตร

1.2 สร้างความหลากหลายทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบทางการผลิตเชิงเดี่ยวมาสู่การปลูกพืชมากมายหลายชนิด ผสมผสานการเลี้ยงสัตว์ที่เกื้อกูลประโยชน์ซึ่งกันและกัน

1.3 ประหยัดพลังงานและมีการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตร ซึ่งแปรรูปจากน้ำมันปิโตรเลียม และลดการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรที่ใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล ซึ่งเป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป

2. ด้านเศรษฐกิจ

เกษตรอินทรีย์มีจุดมุ่งหมายให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งด้านรายได้ อาหารและปัจจัยการผลิต และมีอิสระในการเลือกปัจจัยการผลิต การใช้เทคนิคการผลิต การจัดสรรผลผลิตและการกระจายผลผลิต

2.1 รายได้ ในระยะเริ่มต้น เกษตรอินทรีย์อาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการทั้งด้านผลผลิตและรายได้ แต่ในระยะยาวความมั่นคงด้านอาหารและรายได้เป็นตัวเงินจะมีอย่างสม่ำเสมอ เพราะเทคนิค วิธีการผลิต และการจัดการทรัพยากรแบบเกษตรกรรมยั่งยืน ช่วยให้เกษตรกรลดภาระค่าใช้จ่ายอีกด้วยเช่น ค่าปุ๋ยเคมี ค่าสารเคมีต่างๆ ค่าน้ำมัน ค่าอาหาร เป็นต้น ส่วนรายได้จะมาจากการขายผลผลิตที่เกินความต้องการบริโภคในครอบครัว และเกษตรกรมีอิสระในการกำหนดชนิดสินค้า และราคาที่จะขายไม่ต้องอาศัยพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรอินทรีย์อาจให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจต่ำกว่าในบางพื้นที่ ซึ่งเป็นผลเนื่องมาจากการปลูกพืชตระกูลถั่วไ้คลุมดินไว้ แต่ถ้าหากคิดต้นทุนและความเสียหายที่เกิดจากการชะล้าง และการเสื่อมความอุดมสมบูรณ์ของดิน มลพิษที่เกิดจากสารเคมีทางการเกษตรแล้ว เกษตรกรอินทรีย์ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ยิ่งในบางสถานการณ์เช่นในกรณีเกิดความแห้งแล้งขึ้นเกษตรกรอินทรีย์ให้ผลดีกว่า (เนื่องจากมีวัสดุปกคลุมดิน ทำให้โครงสร้างของดินสามารถต้านทานการขาดน้ำได้ดีกว่า)

2.2 อาหาร เกษตรอินทรีย์ปฏิเสธการผลิตเพื่อขายเพียงอย่างเดียวแต่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนและตลาดท้องถิ่นเป็นสำคัญ รูปแบบการผลิตจึงเป็นการปลูกพืชหลายชนิดที่ให้ผลผลิตหมุนเวียนไปตลอดปีเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัวและชุมชน

2.3 ปัจจัยการผลิต มีการใช้ปัจจัยการผลิตที่จัดหาได้ในครอบครัวและชุมชน ไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกชุมชน ซึ่งอยู่เหนือการควบคุมและการตัดสินใจของเกษตรกร

3. ด้านสังคม

3.1 การบริโภค ผู้บริโภคจะต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการบริโภค ควบคู่กับผู้ผลิตที่ต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการผลิต เช่น การปรับเปลี่ยนค่านิยมการบริโภคเนื้อสัตว์มาเป็นการบริโภคผักและธัญพืช เนื่องจากสัตว์มีประสิทธิภาพในการสังเคราะห์และแปรรูปธาตุอาหารต่ำกว่าพืช ดังนั้น การผลิตอาหารที่มีปริมาณพลังงานเท่ากัน การเลี้ยงสัตว์จะต้องใช้ทรัพยากรมากกว่าการผลิตพืชอาหารหรือการปรับเปลี่ยนค่านิยมการบริโภคอาหารที่ผ่านกระบวนการทางอุตสาหกรรมมาเป็นการบริโภคอาหารจากธรรมชาติโดยตรง

3.2 วิถีชีวิต รูปแบบการดำรงชีวิตจะต้องสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ รู้จักบริโภคทรัพยากรที่มีอยู่ในไร่นาของตนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความขยันขันแข็งในการทำงาน หมั่นหาความรู้ในการเกษตรและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ลดความต้องการด้านวัตถุที่เกินความจำเป็นลง

3.3 การพึ่งพาอาศัยกัน วิธีการผลิตของเกษตรกรอินทรีย์ให้ความสำคัญกับการดำรงอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน เกษตรกรจะต้องพึ่งพาอาศัยกัน หรือรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กรท้องถิ่นของเกษตรกรที่ทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืน เพื่อเป็นหลักประกันความสำเร็จของการพัฒนาเกษตรกรรมแบบนี้ในระยะยาว ช่วยให้ฐานทรัพยากรของชุมชนมั่นคงเศรษฐกิจดีขึ้น เกษตรกรพึ่งตนเองได้และมีสุขภาพแข็งแรง

3.4 การจัดการทรัพยากร ลักษณะการกระจายผลผลิตในไร่นาช่วยลดความจำเป็นในการใช้พื้นที่ขนาดใหญ่ของเกษตรกรแต่ละราย จึงสามารถกระจายการถือครองที่ดินให้เกษตรกรที่ไร้ที่ดินทำกินได้ การบริหารจัดการทรัพยากรในระดับครอบครัวเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคน และบทบาทที่เท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง ส่วนการบริหารจัดการทรัพยากรในระดับชุมชนก็ส่งเสริมให้มีการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.5 อุทิศการณ์ การทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างใหญ่หลวงในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา มีต้นเหตุมาจากความคิดที่มองสิ่งแวดล้อมมีค่าเป็นเพียงวัตถุ และคิดว่ามนุษย์สามารถดำรงอยู่ได้โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยสิ่งแวดล้อม เพราะมีเทคโนโลยีที่ทันสมัยคอยอำนวยความสะดวกอยู่แล้ว จุดมุ่งหมายขั้นสูงสุดของเกษตรกรรมแบบยั่งยืน คือ การแก้ปัญหาวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อมที่ต้นเหตุเหล่านี้ โดยการปรับเปลี่ยนแนวความคิดที่มองโลกแบบแยกส่วนมีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และเป็นผู้ควบคุมธรรมชาติมาสู่แนวความคิดแบบองค์รวมอ่อนน้อมถ่อมตนต่อธรรมชาติยอมรับว่ามนุษย์เป็นเพียงส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ซึ่งจะต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันกับสิ่งมีชีวิตอื่นๆ

การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Certification)

การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ จะมีความจำเป็นขึ้นมาทันทีเมื่อเกษตรกรต้องการที่จะนำเอาผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของไปจำหน่ายในตลาดการค้าทั่วไป

การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ เป็นการตรวจสอบและรับรองกระบวนการผลิตทุกขั้นตอนตั้งแต่ต้นจากฟาร์มจนถึงปลายทางคือมือของผู้บริโภค ได้แก่ ระบบการผลิต การแปรรูป การบรรจุ การดูแลรักษาและการกระจายสินค้า

ปัจจุบันสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ(มกอช.) เป็นหน่วยงานที่วางหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการยอมรับความสามารถของหน่วยรับรองสินค้าเกษตรและอาหาร สาขาเกษตรอินทรีย์ (Certification Body : CB) รวมทั้งกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป และการวางขายผลิตภัณฑ์ ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ และประมง ซึ่งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติที่กำหนดโดย มกอช. นี้ มีลักษณะคล้ายกับมาตรฐานของ Codex และ IFOAM จุดเน้นของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติที่มกอช. กำหนด คือ เน้นที่การกำหนดมาตรฐานสำหรับหน่วยงานที่จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ รวมทั้ง มกอช. เองก็มีอำนาจในการรับรองหน่วยงานที่มีขีดความสามารถในการรับรองการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่กำหนด ด้วย

การรับรองหน่วยงาน(Accreditation)

หน่วยงานตรวจรับรองมาตรฐานในประเทศไทยแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

1.) หน่วยงานของรัฐ ดำเนินการโดยกรมวิชาการเกษตร (มาตรฐานพืช) กรมปศุสัตว์ (มาตรฐานสัตว์)และกรมประมง (มาตรฐานประมง) โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย แต่ยังไม่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

2.) หน่วยงานรับรองที่เป็นเอกชนไทย ได้แก่ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) เป็นหน่วยงานที่ออกใบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบเป็นที่ยอมรับจาก IFOAM โดยได้เป็นผู้ดำเนินการตรวจระบบการผลิตให้กับองค์กรรับรองต่างประเทศด้วย องค์กรรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ(มอน.) ที่ให้บริการรับรองแก่เกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ในภาคเหนือ เช่น ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

3.) หน่วยงานรับรองที่เป็นของต่างชาติที่เข้ามาให้การตรวจรับรองในไทย หน่วยงานของต่างชาติเหล่านี้ มีกระบวนการตรวจสอบรับรองเป็นที่ยอมรับของ IFOAM ได้แก่ Bioagricert (ประเทศอิตาลี) Soil Association (ประเทศอังกฤษ) OMIC (ประเทศญี่ปุ่น) Naturland (ประเทศเยอรมนี) เป็นต้น

หน่วยงานตรวจรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Certification Body : CB) ที่ได้ดำเนินการตรวจรับรองพื้นที่เกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย เมื่อ ปี 2547 นั้น อาศัยหน่วยงานรับรองที่เป็นของต่างชาติ เป็นผู้ดำเนินการตรวจรับรองสูงถึง ร้อยละ 50

ตารางแสดงสัดส่วนของพื้นที่เกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจากองค์กรต่างๆ

องค์กรตรวจรับรอง	พื้นที่ที่ได้รับการรับรอง (%)
กรมวิชาการเกษตร	13
สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.)	37
สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.)	0.3
องค์กรรับรองจากต่างประเทศ	50

ปัจจัยที่สนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ของไทย

กระแสรัก สุขภาพเป็นส่วนนกระตุนสำคัญที่ส่งผลให้ความต้องการสินค้าอาหารอินทรีย์ในตลาดโลกโตเฉลี่ยร้อยละ 10 ต่อปีจากพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไป เนื่องจากคนหันมาใส่ใจในการบริโภคอาหารที่ปลอดภัยต่อสุขภาพมากขึ้น แม้สินค้าอาหารอินทรีย์จะมีราคาจำหน่ายสูงกว่าราคาสินค้าเกษตรโดยทั่วไป และปริมาณการผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการบริโภคที่ขยายตัวสูง ขณะเดียวกันตลาดสินค้าอาหารเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกยังมีสัดส่วนน้อยไม่เกินร้อยละ 2 ของตลาดผลิตภัณฑ์อาหารทั้งหมดของโลก จึงอาจกล่าวได้ว่าตลาดการค้าเกษตรอินทรีย์ยังเปิดกว้างได้อีกมาก

การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ช่วยลดประเด็นมาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่างๆ ประเทศผู้นำเข้าสำคัญอย่างสหรัฐฯ สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น ต่างใช้มาตรการหลายรูปแบบเพื่อใช้กีดกันการส่งออกสินค้าเกษตรเข้าไปจำหน่ายในประเทศของตน เนื่องจากปัจจุบันเป็นยุคแห่งการค้าเสรี (Free Trade Area) ทำให้กำแพงภาษีระหว่างกันลดลงอย่างมาก ดังนั้นประเทศต่างๆ จึงหันมาใช้มาตรการที่ไม่ใช่ภาษีเป็นเครื่องมือสำคัญในการกีดกันทางการค้ามากขึ้น โดยเฉพาะมาตรการด้านสุขอนามัย มาตรการตรวจสอบย้อนกลับสินค้าอาหาร ตลอดจนมาตรการตรวจสอบการปนเปื้อนของสารเคมีตกค้างในอาหาร ซึ่งล้วนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการส่งออกสินค้าอาหารของไทยไปสู่ตลาดต่างประเทศ

เกษตรอินทรีย์ของไทยกำลังอยู่ในช่วงเปลี่ยนผ่านจากระยะเริ่มต้นไปสู่การพัฒนามากขึ้น แต่เดิมการเพาะปลูกเกษตรอินทรีย์ของไทยยังคงมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ไม่ซับซ้อน แต่ขณะนี้การทำเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยกำลังเข้าสู่ระยะแห่งการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่มีความเป็นสากลมากขึ้น ทำให้เกษตรกรต้องใช้เวลาในการปรับตัวและพัฒนาปรับปรุงมาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มาก อย่างไรก็ตาม การทำเกษตรอินทรีย์ของไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงจากระบบผลิตเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเดิม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อยซึ่งผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองตลาดเฉพาะกลุ่ม แต่ขณะนี้เริ่มหันไปสู่การทำเกษตรอินทรีย์ขนาดใหญ่ในลักษณะเป็น Mass Product โดยนักลงทุนรายใหญ่มากขึ้น

ภาครัฐมีนโยบายสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ชัดเจน ทั้งนี้ไทยซึ่งเป็นประเทศเขตร้อนที่มีความหลากหลายทางชีวภาพมาก ขณะเดียวกันองค์ความรู้เรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมามีการพัฒนาจากเครือข่ายองค์กรทางการเกษตรอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันภาครัฐบาลเองโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง ทำให้มีการร่วมกันวางยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ทั้งการถ่ายทอดความรู้ความชำนาญในการผลิตและการร่วมมือกันเพื่อให้เกิดการพัฒนามาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ทัดเทียมกับมาตรฐานสากล ตลอดจนดำเนินการร่วมกันจัดทำแผนยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์เพื่อให้ไทยสามารถสร้างรายได้จากการส่งออกสินค้าอาหารได้มากขึ้น

ปัญหาในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย

ข้อมูลของ ศูนย์วิจัยกสิกรรมไทย (31 พ.ค. 2551) ของกองส่งเสริมเศรษฐกิจ กรมเศรษฐกิจระหว่างประเทศ (24 มิ.ย. 2551) และข้อมูลของมูลนิธิสายใยแผ่นดิน ระบุตรงกันว่า สถานการณ์ใน

ปัจจุบันของการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว การปรับทิศทางการผลิตในภาคการเกษตรของไทยเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์โลกนั้น การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยนั้น ยังมีปัญหาและข้อจำกัดหลายด้าน แม้ว่ารัฐบาลไทยจะได้ประกาศนโยบายให้เรื่องเกษตรอินทรีย์ เป็นวาระแห่งชาติแล้วก็ตาม ซึ่งปัญหาและข้อจำกัดในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย พอสรุปได้ดังนี้

1) ขาดการรับรองมาตรฐาน การที่ยังไม่มีหน่วยงานของราชการออกมาให้การรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ทำให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ยังไม่เป็นที่เชื่อถือของผู้บริโภคอย่างกว้างขวาง ผู้บริโภคไม่สามารถแยกได้อย่างชัดเจนระหว่างสินค้าเกษตรอินทรีย์ และสินค้าเกษตรทั่วไป ดังนั้นการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ทำให้ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคเริ่มมั่นใจในสินค้า และยอมที่จะจ่ายเงินเพิ่มขึ้นเพื่อซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์

2) การผลิตส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับสินค้าเกษตรอนามัยเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผัก มีเพียงชาวสวนบรรจุกุญเท่านั้นที่สามารถผลิตได้ในระดับสินค้าเกษตรอินทรีย์ และส่วนใหญ่เน้นการส่งออกต่างประเทศมากกว่าการจำหน่ายในประเทศ ปัญหาบางส่วนเนื่องจากเกษตรกรยังไม่มีความรู้เพียงพอในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งทางกรมส่งเสริมการเกษตรเริ่มมีการส่งเจ้าหน้าที่ออกไปให้คำแนะนำและให้คำปรึกษากับเกษตรกร ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่น่าสนใจสำหรับเกษตรกรไทย คือ ข้าว ผัก ผลไม้เมืองร้อน เครื่องเทศ สมุนไพร ชา กาแฟ ผลิตภัณฑ์ปศุสัตว์ และผลิตภัณฑ์ประมง โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์จากการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ซึ่งสินค้าเหล่านี้ไทยมีความได้เปรียบในการผลิต ดังนั้นการหันมาผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยได้รับการรับรองจากหน่วยงานราชการจึงเป็นการเพิ่มทางเลือกให้กับผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้าวพืชผักผลไม้เกษตรอินทรีย์กับพืชผักประเภทต่าง ๆ

กระบวนการผลิต	ข้าว พืชผัก ผลไม้ เกษตร อินทรีย์	ข้าว พืชผัก ผลไม้ ปลอดภัย	ข้าว พืชผัก ผลไม้ อนามัย	ข้าว พืชผัก ผลไม้ ไร้สารพิษ
การใช้ปุ๋ยเคมี	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่
การใช้สารเคมีกำจัดแมลง	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่
การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่
การใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่
การใช้เมล็ดพันธุ์	ไม่ใช่	ไม่ได้ระบุถึง	ไม่ได้ระบุถึง	ไม่ได้ระบุถึง

ดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs)		การห้ามใช้	การห้ามใช้	การห้ามใช้
หน่วยงานที่รับผิดชอบในการรับรองคุณภาพ	สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย	กรมส่งเสริมการเกษตร (GAP)	กรมวิชาการเกษตร (Q)	เครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย

3) มีการผลิตเพียงไม่กี่ชนิด ไม่มีความหลากหลายให้ผู้บริโภคได้เลือกรับประทานมากนัก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งให้การส่งเสริมและคำปรึกษาโดยเฉพาะในเรื่องตลาดรองรับสินค้า เพื่อให้เกษตรกรมีความมั่นใจทั้งในด้านการผลิตและการตลาด

4) ราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์อยู่ในเกณฑ์สูง เมื่อเปรียบเทียบแล้วราคาสินค้าเกษตรอินทรีย์แพงกว่าสินค้าเกษตรทั่วไปเฉลี่ยประมาณร้อยละ 30 ทำให้ตลาดจำกัดอยู่เฉพาะกลุ่มผู้มีรายได้สูงสาเหตุที่สินค้าเกษตรอินทรีย์มีราคาแพงคือการผลิตยังไม่มากและแหล่งผลิตอยู่กระจัดกระจาย สินค้าเกษตรอินทรีย์มีโอกาสถูกศัตรูพืชสร้างความเสียหายได้ง่าย และน้ำหนักของสินค้าเกษตรอินทรีย์จะเบากว่าสินค้าเกษตรทั่วไปทำให้เมื่อคำนวณต้นทุนการผลิตและการขนส่งแล้วจะสูงกว่าสินค้าเกษตรทั่วไป ดังนั้นในการพัฒนาไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ปลอดภัยยิ่งขึ้นนั้นยังต้องอาศัยเวลาและขั้นตอนการพัฒนาอีกกระยะหนึ่ง รวมทั้งยังต้องมีการแก้ปัญหาและอุปสรรคในปัจจุบันให้หมดไปจึงจะทำให้ไทยก้าวขึ้นเป็นผู้นำในการผลิต และการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของโลกได้

ข้อจำกัดของเกษตรกรไทยในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์

ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์โลกนับวันจะเพิ่มมูลค่าสูงขึ้น เนื่องจากประชากรโลกเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยของอาหารและกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศไทยเรามีสินค้าเกษตรอินทรีย์หลัก ได้แก่ ข้าว (80%) ผัก ฝรั่ง และผลไม้ (0.02%) ของสินค้าส่งออกของไทยทั้งหมด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการส่งออกสินค้าขั้นต้น เช่น ข้าวหอมมะลิ ผัก ผลไม้ สมุนไพรแห้ง ฯลฯ ซึ่งมูลค่าค่อนข้างต่ำ ในขณะที่สินค้าแปรรูปซึ่งมีมูลค่าเพิ่มสูงและเป็นสินค้าที่ไทยมีโอกาสในการแข่งขันสูงยังมีจำกัดและไม่แพร่หลาย ทั้งนี้ เพราะยังมีข้อจำกัดของเกษตรกรไทยในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

1) ด้านการเตรียมตัวของเกษตรกร ที่จะต้องเปลี่ยนจากการทำเกษตรอุตสาหกรรมหรือเกษตรเคมีไปสู่เกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากล จะต้องดำเนินการต่างๆ ตามเกณฑ์ปฏิบัติอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะการผลิตเพื่อส่งออกจะต้องผ่านมาตรฐานการตรวจรับรอง (certification) ซึ่งนับว่าเป็นภาระหนัก เช่น มาตรฐานที่กำหนดให้เกษตรกรเว้นช่วงการผลิตระหว่างเกษตรเคมีและเกษตรอินทรีย์อย่างน้อย 2-5 ปี ทำให้เกษตรกรต้องเตรียมตัวสำหรับช่วงที่จะขายรายได้อย่างรอบคอบ

2) ด้านการผลิต การผลิตมีขั้นตอนที่ซับซ้อน และทุกขั้นตอนมักจะมีข้อกำหนดไว้อย่างชัดเจน

ซึ่งต้องวางแผนล่วงหน้าอย่างระมัดระวังตั้งแต่การผลิตขั้นต้นแรก เช่น การให้อาหารสัตว์ การใส่ปุ๋ย อินทรีย์ การควบคุมสิ่งแวดล้อม เป็นต้น อีกทั้งการที่เกษตรกรและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องขาดการ รวมตัวกันจึงทำให้เกิดข้อจำกัดต่างๆ เช่น พื้นที่การผลิตอาจไม่ใหญ่พอ ส่วนผสมอาหารสัตว์อินทรีย์หรือ ปุ๋ยชีวภาพจากต่างประเทศมีราคาแพงเพราะขาดอำนาจต่อรอง

3) ด้านมาตรฐาน การตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ยังมีขั้นตอนที่ซับซ้อน และไม่ เป็นเอกภาพ ซึ่งปัจจุบันอยู่ในความดูแลของหลายหน่วยงาน เช่น กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรม ปศุสัตว์ กรมการข้าว เป็นต้น อีกทั้งไทยยังไม่มีตราสัญลักษณ์กลางแสดงความเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งหน่วยงานต่างๆ ยอมรับร่วมกัน ส่วนในด้านการส่งออกนั้นยังไม่มีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์กลางที่ใช้ กับทุกประเทศ ผู้ประกอบการที่ต้องการส่งออกสินค้าไปยังประเทศต่างๆ จึงต้องขอรับการตรวจรับรอง จากหน่วยงานตรวจรับรอง (certification body : CB) ของแต่ละประเทศคู่ค้าเป็นรายประเทศซึ่งมี ค่าใช้จ่ายสูง และประเทศไทยของเราก็มี CB ที่มีคุณสมบัติเหมาะสมจำนวนน้อยมาก

4) ด้านการตลาด ความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศยังมีจำกัด ความตื่นตัวของ ผู้บริโภค ด้านความปลอดภัยของอาหารยังไม่สูงเท่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือในด้านการตลาด ต่างประเทศนั้นยังพบว่าคนยุโรปยังไม่รู้จักผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ของไทย โดยเฉพาะผักและผลไม้ ซึ่ง จะต้องเปิดตัวด้วยการเข้าร่วมงานแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญของโลก และสร้างความประทับใจ ต่อผู้ประกอบการในประเทศคู่ค้าในด้านการให้บริการ อีกทั้งการประชาสัมพันธ์จัดโครงการที่จะ เสริมความรู้ความเข้าใจของผู้บริโภคในท้องถิ่นนั้นๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมการกินของไทย การสาธิตการ ทำอาหารไทยโดยใช้วัตถุดิบจากสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย เป็นต้น

การผลิตข้าวอินทรีย์

ข้าวอินทรีย์ คือ ข้าวที่ผลิตโดยวิธีการอย่างสร้างสรรค์ให้ระบบนิเวศในแปลงนามีความยั่งยืน มี ความมั่นคงในอาชีพ มีความปลอดภัยต่อตัวผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ไม่ว่า จะเป็นปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนต่างๆ ตลอดจนจนไม่ใช้พืชหรือสัตว์ที่มีการตัดต่อ พันธุกรรมแต่จะเน้นการใช้สารอินทรีย์วัตถุ เช่นปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยชีวภาพ ในการปรับปรุง บำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ร่วมด้วย

1. หลักการผลิตข้าวอินทรีย์

- ปฏิเสธการใช้สารเคมีสังเคราะห์ทางการเกษตรทุกชนิด
- พื้นฟูและอนุรักษ์ระบบนิเวศการเกษตรเน้นการปรับปรุงบำรุงดินด้วยอินทรีย์วัตถุและเพิ่ม ความหลากหลายทางชีวภาพ
- พึ่งพากลไกธรรมชาติในการทำเกษตร เรียนรู้สังเกตธรรมชาติพร้อมทั้งปรับระบบการผลิตให้ เข้ากับวิถีทางธรรมชาติ
- ควบคุมและป้องกันมลพิษจากภายนอกมิให้มาปนเปื้อนผลผลิตได้

- พึ่งพาตนเองในด้านปัจจัยการผลิตให้ได้มากที่สุด พยายามสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ตนเอง ครอบครัว หากจำเป็นต้องซื้อควรซื้อปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตน

2. มาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์

- ห้ามใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีสังเคราะห์ทุกชนิด
- ห้ามใช้เครื่องมือที่ปะปน หรือปนเปื้อนสารเคมี
- ห้ามใช้พืชหรือสัตว์ GMOs
- ห้ามเปิดป่าสาธารณะหรือป่าใหม่เพื่อทำนาอินทรีย์
- ห้ามใช้จุลจากระคนเป็นปุ๋ยอินทรีย์
- ให้ชาวนาใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างผสมผสาน
- ชาวนาต้องจดบันทึกบัญชีฟาร์ม บัญชีครัวเรือน บันทึกปัจจัยการผลิต ให้สามารถตรวจสอบได้

ตารางเปรียบเทียบขั้นตอนวิธีการปลูกข้าวอินทรีย์กับการปลูกข้าวเคมีของชาวนาจังหวัดยโสธร

ขั้นตอนการผลิต	วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์	วิธีปลูกข้าวเคมี
การไถตะ	ไถกลบวัชพืช ฟาง ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอกที่ใส่แปลงนาในช่วงฤดูแล้งและเป็นการเตรียมดิน เพื่อปลูกพืชปุ๋ยสด ปลูกพืชหมุนเวียนหลังนา	ใช้ยาฆ่าหญ้าในการกำจัดวัชพืชก่อนไถ
การปลูกพืชปุ๋ยสด	เพื่อปรับปรุงบำรุงดินและเป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินโดยเฉพาะการปลูกพืชปลูกพืชปุ๋ยสด	สารเคมีคลุกเมล็ดพันธุ์ที่นำมาปลูก
การไถแปร	เพื่อทำให้ดินร่วนซุย และกำจัดวัชพืชที่ยังเหลืออยู่	เช่นเดียวกัน
การคราด	เป็นการปรับพื้นนาให้เรียบเสมอกัน เพื่อจะทำให้การปักดำได้สะดวกขึ้น	เช่นเดียวกัน
ขั้นตอนการผลิต	วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์	วิธีปลูกข้าวเคมี
การเตรียมแปลงตกกล้า	เป็นการเตรียมกล้าเพื่อไปปักดำ ซึ่งการเลือกแปลงตกกล้าจะต้องมีความพิถีพิถันทั้งการปรับดินในแปลงให้เรียบเสมอ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน ความสะดวกในการระบายน้ำ	เช่นเดียวกัน

	เข้า- ออก และระยะทางการขนย้ายกล้าไป แปลงปักดำ	
การเตรียมพันธุ์ข้าว สำหรับหว่านกล้า	พันธุ์ข้าวที่นำมาปลูกต้องไม่มีการปลอมปน จากข้าวพันธุ์อื่นและไม่มีการใช้สารเคมีคลุก เมล็ด(ซึ่งทางโรงสีมีการจำหน่ายพันธุ์ข้าว ให้กับสมาชิกและผู้สนใจที่ไม่มีพันธุ์ข้าว)	ใช้สารเคมีคลุกเมล็ดข้าว ก่อนหว่าน ทั้งเป็น ของเหลวและผง(ส่วนใหญ่ อยู่ในกลุ่มออกแกโน ฟอสเฟต)
การตกกล้าและการดูแล	ส่งเสริมให้บำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยหมัก และ ปุ๋ยคอกเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นกล้า	หว่านปุ๋ยสูตร 16-20-0 ใน อัตรา 25-40 กก. ต่อไร่ เพื่อเร่งการเจริญเติบโต
การถอนกล้า	กล้าที่นำไปปักดำอายุประมาณ 20-30 วัน กล้าข้าว 1 ไร่ จะปักดำได้ประมาณ 15-20 ไร่	เช่นเดียวกัน
การดูแลหลังการปักดำ	เพื่อควบคุมน้ำ และกำจัดวัชพืชที่ขึ้นในแปลง หลังการปักดำ การใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เพื่อช่วยใน การเจริญเติบโตของต้นข้าวกรณีที่ใช้มูลไก่ ห้ามใช้มูลไก่ที่เลี้ยงแบบขังเดี่ยวแต่อนุญาตให้ ใช้มูลไก่แบบปล่อยพื้นได้ การใช้มูลไก่อัดเม็ด ต้องตรวจสอบแหล่งที่มาเพื่อป้องกันการผสม ปุ๋ยยูเรีย ในกระบวนการผลิตปุ๋ยด้วย	ปุ๋ยมูลไก่อัดเม็ดในฟาร์ม โดยทั่วไปผสมปุ๋ยเคมีสูตร 46-0-0 และปุ๋ยเคมีสูตร 0-0-50 ใส่ปุ๋ยเคมีหลังปัก ดำ 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ใส่ ระยะปักดำเพื่อเร่งให้ข้าว แตกกอ สูตร 16-20-0 ครั้งที่ 2 ใส่ระยะข้าวสร้าง รวงใช้สูตร 46-0-0 อัตรา 10-20 กก.ต่อไร่
การจัดการวัชพืช	เพื่อควบคุมวัชพืชไม่ให้แย่งอาหารกับข้าวที่ ปลูก เช่น ผักบุ้ง พังพวยน้ำ	ใช้สารฆ่าหญ้าฉีดตามคัน นา เช่น พาราควอต
การจัดการศัตรูพืช	เพื่อป้องกันไม่ให้กัดต้นข้าวหลังปักดำเช่น ปู นา หอย เซอร์รี่ ส่งเสริมให้ใช้วิธีกลเช่นการขุด หลุมดักและใช้วิธีการจับ	ใช้สารเคมีกำจัดเช่น ดีดีที ออกแกโนฟอสเฟต โฟ ลิดอล
ขั้นตอนการผลิต	วิธีการปลูกข้าวอินทรีย์	วิธีปลูกข้าวเคมี
การจัดการโรคพืช	ส่งเสริมให้ใช้สารสกัดจากธรรมชาติเช่น สะเดา ตะไคร้หอม ฯลฯ และการปลูกพืช หมุนเวียน	มีการใช้สารเคมีเพื่อกำจัด โรคไหม้ โรคกาบใบแห้ง เช่น เบนเลท ฯลฯ
การจัดการดิน	ต้องทำให้ดินใหญ่ เพื่อกักเก็บน้ำในแปลง	ไม่กำหนดขนาดคันดิน

	นา และป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีจากภายนอก ระหว่างแปลงนาอินทรีย์และเคมี	
การเก็บเกี่ยว	เกี่ยวข้าวในระยะ “พลับพลึง “หรือ “เหลียงกล้วย” ตากข้าวในแปลงนาประมาณ 2-3 วัน	เช่นเดียวกัน
การนวดข้าว	ก่อนนวดข้าวอินทรีย์ต้องมีการทำความสะอาดเครื่องนวด โดยนำข้าวอินทรีย์ใส่ลงในเครื่องนวดใส่ข้าวที่สีมาก่อนออกไปเป็นข้าวทั่วไปก่อนประมาณ 2-3 กระสอบ	ไม่มีการทำความสะอาดเครื่องนวดข้าวก่อนนวด

3. ประเภทของข้าวอินทรีย์

สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย แบ่งประเภทของข้าวเกษตรอินทรีย์ตามวิธีการผลิตและแบ่งตามแนวคิดกลุ่มองค์กรหน่วยงานที่ขับเคลื่อน ดังนี้

3.1 แบ่งประเภทข้าวอินทรีย์ตามวิธีการผลิต

3.1.1 ข้าวอินทรีย์ที่ยังไม่มีการขอรับรองมาตรฐาน

เป็นผลิตผลข้าวที่ผู้ผลิตเริ่มต้นทำการผลิตตามหลักการแนวทางและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทุกขั้นตอนและระยะการผลิต แต่ยังไม่ได้สมัครขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีการตรวจสอบติดตามภายในโดยกลุ่มผู้ผลิตหรือองค์กรที่ทำงานส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่

3.1.2 ข้าวอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน

ข้าวที่มาจากพื้นที่การผลิตที่ขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากหน่วยงานตรวจสอบและรับรองว่าระบบการผลิต อยู่ในระหว่าง “ระยะปรับเปลี่ยน” ซึ่งถือเป็นช่วงฟื้นฟูระบบนิเวศสภาพแวดล้อม และความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยทั่วไปช่วงระยะการปรับเปลี่ยนของการผลิตข้าวอินทรีย์ใช้เวลา 12 เดือน

3.1.3 ข้าวอินทรีย์ที่มีการรับรองมาตรฐาน

ผลผลิตจากกระบวนการผลิตได้จากกระบวนการผลิตที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ไม่มีการใช้สารเคมีสังเคราะห์ สารเคมีทางการเกษตรและปุ๋ยเคมี รวมถึงเป็นระบบที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยพื้นที่ที่ทำการผลิตได้รับการตรวจสอบและรับรองจากหน่วยงานตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และผ่านระยะปรับเปลี่ยนแล้ว อย่างไรก็ตาม หากเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อส่งออกจำเป็นต้องได้รับการรับรองมาตรฐานจากองค์กรที่ประเทศผู้นำเข้ายอมรับและเชื่อถือ

ตารางแสดง จำนวนฟาร์มพื้นที่และปริมาณผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของที่มีการรับรองมาตรฐาน
พ.ศ.2549

ผลผลิต	จำนวนฟาร์ม (แห่ง)	พื้นที่การผลิต (ไร่)	ปริมาณผลผลิต (ตัน)
ข้าวและพืชไร่	1,909	129,841.27	22,350.49
ผัก ผลไม้	259	20,167.30	9,182.92
สมุนไพร	11	178.75	50.51
รวม	2,179	151,187.32	31,583.92

ข้อมูล : สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท) 2549

3.2 แบ่งประเภทข้าวอินทรีย์ตามแนวคิดขององค์กรหน่วยงานที่ขับเคลื่อน

ภาครัฐและเอกชนไทยเริ่มต้นตัวที่จะพัฒนาสินค้าเกษตรของไทย ให้มีคุณภาพและปราศจากสารพิษตกค้าง หลังจากทีกลุ่มประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกษตรของไทยเริ่มตรวจสอบคุณภาพ สินค้าอย่างเข้มงวด เนื่องจากพบว่ามีสารเคมีปนเปื้อน ซึ่งสร้างความเสียหายให้กับภาคเกษตรอย่างมาก ทางภาครัฐจึงรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งแบ่งการผลิตได้เป็น

3.2.1 ข้าวอินทรีย์ตามแนวคิดของหน่วยงานภาครัฐไทย

เป็นข้าวอินทรีย์ที่รัฐอยากให้เกิดอย่างจริงจังแต่ยังไม่ได้ได้รับความน่าเชื่อถือเท่าที่ควร แม้จะใช้เงินงบประมาณแผ่นดินไปแล้วจำนวนมากมาย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ตั้งหน่วยงาน ระดับกรม ขึ้นมารับผิดชอบเรื่องนี้ โดยใช้สัญลักษณ์เป็นอักษร Q ติดเป็นฉลากให้แก่สินค้าที่ผ่านการตรวจรับรอง แต่มาตรฐานตัว Q ที่องค์กรภาครัฐบริการตรวจรับรองให้ฟรีไปแล้วนั้นก็ยังไม่มีส่วนออกคนใดใช้อ้างในการเจรจาซื้อขายอย่างได้ผล ดังนี้

3.2.2 ข้าวอินทรีย์ตามแนวคิดขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)

เป็นการผลิตข้าวอินทรีย์ที่มุ่งสร้างความน่าเชื่อถือทางการค้าเศรษฐกิจเพื่อการส่งออกมีรูปแบบการขับเคลื่อนผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น

ก. ข้าวอินทรีย์มาตรฐานสากล

ข้าวอินทรีย์ในกลุ่มนี้เป็นสินค้าส่งออกหลักของประเทศไทย ซึ่งในการรับรองมาตรฐานเกษตร

อินทรีย์นั้นจะใช้มาตรฐานการผลิตและการแปรรูป (สำหรับการสีข้าวและการบรรจุ) ที่ได้รับการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์จากหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์

“ข้าวหอมมะลิอินทรีย์” (Organic Thai Jasmine Rice) เป็นข้าวเจ้าที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศไทย เป็นข้าวไทยสายพันธุ์แท้ดั้งเดิม พันธุ์เดียวในโลก ที่ไม่มีการตัดต่อยีนส์ใดๆ เป็นผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ และเป็นข้าวที่ได้รับการกล่าวขวัญว่าเป็นข้าวที่อร่อยที่สุดในโลก แม้ว่าหลายประเทศได้พยายามปลูกข้าวสายพันธุ์นี้ แต่ไม่มีประเทศใดสามารถปลูกได้คุณภาพดีเท่ากับปลูกในประเทศไทย

แหล่งเพาะปลูกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ที่ดีที่สุดของไทยสำคัญ ได้แก่ จังหวัดพะเยา เชียงราย บุรีรัมย์ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด อ่างนาจเจริญ ศรีสะเกษ ยโสธร สุรินทร์ เพชรบูรณ์ และมหาสารคาม ตลาดส่งออกข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ไปยังต่างประเทศที่มีมูลค่าสูง คือ ตลาดในสหภาพยุโรป ตลาดในสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และ สิงคโปร์ ตามลำดับ

จากข้าวหอมมะลิที่มีคุณภาพยอดเยี่ยม เมื่อบวกกับขั้นตอนวิธีการเกษตรอินทรีย์อย่างเต็มรูปแบบส่งผลให้ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ เป็น **“อาหาร”** ที่ปลอดภัยจากสารเคมีที่เป็นพิษอย่างแท้จริง เพราะมีกระบวนการควบคุมดูแลทุกขั้นตอนการเพาะปลูก เริ่มตั้งแต่การเลือกพื้นที่เพาะปลูกที่ไม่เคยผ่านการเพาะปลูกด้วยสารเคมีมาก่อน (หรือเป็นพื้นที่ที่ไม่มีการตกค้างของสารเคมี) ใช้น้ำฝนที่ตกต้องตามฤดูกาล ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้สารฆ่าแมลง และสารกำจัดวัชพืช ต่างๆ ในกระบวนการแปรรูปและเก็บรักษาที่สำคัญได้รับการรับรองมาตรฐาน ความบริสุทธิ์ปลอดภัยจากสารเคมีอย่างแท้จริงจากหน่วยงานตรวจสอบผลิตภัณฑ์อินทรีย์ในระดับสากล (International Standard) ที่มีอยู่ในประเทศหรือจากต่างประเทศ เช่น สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ซึ่ง IFOAM (International Federation Of Organic Agriculture Movement) ให้การยอมรับ NOP, EU, BIOSWISS, JAS และโดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบผลิตภัณฑ์อินทรีย์จากประเทศอิตาลี : Bioagricert ในทุกฤดูกาลเก็บเกี่ยวหรือทุกครั้งที่ผลิต เพื่อให้มั่นใจว่าเป็นข้าวบริสุทธิ์ ปลอดภัยจากสารเคมี ตกค้างอย่างแท้จริง

ข. ข้าวอินทรีย์ FAIR-TRADE

ข้าวนี้ดำเนินการถึงขั้น "การค้าที่เป็นธรรม" ผู้ผลิตและผู้ค้า (ผู้ส่งออกหรือนำเข้า) รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรต้องปฏิบัติตาม ก่อนจะได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าบนห่อสินค้าได้นั้น มีสองชุดหลัก ชุดหนึ่งสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ และอีกชุดหนึ่งสำหรับแรงงานที่ทำงานให้บริษัทเกษตร ในไร่หรือในโรงงาน

Fair-trade เป็นเครื่องหมายการค้า (trademark) ประเภทหนึ่งที่แปะตามห่อสินค้าเกษตรต่างๆ เช่น กาแฟ ผลไม้ ข้าว ชา เครื่องเทศ ผ้าย ฯลฯ ที่ประเทศกำลังพัฒนาส่งออกไปขายยังประเทศพัฒนาแล้ว

Fair-trade แตกต่างจากเครื่องหมายการค้าประเภทอื่นๆ ตรงที่เป็นเครื่องหมายช่วยยืนยันให้ผู้บริโภคมั่นใจได้ว่า สินค้าที่มีเครื่องหมายนี้เป็นผลผลิตของกระบวนการ "การค้าที่เป็นธรรม" (Fair Trade) ที่เป็นธรรมต่อเกษตรกรในประเทศกำลังพัฒนา ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ทางอ้อมได้ ด้วยการซื้อสินค้าที่มีราคาแพงกว่าปกติเพียงเล็กน้อย แลกกับความภูมิใจว่าตนกำลังมีส่วนร่วมในการยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ยากไร้ในอีกฟากหนึ่งของโลก Fair-trade เป็นวิธียุติธรรม "อำนาจ" ให้กับคนธรรมดาอย่างเราๆ ในการช่วยแก้ไขความไม่เป็นธรรมของเงื่อนไขการค้าโลกที่อยู่ภายใต้อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจ ในฐานะ "ผู้บริโภค" คนหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ

นับเป็นวิธีลดช่องว่างทางฐานะระหว่างผู้บริโภคที่ร่ำรวยกับผู้ผลิตซึ่งยากจน ที่เป็นธรรมและไม่ปิดเปื้อนกลไกตลาด เพราะทำดีที่สุดแล้ว แนวคิดนี้จะได้ผลหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของผู้บริโภค

Fair-trade อุบัติขึ้นในโลกครั้งแรกเมื่อปี 2531 ที่เนเธอร์แลนด์ เมื่อเอ็นจีโอและบริษัทชาวดัตช์ร่วมมือกันนำหลักการของ Fair-trade มาใช้กับสินค้ากาแฟ ภายใต้เครื่องหมายการค้า "Max Havelaar" (ชื่อพระเอกในนิยายยอดเยี่ยมเรื่องหนึ่ง ที่ลุกขึ้นต่อต้านการกดขี่แรงงานผู้ปลูกกาแฟชาวอินโดนีเซีย ของนักล่าอาณานิคมชาวดัตช์สมัยศตวรรษที่ 19) แม้ว่าความพยายามของเอ็นจีโอในประเทศพัฒนาแล้วที่จะช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากไร้จะไม่ใช้เรื่องใหม่ ความสำเร็จของ Max Havelaar ถือเป็นครั้งแรกในโลกที่บริษัทผู้ขายกาแฟกระแสหลัก สามารถนำสินค้า Fair-trade ที่มีนิยามและมาตรฐานชัดเจน มาวางขายอย่างเป็นระบบ

ความสำเร็จของ Max Havelaar เป็นแรงบันดาลใจให้อีกหลายประเทศในยุโรปนำแนวคิดนี้และเครื่องหมายการค้าไปใช้ โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับกฎเกณฑ์ต่างๆ และภาวะตลาดค้าปลีกในประเทศของตน ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 Max Havelaar และ Fair-trade Label อีกหลายองค์กร ร่วมกันจัดตั้งหน่วยงานอิสระชื่อ Fair-trade Labelling Organizations International หรือย่อว่า FLO เพื่อทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและออกใบรับรองให้กับผู้ผลิตสินค้า Fair-trade ปัจจุบัน FLO มีสาขาและองค์กรสมาชิกในประเทศพัฒนาแล้ว 19 แห่งทั่วโลกในทวีปอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น ประสบความสำเร็จค่อนข้างดีเมื่อดูจากอัตราการเติบโต โดยในปี 2548 มีบริษัทผู้ค้าในประเทศพัฒนาแล้วเข้าร่วมโครงการจำนวน 1,483 บริษัท เพิ่มขึ้นร้อยละ 29 จากปีก่อน และในปีเดียวกัน มีกลุ่มผู้ผลิต (เกษตรกร) ในประเทศกำลังพัฒนามากกว่า 508 กลุ่มที่อยู่ในโครงการ คิดเป็นอัตราการเติบโตกว่าร้อยละ 127 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 และในปีเดียวกัน สินค้าเกษตรที่ติดตรา Fair-trade ทั่วโลกทำยอดขายมากกว่า 47,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 37

มาตรฐานที่สะท้อนภาวะ "การค้าที่เป็นธรรม" ที่ผู้ผลิตและผู้ค้า (ผู้ส่งออกหรือนำเข้า) รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรต้องปฏิบัติตาม ก่อนจะได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการค้าบนห่อสินค้าได้นั้น มีสองชุดหลัก ชุดหนึ่งสำหรับเกษตรกรรายย่อยที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มหรือสหกรณ์ และอีกชุดหนึ่งสำหรับ

แรงงานที่ทำงานให้บริษัทเกษตร ในไร่หรือในโรงงาน ทั้งสองชุดมีองค์ประกอบคล้ายกัน 5 ด้านหลักๆ ดังต่อไปนี้

1. ผู้ค้าต้องรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรในระดับราคาที่เหมาะสม (Fair Price) โดยราคานี้ประกอบด้วย "ราคาขั้นต่ำ" ที่จะอำนวยความสะดวกให้เกษตรกรสามารถมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีระดับหนึ่งได้ (หากราคาในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นสูงกว่าราคานี้ก็ต้องปรับตามราคาตลาด) บวกด้วย "ราคาส่วนเกินเพื่อสังคม" (social premium) ให้เกษตรกรหรือบริษัทผู้ผลิตนำไปลงทุนในโครงการต่างๆ เพื่อเพิ่มผลผลิต ปรับปรุงคุณภาพสินค้า ปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน รักษาสิ่งแวดล้อม หรือช่วยเหลือชุมชนของตนในด้านอื่นๆ เช่น การศึกษา

2. ไม่กดขี่แรงงาน (ถ้าผู้ผลิตเป็นบริษัท) หรือมีโครงสร้างการบริหารจัดการที่เป็นประชาธิปไตย โดยใช้เสียงส่วนใหญ่ในการตัดสินใจประเด็นสำคัญๆ (ถ้าผู้ผลิตเป็นกลุ่มเกษตรกร)

3. ไม่ใช้แรงงานเด็ก

4. สนับสนุนให้มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการทำงาน และฝึกทักษะแรงงานหรือเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

5. ใช้กระบวนการผลิตที่ช่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น ไม่ใช้สารเคมีต้องห้ามในการผลิต

นอกจากชุดมาตรฐานหลักดังกล่าวข้างต้น ยังมีกำหนดมาตรฐานเฉพาะด้านสำหรับสินค้าบางชนิด เช่น ปริมาณขั้นต่ำที่ต้องรับซื้อ กระบวนการขนส่ง ฯลฯ ยกตัวอย่างเช่น ปัจจุบันระดับราคาที่เหมาะสมสำหรับข้าวหอมมะลิจากไทยอยู่ที่ราคาขั้นต่ำ 11,000 บาทต่อตัน บวกราคาส่วนเกินอีก 750 บาทต่อตัน ถ้าเป็นข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ ราคาขั้นต่ำจะสูงขึ้นเล็กน้อยเป็น 12,000 บาทต่อตัน นอกจากนี้ ผู้รับซื้อข้าวต้องจัดหาเงินกู้ล่วงหน้าให้กับผู้ผลิต (pre-finance) ในวงเงินไม่เกินร้อยละ 50 ของมูลค่าสัญญาซื้อขาย

การที่สินค้า Fair-trade ส่วนใหญ่ ถูกนำไปวางขายในลักษณะ "สินค้าเกรดดี" (premium product) เช่น อาหารเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรมีแรงจูงใจที่จะปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้นเรื่อยๆ โดยคัดเอาสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือมีคุณภาพต่ำออกไป นับเป็นวิธีลดระดับอุปทานในตลาดอีกทางหนึ่ง

ประโยชน์ที่ "มีค่า" และยั่งยืนที่สุดของโครงการ Fair-trade อาจไม่ใช่รายได้ของเกษตรกรที่เพิ่มขึ้น หากเป็น "องค์ความรู้" ที่เกษตรกรเหล่านั้นได้รับจากการที่ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขต่างๆ ของโครงการ ยกตัวอย่างเช่น เกษตรกรรายย่อยหลายล้านคนในโลกนี้ยังยากจนเพราะไม่รู้ว่าจะผลิตผลของแรงงานตนนั้นมี "มูลค่า" เพียงใดในตลาดโลก ไม่รู้อันตรายของวิธีการเพิ่มผลผลิตบางชนิดที่จะส่งผลต่อวิถีชีวิตในระยะยาว (เช่น คุณภาพดินเสื่อมจากการใช้ปุ๋ยเคมีปริมาณมากติดต่อกันหลายปี) และไม่รู้วิธีการขายผลผลิตของตนโดยตรงให้กับผู้นำเข้าในประเทศพัฒนาแล้ว โดยไม่ต้องเสียรายได้ให้กับพ่อค้าคนกลางก่อน

ปัจจุบันอาหารหรือสินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นตลาดที่โตเร็วกว่าตลาดอาหารธรรมดา และผู้บริโภคจำนวนมากหลายล้านคนทั่วโลกยินดีจ่ายเงินซื้อสินค้าที่ประทับตรา "เกษตรอินทรีย์" โดยองค์กรที่เชื่อถือได้ในราคาสูงกว่าอาหารธรรมดาเฉลี่ยประมาณร้อยละ 28

เกษตรกรที่ได้ร่วมโครงการ Fair-trade จะได้รับความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต และจะช่วยพวกเขาอยู่ได้อย่างยั่งยืนตลอดไป

ค. ชาวอินทรีย์ตามแนวคิดของเครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย(ชุมชนบุญนิยมชาวอโศก)

ชาวอินทรีย์ของกลุ่มญาติธรรมอโศก ผู้บริโภคทั่วไปนิยมเรียกกันจนติดปากว่า ชาวไร้สารพิษ ชาวอินทรีย์ของสมาชิกในเครือข่ายนี้ จะเน้นที่การตรวจตัวเอง (ตอ.) ไม่สมัครขอรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานใด ๆ แต่สมาชิกของเครือข่ายทุกคนจะขอรับรองการตรวจดีล โดยการแสดงตนว่าจะเข้าร่วมหมุ่กลุ่มผ่านการปฏิบัติธรรม โดยแนวคิดที่ตกลงร่วมกันของผู้นำองค์กรและสมาชิกเครือข่ายในกลุ่มนี้ คือ การมุ่งสร้างทั้งผลผลิตข้าว พืช ผัก ผลไม้และคน ให้ไร้สารพิษ มีวิถีชีวิตที่ครบวงจรตามหลัก **ปรียัติ** (วิชาการ) **ปฏิบัติ** (ทำได้จริง) และ **ปฏิเวท** (เห็นผลกระทบ) จากการปฏิบัติธรรม

การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ผลิต(ชาวนา)และครอบครัว นั้นเป็นต้นทาง(ต้นธาร)ของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน และ **เป็นการทำให้คนไทยได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขององค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม** ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาคน (พัฒนามนุษย์) ให้กับประเทศชาติบ้านเมือง

ตลาดชาวอินทรีย์กลุ่มนี้ได้รับการยอมรับอย่างสูงในหมู่คนรักสุขภาพและผู้มีจิตใจสูง เน้นขายของดีแต่ราคาถูก กำไรที่ได้สูงสุดคือบุญ ซึ่งเป็นกำไรอาริยะ

การตลาดและการค้าเกษตรอินทรีย์

ปัจจุบันสินค้าเกษตรอินทรีย์ขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐฯ ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป ทั้งนี้จากผลการสำรวจของศูนย์การศึกษาการค้าระหว่างประเทศ พบว่า ความต้องการสินค้าในปีพ.ศ. 2541 สูงถึง 13,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และในปีพ.ศ. 2543 เพิ่มขึ้นเป็น 20,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ อัตราการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยเฉลี่ยในแต่ละปีสูงถึงร้อยละ 20

การผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้ว จากการศึกษาศึกษาของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (International Federation of Organic Agriculture Movements IFOAM) พบว่า ตลาดผลผลิตเกษตรอินทรีย์ในปีพ.ศ. 2547 มีมูลค่าสูงถึง 27,800 ล้านดอลลาร์

ดอลลาร์สหรัฐฯ (หรือประมาณ 1.05 ล้านบาท) และมีการขยายตัวประมาณร้อยละ 7-9 ซึ่งการเจริญเติบโตของตลาดเริ่มจะลดลง จากเดิมที่เคยขยายตัวประมาณร้อยละ 10-15 ต่อปี โดยตลาดใหญ่จะอยู่ในยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยรวมกันมีส่วนแบ่งตลาดประมาณร้อยละ 96 ของตลาดเกษตรอินทรีย์โลก

ตารางแสดงมูลค่าทางการตลาดของสินค้าอินทรีย์ในประเทศต่างๆ

ตลาด	มูลค่าการขายปลีกปี 2546 (ล้านดอลลาร์ \$)	สัดส่วนของตลาด อาหาร(%)	(%)อัตราการ ขยายตัว ปี 2546-2548
สหภาพยุโรป	10,000-11,000	2.0-2.5	15-20
สหรัฐอเมริกา	11,000-13,000	1.5-2.0	10-20
แคนาดา	850-1,000	< 0.5	-
ญี่ปุ่น	350-450	< 0.5	-
รวม	23,000-25,000	-	-

ข้อมูล : Compiled by ITC (International Trade Centre), December 2002

สำหรับในประเทศไทย ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปีพ.ศ. 2533-2534 โดยกระแสดความตื่นตัวด้านสุขภาพและสิ่งแวดล้อมของผู้บริโภค ในการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ และอาหารที่ปลอดภัย/มีประโยชน์ จนทำให้ธุรกิจอาหารสุขภาพเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ตลาดผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ได้เริ่มเปิดตัวขึ้น

หน่วยงานราชการในขณะนั้นมีนโยบายในการส่งเสริม "อาหารปลอดภัย" (เช่น ผักอนามัย ผักปลอดภัยจากสารพิษ) ซึ่งทำให้ผู้บริโภคเกิดความสับสนระหว่างความแตกต่างของผลผลิตอาหารปลอดภัย กับเกษตร อินทรีย์ ส่งผลให้ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศมีการเติบโตได้ค่อนข้างช้า ผนวกกับการวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงปีพ.ศ. 2541 ส่งผลให้ตลาดเกษตรอินทรีย์ประสบกับภาวะชะงักงันไประยะหนึ่ง

ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย เริ่มฟื้นตัวอีกครั้งตั้งแต่ปีพ.ศ. 2546 เมื่อมีการจัดประชุมนานาชาติเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM) และองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (Food and Agriculture Organization - FAO) มุลินธิสายไยแผ่นดินและสหกรณ์กรีนเนท จำกัดเป็นเจ้าภาพหลัก

กิจกรรมนี้ได้กระตุ้นให้เกิดความสนใจทั้งในการผลิต การบริโภค และการผลักดันนโยบายด้านเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการฟื้นตัวของตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยสำคัญอื่นๆ ที่ทำให้เกิดการขยาย ตัวของตลาดเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น เช่น การใช้

ตรารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) และของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งทำให้ผู้บริโภคสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ กับผลิตภัณฑ์อาหารปลอดภัยได้สะดวกมากขึ้น โดยมีผู้ประกอบการค้าปลีกเฉพาะทาง ที่มโนนโยบายการตลาดเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะ เช่น ร้านเลมอนฟาร์ม รวมทั้ง มีผู้ประกอบการค้าปลีกขนาดใหญ่ (Modern Trade) ที่เห็นแนวโน้มทิศทางของตลาดเกษตรอินทรีย์ จึงได้เริ่มเปิดจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์ในซูเปอร์มาร์เก็ตต่างๆ อาทิ Top, Villa, Carrefour , Emporium และ Siam Paragon

แม้ภาคเกษตรอินทรีย์ของไทยจะมีขนาดเล็ก แต่ก็มี การเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยในปีพ.ศ. 2548 ตลาดเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยมีมูลค่าประมาณ 494.5 ล้านบาท (12.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) และตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่เราส่งออก มีมูลค่าประมาณ 426 ล้านบาท (10.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ) รวมทั้งปีประมาณ 23 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ขณะที่มูลค่าการตลาดปีพ.ศ. 2545 มีมูลค่ารวมทั้งสิ้นเพียง 9.4 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ นั้นหมายความว่า การเติบโตของตลาดเกษตรอินทรีย์มีมูลค่าทางการตลาดเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 145

การส่งออกผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทยส่วนใหญ่ส่งไปให้กับตลาดสหภาพยุโรป (EU) สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และสิงคโปร์ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ส่วนใหญ่ ที่ได้รับการรับรองให้ส่งออกไปยัง EU ได้มากที่สุด คือ ข้าวหอมมะลิ ซึ่งรับรองโดย สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์, Biocert, KRAV, BSC และ Ecocert ตามมาด้วย ผัก ผลไม้ ข้าวโพด สมุนไพรและเครื่องเทศ

สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีศักยภาพในการส่งออกของไทย

ข้าว	- ข้าวขาว ข้าวกล้อง (หอมมะลิ เหลืองอ่อน มะลิแดง)
ถั่ว	- ถั่วเหลือง ถั่วลิสง
ผักแปรรูป	- ข้าวโพดฝักอ่อนแช่แข็งหรือบรรจุขวดแก้ว
ผักสด	- ข้าวโพดฝักอ่อนสด กระเจี๊ยบเขียว ผักสลัด มะเขือเทศ ผักกาดจีนชนิดต่างๆ หน่อไม้ฝรั่ง พริกเขียว มันสำปะหลัง อ้อย ผักชี ตะค้า กะเพรา
ผลไม้	- กัลยณน้ำว้า มะละกอ สับปะรด ขนุน มะม่วง ลำไย มะพร้าว ลิ้นจี่
ชาสมุนไพร	- ชารางจืด มะตูมอบแห้ง ตะไคร้แห้ง ชากุหลาบ
เครื่องปรุงอาหาร	- เครื่องปรุงต้มยำอบแห้ง น้ำกระเทียม น้ำตาลทราย แป้งมันสำปะหลัง
ของป่า	- น้ำผึ้งป่า
อาหารแปรรูป	- เนยจากงา เนยถั่ว
ยาสมุนไพร	- พ้าทะลายโจร ลูกยอ เพชรสังฆาต
สัตว์น้ำ	- กุ้งกุลาดำ ปลา
น้ำมัน	- เมล็ดปาล์ม น้ำมันปาล์ม

การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออก

ประเทศไทยมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออก ในเรื่องต่างๆดังนี้

- 1) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ รวมทั้ง กฎระเบียบ และข้อบังคับเกี่ยวกับการนำเข้าผลผลิตเกษตรอินทรีย์ของต่างประเทศ
- 2) การพัฒนาความรู้ทางวิชาการด้านการผลิต เพื่อให้ได้ผลผลิตคงความต่อเนื่องและมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของตลาด
- 3) การยกระดับระบบควบคุมเกษตรอินทรีย์ของไทย เพื่อให้ได้ขึ้นทะเบียน Third Country List จาก EU
- 4) ประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ในงานแสดงสินค้าอาหารในต่างประเทศ โดย
 - ลงสื่อโฆษณาประชาสัมพันธ์ข้าวหอมมะลิอินทรีย์ไทยในสื่อท้องถิ่น
 - ผลิตสื่อประชาสัมพันธ์มอบให้แก่ซูเปอร์มาร์เกต ภัตตาคารและร้านอาหารไทย เพื่อกระตุ้นให้เกิดการบริโภคข้าวหอมมะลิไทยมากขึ้น
 - จัดสาธิตและแนะนำการหุงข้าวหอมมะลิอินทรีย์ การปรุงอาหารที่ใช้ข้าวหอมมะลิเป็นส่วนประกอบ
 - จัดกิจกรรมพันธมิตรทางธุรกิจ (Business Matching) โดยเจรจาการค้าระหว่างนักธุรกิจต่างประเทศกับผู้ประกอบการระดับจังหวัด หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
 - ส่งเสริมการขายร่วมกับผู้นำเข้าและซูเปอร์มาร์เกตในต่างประเทศ

คุณธรรมพื้นฐานทางศาสนา

ศาสนาทุกศาสนา มีจุดหมายสำคัญที่เหมือนกัน คือ ต้องการสอนให้มนุษย์ทุกคนเป็นคนดีมีคุณธรรมอยู่ร่วมกันอย่างสงบ คุณธรรมพื้นฐานของศาสนาเปรียบได้กับกฎหมายที่ใช้ควบคุมสังคม แต่กฎหมายหากสมาชิกไม่ปฏิบัติตามก็จะได้รับโทษตามข้อกำหนด ส่วนคุณธรรมพื้นฐานของศาสนาหากไม่ปฏิบัติตามก็จะเกิดความเสื่อมแห่งชีวิตได้รับความทุกข์ตามเหตุแห่งการละเมิดคุณธรรมพื้นฐานของศาสนาต่างๆ คุณธรรมพื้นฐานของศาสนาจึงมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคม ดังนี้

1. เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจที่เหมือนกับเครื่องมือ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการกระทำต่างๆที่มนุษย์นำมาเป็นที่พึ่งและสร้างความมั่นใจในการดำเนินชีวิต
2. เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีของสมาชิก รวมไปถึงความสามัคคีของมวลมนุษยชาติและช่วยลดความขัดแย้งทำให้เกิดความสันติ
3. เป็นเครื่องมือในการอบรมสั่งสอน ชัดเจนสมาชิกของสังคม เพราะศาสนาสร้างความเคารพศรัทธาขึ้นในจิตใจของมนุษย์ให้ยึดมั่นและปฏิบัติตามคำสั่งสอนให้รู้จักเกรงกลัวต่อบาป ปลูกฝังให้รู้จักทำความดีที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
4. ทำให้การปฏิบัติตนของสมาชิกในสังคม เป็นบรรทัดฐานเดียวกันบุคคลใดยึดมั่นในหลักคำสอนก็จะทำให้ตัวเองมีความสุขความเจริญ ได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากผู้อื่นมากยิ่งขึ้น
5. หลักคำสอนต่างๆของศาสนาที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนานกลายเป็นบ่อเกิดแห่งขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ที่หลายคนต้องยึดถือปฏิบัติ เช่น การไปวัด การไหว้พระ การถือศีลอดอาหารไปโบสถ์
6. เป็นสัญลักษณ์ของสังคม เพราะศาสนาเป็นเครื่องหมายที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น วันพระชาวพุทธไปวัด วันศุกร์ชาวมุสลิมไปสุเหร่า วันอาทิตย์ชาวคริสต์ไปโบสถ์ เป็นต้น
7. ศาสนาเป็นเครื่องดับความเร่าร้อนทางใจ ทำให้ใจสงบเย็นและสามารถจูงใจและผูกใจคนไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น ในการยึดมั่นต่อคำสั่งสอนซึ่งจะบันดาลให้มนุษย์สุขทุกข์ได้
8. เป็นมรดกของสังคม ศาสนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญยิ่งของสังคมโลก เพราะทุกศาสนามีศาสนวัตถุ ศาสนิกชน หลักธรรมคำสอนและศาสนพิธีต่างๆมากมาย ที่เป็นเครื่องชี้นำความก้าวหน้าหรือความเสื่อมถอยของสังคมได้อย่างดี
9. เป็นบ่อเกิดแห่งจริยธรรม ศิลธรรมและคุณธรรม โดยเฉพาะการศึกษาทั้งในด้านพุทธศึกษา จริยศึกษาและพลศึกษา
10. เป็นสิ่งที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์ เพราะสัตว์ไม่มีศาสนา

ศาสนาเป็นสิ่งที่มีความยาวนาน ในระยะแรกศาสนาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อขจัดความหวาดกลัวสิ่งต่างๆ ที่ล้อมรอบตัวของมนุษย์ แต่ก่อนมนุษย์คิดว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้มีฤทธิ์มากกว่าตน เมื่อมนุษย์เริ่มเรียนรู้ธรรมชาติมากขึ้นและเกิดเป็นศาสนาที่มีเหตุผลเข้ามา

เป็นแบบแผนและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความเชื่อศรัทธาในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ของแต่ละศาสนาก็กลายเป็นประเพณี วัฒนธรรมที่ทำสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน

ศาสนาทุกศาสนา จะเป็นที่พึงพอใจของมนุษย์ มีหลักธรรมคำสั่งสอนที่มุ่งหมายสั่งสอนให้คนที่เป็นสมาชิกในสังคมเป็นคนดี มีคุณธรรมมีเหตุผลและศรัทธาในความถูกต้อง มีพิธีกรรมและเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นศาสนานั้นๆ บุคคลไม่ว่าจะอยู่ในฐานะ บทบาทใดจะต้องยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมจะช่วยแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ อีกทั้งจะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

หลักคุณธรรมพื้นฐานของศาสนากับการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ศาสนาเป็นเรื่องของจิตใจและอารมณ์ สามารถจูงใจและผูกใจคนไว้ได้อย่างแน่นแฟ้น มนุษย์จะนำศาสนาที่ตนนับถือติดตัวไปปฏิบัติหรือเผยแพร่ในที่ใหม่ ศาสนาไม่ใช่ของที่อยู่กับที่แต่จะอยู่ตรงที่หนึ่งใดก็ตามเมื่อมนุษย์ยังไม่อพยพไปไหน บุคคลที่เกิดมาในศาสนาใดก็จะนับถือศาสนานั้น และมีความประพฤติคล้ายกับบุคคลที่นับถือศาสนานั้นๆ เช่น เด็กฝรั่งที่ถูกลี้นแบบไทยและให้นับถือศาสนาพุทธ ก็จะมีพฤติกรรมและความคิดอ่านไปในแบบไทยๆ เป็นต้น ศาสนาจึงมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม โดยเฉพาะหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตซึ่งทุกศาสนามีความสอดคล้องกัน โดยการยึดมั่นในการทำความดี ความสอดคล้องกันของหลักธรรมของแต่ละศาสนาทำให้บุคคลเข้าใจกันอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข หลักคุณธรรมพื้นฐานของศาสนา ที่สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน มีดังนี้

1. การทำความดี ละเว้นความชั่ว แนวทางการปฏิบัติของแต่ละศาสนาแตกต่างกันแต่ทุกศาสนาก็สอนให้ทำความดีและละเว้นความชั่วทั้งนั้น เช่น ศีล 5 ของศาสนาพุทธ บัญญัติ 10 ประการของศาสนาคริสต์ และหลักศรัทธา 6 ประการกับหลักปฏิบัติ 5 ประการของศาสนาอิสลาม เป็นต้น
2. การพัฒนาตนเองและการพึ่งตนเอง ศาสนาต่างๆ สอนให้คนพึ่งตนเองและพัฒนาตนเองเพื่อให้อยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่มีพุทธศาสนาสูภาสิต ว่า “อตฺตทาหิ อตฺตทานาโถ” หมายถึง ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน ศาสนาพราหมณ์มีหลักอาศรม 4 ในข้อพรหมจรรย์ ที่ให้นักศึกษาเล่าเรียนและในข้อคฤหัสถ์ที่ให้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเอง ศาสนาอิสลามสอนให้คนใฝ่หาความรู้ตั้งแต่เกิด
3. ความยุติธรรม ความเสมอภาพและเสรีภาพ คำสอนของศาสนาจะเน้นในเรื่องเหล่านี้เพราะทุกเรื่องจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันอย่างสันติ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ชาติตระกูลไม่ได้เป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างของบุคคล คนที่เกิดมาเท่าเทียมกันทั้งนั้นและสอนให้ทุกคนอยู่ภายใต้อคติ 4 คือ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติและภยาคติ ศาสนาอิสลามก็สอนให้ดำรงความยุติธรรมอย่าถือตามอารมณ์ใครในการรักษาความยุติธรรมแม้บางครั้งจะกระเทือนต่อตนเอง บิดามารดาหรือญาติบ้างก็ตาม
4. การเสียสละหรือการสังคัมสงเคราะห์ศาสนาต่างๆ สอนให้มีความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ

สงครามซึ่งกันและกันด้วยความเมตตากรุณาไม่ใช่หวังผลตอบแทน เช่นพุทธศาสนามีหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อุตถจริยา และสมานัตตตา ศาสนาอิสลามมีการบริจาคซากาต แก่ผู้ขัดสน ศาสนาคริสต์ก็จะเน้นให้มนุษย์เสียสละให้อภัย เอื้อเฟื้อเป็นต้น

5. ความอุทิศสละและความพยายาม ทุกศาสนาสอนให้คนมีความอุทิศสละ มีความเพียร ความอดทนและมีความพยายามอันจะช่วยให้บุคคลประสบความสำเร็จพร้อมทั้งพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ศาสนาพุทธมีคติเตือนใจว่า ความพยายามอยู่ที่ไหน ความสำเร็จอยู่ที่นั่น หรือหลักคำสอนอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ศาสนาอิสลามมีการละหมาดวันละ 5 ครั้งจึงถือว่าเป็นความพยายามที่จะขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์

6. ความรักความเมตตา คำสอนทุกศาสนาจะเน้นเรื่องความรักความเมตตา เพราะการที่คนเราจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันตินั้น ความรักความเมตตาเป็นสื่อสำคัญอีกทั้งยังเป็นจริยธรรมของศาสนาคริสต์ ในพุทธศาสนาก็มีพุทธศาสนาสูภาคิตัวว่า เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลก

7. ความมีคุณธรรมอดทน อดกลั้น เกือบทุกศาสนา มีบทบัญญัติและข้อปฏิบัติในเรื่องนี้เหมือนกัน เช่น ศิลของศาสนาพุทธ บัญญัติ 10 ประการของศาสนาคริสต์ การถือศีลอดของศาสนาอิสลาม ทุกข้อปฏิบัติคือการให้คนมีคุณธรรม อดทนและอดกลั้น

8. การยกย่องเคารพบิดามารดาถือเป็นหลักสำคัญของศาสนาต่างๆ ว่าบุพการีเป็นสิ่งควรยกย่องในศาสนาพุทธกล่าวไว้ว่าบิดา มารดาเป็นพระพรหมของลูก ศาสนาคริสต์มิใช่ในบัญญัติ 10 ประการ ข้อที่ 4 ว่า จงนับถือบิดา มารดาเป็นต้น

9. การไม่แบ่งชั้นวรรณะ พระพุทธเจ้าตรัสว่า กำเนิดชาติตระกูลมิได้ทำให้บุคคลเป็นพราหมณ์ เป็นกษัตริย์ เป็นพ่อค้า ความประพฤติของบุคคลเป็นเครื่องกำหนดบุคคล ทุกคนเท่าเทียมกัน ศาสนาอิสลามถือเป็นหลักสำคัญว่า หลักศรัทธาและหลักบัญญัติต้องอยู่ในเงื่อนไขการไม่แบ่งชั้นวรรณะอย่าง

ชัด ด เ จ น
10. ไม่เสพสุรา ไม่เล่นการพนัน ไม่พูดจาขยาบความ เป็นพื้นฐานของทุกศาสนาที่บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นสิ่งไม่ควรทำ เช่น ศิลในศาสนาพุทธ บัญญัติ 10 ประการในศาสนาคริสต์ หลักบัญญัติในศาสนาอิสลามเป็นต้น

คุณธรรมพื้นฐานของศาสนาพุทธ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทย ส่วนใหญ่นับถือและถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ที่มีอิทธิพลครอบคลุมไปถึงระบบการปกครอง กิริยามารยาท ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีไทย แม้แต่คนไทยที่นับถือศาสนาอื่นๆก็ยอมรับในธรรมเนียมประเพณี และมารยาทเหล่านั้นเพราะเห็นว่าเป็นของไทย หลักธรรมสำคัญของศาสนาพุทธ คือ การทำความดีไม่ทำความชั่วทั้งปวง และทำจิตใจให้บริสุทธิ์ การจะเป็นคนดีนั้นต้องปฏิบัติตามหลักธรรม คำสั่งสอนของพุทธศาสนา ซึ่งหลักธรรมสำคัญ คือ ศิล 5 อริยสัจ 4 และไตรลักษณ์

ศีล 5 (เบญจศีล)

ศีล (Morality) คือ ความปกติ และการรักษาศีลก็คือ ความตั้งใจรักษาปกติของตน อันเป็นหลักปฏิบัติที่ไม่ทำให้เดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น และเป็นหลักแห่งความประพฤติที่จะทำให้เกิดความสะอาดทางกาย และวาจา ศีลมีหลายประเภท เช่น ศีล 5, ศีล 8, ศีล 10 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ปฏิบัติ แต่ศีลที่ควรกระทำเพื่อให้เกิดความปกติในสังคมก็คือ ศีล 5 เพราะสะดวกและง่ายที่จะปฏิบัติ

ศีลทั้ง 5 ข้อนี้ เป็นหลักจำเป็นในสังคมมนุษย์ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้เกิดความปกติ ทั้งในตนเองและสังคม เพราะช่วยควบคุมความประพฤติมิให้พลาดถลาลงในความชั่วอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงจัดอยู่ในระดับศีลธรรมอันเป็นมูลฐานที่จะนำไปสู่ความสงบของจิตใจ ถ้าหากความสะอาดทางกายและวาจาไม่มีแล้ว เราก็ไม่สามารถทำจิตใจให้สงบได้

ในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้น จำเป็นที่แต่ละคน ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมจะต้องทำตนให้เป็นคนเต็มคน ที่เรียกว่าเป็นมนุษย์ หรือเป็นคน 100% เพื่อให้การอยู่ร่วมกันดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย มีความสงบสุข ไม่มีเวรภัยต่อกันและกัน หลักธรรมที่จะทำคนเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ คือ ศีล 5 ได้แก่

1. ปาณาติปาตา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการฆ่า การเบียดเบียน การทำร้ายร่างกายคนและสัตว์ แล้วมีจิตใจประกอบด้วยเมตตากรุณา มีความปรารถนาดี และสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสัตว์อื่น

2. อทินนาทานา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ได้ให้ด้วยอาการแห่งขโมยหรือโจร อันได้แก่ ลัก ฉก ชิง รังราว ชูกรรโชก ชูเขี้ยว ปล้น จี้ ตู ฉ้อโกง หลอก ลวง ปลอม ตระบัด เบียดบัง สับเปลี่ยน ลักลอบ ยักยอก และรับสินบน แล้วเป็นผู้มีความขยันประกอบสัมมาชีพ บริจาคทาน และเคารพกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้อื่น

3. กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติดูผิดในกาม บุคคลต้องห้ามสำหรับฝ่ายชาย คือ

(1) ภรรยาคนอื่น

(2) ผู้หญิงที่ยังอยู่ในความอุปการะของผู้อื่น (ต้องพึงพาอาศัยผู้อื่นอยู่)

(3) ผู้หญิงที่จารีตต้องห้าม (แม่ ย่า ยาย พี่สาว น้องสาว ลูกสาว ชี หญิงผู้เยาว์ บุคคลที่ต้องห้ามสำหรับฝ่ายหญิง คือ

(1) สามีนคนอื่น

(2) ชายจารีตต้องห้าม (พ่อ ปู่ ตา พี่ชาย น้องชาย ลูกชาย พระภิกษุ สามเณร ชายผู้เยาว์)

ทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิงนั้นจะไม่ห้ามแต่เฉพาะการร่วมสังวาสกันเท่านั้น แม้แต่การเคล้าคลึง การพูดเกี้ยวพาราสี หรือการแสดงอาการปฏิพัทธ์ แม้ด้วยสายตา เนตรสบเนตร เป็นต้น ก็ถือว่าได้ล่วงละเมิดศีลข้อนี้แล้ว ถ้าไม่ล่วงละเมิดศีลข้อนี้ ก็จะเป็นผู้สำรวมในกามยินดีแต่ในภรรยาของตนหรือจงรักภักดีแต่ในสามีของตน เท่านั้น ถ้ายังไม่ได้แต่งงานก็ต้องมีกามสังวร ตั้งตนอยู่ในขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม มีวัฒนธรรมอันดีชนิดที่ว่า "เข้าตามตรอกออกตามประตู"

4. มุสาวาทา เวรมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ อันได้แก่คำปด ทวนสาบาน ทำเล่ห์

กระเท่ห์ มารยา ทักษะ เสริมความสามัคคีความสามัคคีแห่ง สบปลื้ม ผิดสัญญา เสียสัตย์ และคืนคำ แล้ว เป็นผู้รักสัจจะจะพูดแต่คำสัตย์จริงด้วยความจริงใจและปรารถนาดี มุ่งหวังดีต่อผู้ฟัง

5. สุราเมระมัชชะปะมาทัฏฐานา เวมณี เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการดื่มน้ำเมาอันเป็นที่ตั้งแห่ง ความประมาท อันได้แก่ น้ำสุรา เมรัย เครื่องดื่มมีเมาอื่น ๆ และการเสพยาเสพติดอื่นๆ เช่น ฟีน เฮโรอีน กัญชา ยาบ้า หรือแม้แต่บุหรี่ แล้ว เป็นผู้ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะในการประกอบกิจการทั้งปวง และ เป็นผู้ไม่ประมาทในชีวิต ไม่ติดอบายมุข ที่เป็นประตุสู่ความเสื่อม ไม่ประมาทในการงาน ไม่ประมาทในวัย ไม่ประมาทในเพศ

ผู้จะเป็นคนเต็มคน คือเป็นคน 100% จะต้องเป็นผู้มีการดำเนินชีวิตประจำวันทีประกอบด้วย เบญจศีล เบญจธรรม ทั้ง 5 ประเด็นดังกล่าวแล้ว ถ้าขาด 1 ประเด็นก็เป็นคนเพียง 80 % หรือขาด 2 ประเด็นก็เป็นคนเพียง 60 % เป็น นับว่าเป็นหลักการขั้นพื้นฐานที่พระพุทธองค์ทรงสั่งสอน มุ่งเน้นให้ พุทธศาสนิกชนได้ประพฤติปฏิบัติตาม เพื่อความเป็นมนุษย์อันจะได้เป็นสมาชิกที่ของสังคม ความสงบสุข ในสังคมแต่ละวันจะเกิดขึ้นได้ก็อาศัยหลักมนุษยธรรม หรือ แต่ละคนเป็นคนเต็มคนนั่นเอง

อริยสัจ 4

อริยสัจ 4 เป็นหลักความจริงที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สอนคนให้ เข้าใจปัญหา แล้วแก้ไขปัญหามีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ทุกข์ คือความทุกข์หรือปัญหา ชีวิตของทุกคนในโลกนี้มีปัญหาทั้งปัญหาทั่วไป และปัญหาสากล เช่น ปัญหาความเป็นอยู่ ปัญหาปากท้อง ปัญหาการอยู่ร่วมกับคนอื่น ปัญหาการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เมื่อ มีปัญหาก็จะเป็นความทุกข์มีทั้งทุกข์กาย ทุกข์ใจและทุกข์จาก การยึดมั่นในตัวเอง เป็นต้น

2. สมุทัย คือ เหตุแห่งทุกข์ หรือสาเหตุของปัญหา โดยสอนว่าปัญหาเกิดมาจาก สาเหตุหรือปัจจัย ที่เรียกว่า ตัณหาหรือความอยากต่างๆ ซึ่งจะแสดงออกมา 3 ลักษณะคือ กามตัณหา คือ ความอยากได้ ในสิ่งที่เป็นพื้นฐานของโลก เช่น บ้าน รถ แหวนเพชร เป็นต้น ภวตัณหา คือ ความอยากมี อยากเป็น อยากได้หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น อยากมี บ้านหลังใหญ่ ความเป็นดารา อยากได้เงินมากๆ วิภวตัณหา คือ ความไม่อยากมี ไม่อยากเป็น ไม่อยากได้ และหนีให้พ้นจากสภาพที่ไม่ต้องการเช่น ไม่อยากเป็นโจร ไม่อยากพิการ ไม่อยากเป็นคนจน เป็นต้น

3. นิโรธ คือ การดับทุกข์หรือการแก้ปัญหาให้มีสภาพที่ไม่ทุกข์ต่อไปอีก โดยเชื่อว่า มนุษย์มี ความสามารถที่จะพัฒนาตนเองไปเป็นผู้แก้ปัญหาให้ลุ่ลวงไปได้ โดยไม่ต้อง อาศัยอำนาจศักดิ์สิทธิ์ใดๆ มา ดลบันดาลให้เป็นไป

4. มรรค คือ ทางดับทุกข์หรือแนวทางการแก้ปัญหา ซึ่งมีข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์อยู่ 8 ประการเรียกว่า มรรค 8 หรือ มัชฌิมาปฏิปทา แปลว่า ทางสายกลางซึ่งประกอบด้วย

4.1 สัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) คือเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่เป็นจริง เห็นว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็น

4.2 สัมผัสกับปะ (ตำริชอบ) คือการนึกคิดในสิ่งที่ถูกต้อง คิดที่จะปราศจากโลภ พยาบาท ปองร้ายผู้อื่นและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

4.3 สัมมาวาจา (วาจาชอบ) ได้แก่การพูดด้วยถ้อยคำที่ไม่มีโทษหรือคำสุภาพ จะเว้นการพูดเท็จ พูดล้อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพื่อเจ้อ พูดให้แตกความสามัคคี

4.4 สัมมากรรมันตะ (กระทำชอบ) ได้แก่การกระทำที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น ไม่ฆ่าสัตว์ ไม่ลักทรัพย์ ไม่ประพฤตินอกใจ

4.5 สัมมาอาชีวะ (เลี้ยงชีพชอบ) หมายถึง การเลี้ยงชีพด้วยการประกอบอาชีพสุจริต ไม่ประกอบอาชีพทุจริต คำอาวูธ คำยาเสพติด ชำนาญ เป็นต้น

4.6 สัมมาวายามะ (พยายามชอบ) หมายถึง การระมัดระวังเพียรพยายามไม่ให้เกิดความชั่วขึ้นในจิต ละความชั่วที่เกิดขึ้นให้หมดไป สร้างความดีขึ้นมาเพิ่ม แล้วรักษาความดีที่มีอยู่แล้วให้คงอยู่

4.7 สัมมาสติ (ระลึกชอบ) หมายถึง การมีความระลึกทั่ว หรือระลึกทั่วทำให้เกิดประโยชน์ คือ สามารถควบคุมสภาพจิตใจให้อยู่ในภาวะที่ต้องเป็นตัวของตัวเองโดยไม่ยึดติดกับปัญหา อุปทาน สามารถทำพฤติกรรมต่างๆด้วยเหตุผลของตัวเอง

4.8 สัมมาสมาธิ (ตั้งใจมั่น) หมายถึง การมีจิตใจแน่วแน่อยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ฟุ้งซ่าน ลังเล สงสัย ทำให้กิเลสต่างๆ สงบไป

ไตรลักษณ์

ไตรลักษณ์ แปลว่า สามัญลักษณะหรือลักษณะ 3 ประการของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงทั่วไป ซึ่งเป็นกฎธรรมชาติที่มีอยู่ในสรรพสิ่ง เป็นหลักที่แน่นอนตายตัว เป็นความจริงที่เกิดขึ้น มีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

1. อนิจจัง คือ ความไม่เที่ยง ความไม่ยั่งยืน ความไม่ถาวร ความไม่คงที่ ภาวะที่เกิดขึ้นแล้วเสื่อมสลายไป ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกนี้ไม่มีอะไรเที่ยงแท้แน่นอน มีเกิดขึ้น ดำรงอยู่และเสื่อมสลายไปในที่สุด ควรรู้จักปล่อยวาง ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่เกิดขึ้น
2. ทุกขัง คือ ความเป็นทุกข์ ภาวะที่ทนไม่ได้ เป็นความทุกข์กาย ทุกข์ใจ เช่น ทุกข์เพราะการเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทุกข์เพราะความรัก ความผิดหวัง รวมไปถึงทุกข์ของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เป็นภาวะที่ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้
3. อนัตตา คือ ความไม่มีตัวตนหรือปราศจากตัวตนที่แท้จริง สิ่งทั้งหลาย ทั้งปวงหรือสังขารทุกชนิดเป็นสิ่งที่สมมุติขึ้น ดำเนินไปตามเหตุ ตามปัจจัย อย่าถือเป็นเรื่องจริงจางว่าตัวเรา ของเรา ซึ่งจะทำให้เกิดความลุ่มหลงและเป็นทุกข์ได้

ทุกหลักคำสอนในศาสนาพุทธ เป็นสากล นำไปศึกษาปฏิบัติที่ไหนเมื่อไรก็เกิดประโยชน์และเกิดความสุขกับตนเอง คนรอบข้างและสังคมเพราะเป็นหลักความจริงตามธรรมชาติที่ไม่มีใครปฏิเสธได้โดย

สิ้นเชิง

คุณธรรมพื้นฐานของศาสนาคริสต์

ศาสนาคริสต์เป็นศาสนาแห่งประวัติศาสตร์ ยิ่งใหญ่และสำคัญศาสนาหนึ่งของโลก พระเยซู เป็นผู้ก่อตั้งและเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตในสังคมของผู้นับถือศาสนาองค์เดียว ปัจจุบันมีนิกายสำคัญๆ 3 นิกาย คือ โรมันคาทอลิก(Roman eatholie) กรีนออร์ทอดอกซ์(Greek Orthodox) และโปรเตสแตนต์ (Protestant) มีคัมภีร์ศาสนาเรียกว่า ไบเบิล (Bible) ซึ่งแบ่งเป็น 2 คัมภีร์คือ คัมภีร์เดิม (พันธสัญญาเดิม Old testament) ที่รับมาจากศาสนายูดาห์ และคัมภีร์ใหม่ (พันธสัญญาใหม่ New Testament) ซึ่งเน้นบันทึกชีวิตและคำสอนของพระเยซูรวมทั้งเหตุการณ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ ตามความสำคัญของศาสนาคริสต์

1. เรื่องความรัก ศาสนาคริสต์ สอนให้รักพระเจ้า รักครอบครัว รักเพื่อนมนุษย์ทั้งมวล โดยไม่เลือกชนชั้นและเชื้อชาติ ให้เมตตาผู้กระทำผิดโดยไม่ตั้งใจ เห็นใจผู้ที่มีทุกข์และอภัยแม้แต่ผู้ที่วางตัวเป็นศัตรู

2. หลักตรีเอกานุภาพ เป็นการสอนให้ยึดมั่นเคารพบูชาในองค์ 3 คือ พระบิดา หมายถึง พระยะโฮวา คือผู้สร้างโลกมนุษย์และสรรพสิ่ง พระบุตร คือพระเยซูและพระจิต คือรวมบิดาและพระบุตร อันเป็นวิญญานศักดิ์สิทธิ์ที่ปรากฏในจิตวิญญานของมนุษย์ เพื่อเกื้อกูลให้มนุษย์เป็นคนดี

3. บาปกำเนิด (Original Sin) เมื่อพระเจ้าสร้างโลกได้สร้างชายหญิง คือ อาดัมและอีฟให้อยู่กินกันอย่างมีความสุข ต่อมาทั้งคู่ได้ทำผิดโดยแอบไปกินผลไม้ต้องห้าม พระเจ้าจึงลงโทษโดยให้ทั้งคู่ทำมาหากินลำบาก แล้วให้ความผิวนั้นตกทอดมาถึงมนุษย์ทุกคน บาปนี้จึงเรียกว่า บาปกำเนิด

4. บัญญัติ 10 ประการ เป็นหลักศาสนาที่อยู่ในคัมภีร์เดิม ซึ่งพระเจ้าประทานให้แก่ โมเสส ถือเป็นหลักปฏิบัติสำหรับผู้นับถือศาสนาคริสต์มีดังนี้คือ

4.1 เคารพพระเจ้าเพียงพระองค์เดียว

4.2 ห้ามนับถือรูปบูชาใด ๆ

4.3 อย่าออกนามพระเจ้าโดยไม่เคารพ

4.4 จงถือวันพระเจ้าเป็นวันสำคัญ

4.5 เคารพบิดามารดา

4.6 ห้ามฆ่ามนุษย์

4.7 ห้ามผิดประเวณี

4.8 ห้ามลักทรัพย์

4.9 ห้ามคิดมิชอบ

4.10 อย่าโลภในสิ่งของผู้อื่น

คุณธรรมพื้นฐานของศาสนาอิสลาม

ศาสนาอิสลาม มีพระศาสดาคือ พระมะหะหมัด หรือ นบีมุฮัมมัด ที่นับถือพระอัลเลาะห์เป็นพระเจ้าองค์เดียว และเป็นศาสนาแห่งกฎหมายเพราะมีคัมภีร์อัลกุรอาน ที่ชัดเจนในตัวไปถือปฏิบัติได้ทันที ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามเรียกว่า มุสลิม หรือ อิสลามิกชน มีหลักคุณธรรมพื้นฐานของศาสนาสำคัญ คือ หลักศรัทธา หรือ ความเชื่อ 6 ประการกับหลักปฏิบัติ 5 ประการดังนี้

หลักศรัทธา 6 ประการ

เป็นหลักบัญญัติในคัมภีร์กุรอาน ที่กำหนดให้ผู้ที่นับถือมุสลิมศรัทธาหรือเชื่อให้หลักสำคัญ ๖ ประการดังนี้

1. ศรัทธาในพระอัลเลาะห์องค์เดียว ไม่มีแบบอย่างใด ๆ ที่จะยกขึ้นมาเทียบเคียงพระองค์ได้
2. ศรัทธาในศาสดาองค์ก่อน ๆ และมีศรัทธาเชื่อมั่นว่าพระมะหะหมัดเป็นศาสดาองค์สุดท้าย ชาวมุสลิมจะต้องเชื่อในบรรดามะลาอิกะห์(ทูตสวรรค์) ซึ่งมีจำนวนมากและมีหน้าที่ต่างๆ กัน ทุกองค์จะประกอบแต่ความดีละเว้นความชั่ว
3. ศรัทธาในคัมภีร์กุรอาน โดยเชื่อว่าพระอัลเลาะห์ได้ประทานมาให้เป็นคัมภีร์สุดท้ายและสมบูรณ์ที่สุด
4. ศรัทธาในบรรดาศาสนาทูต ศาสนาทูตเป็นบุคคลที่พระเจ้าเลือกขึ้นมาเพื่อนำคำสั่งสอนของพระองค์ไปสู่มนุษย์ซึ่งมีหลายคน มุสลิมทุกคนต้องศรัทธาในศาสดาทุกองค์ที่กล่าวในคัมภีร์
5. ศรัทธาในวันพิพากษาโลก ซึ่งเป็นวันที่มนุษย์ทุกคนจะพบกับการเปลี่ยนแปลงแล้วกลับฟื้นขึ้นมาใหม่ เพื่อรับผลกรรมจากการกระทำที่ได้ทำไว้ ผู้ทำดีก็ได้รับผลดี ผู้ทำชั่วก็ได้รับผลร้าย เป็นต้น
6. ศรัทธาในกฎสภาพการณ์ของพระเจ้า คือการเชื่อว่าสภาวะของโลกและชีวิตเป็นไปตามอำนาจของพระอัลเลาะห์ ที่ตั้งขึ้น

หลักปฏิบัติ 5 ประการ

เมื่อชาวมุสลิมมีศรัทธา 6 ประการแล้ว จะต้องแสดงออกถึงความสำคัญด้วยการปฏิบัติตามหลักปฏิบัติ 5 ประการที่สอดคล้องกันเพื่อให้มีความสุขความสันติแก่ตนเองและสังคม ดังนี้

1. การปฏิญาณตนว่าจะศรัทธาเชื่อมั่นในพระอัลเลาะห์ องค์เดียว และมีมะหะหมัดเป็นศาสดาทูตของพระอัลเลาะห์โดยต้องปฏิญาณออกมาจากจิตใจด้วยความศรัทธาอย่างแท้จริง แล้วทำอย่างสม่ำเสมอ
2. การละหมาด คือ การแสดงความเคารพต่อพระเจ้า วันละ 5 ครั้ง คือ ย่ำรุ่ง กลางวัน เย็น พลบค่ำ และกลางคืน โดยหันหน้าไปทางนครเมกกะฮ์ ก่อนละหมาดต้องทำกายและใจให้สะอาดสงบ การละหมาดจะช่วยขัดเกลาจิตใจให้บริสุทธิ์หนักแน่น มั่นคงและอดทนในการทำความคิด

3. ชาวมุสลิมต้องถือศีลอดเป็นเวลา 1 เดือน เรียกว่าเดือนรอมฎอน ด้วยการงดเว้นจากการรับประทานอาหาร การดื่ม การร่วมประเวณี การทำความชั่วทั้งปวง ตั้งแต่พระอาทิตย์ขึ้นจนพระอาทิตย์ตก ซึ่งนอกจากจะฝึกความอดทนแล้ว ยังสร้างความเท่าเทียมกันหรือความเสมอภาคให้กับมุสลิมทุกคนด้วย

4. การบริจาคซะกาต คือการที่ชาวมุสลิมจะต้องบริจาคทรัพย์สิน 2.5 เปอร์เซ็นต์ของรายได้ต่อปี เพื่อไว้ช่วยเหลือผู้ยากจน เป็นการทำให้สังคมของชาวมุสลิม มีสภาพดีขึ้นและยังเป็นการลดความตระหนี่และความเห็นแก่ตัวของบุคคลได้

5. การประกอบพิธีฮัจญ์ คือการไปแสวงบุญที่วิหารกะบะห์ นครเมกกะประเทศซาอุดีอาระเบีย ด้วยในคัมภีร์อัลกุรอาน ได้กล่าวไว้ว่าเป็นความประสงค์ของอัลเลาะห์ ที่ให้มุสลิมซึ่งบรรลุนิติภาวะ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีกำลังทรัพย์ไปบำเพ็ญพิธีฮัจญ์ เพื่อเป็นการแสดงถึงความเสมอภาคและความสามัคคีของชาวมุสลิมทั่วโลก

นอกจากศรัทธา และหลักปฏิบัติ 5 ซึ่งเป็นการปฏิบัติศาสนกิจโดยตรงแล้ว ในคัมภีร์อัลกุรอานยังมี

บัญญัติเงื่อนไขต่าง ๆ ในการดำรงชีวิตที่ชาวมุสลิมต้องปฏิบัติ เช่น การเกิด การสมรส การตาย การปฏิบัติในวันศุกร์และวันสำคัญทางศาสนา ฯลฯ อีกทั้งยังมีข้อห้ามอีกหลายประการที่ชาวมุสลิมพึงงดเว้น

คุณธรรมพื้นฐานของศาสนาพราหมณ์

หลักคุณธรรมพื้นฐานของศาสนาพราหมณ์ คือ หลักอาศรม 4 หลักปุรชารณะ หลักปรมาตมันและโมกษะ

หลักอาศรม 4

อาศรม 4 หมายถึง ขั้นตอนของชีวิตหรือแนวทางปฏิบัติตามวัยเพื่อให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น แบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

1. พรหมจารี เป็นระยะของวัยศึกษาเล่าเรียน เริ่มตั้งแต่อายุ 8 ขวบ ถึง 25 ปี โดยเด็กชายทุกคนในตระกูลพราหมณ์จะได้รับการคล้องด้ายศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่า สายธูร่า จากผู้ประพฤติ พรหมจรรย์จึงจะถือว่าเป็นพราหมณ์โดยสมบูรณ์
2. คฤหัสถ์ เป็นระยะของวัยครองเรือน อยู่ในช่วงอายุ 25 ปีถึง 50 ปี คือ เมื่อจบการศึกษาแล้วก็มีครอบครัวประกอบอาชีพและปฏิบัติพิธีกรรมตามหน้าที่ของตน
3. วานปรัสถ์ เป็นระยะออกบวช เพื่อแสวงหาความสงบหรือความหลุดพ้นหากไม่ละทิ้งชีวิตครองเรือนก็ต้องบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น
4. สันยาสี เป็นระยะสุดท้ายของชีวิต จะออกบวชจาริกแสวงบุญบำเพ็ญเพียรตามหลักศาสนาเพื่อ

หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวง ไม่มีการเกิดอีกคือ โมกษะ

หลักปรัชญา

การดำเนินชีวิตที่ดีเพื่อให้พบความหลุดพ้น ซึ่งมีจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตโดยจะต้องมีหลักฝึก

4 ประการ คือ

1. อรรถ คือ การแสวงหาทรัพย์ การสร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้มั่นคง
2. กาม คือ การแสวงหาความสุขทางโลกตามหลักธรรมชาติของผู้ครองเรือน
3. ธรรม คือ การถึงพร้อมด้วยคุณธรรม หลักธรรม หรืออยู่ในระเบียบความประพฤติของคนในสังคม
4. โมกษะ คือ ความหลุดพ้นจากความทุกข์ เป็นอิสรภาพทางวิญญาณที่จะก่อให้เกิดความสุขอันเป็นนิรันดร์

หลักปรมาตมน์และโมกษะ

ปรมาตมน์ คือ ตัวตนอันยิ่งใหญ่ หมายถึง พรหม หมายถึง พลังอันยิ่งใหญ่ เป็นอมตะ ไม่มีเบื้องต้น ไม่มีสิ้นสุด ส่วนวิญญาณย่อย เรียกว่า อาตมน์ (สันสกฤต) ส่วนบาลี คือ อตตะตา มันจะไปรวมกับปรมาตมน์ หรือ พรหม ได้ก็ต่อเมื่อ บรรลุ โมกษะธรรม แล้ว

โมกษะ คือ การหลุดธรรม พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด ปราศจากกรรมผูกพัน หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงไม่มีการเกิดอีกตลอดไป

บทที่ 3

การดำเนินงานวิจัย

ทีมวิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัย ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยกำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตของกลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาวิจัย

- 1.) สมาชิกกลุ่มชาวนาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม ภายใต้เครือข่ายมูลนิธิธรรมะรวมใจ จำนวน 119 ครอบครัว
- 2.) สมาชิกผู้บริโภคนักข้าวคุณธรรม เป็นประจำแบบรายปี ภายใต้เครือข่ายคนกินข้าวเกี๋ยงอุบลราชธานี ที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมของโครงการ จำนวน 30 ราย

3.1.2 ขอบเขตของพื้นที่ที่ศึกษา

- 1.) พื้นที่การผลิตในบริเวณเขตพื้นที่ จังหวัดยโสธร จังหวัดอำนาจเจริญ และ จังหวัดอุบลราชธานี
- 2.) พื้นที่การบริโภคในบริเวณพื้นที่ จังหวัดซึ่งเป็นที่อยู่ของสมาชิกเครือข่ายคนกินข้าวเกี๋ยงอุบลราชธานี

3.1.3 ขอบเขตเนื้อหาการวิจัย

ศึกษาเนื้อหาการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ของชาวนาเครือข่ายข้าวคุณธรรม ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ในแต่ละข้อของโครงการ ดังนี้

- 1.) ศึกษาเนื้อหาสืบค้นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับรูปแบบ การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ /การประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม ต่อการพัฒนากระบวนการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม
 - ก. ศึกษาการตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Certification)

- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)
- IFOAM
- European Organic Regulations
- NOP of USDA
- Organic Produce Certification Order 1997
- Codex
- JAS Standards

ข. หน่วยงานการตรวจรับรอง (certification body : CB)

- กรมวิชาการเกษตร (มาตรฐานพืช) สถาบันพืชอินทรีย์
- กรมการข้าว (มาตรฐานข้าวอินทรีย์)
- มกท. (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย)
- มอน. (สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ)
- Bioagricert
- Soil Association
- OMIC

ค. กลุ่มองค์กรเครือข่าย

- กรอ (มาตรฐานกลไกกรรมไร้สารพิษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ) ศูนย์การศึกษาการพัฒนาของชาวบ้านอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา
- ตอ.(ตรวจตัวเอง) ของกลุ่มเครือข่ายกลไกกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย

ง. การประกันคุณภาพ

- ISO (สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ)
- สมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา) แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน – ภายนอก
- กพร. (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ) แนวทางการกำหนดตัวบ่งชี้องค์ประกอบคุณภาพ และมาตรฐานการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ

2.) ศึกษาแนวทางการสร้างระบบการรับรองมาตรฐาน / การประกันคุณภาพภายในสำหรับ

“มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม”

- ข้อมูลสภาพทั่วไปของชาวนาเครือข่ายข้าวคุณธรรม
- กรอบคิดของเครือข่ายข้าวคุณธรรม
- หลักธรรมขั้นต้นที่ชาวนาคุณธรรมทุกคนต้องนำสู่การปฏิบัติจริง
- เก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ด้วยตนเอง

- โรงปุ๋ยอินทรีย์คุณธรรม
- โรงสีดาวกระจายและการแปรรูปผลผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่า
- ประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน ปัญหาอุปสรรคและโอกาส (SWOT) เครือข่ายข้าวคุณธรรม
- ต้นแบบของความสำเเร็จ (ตัวอย่างที่ดี)
- จัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมคุณธรรมกลีกรมไร้สารพิษเศรษฐกิจพอเพียง
- สื่อวิทยุชุมชน

3.) ศึกษาการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์คุณธรรมที่นำไปสู่ความน่าเชื่อถือในระดับสากล

- การสร้างจิตสำนึกการพึ่งตนเอง สร้างคุณค่าให้ชีวิตและผลผลิต
- การค้าที่เป็นธรรมและการตลาดที่เกื้อกูล
- สภาผู้บริโภค (การตรวจรับรองโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง)

3.1.4 ขอบเขตระยะเวลาในการดำเนินงานวิจัย

งวดที่ 1 ระหว่าง วันที่ 1 มิถุนายน 2554 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2554

งวดที่ 2 ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 2555 ถึง วันที่ 31 พฤษภาคม 2555

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

3.2.1 แบบสอบถาม

ทีมวิจัยได้ร่วมกันออกแบบสอบถามโดยให้แต่ละคนเสนอข้อมูลที่จำเป็นและสมควรจะเก็บรวบรวมเอามาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยครั้งนี้

3.2.2 ใช้การสัมภาษณ์

1) สัมภาษณ์แบบสุ่มหัว

การสัมภาษณ์แบบสุ่มหัว เป็นวิธีการระดมความคิดเห็นจากทีมวิจัยเพื่อวางแผนและกำหนดงานร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ยกตัวอย่างเช่น การสร้างเครื่องมือร่วมกันในการจะไปรวบรวมข้อมูล โดยไปสัมภาษณ์ในประเด็นเรื่องการทำเกษตรอินทรีย์ในระดับครอบครัวของสมาชิก ชวนาข้าวคุณธรรม

2) สัมภาษณ์ แบบสื่อ

การสัมภาษณ์แบบส่อคือการใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสุ่มหัวไปส่อกับผู้รู้โดย ใช้ประเด็นในการส่อดังนี้ เหตุการณ์ในอดีต ช่วงการเปลี่ยนแปลง จับประเด็นคำบอกเล่าที่มีความหมายที่ น่าสนใจและผลดีผลเสียโดยในผลดีและผลเสียนี้จะมองในเรื่องของวิถีความสัมพันธ์และคุณค่า

3) สัมภาษณ์แบบโสเหล่

การสัมภาษณ์แบบโสเหล่คือการนำข้อมูลของแต่ละบุคคลไปเก็บมาได้มานำเสนอกับคนในที่มิ วิจัยแล้วมีการแลกเปลี่ยนประเด็นข้อมูลของแต่ละบุคคลไปเก็บมาถ้าข้อมูลยังไม่ครบก็ต้องไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติม หรือว่าในการเก็บข้อมูลเกิดปัญหา เช่นไม่มีการเก็บข้อมูลก็จะมีกรมอบหมายให้คนในที่มิวิจัยไปช่วย

4) สัมภาษณ์จากการประชุมกลุ่มย่อย

การประชุมกลุ่มย่อยนั้นที่มิวิจัยจะทำการนัดหมายผู้เข้าร่วมโดยมีคณะกรรมการบริหาร โครงการข้าวคุณธรรม กับ ผอ.ศูนย์ข้าวคุณธรรม มาพูดคุยปรึกษากันในเรื่องการวิจัยของ สกว.

5) สัมภาษณ์จากการประชุมกลุ่มใหญ่

การประชุมกลุ่มใหญ่ร่วมกับชาวบ้านกลุ่มชาวนาคุณธรรมจะมีการพูดคุยและวางแผน เตรียมการจัดประชุมใหญ่ โดยมีการกำหนด วันเวลา และสถานที่ รวมทั้งมีการแจ้งผ่านสื่อวิทยุชุมชน คลื่น 91.50 เมกะเฮิร์ตซ์ มีชาวบ้านสมาชิกของบุญहु่เกื้อและญาติธรรม ช่วยจัดเตรียมอาหารและ สถานที่ การจัดทำข้อมูลในการประชุม ที่มิวิจัยจะแบ่งหน้าที่กันทำการลงทะเบียน และการนำเสนอ ข้อมูลตามที่ได้รับมอบหมาย

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

1.) เวทีชี้แจงโครงการ

เวทีชี้แจงโครงการเป็นกิจกรรมในโครงการวิจัยเพื่อให้ชุมชนและชาวบ้านได้รู้ รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิง คุณธรรม ของชาวนาเครือข่ายข้าวคุณธรรม ซึ่งประกอบไปด้วย ชื่อโครงการ คำถามวิจัย วัตถุประสงค์ กรอบการวิจัย นิยามคำศัพท์ ระยะเวลา งบประมาณ และ แผนการดำเนินงาน และผล ที่คาดว่าจะได้รับ ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรมประกอบไปด้วย ที่มิวิจัยจำนวน 10 คน คณะกรรมการมูลนิธิ ธรรมร่วมใจ 9 คน ผู้อำนวยการศูนย์ข้าวคุณธรรม 19 ศูนย์ สมาชิกของบุญहु่เกื้อและญาติธรรม 25 คน ผู้เข้าร่วมกิจกรรม 60 คน

2.) เวทีการประชุมที่มิวิจัยประจำเดือน

เวทีการประชุมที่มิวิจัยประจำเดือน จะเป็นการมอบหมายงานให้ไป ศึกษาสืบค้นให้แก่ที่มิวิจัย ไปค้นคว้างานมาตรฐานต่างๆ และเป็นเวทีที่ใช้ ในการติดตามงาน ที่มิวิจัยมีการประชุมทุกวันที่ 5 ของเดือน

3) เวทีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ชำนาญการด้านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

เวทีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้ชำนาญการด้านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ นั้น จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2554 ที่ห้องประชุมสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน ในเวทีนี้มีนักวิชาการและผู้ชำนาญการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็น จำนวน 20 ท่าน นับเป็นเวทีที่ทำให้ทีมวิจัยได้เห็นมุมมองที่แตกต่างหลากหลายมาก สามารถนำมาใช้ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ได้อย่างมาก

4.) เวทีลงพื้นที่ส่งเสริมคุณธรรมตรวจศีลและเกษตรอินทรีย์

เป็นเวทีในการลงสู่ชุมชนที่มี ศูนย์ข่าวคุณธรรมเป็นจุดนัดหมาย โดยกิจกรรมในเวทีนี้ พระคุณเจ้าเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ท่านได้ถูกต้องออกเดินทางไปเยี่ยมชวมนาคุณธรรมร่วมกับนักเสริมข่าวคุณธรรมและทีมวิจัย ได้ร่วมกิจกรรมพึ่งเทศนา ทำบุญตักบาตร ตรวจศีลของแต่ละคน (ตรวจตัวเองว่าศีล 5 ข้อของตนนั้นมีข้อใดที่ ศีลขาด ศีลทะลุ หรือบกพร่องบ้าง) เพื่อจะได้สารภาพออกกล่าวแก้หมู่กลุ่มในเวทีต่อหน้าพระคุณเจ้า ขณะที่การเติมเต็มความรู้เรื่องมาตรฐานข่าวคุณธรรมและความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการทำกินและข่าวสารต่างๆก็ถูกนำเสนอในเวทีนี้ด้วย แต่ละเวที จะมีผู้ร่วม 10 – 30 คน

5.) เวทีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นการหาความสัมพันธ์และเชื่อมโยงข้อมูลให้รู้ถึงองค์ประกอบลำดับความสำคัญของข้อมูลซึ่งการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลมีในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2554 วิเคราะห์แนวทางการจัดทำคู่มือระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ผู้เข้าร่วมการสังเคราะห์ข้อมูลซึ่งประกอบไปด้วย ทีมวิจัย คณะกรรมการบริหารมูลนิธิธรรมะร่วมใจ และผอ.ศูนย์ข่าวคุณธรรม จำนวน 19 คน

6.) เวทีการกำหนดงานวางแผนแบบมีส่วนร่วม

เวทีครั้งนี้ เป็นการวางแผนงานร่วมกับชาวบ้านและผู้นำชุมชน 139 คน ทีมวิจัยตั้งเป้าหมายที่จะให้ช่วยกันกำหนดช่วงเวลาในการทดลองใช้คู่มือการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่ได้ร่างขึ้นมาแล้ว ในการผลิตข้าว พืชผัก ผลไม้ ของสมาชิกชวมนาคุณธรรมที่มีความพร้อม ในเวทีนี้ได้ชวนาที่มีความพร้อมจะเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมจำนวน 119 ราย การดำเนินกิจกรรมเวทีในวันที่ 5 มกราคม 2555 ซึ่งเป็นช่วงการจัดงานประเพณีบุญกุ่มข้าวใหญ่ของชวมนาคุณธรรม มีการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมือง ซึ่งการแลกเปลี่ยนเป็นไปอย่างคึกคักและทุกคนให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

ปัญหาและอุปสรรค

1. ชาวบ้านเป็นกลุ่มใหญ่จึงไม่ตั้งใจฟังการนำเสนอข้อมูลและมึนงงซ้อนตรงกับงานประจำปีของมูลนิธิธรรมะร่วมใจ
2. ผู้นำเสนอข้อมูลมีการอ่านข้อมูลอย่างเดียวทำให้ขาดการนำเสนอที่น่าสนใจทำให้ชาวบ้านไม่ตั้งใจฟัง
3. การนำเสนอข้อมูลขาดความกระชับทำให้เกิดการยืดเยื้อในการนำเสนอข้อมูล

4. ชาวบ้านไม่แสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร
- 7) เวทีการเขียนรายงาน

การเขียนรายงานเป็นการรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ ในการนำมาจัดทำเป็นรูปเล่มรายงานฉบับสมบูรณ์ มีผู้เข้าร่วมเวทีการเขียนรายงานคือ ทีมวิจัย และกรรมการบริหารมูลนิธิธรรมะร่วมใจ ทั้งหมด 8 คน ในวันที่ 28 เมษายน 2555

ปัญหาและอุปสรรค

1. ข้อมูลที่ได้มายังไม่สมบูรณ์ต้องมีการจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติม
2. การทำรายงานเกิดความล่าช้าเพราะในรายงานต้องประกอบด้วยเนื้อหาจำนวนมาก
บทเรียนจากเวทีการเขียนรายงาน
3. ผู้ทำรายงานได้เรียนรู้ถึงวิธีจัดทำหมวดหมู่รูปเล่มรายงาน
4. ได้เรียนรู้ถึงการเรียงลำดับข้อมูลและถ้อยคำ ภาษาที่ใช้เขียนรายงาน

บทที่ 4 ผลการวิจัย

ทีมวิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยตามที่ได้กำหนดไว้ตามแผนงานการวิจัย และวัตถุประสงค์ ดังนี้

ผลการวิจัยตามแผนงานวิจัย

ทีมวิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามแผนงานที่ได้รับอนุมัติในทุกขั้นตอน ซึ่งผลการดำเนินงานวิจัยสรุปได้ตามตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางแสดงผลการดำเนินงานโครงการวิจัย เรียงลำดับตามแผนงาน กระบวนการ ขั้นตอนการวิจัย

ลำดับ	กิจกรรมการวิจัย	วันที่	กลุ่มเป้าหมาย / จำนวนผู้เข้าร่วม	วัตถุประสงค์ / เป้าหมายการวิจัย	ผลลัพธ์ที่ได้
1	ประชุมจัดทำแผนและข้อเสนอโครงการวิจัย	1 มี.ค. 2554	หัวหน้าทีมวิจัย นักวิจัย ผอ.ศูนย์ฯ ชาวนาคุณธรรม 100 คน	1. เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการโครงการวิจัย	1. ข้อเสนอโครงการวิจัยข่าวคุณธรรม และแผนการดำเนินงานโครงการ
2	นำเสนอโครงการและแผนดำเนินการวิจัย	16-17 มี.ค. 2554	หัวหน้าทีมวิจัยและนักวิจัย..ในเครือข่ายสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ทุกโครงการ	1.นำเสนอกรอบคิดการดำเนินงานโครงการและแผนปฏิบัติการที่เป็นไปได้ 2.เพื่อรับฟังข้อคิดเห็น	ประชุมรวมที่ ตึกสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พร้อมกันหลายโครงการเป็นเวลา 2 วัน

				และข้อเสนอแนะจาก ผู้ทรงคุณวุฒิและ เครือข่าย	
3	ประชุมที่มวิจัย	15 ก.ค. 2554	หัวหน้าทีมวิจัย นักวิจัย ผอ.ศูนย์ฯ ชาวนาคุณธรรม 20 คน	เพื่อให้หัวหน้าทีมวิจัย นักวิจัย และ ผอ.ศูนย์ ช่าวนาคุณธรรมได้ร่วมกัน กำหนดทิศทางการวิจัยให้ ถูกต้องถูกต้อง	1.ได้ร่วมกันกำหนด แผนปฏิบัติการ ศึกษาสืบค้นมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ของแต่ละองค์กร 2.ใช้เป็นเวทีมอบหมายและติดตามงาน ร่วมทั้งเป็นเวทีร่วมตัดสินใจและแก้ไข ปัญหา
4	ศึกษาสืบค้น ประสานงาน ผู้เกี่ยวข้องกับ มาตรฐานเกษตร อินทรีย์ระดับ สากลและการ ประกันคุณภาพ	ก.ค. ถึง ธ.ค. 2554	หัวหน้าทีมวิจัย นักวิจัยและ กรรมการเครือข่าย	เพื่อสืบค้น ศึกษา และ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ เกี่ยวกับรูปแบบ การ รับรองมาตรฐานเกษตร อินทรีย์ / การประกัน คุณภาพ ภายใน ที่ เหมาะสม ต่อการพัฒนา ระบบการตรวจรับรอง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เชิงคุณธรรม	1. ศึกษารูปแบบการตรวจรับรอง มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Certification) สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและ อาหารแห่งชาติ (มกอช.) IFOAM (European Organic Regulations) NOP of USDA (Organic Produce Certification Order 1997) Codex JAS Standards 2. ศึกษาหน่วยงานการตรวจรับรอง (certification body : CB) กรมวิชาการเกษตร (มาตรฐานพืช) สถาบันพืชอินทรีย์ กรมการข้าว (มาตรฐานข้าวอินทรีย์) มกท. (สำนักงานมาตรฐานเกษตร อินทรีย์ไทย) มอน. (สำนักงานมาตรฐานเกษตร อินทรีย์ภาคเหนือ) Bioagricert อิตาลี Soil Association อังกฤษ OMIC ญี่ปุ่น 3. ศึกษาองค์กรเครือข่ายชาวบ้าน - กรอ (มาตรฐานกลีกรมไร้สารพิษ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ) ศูนย์ การศึกษาการพัฒนาของชาวบ้าน อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา - ตอ.(ตรวจตัวเอง) ของกลุ่มเครือข่าย
4 (ต่อ)	ศึกษาสืบค้น ประสานงาน ผู้เกี่ยวข้องกับ มาตรฐานเกษตร อินทรีย์ระดับ สากลและการ ประกันคุณภาพ (ต่อ)				

					<p>กลไกกรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย</p> <p>4. ศึกษาการประกันคุณภาพในไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ISO (สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสไอ) - สมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา) แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษา ภายใน – ภายนอก - กพร. (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ) แนวทางการกำหนดตัวบ่งชี้ องค์ประกอบคุณภาพ และมาตรฐานการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ
5	การจัดทำคู่มือและแผนการประกันคุณภาพภายใต้คำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ	30 พ.ย. 2554	ทีมวิจัย คณะกรรมการ และ ผอ.ศูนย์ข่าวคุณธรรม	เพื่อกำหนดแนวทางการจัดทำคู่มือระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม	<p>1. ได้วิเคราะห์สังเคราะห์และเชื่อมโยงข้อมูลความสัมพันธ์ จัดลำดับองค์ประกอบความสำคัญของคู่มือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นเวทีการรับฟังความคิดเห็นจากนักวิชาการและผู้ชำนาญการด้านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19 สิงหาคม 2554 ที่ห้องประชุมสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ ม.เกษตรศาสตร์ ในเวทีมีนักวิชาการและผู้ชำนาญการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนและแสดงความคิดเห็นจำนวน 20 ท่าน นับเป็นเวทีที่ทำให้ทีมวิจัยได้เห็นมุมมองที่แตกต่างหลากหลายมาก สามารถนำข้อมูลข้อเสนอแนะความคิดเห็นและ มุมมองต่างๆ ที่หลากหลายนั้นมาใช้ในการทำกิจกรรมงานวิจัยในครั้งนี้ต่อไปได้ <p>หลายกิจกรรม</p> <p>2. ได้คู่มือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ซึ่งมีตัวชี้วัด 45 ข้อและได้คู่มือระบบการประกันคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม</p>
5 (ต่อ)	เวทีการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และระดมความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ	19 ส.ค. 54	นักวิชาการและผู้ชำนาญการ		<p>ได้คู่มือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม</p> <p>ซึ่งมีตัวชี้วัด 45 ข้อและได้คู่มือระบบการประกันคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม</p>
6	การจัดประชุม	5-6-7	ทีมวิจัย ผู้บริหาร	- เพื่อแจกจ่ายคู่มือระบบ	- ในเวที นี้ได้ทำการวางแผนงาน

	ชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับการนำคู่มือการประกันคุณภาพไปทดลองปฏิบัติกับกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ	ม.ค. 2555	เครือข่าย ผอ.ศูนย์ ชาวนาคุณธรรมทุกคนและชาวบ้านที่สนใจเข้าร่วมโครงการวิจัย	ประกันคุณภาพ - เพื่อรับฟังความเห็นข้อเสนอแนะจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย - เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือ	ร่วมกับชาวบ้านและผู้นำชุมชน 139 คน เราได้ช่วยกันกำหนดช่วงเวลาในการทดลองใช้คู่มือระบบประกันคุณภาพ (การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม) ที่ได้ร่างขึ้นมาแล้ว ในการผลิตข้าว พืชผัก ผลไม้ ของสมาชิก ชาวนาคุณธรรมที่มีความพร้อม - ชาวนาที่มีความพร้อมจะเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม จำนวน 119 ราย - กิจกรรมในวันที่ 5 มกราคม 2555 ซึ่งเป็นช่วงการจัดงานประเพณีบุญกุ่มข้าวใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว
7	การศึกษาดูงาน	10- 15 ก.พ. 2555	ชาวนา 119 ราย ผู้บริหารเครือข่าย และทีมวิจัย ไปดูงานที่หมู่บ้านราชธานี จ.อุบลราชธานี และที่สันติอโศก กรุงเทพฯ	เพื่อพัฒนาจิตสำนึกคุณธรรม จริยธรรม โดยการได้ฝึกปฏิบัติจริง	ได้อยู่ ได้เห็น ได้เป็น ได้รู้ ได้เรียนแบบ กระบวนการใช้ชีวิตจริง อย่างมีคุณค่า ฝึกหัดการทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม และได้ฝึกทำการค้าบุญนิยม ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้จริงกับมาตรฐาน
8	ปฏิบัติการ (workshop) และติดตามงานในพื้นที่ตามแผนงาน ศึกษาค้นคว้าเสริมข้าวคุณธรรมและตรวจตรวจศีล	เริ่มตั้งแต่ 1 ก.พ. 55	ชาวนาคุณธรรมในแต่ละศูนย์ฯ ที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 119 ราย ผู้บริหารเครือข่าย และทีมวิจัย	เพื่อนำเอาแนวทางแผนการปฏิบัติตามคู่มือการประกันคุณภาพไปทดลองใช้จริงในสนาม เพื่อประเมินความเป็นไปได้ของมาตรฐาน	ในเชิงปริมาณ ชาวนาที่เข้าร่วมผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม 99 ราย พื้นที่การเกษตร 1,566 ไร่ ไร่ ประมาณการผลิตข้าว 380.944 ตัน ชาวนาในระยะปรับเปลี่ยน 20 ราย พื้นที่การเกษตร 403 ไร่ ประมาณการผลิตข้าว 105.500 ตัน ในเชิงคุณภาพ ชาวนาสมาชิก ผู้บริหารเครือข่าย ทีมวิจัยได้ประสบความสำเร็จพัฒนาตนเองในทางจิตวิญญาณ พัฒนาการผลิต และสามารถพัฒนามาตรฐานและระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมได้เป็นครั้งแรกในโลก
9	เวทีการเรียนรู้	15-17	ชาวนา 119 ราย	เพื่อประเมินผลการใช้	ได้ข้อสรุป การประเมินความคิดเห็น

ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ชาญจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้บริโภคน และเวที การประเมินผล และเวทีการถอด บทเรียน	ม.ย. 2555	ผู้บริหารเครือข่าย นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริโภค และทีมวิจัย	ทดลองคู่มือการประกัน คุณภาพตามมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์เชิง คุณธรรม เพื่อพิจารณา ผลการรับรองมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์เชิง คุณธรรมให้แก่ผู้เข้าร่วม การทดลองใช้คู่มือ	ต่างๆเกี่ยวกับการประกันคุณภาพ ภายใน ระบบการผลิตตามมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่มีสภา ผู้บริโภคเป็นผู้ประเมินภายนอก ระบบการแปรรูปแบบโรงสี ดาวกระจาย ระบบการตลาดและ การค้าข้าวคุณธรรม ข้อเสนอเชิงนโยบายสาธารณะ
--	--------------	---	---	---

ตารางประมาณการผลผลิตข้าวคุณธรรมและพื้นที่เกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ของสมาชิก

เครือข่าย 119 ราย

ที่สมัครเข้าร่วมปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือระบบการประกันคุณภาพ

สถานะผลผลิต (จำนวนคน)	ประมาณการผลผลิตข้าว และ พื้นที่การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์เชิง คุณธรรม								รวมพื้นที่ การผลิต (ไร่)
	มะลิ 105 (กก)	พื้นที่ (ไร่)	มะลิแดง (กก)	พื้นที่ (ไร่)	ข้าวนิล (กก)	พื้นที่ (ไร่)	กข 6 (กก)	พื้นที่ (ไร่)	
มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิง คุณธรรม หรือ ข้าวคุณธรรม (จำนวน 99 คน)	312,659	889	68,285	199	28,408	84	150,630	394	1,566.00
ข้าวอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยนสู่ มาตรฐานข้าวคุณธรรม (จำนวน 20 คน)	105,000	294	500	1.5	3,700	20	34,900	88.49	403.99
รวมทั้งสิ้น (119 คน)	417,659	1,183	68,785	201.4	32,108	104	185,530	482.49	1,969.99

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์

ทีมวิจัย จะนำเสนอผลการวิจัยโดยแยกตามวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 1. ศึกษาสืบค้นเนื้อหาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
เกี่ยวกับรูปแบบ

การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ / การประกันคุณภาพภายในที่เหมาะสม ต่อการพัฒนาระบบ การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่มีจ่ายแบ่ง การศึกษา เป็น 5 ส่วน (ก ข ค ง และ จ) ดังนี้

ข. ศึกษารอบคิด หลักการในการประกันคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ ของกฎระเบียบในการตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ระดับสากล

1.1 เกณฑ์มาตรฐานสากล Codex

Codex Alimentations commission เป็นหน่วยงานรัฐบาลระหว่างประเทศ จัดตั้งขึ้นในปีพ.ศ. 2550 ในลักษณะของคณะกรรมการร่วมระหว่างองค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติ (World Food and Agriculture Organization : FAO) และองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) เพื่อทำหน้าที่ในการจัดทำมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร

คณะกรรมการ Codex Alimentations ได้จัดตั้งคณะทำงานเพื่อยกร่างเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2536 และแล้วเสร็จในปีพ.ศ. 2541 จากนั้นปี พ.ศ. 2544 จึงได้เพิ่มเกณฑ์มาตรฐานเรื่อง ปศุสัตว์และการเลี้ยงผึ้ง เกณฑ์มาตรฐานนี้ปีพ.ศ. 2544 และปี พ.ศ. 2545 มีการทบทวนเกณฑ์ในการพิจารณาปัจจัยการผลิตต่างๆ

เกณฑ์มาตรฐานสากล Codex มีชื่อเต็มอย่างเป็นทางการว่า “ Codex Guidelines on the production , processing ,Labeling and Marketing of Organically produced Foods” โดยมีเป้าหมายเพื่อนิยามความหมายของคำ “ เกษตรอินทรีย์” (“Organic”) ซึ่งจะช่วยป้องกันการกล่าวอ้างของสินค้าที่เกินจริง อีกทั้งยังช่วยให้เกิดการปฏิบัติทางการค้าอย่างเป็นธรรม

การจัดทำเกณฑ์มาตรฐานของ Codex นี้ได้พิจารณาเกณฑ์มาตรฐานของ IFOAM ตลอดจนกฎระเบียบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศสมาชิกด้วย โดยจัดทำในลักษณะของกรอบเป็นแนวทางสำหรับใช้ในการอ้างอิงของประเทศสมาชิก ดังนั้น เกณฑ์มาตรฐาน Codex ไม่ใช่เกณฑ์ที่สามารถนำมาใช้ในการตรวจรับรองมาตรฐานโดยหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ได้ แต่เป็นเกณฑ์เพื่อให้รัฐบาลในประเทศต่างๆที่ต้องการจัดทำข้อกำหนดและกฎระเบียบเกษตรอินทรีย์ ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศตัวเอง

เอกสารเกณฑ์มาตรฐาน Codex จะระบุกรอบข้อกำหนดทั่วไปโดยกว้างๆ ประกอบด้วยกรอบข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องกับการใช้ฉลาก ข้อกำหนดการผลิตและการจัดเตรียม ข้อกำหนดในการเพิ่มเติมปัจจัยการผลิตและเกณฑ์ในการพิจารณาเพิ่มเติมปัจจัยการผลิต นอกจากนี้ ยังมีข้อกำหนดเกี่ยวกับระบบการตรวจและรับรอง ตลอดจนการควบคุมการนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งจะมีรายละเอียดมาตรฐานเอาไว้ในเรื่องการผลิต การแปรรูป และการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์ โดยครอบคลุมการผลิตพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ การเลี้ยงผึ้ง การจัดการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และปัจจัยการผลิตการผลิตที่อนุญาตให้ใช้ในฟาร์มและการแปรรูป มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับเกณฑ์

มาตรฐาน Codex ที่มีนัยต่อเรื่อง Harmonization และ Equivalence ของมาตรฐานและการตรวจรับรอง เกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศดังนี้

(1) เกณฑ์มาตรฐาน Codex ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก ภายหลังจากที่มีข้อตกลงของ องค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) เกี่ยวกับเรื่องสุขอนามัยพืช (sanitary and phytosanitary measures : SPS) และการกีดกันทางการค้าด้านเทคนิค (technical barriers to trade : TBT) ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานของ Codex ได้รับการระบุในข้อตกลงเรื่องสุขอนามัยพืช สำหรับเป็นเกณฑ์ อ้างอิงในการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้หลายฝ่ายเชื่อว่า เกณฑ์มาตรฐานของ Codex ควรจะสามารถ ใช้เป็นเกณฑ์อ้างอิงในฐานะมาตรฐานระหว่างประเทศภายใต้ข้อตกลงการกีดกันทางการค้าด้านเทคนิคด้วย เช่นกัน ซึ่งหมายความว่า ประเทศต่างๆ อาจใช้เกณฑ์มาตรฐานของ Codex ในการหาข้อยุติเมื่อมีข้อ ขัดแย้งเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ

(2) ในกฎระเบียบของประเทศผู้นำเข้าสำคัญ คือ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น มี เฉพาะสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่ไม่ได้กล่าวถึงเกณฑ์มาตรฐาน Codex (ซึ่งน่าจะเป็นเพราะว่ากฎระเบียบ ของอเมริกาถูกจัดทำขึ้นตั้งแต่ช่วงปีพ.ศ. 2533 เป็นช่วงก่อนที่จะมีเกณฑ์มาตรฐานของ Codex อย่าง ชัดเจน(Bowen 2004) สำหรับสหภาพยุโรป กฎระเบียบเกษตรอินทรีย์ของยุโรปฉบับใหม่ (EU Regulation 834/2007) ที่เพิ่งออกมาใช้แทนกฎระเบียบเดิม (EU Regulation 2092/91) ได้อ้างอิงถึง เกณฑ์มาตรฐาน Codex สำหรับการประเมินความตัดเทียมของมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรอง เกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ

(3) การเพิ่มรายการปัจจัยการผลิตเกษตรอินทรีย์นั้น มาตรฐาน Codex เพียงกำหนดให้ ประเทศสมาชิกแสดงให้เห็นว่า ได้ทำการประเมินปัจจัยการผลิตดังกล่าวตามเกณฑ์มาตรฐานของ Codex แล้ว ก็อาจอนุญาตให้เพิ่มรายการปัจจัยการผลิตนั้นได้ โดยกรรมการ Codex ไม่ได้มีแผนที่จะทำการ ประเมินทางเทคนิคกับปัจจัยการผลิตนั้นด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างจากกรณีของการจัดทำเกณฑ์มาตรฐาน ของ IFOAM ที่คณะกรรมการมาตรฐานของ IFOAM จะต้องประเมินปัจจัยการผลิตนั้นก่อน ที่จะพิจารณา เพิ่มปัจจัยการผลิตนั้นในมาตรฐาน

(4) ขอบเขตของเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของ Codex ครอบคลุมเฉพาะการผลิตพืชปศุ สัตว์ การเลี้ยงผึ้ง และการแปรรูปอาหาร แต่ไม่ได้ครอบคลุมถึงกลุ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่กำลังเป็นที่สนใจ ของตลาด เช่น สัตว์น้ำ เครื่องสำอาง สิ่งทอ และกระบวนการในการจัดทำเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ของ Codex เป็นเกณฑ์สำหรับ Harmonization และ Equivalence ของเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ

1.2 มาตรฐานสากลของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM)

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2515 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมให้เกิดการพัฒนาในระบบเกษตรอินทรีย์ในระดับโลก ปัจจุบันนี้ สหพันธ์ มีสมาชิก 700 องค์กร ใน 108 ประเทศ (ข้อมูลปี พ.ศ. 2551)

สหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติเป็นหน่วยงานเอกชนที่ไม่แสวงกำไร และได้จดทะเบียนเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศฝรั่งเศส และสวิตเซอร์แลนด์ แต่มีกองเลขานุการตั้งอยู่ในประเทศเยอรมนี เป้าหมายหลักของสหพันธ์ ก็คือ การประสานเครือข่ายขบวนการเกษตรอินทรีย์ในระดับโลกซึ่งสหพันธ์สมาชิกใหญ่ทำหน้าที่ในการกำหนดตัดสินใจดังกล่าว ภารกิจของ IFOAM คือ

1. เป็นตัวแทนของขบวนการเกษตรอินทรีย์ในระดับโลก และสร้างเวทีให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสานความร่วมมือในระดับสากล
2. ยึดหลักการแนวคิดแบบองค์รวมในการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
3. สหพันธ์ กระตุ้นให้สมาชิกได้ดำเนินการในทางปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ดังกล่าวข้างต้นในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิตประจำวัน

สมาชิกของ IFOAM มี 2 ประเภทคือ สมาชิกสามัญและสมาชิกสมทบ สมาชิกสามัญคือสมาชิกที่เป็นสมาคมหรือองค์กรของผู้ผลิต ผู้แปรรูป ผู้ค้า และผู้บริโภค หรือ องค์กรวิจัย เผยแพร่ ฝึกอบรม ให้คำปรึกษา และหน่วยงานรับรองมาตรฐาน ส่วนสมาชิกสมทบนั้น ได้แก่ บุคคล บริษัทเอกชน และอื่นๆ ซึ่งสมาชิกสมทบนี้จะมีสิทธิเหมือนสมาชิกสามัญทุกประการ ยกเว้นสิทธิในการลงคะแนนเสียงในสมัชชาที่ประชุมใหญ่

บทบาทที่เด่นชัดเด่นชัดของสหพันธ์ คือการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเกณฑ์มาตรฐานนี้ได้รับการอ้างอิงใช้โดยหน่วยงานระหว่างประเทศ รัฐบาล หน่วยงานรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศต่างๆ ตลอดจนหน่วยงานวิจัยและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ด้วย

ในปีพ.ศ. 2535 สหพันธ์ ได้ริเริ่มจัดตั้งโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM (IFOAM Accreditation programme) เพื่อให้บริการรับรองระบบงานแก่หน่วยงานรับรองเกษตรอินทรีย์ต่างๆ ทั่วโลก ในปีพ.ศ. 2540 สหพันธ์ ได้จัดตั้ง IOAS (International organic Accreditation service) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ในการให้บริการรับรองระบบงานนี้ ภายใต้กรอบของโครงการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM โดย IOAS จดทะเบียนเป็นองค์กรไม่แสวงกำไร มีสำนักงานใหญ่ อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา (EU Regulation 834/2007)

IOAS มีกรรมการอำนวยการ (Board of Directors) ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกรรมการ IFOAM โดยกรรมการอำนวยการจะต้องได้รับการเสนอชื่อจากสมาชิกของ IFOAM และประกอบด้วยตัวแทนจากทุกภาคส่วนอย่างสมดุล โดยไม่มีกลุ่มหนึ่งมีส่วนร่วมการที่มีจำนวนมากเกินไป และกรรมการอำนวยการ

นี้จะดำเนินการอย่างเป็นทางการเป็นอิสระจาก IFOAM นอกจากนี้ IOAS มีกรรมการรับรองระบบงาน (Accreditation Committee) ซึ่งทำหน้าที่ในการพิจารณาตัดสินในการรับรองระบบงานของหน่วยงานรับรองต่างๆ กรรมการรับรองระบบงานนี้จะได้รับการแต่งตั้งโดยกรรมการอำนวยการ โดยพิจารณาจากความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการรับรองระบบงาน

หน่วยงานรับรองเกษตรอินทรีย์สมัครขอการรับรองระบบงานจะได้รับการตรวจประเมินเทียบกับมาตรฐานขั้นต่ำเกษตรอินทรีย์ของสหพันธ์ และเกณฑ์ข้อกำหนดรับรองระบบงาน IFOAM ซึ่งหน่วยงานรับรองที่ได้รับการรับรองระบบงานแล้ว จะมีสิทธิในการใช้ตรา IFOAM คู่ไปกับตรามาตรฐานของหน่วยงานรับรองนั้น นอกจากนี้การรับรองระบบงานจาก IOAS ยังช่วยให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกันระหว่างแต่ละประเทศ ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้เกิดการขยายตัวการค้าเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศได้สะดวกมากขึ้น และมีค่าใช้จ่ายที่ถูกลง เพราะเมื่อผู้ผลิต-ผู้ประกอบการได้รับการตรวจสอบรับรองอื่นๆ ที่ได้รับการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM แล้ว ก็สามารถยอมรับผลการตรวจรับรองนั้นได้ โดยไม่จำเป็นต้องมีการตรวจรับรองใหม่ซ้ำทุกครั้ง นอกจากนี้หน่วยงานรับรองที่ได้รับการรับรองระบบเกษตรอินทรีย์ IFOAM (ACB) ยังมีการประสานความร่วมมือกันในด้านอื่นๆ ซึ่งทำให้มีการพัฒนาระบบการตรวจและการรับรองเกษตรอินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ มากขึ้น

ในปัจจุบัน ระบบประกันเกษตรอินทรีย์ (organic Guarantee system-OGS)มีเกณฑ์ข้อกำหนด (norms) ที่สำคัญอยู่ 2 เกณฑ์ คือ เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเกษตรอินทรีย์ (IFOAM Basic standards) และเกณฑ์ข้อกำหนดการรับรองระบบงาน (IFOAM Accreditation Criteria) เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเกษตรอินทรีย์เป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับการปฏิบัติในการผลิต การแปรรูปและการใช้ตรารับรอง ที่หน่วยงานมาตรฐานและตรวจสอบรับรองสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของตัวเอง เกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำฉบับที่ใช้เป็นของปี พ.ศ. 2548 ซึ่งครอบคลุมการปลูกพืช(รวมการเก็บผลผลิตจากป่าและพื้นที่ธรรมชาติ) เลี้ยงสัตว์ (รวมผึ้ง) เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ การแปรรูป(รวมถึงทอ) การใช้ตรารับรอง ความสะดวกยุติธรรมทางสังคม และมีภาคผนวกที่เป็นรายชื่อปัจจัยการผลิตที่อนุญาตให้ใช้ฟาร์มและการแปรรูปเกษตรอินทรีย์

ส่วนเกณฑ์ข้อกำหนดการรับรองระบบงานเป็นข้อกำหนดสำหรับหน่วยตรวจรับรองที่ต้องการขอการรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ IFOAM ซึ่งเกณฑ์ดังกล่าวคล้ายกันกับข้อกำหนดของ ISO Guide65 :1996 ขององค์การมาตรฐานสากล (International organization for standardization-ISO) แต่มีข้อกำหนดบางเรื่องที่เป็นเรื่องเฉพาะสำหรับเกษตรอินทรีย์ เช่น การตรวจรับรองกลุ่มผู้ผลิต (grower group) การยอมรับผลการตรวจรับรองของหน่วยตรวจรับรองอื่นๆ เป็นต้น

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับข้อกำหนดของสหพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติในบางประการ ที่มีนัยต่อเรื่อง Harmonization และ Equivalence ของมาตรฐานและการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ

- (1) เกณฑ์ข้อกำหนดของสมาพันธ์ฯ มีความก้าวหน้าและเป็นปัจจุบันมากที่สุด เนื่องจากมีคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ในการทบทวนและปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา โดยการทบทวนและปรับปรุงอาศัยประสบการณ์และความรู้จากผู้เชี่ยวชาญเกษตรอินทรีย์ทั่วโลก ซึ่งทำให้เกณฑ์ข้อกำหนดของสมาพันธ์ฯ สอดคล้องกับการปฏิบัติเกษตรอินทรีย์ทั่วโลกมากกว่าข้อกำหนดมาตรฐานของผู้อื่น
- (2) สหพันธ์ฯ ได้รับการขึ้นทะเบียนจาก ISO ให้เป็นหน่วยงานที่กำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วย ซึ่งในข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (world Trade organ ion-WTO) เกี่ยวกับเรื่องสุขภาพอนามัยพืช (sanitary and phytosanitar(sanitary and phytosanitary measures-SPS) และการกีดกันทางการค้าด้านเทคนิค (technical barriers to trade-TBT)ได้ระบุให้ใช้มาตรฐานระหว่างประเทศเป็นเกณฑ์อ้างอิงในการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งทำให้เกณฑ์มาตรฐานของสมาพันธ์ฯ อาจถูกใช้ในการหาข้อยุติ เมื่อมีข้อขัดแย้งเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศได้ เช่นเดียวกับเกณฑ์ข้อกำหนดของ Codex
- (3) สมาพันธ์ฯ ได้ออกนโยบายในการยอมรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อื่น (IFOAM policy 42-Recognition of certification standards Based on the IBS) สำหรับยอมรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับประเทศหรือภูมิภาค รวมทั้งระเบียบเกษตรอินทรีย์ของรัฐบาลต่างๆ ที่อาจแตกต่างกันไปจากเกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ขั้นต่ำของสมาพันธ์ฯ โดยการยอมรับดังกล่าวอาจจะใช้แนวทางการประเมินความทัดเทียมของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เป็นกลไกการพิจารณา
- (4) ในเกณฑ์ข้อกำหนดการรับรองระบบงาน (IFOAM 2006) หัวข้อ 9.2.2 c.ยอมรับการประเมินความทัดเทียมของหน่วยตรวจรับรอง (equivalency assessment of cortication body) และ9.2.2.d. ยอมรับให้มีการประเมินความทัดเทียมของการรับรองงานอื่นได้ โดยผู้ที่ยอมรับความทัดเทียมของระบบงานอาจเป็นสมาพันธ์ฯ เอง หรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับรองระบบงาน IFOAM (ซึ่งในปัจจุบันมีเพียง IOAS เท่านั้น)
- (5) IOAS ได้รับการยอมรับจากสหภาพยุโรปและประเทศแคนาดาในการทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจประเมินหน่วยตรวจรับรองที่ต้องการขึ้นทะเบียนกับสหภาพยุโรปและประเทศแคนาดาเนื่องจาก IOAS มีความเชี่ยวชาญในการตรวจประเมินการทำงานของหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถทำการตรวจประเมินการทำงานข้ามประเทศของหน่วยตรวจรับรองได้อีกด้วย

1.3 เกณฑ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป (European Organic Regulations)

หัวข้อ	รายละเอียด
กฎระเบียบ	Council Regulation (EEC) No.2092/ 91 of 24 June 1991 on organic production of agricultural products and indications referring thereto of agriculture products and foodstuffs
หน่วยงานรับผิดชอบ	Agriculture and Rural Development Directorate General (AGRI)
วันบังคับใช้	พ.ศ. 2534
สาระสำคัญ	<p>การนำเข้าจากประเทศที่สามหรือประเทศนอกสหภาพยุโรปมี 2 กรณี ดังนี้</p> <p>1. นำเข้าจากประเทศที่อียูขึ้นบัญชีเป็น EU ' third country list ซึ่งขณะนี้ มี 7 ประเทศ ประกอบด้วย <u>อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย อิสราเอล สวิตเซอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ คอสตาริกา และอินเดีย</u> โดยประเทศที่จะอยู่ในบัญชีได้ต้องเป็นประเทศที่อียูยอมรับว่ามีระบบการผลิตและการตรวจสอบเทียบเท่า (equivalency) กับของอียู สินค้าที่นำเข้าไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานควบคุมภายในประเทศผู้นำเข้า โดยสินค้าจะต้องได้รับการตรวจรับรองจากหน่วยตรวจรับรองที่ได้รับการขึ้นทะเบียนรายชื่อไว้เท่านั้น</p> <p>2. การนำเข้าสินค้าอินทรีย์จากประเทศที่สามที่ไม่ได้อยู่ในบัญชี EU's third countries list ผู้นำเข้าของอียูจะต้องดำเนินการ ดังนี้</p> <p>2.1 ขออนุญาตนำเข้าเป็นรายกรณีจากหน่วยงานควบคุมภายในประเทศผู้นำเข้าก่อน (Prior approval) ทุกครั้ง โดยหน่วยงานในประเทศสมาชิกจะเป็นผู้รับรองหน่วยตรวจสอบและสินค้าที่อนุญาตให้นำเข้า ระยะเวลาอนุญาตไม่เกิน 2 ปี ทั้งนี้ สินค้าที่นำเข้ามาในประเทศสมาชิกหนึ่งสามารถเคลื่อนย้ายโดยเสรีไปยังประเทศสมาชิกอื่นได้</p> <p>2.2 หน่วยรับรองสินค้าในประเทศผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อกำหนดด้านมาตรฐานการรับรองตาม EN 45011 หรือ ISO Guide 65 ในกรณีของไทยมีหน่วยตรวจรับรองเพียงหน่วยงานเดียวที่ปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อกำหนด ISO Guide 65 คือสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ซึ่งหน่วยงานนี้ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจาก IFOAM ด้วย ดังนั้น ผู้ส่งออกไทยที่ต้องการส่งออกไปยุโรปจะต้องได้รับการรับรองจาก มกท. หรือหน่วยตรวจรับรองของต่างประเทศที่มาดำเนินการในไทย เช่น บริษัท Bioagricert เป็นต้น</p> <p>3. ให้มีการติดฉลากสินค้าอินทรีย์ (Community Logo) โดยสมัครใจสำหรับสินค้าที่</p>

<p>สาระสำคัญ (ต่อ)</p>	<p>ผลิตในอียู ส่วนสินค้าที่นำเข้าให้ติดฉลากได้เฉพาะที่นำเข้าจากประเทศที่มีระบบการตรวจสอบเทียบ เท่ากับระบบของอียู</p> <p>หมายเหตุ:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. สหภาพยุโรปได้ผ่านร่างระเบียบเกษตรอินทรีย์ฉบับใหม่ที่ 834/2007 จากคณะมนตรียุโรป เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2550 เพื่อนำมาใช้แทนระเบียบที่ 2092/91 โดยมีผลบังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2552 เป็นต้นไป 2. ขณะนี้คณะกรรมการการยุโรปอยู่ระหว่างจัดทำระเบียบปฏิบัติ สาระ สำคัญเกี่ยวกับเงื่อนไขต่างๆ ของการผลิตแบบอินทรีย์จะเป็นเช่นในปัจจุบันประมาณร้อยละ 90 คาดว่าจะแล้วเสร็จภายในปลายปี 2551 และช่วงปี 2552 จะเป็น Transition Period สำหรับการปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระเบียบใหม่ 3. สาระสำคัญของระเบียบฉบับใหม่สรุปได้ดังนี้ <ol style="list-style-type: none"> 3.1 ห้ามใช้ GMO ในการผลิต <p>ให้ใช้ตรา EU organic Logo แบบบังคับบน packaging สำหรับ organic pre-packaged food ที่ผลิตในยุโรปซึ่ง เดิมเป็นแบบสมัครใจ นอกจากนี้ประเทศสมาชิกสามารถใช้ national และ private logo เพิ่มเติมได้</p> <p>3.2 สำหรับสินค้านำเข้าที่ผลิตจากนอกยุโรป การติดฉลากให้เป็นไปตามความสมัครใจ และสามารถทำได้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม</p> <p>3.3 กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับระบบควบคุม (Control system) ที่แต่ละประเทศสมาชิกจะต้องจัดตั้งขึ้นมา เพื่อให้การดำเนินการตามกฎระเบียบ EC No.834/2007 ซึ่งเป็นกฎระเบียบกลางเป็นไปอย่างสอดคล้อง โดยระบบควบคุมต้องสามารถบ่งบอก traceability ของสินค้าแต่ละตัวในทุกขั้นตอนการผลิต การจัดทำหมาย</p> <p>3.4 ในส่วนการค้ากับประเทศที่อยู่นอกสหภาพฯ จะมีการปรับปรุงบัญชีรายชื่อประเทศที่เป็น recognized third countries ที่มีกฎระเบียบด้านการผลิตและระบบการตรวจสอบควบคุมเทียบเท่ากับยุโรป โดยประเทศนอกยุโรปสามารถยื่น requests for recognition ต่อคณะกรรมการการยุโรปเพื่อให้พิจารณาเป็นประเทศเป็น recognized third countries ได้</p> <p>3.5 สำหรับประเทศที่ไม่ใช่ recognized third countries' คณะกรรมการการยุโรปจะจัดทำบัญชีรายชื่อ control authorities ที่ยุโรปยอมรับว่าเป็นหน่วยงานที่มี</p>
------------------------	--

	competency ในการควบคุมและออกใบรับรองในประเทศนั้นๆ โดย control authority หรือ control body จะต้องยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการมาตรฐานการยุโรป
--	--

1.4 กฎระเบียบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหรัฐอเมริกา (NOP of USDA)

หัวข้อ	รายละเอียด
กฎระเบียบ	Organic Food Production Act (OFPA)
หน่วยงานรับผิดชอบ	กระทรวงเกษตรสหรัฐฯ US Department of Agriculture (USDA)
วันบังคับใช้	พ.ศ. 2545
สาระสำคัญ	<p>ผู้ส่งออกนำเข้าต้องดำเนินการดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> ขอขึ้นทะเบียนกับคณะกรรมการอาหารและยาสหรัฐฯ เป็นผู้ประกอบการอาหารในต่างประเทศ (Food Facility Registration) ดำเนินการแจ้งการส่งออกนำเข้าล่วงหน้ากับคณะกรรมการอาหารและยาสหรัฐฯ (prior notice of imported food shipments) ตามข้อกำหนดของกฎหมายการต่อต้านการก่อการร้ายทางชีวภาพ (Bioterrorism Act) ใบรับรองปลอดเชื้อโรคและแมลงศัตรูพืช (Phytosanitary Certification) ซึ่งมีหน่วยงาน USDA Animal and Plant Health Inspection Service (APHIS) ควบคุม ใบรับรองปลอดสารเคมี ยาฆ่าแมลง หรือมีเชื้อปนในระดับที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ มีหน่วยงาน Environment Protection Agency (EPA) ควบคุม ใบรับรองมาตรฐานคุณภาพ และเกรด มี USDA Agricultural Marketing (AMS) ควบคุมตราสินค้า “เกษตรอินทรีย์” ซึ่งแบ่งออกเป็นเกษตรอินทรีย์ 100% และเกษตรอินทรีย์ 95 % สัดส่วนที่เหลืออีก 5 % จะเป็นอาหารที่ไม่เข้าข่ายเกษตรอินทรีย์ แต่ต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ มีตราสัญลักษณ์ USDA Organic เพื่อรับรองว่าสินค้านั้นเป็นสินค้าอินทรีย์ <p>ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรฯ สหรัฐฯ จะประเมินระบบการตรวจสอบรับรองระบบงานเกษตรอินทรีย์ของประเทศคู่ค้า และทำการขึ้นทะเบียนประเทศที่มีระบบที่ทัดเทียมกับของ USDA ซึ่งปัจจุบัน (สิงหาคม 2549) มีประเทศอินเดียเท่านั้นที่</p>

	ได้รับการขึ้นทะเบียนในระบบดังกล่าว ทั้งนี้สินค้าต้องผ่านระยะป
--	---

1.5 กฎระเบียบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของญี่ปุ่น (JAS Standards)

หัวข้อ	รายละเอียด
กฎระเบียบ	Japanese Agricultural Standards : JAS อ้างอิงมาตรฐาน Codex
หน่วยงานรับผิดชอบ	กระทรวงเกษตร ป่าไม้และประมง (Ministry of Agriculture, Forest and Fisheries: MAFF)
วันบังคับใช้	พ.ศ. 2543
สาระสำคัญ	<p>การนำเข้าสินค้าเกษตรอินทรีย์ของญี่ปุ่น</p> <ol style="list-style-type: none"> สินค้านำเข้าที่จะติดฉลากเกษตรอินทรีย์ได้ต้องได้รับการรับรองโดย Registered Certification Organization (RCOs) ที่ขึ้นทะเบียนกับ MAFF ติดฉลาก JAS อย่างชัดเจน พร้อมชื่อ RCOs ที่ออกใบรับรอง (ผู้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศสามารถขึ้นทะเบียนเป็น RCOs ในญี่ปุ่นได้) ผู้ส่งออกในต่างประเทศสามารถขอมาตรฐาน JAS ได้โดย <ol style="list-style-type: none"> ขออนุมัติสถานะของประเทศจาก MAFF โดยประเทศผู้ส่งออกต้องมีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เทียบเท่ามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของญี่ปุ่น เมื่อได้รับอนุญาตแล้ว หน่วยงานตรวจสอบและออกใบรับรองเกษตรอินทรีย์ในประเทศผู้ส่งออกจะต้องขออนุญาตจาก MAFF ด้วย ประเทศผู้ส่งออกขออนุมัติมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เทียบเท่ามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของญี่ปุ่น แต่หน่วยงานตรวจสอบในต่างประเทศไม่จำเป็นต้องขออนุญาตจาก MAFF ซึ่งสามารถรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เทียบเท่ามาตรฐานแห่งชาติได้ (Organic conform to national organic standards) <p>สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ส่งออกไปญี่ปุ่นสามารถติดฉลากเกษตรอินทรีย์ของประเทศผู้ส่งออก โดยไม่ต้องติดฉลาก JAS แต่ผู้นำเข้าญี่ปุ่นเป็นผู้ติดฉลาก JAS ก่อนวางจำหน่าย</p> ถ้าระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศผู้ส่งออกยังไม่ได้รับอนุญาตจาก MAFF หรือยังไม่มีมาตรฐานเทียบเท่า JAS ผู้ส่งออกสามารถให้ RCOs

	<p>ในญี่ปุ่นเป็นผู้ขออนุญาตจาก MAFF และตรวจสอบระบบการผลิตในประเทศผู้ส่งออกได้</p> <p>5. ต้องมีใบรับรองมาตรฐานสุขอนามัยปลอดภัยโรคพืชและแมลง ซึ่งขอได้จากผู้นำเข้าหรือ Quarantine Division ของ MAFF</p>
--	---

ค. ศึกษากรอบคิด หลักการในการประกันคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ ของกฎระเบียบในการตรวจรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย

1.6 เกณฑ์ ของ ISO (สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ)

ISO มาจากคำว่า Internation Standardization and Organization (องค์การมาตรฐานสากล หรือ องค์การระหว่างประเทศว่าด้วยการมาตรฐาน) ก่อตั้งเมื่อ ปี ค.ศ.1946 (พ.ศ. 2489) มีสำนักงานอยู่ที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิสเซอร์แลนด์มีวัตถุประสงค์คล้ายๆกับองค์การการค้าอื่นๆของโลก คือจัดระเบียบการค้าโลก ด้วยการสร้างมาตรฐานขึ้นมา ด้วยเหตุที่ ISO ก่อตั้งขึ้นมาในช่วงที่สงครามโลกครั้งที่ 2 เพิ่งจะจบประเทศต่างๆจึงไม่ให้ความสำคัญมากนัก ต่างคนก็ต่างขายสินค้าของตนทำให้ระบบมาตรฐานจึงมีมากมายและไม่เหมือนกัน

จนกระทั่งปี 2521 เยอรมันนี้ได้เป็นตัวตั้งตัวตีให้ทั่วโลกมีมาตรฐานคุณภาพสินค้าเดียวกัน โดยได้จัดตั้งระบบ ISO / TC176 ขึ้น ต่อมาอีก 1 ปี อังกฤษพัฒนาระบบคุณภาพที่เรียกว่า BS5750 ใช้ในเชิงพาณิชย์ได้สำเร็จ ต่อมาในปี 2550 ISO จึงจัดวางระบบการบริหารเพื่อการประกันคุณภาพที่สามารถตรวจสอบได้ผ่านระบบเอกสาร หรือที่เรียกว่าอนุกรมมาตรฐาน ISO 9000 เป็นมาตรฐานที่กำหนดใช้ในทุกประเทศทั่วโลก ตัวเลข 9000 เป็นชื่ออนุกรม ที่แตกแยกย่อยความเข้มของมาตรฐานงานออกเป็น 3 ระดับคือ ISO 9001 ISO 9002 และ ISO 9003

ISO 9001 มีระดับความเข้มมากที่สุด คือ หน่วยงานที่จะได้รับอนุมัติว่ามีระบบคุณภาพมาตรฐานสากลในระดับนี้จะต้องมีรูปแบบลักษณะการทำงานในองค์กรตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ 20 ข้อ โดยมีการกำกับดูแลตั้งแต่การออกแบบ การพัฒนา การผลิต การบริการ ตัวอย่าง เช่น กลวิธีทางสถิติในการตรวจสอบย้อนกลับของผลิตภัณฑ์ การจัดเก็บการเคลื่อนย้าย เป็นต้น

ISO 9002 ก็เหลือเพียง 19 ข้อ ที่ดูแลเฉพาะระบบการผลิต การติดตั้งและการบริหาร (ตัดกลวิธีทางสถิติออกไป)

ISO 9003 ก็เหลือเพียง 16 ข้อ ดูแลเฉพาะการตรวจสอบขั้นสุดท้าย

สำหรับหน่วยงานที่จะขอ ออกใบรับรอง ISO 9000 นั้นมีขั้นตอนในการขอ ดังนี้

- 1.) ขอแบบเสนอข้อมูล
- 2.) ยื่นคำขอ
- 3.) ตรวจประเมิน

- 4.) ออกใบรับรอง
- 5.) ตรวจสอบติดตาม
- 6.) ตรวจสอบประเมินรอบใหม่

นอกจากนี้ ISO ยังได้กำหนดมาตรฐานเพิ่มขึ้นอีกอนุกรมหนึ่งคือ ISO 14000 ซึ่งเป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมและระบบคุณภาพ

สำหรับประเทศไทย คณะรัฐมนตรี ได้มีมติให้กระทรวงอุตสาหกรรม ก่อตั้ง สถาบันรับรองมาตรฐานไอเอสโอ (สรอ.) ขึ้นเมื่อวันที่ 10 กันยายน 2541 ตามมตินั้น กำหนด ให้ สรอ. มีฐานะเป็นสถาบันอิสระภายใต้อุตสาหกรรมพัฒนามูลนิธิ มีวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินงานด้านการให้บริการรับรองคุณภาพตามมาตรฐานไอเอสโอ และมาตรฐานระบบอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพและคุณภาพของอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการรับรองของประเทศให้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ ซึ่งรัฐบาลได้ให้การสนับสนุนด้านการเงินในระหว่างปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2544

สรอ. มีระบบการบริหารงานแบบเอกชนในรูปแบบของคณะกรรมการสถาบัน และคณะอนุกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ทรงคุณวุฒิจากภาครัฐและเอกชน ดังนั้นการดำเนินการให้การรับรองของ สรอ. จึงมีความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานการทำงานตามหลักเกณฑ์สากล ISO/IEC 17021 และ มาตรฐานสากลว่าด้วยข้อกำหนดทั่วไปสำหรับหน่วยรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ (General Requirements for Bodies Operating Product Certification Systems, ISO/IEC Guide 65 : 1996)

1.7 เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)

นับตั้งแต่ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (World Trade Organization : WTO) ในฐานะผู้ร่วมก่อตั้งร่วมกับประเทศอื่นๆ อีก 80 ประเทศ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2537 มีการบังคับใช้ความตกลงด้านสุขอนามัยสัตว์และสุขอนามัยพืช (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures : SPS) ที่กำหนดกติกาให้ประเทศต่างๆ ใช้มาตรการด้านมาตรฐานและความปลอดภัยอาหาร ควบคุมการส่งออกนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร ทำให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ตระหนักถึงความสำคัญในการแข่งขันทางการค้าสินค้าเกษตรและอาหารในต่างประเทศที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยในปี พ.ศ. 2540 ได้จัดตั้ง สำนักงานมาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตร (สมก.) เป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงานและพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรของประเทศให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆภายในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มุ่งการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จในการนำเข้าและส่งออกสินค้าเกษตร

จนกระทั่งพระราชบัญญัติปรับปรุงโครงสร้างกระทรวง ทบวง กรม มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ. 2545 สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) จึงได้รับการจัดตั้งขึ้นในวันที่ 9 ตุลาคม 2545 ตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พ.ศ. 2545 โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 8 ณ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2543 เป็นหน่วยงานระดับกรม ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)

หัวข้อ	รายละเอียด
กฎระเบียบ	พรบ. มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร (มาตรฐานสินค้า ,มาตรฐานระบบ, มาตรฐานทั่วไป)
หน่วยงานรับผิดชอบ	สำนักรับรองมาตรฐานสินค้าและระบบคุณภาพ โทรฯ 0-2579-8404 ต่อ 3022
วันบังคับใช้	พ.ศ. 2551
สาระสำคัญ	<p>การกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นอำนาจของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตรหลักเกณฑ์ และขั้นตอนการกำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร เป็นดังนี้</p> <p>หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกสินค้าที่จะกำหนดมาตรฐาน</p> <p>มีหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกสินค้าดังนี้</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นสินค้าที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รับผิดชอบในการดูแลทั้งระบบคือทุเรียน ลำไย กุ้งฝอย และยางพารา - เป็นสินค้าส่งออกที่มีมูลค่าการส่งออกสูง - เป็นสินค้าที่มีปัญหาด้านคุณภาพ - เป็นสินค้าที่มีผลกระทบต่อเกษตรกรจำนวนมาก - เป็นสินค้าที่องค์การระหว่างประเทศกำหนดมาตรฐานแล้ว แต่ประเทศไทยยังไม่นำมาใช้ - เป็นสินค้าที่ภาคเอกชน และผู้บริโภคต้องการให้มีการกำหนดมาตรฐาน - เป็นสินค้าที่คณะกรรมการฯ ต้องการให้มีการกำหนดมาตรฐาน <p>องค์ประกอบคณะกรรมการวิชาการมาตรฐาน เพื่อยกร่างมาตรฐาน</p> <p>คณะอนุกรรมการวิชาการมาตรฐาน ประกอบด้วยนักวิชาการ แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านมาตรฐาน และการค้าหรือการอุตสาหกรรม ซึ่งอาจมาจากหน่วยงานของรัฐหรือภาคเอกชนผู้ผลิต แต่งตั้งจากผู้ผลิต หรือผู้แทนสถาบันของผู้ผลิตที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับ</p>

<p>สาระสำคัญ (ต่อ)</p>	<p>มาตรฐานผู้ใช้ แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านมาตรฐาน และการค้าหรือการอุตสาหกรรม ซึ่งอาจมาจากหน่วยงานของรัฐหรือ ภาคเอกชนจำนวนผู้ทรงคุณวุฒิที่จะแต่งตั้ง ในแต่ละกลุ่มไม่จำเป็นจะต้องเท่ากัน ให้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมและดุลยพินิจของ คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพ มาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตร</p> <p>3. การจัดทำร่างมาตรฐาน</p> <p>(1) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานและกฎระเบียบทั้งในและ ต่างประเทศเพื่อประกอบการพิจารณาจัดทำมาตรฐานสินค้าให้สอดคล้องกับ มาตรฐานสากล</p> <p>(2) ศึกษาผลกระทบ ผลดี ผลเสีย และความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ</p> <p>(3) รับเอามาตรฐานระหว่างประเทศมาประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมของประเทศไทย</p> <p>(4) ในกรณีที่จัดทำมาตรฐาน โดยไม่มีมาตรฐานระหว่างประเทศตามข้อ (1) หรือ ในกรณีที่ไม่มีรับเอามาตรฐานระหว่างประเทศตามข้อ (3) มาใช้ ให้ระบุความ จำเป็นที่จะต้องจัดทำมาตรฐานนั้น หรือเหตุผลและความจำเป็นที่จะต้องจัดทำ มาตรฐาน นั้นแตกต่างจากมาตรฐานระหว่างประเทศ</p> <p>(5) จัดทำคู่มือแนวทางการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด</p> <p>4. การจัดสัมมนารับฟังความคิดเห็นต่อร่างมาตรฐาน</p> <p>คณะอนุกรรมการวิชาการตามข้อ 2 ได้จัดทำร่างมาตรฐานเสร็จแล้ว สำนัก มาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตร ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรม วิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริม สหกรณ์ จัดให้มีการสัมมนารับฟังความคิดเห็นต่อร่างมาตรฐานขึ้นในจังหวัดที่ เป็นแหล่งผลิตต่างๆ พ่อค้า ผู้ประกอบการโรงงาน เข้าร่วมพิจารณาให้ข้อคิดเห็น ปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง</p> <p>5. การพิจารณาของคณะกรรมการ</p> <p>เมื่อร่างมาตรฐานผ่านการสัมมนารับฟังความคิดเห็นแล้วอาจถูกนำกลับไป พิจารณาแก้ไขในคณะอนุกรรมการอื่น ถ้ามีการแก้ไขในสาระสำคัญจากการ ประชุมสัมมนา เมื่อคณะอนุกรรมการวิชาการ ได้ให้ความเห็นชอบเป็นครั้ง สดสุดท้ายแล้ว สำนักมาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตร จะนำเสนอ คณะกรรมการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานและตรวจสอบสินค้าเกษตร เพื่อให้</p>
--------------------------	---

	<p>ความเห็นชอบ และนำเสนอกระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>6. การประกาศเป็นมาตรฐานสินค้าเกษตรของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์</p> <p>ร่างมาตรฐานสินค้าเกษตรที่ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการฯ จะนำเสนอรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อลงนามในประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นมาตรฐานสินค้าเกษตร และประกาศในราชกิจจานุเบกษา</p> <p>ฉบับประกาศทั่วไป</p>
--	---

กระบวนการตรวจรับรองระบบงานด้านเกษตรอินทรีย์

มกอช. มีนโยบายที่จะดำเนินการรับรองระบบงาน (Accreditation) ด้านเกษตรอินทรีย์ แก่หน่วยงานรับรองสินค้าเกษตรและอาหาร ให้เป็นที่เชื่อถือยอมรับในระดับสากล โดยมีสำนักรับรองมาตรฐานสินค้าและระบบคุณภาพ (สรม.) ในฐานะหน่วยรับรองระบบงาน (Accreditation Body : AB) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้การรับรองหน่วยรับรองด้านสินค้าเกษตรและอาหาร (Certification Body : CB) โดยหน่วยรับรองที่จะขอรับการรับรองจะต้องปฏิบัติตามมาตรฐานสากลว่าด้วยข้อกำหนดทั่วไปสำหรับหน่วยรับรองคุณภาพผลิตภัณฑ์ (General Requirements for Bodies Operating Product Certification Systems, ISO/IEC Guide 65 : 1996) และต้องตรวจรับรองตามเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำเกษตรอินทรีย์ ของ มกอช. โดย มกอช. จะให้การรับรองระบบเฉพาะในขอบข่ายของเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด ได้แก่

- การผลิตพืชเกษตรอินทรีย์
- การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเกษตรอินทรีย์
- การเลี้ยงสัตว์เกษตรอินทรีย์
- การแปรรูปและการจัดการผลผลิตเกษตรอินทรีย์

ง. ศึกษากรอบคิด หลักการในการประกันคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ ของหน่วยงาน การตรวจรับรองมาตรฐาน (certification body : CB) ของไทย

1.8 สถาบันพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร

กรมวิชาการเกษตร ได้ออกใบรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร และผู้ผลิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 ตามมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2544) โดยเกษตรกรหรือผู้ผลิตจะสามารถยื่นใบสมัครขอใบรับรองการผลิตพืชอินทรีย์ ได้ที่

- โครงการเกษตรอินทรีย์ ตึกกสิกรรม ชั้น 2 กรมวิชาการเกษตร จตุจักร กทม. 10900
โทรศัพท์ 0-2579-7520 โทรสาร 0-2940-5472

- หน่วยงานของกรมวิชาการเกษตรที่ตั้งอยู่ในส่วนภูมิภาค คือ สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 - 8

หลังจากนั้น ผู้ตรวจประเมิน (Inspector) ที่ได้รับมอบหมายจะออกไปตรวจสอบพื้นที่การผลิต แล้วรายงานให้คณะอนุกรรมการตรวจสอบออกใบรับรองมาตรฐานปัจจัยการผลิต และผลิตพืชอินทรีย์ กรมวิชาการเกษตร เพื่อพิจารณาอนุมัติออกใบรับรองเป็นประกาศนียบัตร ทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (ถ้าร้องขอ) พร้อมกับอนุญาตให้ใช้ตราสัญลักษณ์ Organic Thailand พิมพ์บนบรรจุภัณฑ์ เพื่อแสดงว่าเป็นผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ใบรับรองมีอายุเพียง 1 ปี ดังนั้น จึงต้องยื่นใบสมัครขอต่ออายุทุกปี ในขณะที่การขอรับรองการผลิตพืชอินทรีย์ จากกรมวิชาการเกษตรไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่ายหรือค่าธรรมเนียมใด ๆ ทั้งสิ้น

การออกใบรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์

เนื่องมาจากการประกาศใช้มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทย โดยกรมวิชาการเกษตร เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2544 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการผลิตพืชอินทรีย์ภายในประเทศให้มากขึ้นและเป็นไปตามมาตรฐานสากล ที่นานาประเทศยอมรับ และเพื่อให้เกิดความมั่นคงและเกิดความมั่นใจในระบบการผลิต การตลาด และการบริโภค จึงออกประกาศสร้างกฎเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติ มาตรฐานการผลิตมีระบบการตรวจสอบและออกใบรับรอง ซึ่งรัฐมีหน้าควบคุมกำกับดูแล รวมทั้ง กำหนดบทลงโทษ แต่โดยที่สุดแล้วจะต้องประกาศเป็นกฎหมายต่อไป

เหตุผลที่สำคัญในการออกประกาศนี้ คือ ต้องเร่งดำเนินการให้ทันต่อสถานการณ์ความต้องการของตลาดโลก และเพื่อเข้าสู่ระบบการรับรองมาตรฐานในระดับสากล โดยเฉพาะผู้บริโภคในประเทศที่พัฒนาก้าวหน้าแล้วอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป รวมทั้งประเทศญี่ปุ่น นั้น มีการคาดการณ์ว่า ในอีก 5 ปีข้างหน้า ตลาดการค้าอาหารอินทรีย์จะสูงขึ้นมากกว่าร้อยละสิบ คิดเป็นมูลค่ามากกว่าสองพันล้านดอลลาร์สหรัฐ หรือ ประมาณ 1 แสนล้านบาท ระบบการผลิต การตรวจสอบและการออกใบรับรองพืชอินทรีย์กำหนดเป็นระบบตามหลักการ ดังนี้

1. การสร้างผู้ตรวจสอบ ออกประกาศให้ผู้มีคุณสมบัติตามที่รัฐ หรือองค์กรสากลทั่วไปกำหนด เข้ารับการอบรม และสอบผ่านมาตรฐาน เพื่อเป็นผู้มีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับการรับรอง ขณะนี้รัฐโดยกรมวิชาการเกษตรดำเนินการเสร็จแล้ว ในขณะเดียวกันสำหรับผู้สนใจเป็นผู้ตรวจสอบสามารถติดต่อองค์กรสากลอื่นได้โดยทั่วไป
2. หน่วยงานออกใบรับรอง ขณะนี้รัฐบาล ได้มอบหมายให้กรมวิชาการเกษตร ดำเนินงานควบคุมกำกับดูแล และออกใบรับรองมาตรฐานอินทรีย์แห่งประเทศไทย

3. แนวทางปฏิบัติ / คู่มือการตรวจสอบ ในปัจจุบัน กรมวิชาการเกษตรได้จัดทำรูปแบบการปฏิบัติงาน การตรวจสอบพืช / ผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ทั้งในภาคสนาม และโรงงาน จากหน่วยงานที่ผ่านการรับรองมาตรฐานจากประเทศสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรปและประเทศญี่ปุ่น
4. แนวทางการปฏิบัติงานของผู้ตรวจสอบ
 - 4.1 ผู้ตรวจสอบจำเป็นต้องมีความเข้าใจโดยละเอียดในปรัชญาและความหมายของเกษตรอินทรีย์
 - 4.2 มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศผู้นำเข้าจากประเทศไทย และโดยเฉพาะมาตรฐานของประเทศไทยเอง
 - 4.3 รายละเอียดเอกสารทุกชนิดที่เกี่ยวข้อง และเน้นรายละเอียดแบบฟอร์ม ใบสมัคร บันทึกการผลิต และรายงานการตรวจฟาร์ม / โรงงาน
 - 4.4 การตรวจเยี่ยมฟาร์ม / โรงงาน ในปีแรกต้องกระทำไม่ต่ำกว่าปีละ 2-3 ครั้ง ปีถัดไป 1-2 ครั้ง
 - 4.5 ผู้ตรวจสอบเป็นผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญต่อคณะกรรมการออกใบรับรอง
 - 4.6 ค่าใช้จ่าย / ค่าตอบแทนในการปฏิบัติงานตลอดจนความรับผิดชอบในหน้าที่ และข้อผิดพลาดอันส่งผลกระทบต่อกรรับรองจะมีการกำหนดเป็นระเบียบ โดยกฎหมายแห่งรัฐ

กระบวนการออกใบรับรองพืชอินทรีย์ โดยกรมวิชาการเกษตร

1. กรมวิชาการเกษตรประกาศให้ผู้ผลิตขอใบสมัครพร้อมให้คำแนะนำ
2. ผู้สมัครยื่นแบบฟอร์มการสมัครพร้อมรายละเอียด
3. กรมวิชาการเกษตร โดยคณะอนุกรรมการตรวจสอบออกใบรับรองมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ ประเมินค่าใช้จ่าย
4. เมื่อผู้ผลิตตกลงในเรื่องค่าใช้จ่าย คณะอนุกรรมการฯ จะมอบเอกสารดำเนินงานพร้อมชี้แจงรายละเอียด
5. เอกสารที่ผ่านการกรอกข้อมูลโดยสมบูรณ์จะได้รับการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่คณะอนุกรรมการฯ หากมีข้อแก้ไขปรับปรุงจะต้องมีการดำเนินการจนถูกต้องสมบูรณ์
6. ทำสัญญาตามข้อตกลง และนัดหมายวันเวลาผู้ตรวจสอบเข้าตรวจแปลง / โรงงานกำหนดค่าใช้จ่ายการตรวจครั้งที่ 1
7. ก่อนทำการตรวจสอบแปลง / โรงงาน ผู้ตรวจจะเปิดการฝึกอบรมแก่ผู้ปฏิบัติงานในแปลง / โรงงาน ในรายละเอียดการผลิต / วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว และการบรรจุตามมาตรฐานของประเทศไทย

โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐาน

สัญลักษณ์การรับรองสินค้าเกษตรและอาหาร
กรมวิชาการเกษตร

กษ 03-02-3930-0731-500

การตรวจสอบจะกระทำในสถานที่โดยละเอียด ตลอดจนทั้งการสัมภาษณ์ผู้ปฏิบัติงานตามจุดต่าง ๆ ในระบบ

8. ผู้ตรวจสอบจัดทำรายงาน

9. รายงานจะถูกส่งเข้าสู่การพิจารณาโดยคณะอนุกรรมการฯ สำเนารายงาน 1 ชุด ส่งให้ผู้ผลิต อีก 1 ชุด ส่งกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

10. เมื่อรายงานผ่านการตรวจสอบและได้รับอนุมัติโดยคณะอนุกรรมการฯ ผู้ผลิตได้รับใบรับรองพร้อมสัญลักษณ์ (LOGO) แห่งประเทศไทย โดยผู้ตรวจสอบจะเข้าตรวจเยี่ยมแปลง / โรงงานเป็นครั้งที่ 2 เพื่อสรุปผล แจ้งผลการอนุมัติพร้อมมอบใบรับรองและสัญลักษณ์แจ้งค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานทั้งหมด (ครั้งที่ 2)

11. ผู้ผลิตจักต้องยื่นรายงาน จำนวนการผลิต การติดสลากพร้อมสัญลักษณ์ พร้อมใบยืนยันจากลูกค้าทุกรายต่อกรมวิชาการเกษตรทุก 3 เดือน

12. การรับรองจะมีอายุ 1 ปี และจักทำการตรวจสอบยืนยันซ้ำตามระบบเดิม ซึ่งจะมีการบันทึกการอนุมัติในแต่ละปี ในทำนองเดียวกันหน่วยงานออกใบรับรองอื่น (นอกจากกรมวิชาการเกษตรซึ่งจะเกิดขึ้นในอนาคต) ก็จะได้รับ การตรวจสอบและรับรองจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นระบบเช่นเดียวกันนี้

1.8 การตรวจสอบและรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ โดยกรมการข้าว

ประเทศไทยจำเป็นต้องจัดให้มีการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ เพราะว่าเพื่อให้ผู้บริโภคมีความมั่นใจว่าเป็นข้าวอินทรีย์ที่ผลิตได้ตามมาตรฐาน มีระบบการผลิตข้าวอินทรีย์ถูกต้องตามหลักการเกษตรอินทรีย์ และได้ผลิตผลที่มีคุณภาพปลอดภัยจากสารพิษ จำเป็นต้องมีระบบการตรวจสอบที่ชัดเจน มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักการของเกษตรอินทรีย์ และใช้หน่วยตรวจสอบและรับรองที่ได้รับความเชื่อถือ ซึ่งระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์นั้น สามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอนสำคัญ คือ

ก. การตรวจสอบขั้นตอนการผลิตในไร่

มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบวิธีการผลิตข้าวอินทรีย์ในไร่ว่ามี การปฏิบัติดูแลรักษาว่าถูกต้องตามหลักการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์หรือไม่

ข. การตรวจสอบการรวบรวมผลผลิต การขนย้าย การเก็บรักษาและแปรรูป

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แน่ใจว่าปริมาณข้าวเปลือกที่นำมาแปรรูป มาจากนาที่ผ่านการรับรองมาตรฐานแล้ว

ค. การตรวจสอบรับรองคุณภาพผลผลิตในห้องปฏิบัติการ

มีวัตถุประสงค์เพื่อให้แน่ใจว่าผลผลิตที่ได้จากการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์มีคุณภาพดี ปลอดภัยจากสารพิษ สอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนด

ปัจจุบันในประเทศไทยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนการผลิตข้าวอินทรีย์ โดยกำหนดมาตรฐาน (Standard Setting) การตรวจสอบ (Inspection) และการออกใบรับรอง (Certification) ผลผลิตข้าวอินทรีย์ เรียบร้อยแล้ว

1.9 สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.)

ความจำเป็นที่ต้องตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สำหรับเกษตรกรผู้ผลิตที่สนใจจะทำเกษตรอินทรีย์นั้นอาจจะไม่จำเป็นต้องขอรับการตรวจสอบรับรองมาตรฐานก็ได้ถ้าผลผลิตนั้นเพื่อ การบริโภคในครอบครัวเป็นหลัก หรือมีผลส่วนเกินที่จำหน่ายในตลาดท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะผู้บริโภคในตลาดท้องถิ่นมีโอกาสที่จะจักเกษตรหรือปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับเกษตรกร จนผู้บริโภคมั่นใจได้ว่า ผลผลิตของเกษตรกรนั้นมีความปลอดภัย และมาจากกระบวนการผลิตที่เป็นเกษตรอินทรีย์จริง

แต่สำหรับเกษตรกรผู้ผลิตที่จำเป็นต้องขายผลผลิตไปยังตลาดที่อยู่ห่างไกลออกไป การสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคนั้น จำเป็นต้องมีหน่วยงานอิสระที่ช่วยทำหน้าที่ในการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์ที่ต้องส่งไปขายในต่างประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีตรวจรับรอง ทั้งนี้เพราะประเทศพัฒนาแล้วได้มีการกำหนดระเบียบและกฎหมายควบคุมผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากเกษตรอินทรีย์ เช่น สหภาพยุโรปได้ออกกฎหมายตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2534 ควบคุมผลิตภัณฑ์ที่จะติดฉลากเกษตรอินทรีย์ หรือประเทศญี่ปุ่น ก็ได้มีกฎหมายในทำนองเดียวกันออกมาบังคับใช้เมื่อปีที่ผ่านมา ซึ่งกฎหมายเหล่านี้มีเนื้อหาที่คล้ายคลึงกัน คือ กำหนดให้ผลิตให้ผลิตภัณฑ์ที่ติดฉลากเกษตรอินทรีย์จะต้องได้รับรองมาตรฐานโดยหน่วยงานรับรองที่เชื่อถือได้ และผลิตภัณฑ์เหล่านี้จะต้องผลิตด้วยกระบวนการที่เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ประเทศนั้นได้กำหนดขึ้น

สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย (มกท.) ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2538 ในฐานะองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่ให้บริการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย โดยในปี พ.ศ. 2541 มกท. ได้จัดทำมาตรฐานของพืชเกษตรอินทรีย์ไว้อย่างสมบูรณ์แบบและได้ดำเนินงานเป็นองค์กรที่ให้การรับรองมาตรฐานเกษตรแห่งแรกและแห่งเดียวของประเทศไทย

ปัจจุบัน มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของ มกท. เป็นมาตรฐานสถาบันรับรองเกษตรอินทรีย์นานาชาติ หรือที่เรียกกันย่อๆ ว่า IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements) ให้การยอมรับระบบ

มกท. ได้สมัครขอรับรองระบบประกันคุณภาพ (accreditation) จากศูนย์รับรองระบบประกันคุณภาพเกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM(International Federation of Organic (accreditation service) โดย มกท. เป็นหน่วยงานแรกจากทวีปเอเชียที่ได้รับการรับรองระบบนี้ การรับรองระบบจะทำให้ มกท. ได้รับการยอมรับจากรับรองมาตรฐานอื่นในต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการตรวจสอบรับรอง

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในต่างประเทศ อันจะส่งผลต่อการขยายการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์จากประเทศไทยเพิ่มขึ้น

กระบวนการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน ของ มกท.

การตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์นี้ไม่ใช่การตรวจสอบรับรองที่ผลิตภัณฑ์สุดท้าย แต่เป็นการตรวจสอบรับรองที่กระบวนการผลิตและการจัดการ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า กระบวนการผลิตและการจัดการเป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานรับรอง ซึ่งให้ความสำคัญกับการห้ามใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี, และให้มีการฟื้นฟูสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดิน รวมทั้งการปรับปรุงและควบคุมสารพิษ และระยะการปรับเปลี่ยนฟาร์มด้วย

เกษตรกรที่สนใจจะติดต่อหน่วยงานมาตรฐานเพื่อสมัครขอรับรอง การสมัครนี้อาจสมัครแยกเป็นแต่ละครอบครัว หรือสมัครรวมกันเป็นกลุ่มก็ได้ โดยใช้แบบฟอร์มที่ทางหน่วยงานได้กำหนดไว้ รวมทั้งจัดทำเอกสารต่างๆ ประกอบการสมัครตามที่หน่วยงานรับรองกำหนด

จากนั้น หน่วยงานรับรองจะส่งเจ้าหน้าที่มาตรวจเยี่ยมฟาร์มและสถานที่ทำการผลิตในกรณีที่มีการแปรรูปผลผลิตผู้ตรวจก็จะทำการตรวจเยี่ยมด้วย การตรวจเยี่ยมนี้ ผู้ตรวจขอข้อมูลการผลิต และประเมินความเสี่ยง เพื่อรวบรวมข้อมูลส่งให้กับหน่วยงานรับรองพิจารณาต่อไป

ง. ศึกษากรอบคิด หลักการในการประกันคุณภาพของระบบทางราชการไทย

กพร. (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ) แนวทางการกำหนดตัวบ่งชี้ องค์ประกอบคุณภาพ และมาตรฐานการดำเนินงานของหน่วยงานราชการ

สมศ. (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา) แนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาที่มีการประเมินภายใน(องค์กร)และมีผู้ตรวจประเมินจากภายนอก

จ. ศึกษากรอบคิด หลักการในการประกันคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์ ของ กลุ่ม องค์กร เครือข่ายภาคประชาชน

1.10 เครือข่ายกิจกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย มาตรฐานตรวจเองหรือตรวจตัวเอง : ต.อ.

ความเป็นมา

เครือข่ายกิจกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย หรือที่รู้จักกันทั่วไปในนามของ “ชาวอโคก” เป็นชื่อที่ใช้เรียกตนเองของชาวบ้านพุทธบริษัทกลุ่มหนึ่งภายใต้การนำของสมณะโพธิรักษ์ โพธิรักษ์ชิตโต ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งและเป็นผู้นำของกลุ่มพุทธบริษัทชาวอโคกเดิมชื่อนายรัก รักพงษ์ เป็นนักจัดรายการโทรทัศน์ทั้งรายการเด็ก รายการทางการศึกษาและรายการทางวิชาการ ตลอดจนงานพิเศษอื่นๆ อีกหลายอย่าง เช่น เป็นครูสอนศิลปะ เป็นนักแต่งเพลงและนักประพันธ์ เป็นต้น

ในระหว่างทำงานโทรทัศน์อยู่นั้น นายรัก ได้เริ่มให้ความสนใจเกี่ยวกับเรื่องพลังทางจิตอย่างมาก ทั้งในแง่วิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์ เคยไปฝึกหัดวิธีการสะกดจิตจากสถาบันค้นคว้าทางจิต ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่เป็นนายแพทย์ และท่านได้ทดลองฝึกหัดจนมีความเชี่ยวชาญในการสะกดจิต

ต่อมาก็ได้หันมาสนใจศึกษาในแง่พลังจิตทางไสยศาสตร์ สามารถทรงเจ้าเข้าผี ถอดจิตไปเที่ยว นรกสวรรค์รักษาคนไข้คนป่วยด้วยพลังจิต สามารถปลุกเสกเครื่องรางของขลัง ฯลฯ จนมีชื่อเสียงเป็นที่ รู้จักในนามของอาจารย์ใหญ่ทางด้านไสยศาสตร์

แต่หลังจากที่ศึกษาในเรื่องเกี่ยวกับพลังจิตทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และไสยศาสตร์จนถึงจุด อิ่มตัว ท่านก็เริ่มเกิดความเบื่อหน่ายและหันมาศึกษาหลักพุทธธรรมด้วยการฝึกลดละกิเลสตัณหาต่างๆ อย่างจริงจัง ตั้งแต่การเลิกอบายมุขที่เคยหลงติด หันมากินอาหารมังสวิรัตเพียงวันละ 1 มื้อ โดยกินแบบ ผสมไม่ติดในรสชาติ ในส่วนของเสื้อผ้าเครื่องใช้ต่างๆ ก็ใช้สอยอย่างสมถะส่วนเกินที่เหลือแจกจ่ายให้คน อื่นหมด แม้กระทั่งคนรักที่ตั้งใจจะแต่งงานด้วย ครองชีวิตคู่ด้วย กันก็ค่อยๆบอกลากันไป สุดท้ายก็เกิด ความรู้สึกอย่างแรงกล้า อยากปลีกหนีจากโลกีย์วิสัย โดยในตอนแรกได้ไปสร้างกุฏิหลังเล็กๆ อยู่ที่ป่า แสม หลังวัดโคกการาม จังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นสถานที่ปลีกวิเวก

ณ สถานที่แห่งนี้ท่านได้ประจักษ์กับสภาวะธรรมบางอย่าง เกิดความสิ้นกังวลใดๆ ในชีวิต หลังจากนั้นท่านอุปสมบทเป็นพระภิกษุอยู่วัดโคกการาม เมื่อเดือนพฤศจิกายน 2513 ในขณะที่ชีวิตทาง โลกกำลังประสบความสำเร็จ รุ่งโรจน์ ทั้งชื่อเสียงและเงินทอง โดยเฉพาะความสำเร็จในการประพันธ์ เพลงประกอบภาพยนตร์เรื่องโทน ที่สามารถทำรายได้สูงสุดในยุคนั้น

เมื่อได้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านก็เริ่มทำงานเผยแผ่พุทธศาสนาอย่าง จริงจังตามแนวทางที่ท่านประจักษ์ ต่อมาก็ได้มีหมู่คณะขอติดตามเพื่อไปศึกษาและปฏิบัติได้เพิ่มจำนวน มากขึ้นเป็นลำดับ และมีการก่อตั้งสถานที่ปฏิบัติธรรมของกลุ่มพุทธบริษัทชาวอโศกขึ้น

ขณะเดียวกันแนวคำสอนที่ขัดแย้งกับจารีตของพระภิกษุในพุทธศาสนากระแสหลักก็ส่งผลให้ ท่านถูกบีบบังคับจากพระฝ่ายผู้ปกครองคณะสงฆ์มากขึ้น ในที่สุดท่านก็ตัดสินใจประกาศขอแยกตัวจากมหา เณรสมาคมเพื่อสร้างคณะสงฆ์ของชาวอโศกขึ้นใหม่ ภายใต้กรอบพระธรรมวินัย

ถึงแม้ท่านจะถูกทางมหาเถรสมาคมแจ้งความดำเนินคดีและศาลตัดสินให้ท่านเป็นฝ่ายแพคดี แต่ จนถึงปัจจุบันกลุ่มพุทธบริษัทชาวอโศกภายใต้การนำของสมณะโพธิรักษ์ก็ยังคงขยายจำนวนเพิ่มขึ้น เรื่อยๆ จนเกิดเป็นเครือข่ายชุมชนชาวอโศกกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย สมาชิกเครือข่าย ทั้งหมดนั้นทำการเพาะปลูกแบบ กลีกรวมไร้สารพิษ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า **“เครือข่าย กลีกรวมไร้ สารพิษแห่งประเทศไทย”**

การจัดโครงสร้างและความสัมพันธ์

สมาชิกของชาวเครือข่ายกลีกรวมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย เป็นนักปฏิบัติธรรม มีฐานะเป็นทั้ง นักบวชและฆราวาส มีทั้งถือศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 และเป็นการปฏิบัติศีลที่ครอบคลุมไปถึง จุลศีล – มัชฌิมศีล – มหาศีล (ศีลโฆวาทปาฏิโมกข์) โดยภาพรวมแล้ว สมาชิกของชาวเครือข่ายกลีกรวมไร้สารพิษ แห่งประเทศไทย แบ่งได้เป็น 4 ฐานะใหญ่ๆ ดังนี้

1)นักบวช

ฝ่ายชาย เรียกว่า “สมณะ” (ศีลโฆวาทปาฏิโมกข์มีฐานะเหมือนพระ)

ฝ่ายหญิง เรียกว่า ลิกขมาตุ (ถือศีล 10)

นักบวชทุกท่านจะต้อง สละละทิ้งทรัพย์สินสมบัติทั้งหมด แม้มีคู่สมรสก็ต้องเซ็นใบหย่าให้เรียบร้อย
กรรมสิทธิ์ใดๆ ทางกฎหมายต้องเซ็นโอนสละยกให้ผู้อื่นให้เรียบร้อยก่อนที่จะบวชการเข้าสู่เพศนักบวช
นั้นมีขั้นตอน การฝึกฝน เป็นลำดับเบื้องต้น-ท่ามกลาง-บั้นปลาย

เส้นทางในการเดินไปสู่การเป็นนักบวช กำหนดเอาไว้อย่างชัดเจนว่า

ฝ่ายชาย

เริ่มจากอาคันตุกะประจำ(ศีล8) อารามิก(ศีล 8) ปะ(ศีล 8) นาค(ศีล 8) สามเณร(ศีล10)
สมณะ(ศีล227)

ฝ่ายหญิง

เริ่มจาก อาคันตุกะประจำศีล(ศีล 8)อารามิกา(ศีล 8)ปะ(ศีล 8)กรั๊ก(ศีล 8)ลิกขมา
ตุ(ศีล 10)

การเลื่อนฐานะแต่ละครั้งต้องผ่านการลงมติจากหมู่สมณะ และในแต่ละฐานะต้องอยู่ครบเกณฑ์ที่กำหนด
จึงมีสิทธิของให้ลงมติเลื่อนฐานะได้ ดังนั้นการเป็นนักบวช จึงมิใช่ปฏิบัติเพียงเดือนเดียวแล้วก็บวชได้
ง่ายๆ แต่ต้องมีการปฏิบัติฝึกฝนนานหลายปี

2.สมาชิกชุมชน

สมาชิกชาวชุมชน ความเป็นชุมชนของชาวเครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทยนั้น นับ
เอาในระดับหมู่บ้านที่ขึ้นทะเบียนการปกครองท้องที่ ของกระทรวงมหาดไทย ถูกต้องตามกฎหมาย และ
ชุมชนที่มีอยู่ส่วนใหญ่มักจะตั้งขึ้นภายหลังการตั้งพุทธสถาน การจัดตั้งชุมชนนั้น เป็นวิธีการปรับวิถีชีวิต
เปลี่ยนสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เหมาะสมและเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมยิ่งขึ้น สมาชิกชาวชุมชนนั้นมีความ
หลากหลายทั้งที่ถือศีล 5 ศีล 8 มีคนที่อยู่เป็นโสดตลอดชีวิต มีทั้งคนที่แต่งงานเป็นครอบครัวแล้ว โดย
คุณสมบัติขั้นต้นที่สุดของผู้ที่จะเข้ามาอยู่ อาศัยเป็นสมาชิกในชุมชน คือ ต้องถือศีล 5 ละอบายมุข และ
กินอาหารมังสวิรัต

3.นักเรียนสัมมาสิกขา

ชาวเครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย มีเป้าหมายว่าถ้าชุมชนใดเข้มแข็งสามารถ
พึ่งพาตนเองได้แล้ว จะต้องเริ่มหันมาพัฒนาเด็กที่เป็นลูกหลานของคนในชุมชนและญาติธรรม ชุมชนจะ
เป็นเป้าหมายสร้างสรรค์เด็ก ขณะเดียวกันก็จะทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันพิษร้ายจากสังคมภายนอก
นักเรียนสัมมาสิกขาจะยึดมั่นในได้คำขวัญ “ศีลเด่น-เป็นงาน-ชาญวิชา”

ระดับการเรียนการศึกษาของนักเรียนสัมมาสิกขา มีระดับดังนี้ ระดับประถมศึกษา ระดับ
มัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา และโรงเรียน กตม.

ส่วนชุมชนใดจะสามารถจัดการศึกษาได้ในระดับใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งแกร่งของชุมชน
นั้นๆ แต่สิ่งที่สำคัญคือในทุกระดับการเรียนให้นักเรียนสัมมาสิกขาได้เรียนฟรีทุกระดับ แม้แต่ใน
ระดับอุดมศึกษา ก็เปิดโอกาสให้นักเรียนที่จบระดับมัธยมได้เรียนต่อ รวมทั้งญาติธรรมที่มาอยู่อาศัยใน

ชุมชนจนกลายเป็นคนวัดแล้ว ถ้ายังไม่จบระดับมัธยมก็สามารถเข้าเรียนเป็นนักเรียนสัมมาสิกขาได้ โดย การเรียนในระดับมัธยมนี้ใช้เวลาศึกษา 6 ปี และระบบการเรียนการสอนจะแตกต่างกับ โรงเรียน วิทยาลัย หรือ มหาวิทยาลัยทั่วไป อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากการศึกษาที่นี้จะเน้นการปฏิบัติธรรมเป็นหลัก ดังคำขวัญ

“ศีลเด่น – เป็นงาน – ชาญวิชา” สำหรับ นักเรียนสัมมาสิกขา ระดับประถม มัธยม และอาชีวะ

“ศีลเคร่ง – เก่งงาน – ชำนาญวิชา” สำหรับ นิสิต นักศึกษา ในระดับอุดมศึกษา

“ศีลเต็ม – เข้มงาน – สืบสานวิชา” สำหรับ บรรดา บัณฑิต บุญนิยม

4) ญาติธรรม

ญาติธรรมเป็นฆราวาสที่ติดตามศึกษาหลักธรรมและแนวทางการปฏิบัติของชาวอโศก ที่อยู่รอบนอก มีการติดต่อสื่อสารกันด้วย สื่อวิทยุ โทรทัศน์สถานีผ่านดาวเทียมเพื่อมวลชนมนุษยชาติ หนังสือวารสาร งานประจำปี หรือมาฟังธรรมที่พุทธสถานเป็นประจำบ้าง เป็นบางครั้งบางคราวบ้าง

การจัดองค์กรของชาวอโศก

1. พุทธสถาน เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมเป็นวัดหรืออารามนั่นเอง โดยมีชายหญิงทั้งหมด ที่มีอุดมคติ มีศรัทธาในพระศาสนาปรารถนาที่จะทุ่มเทชีวิตเพื่อปฏิบัติธรรมและเผยแผ่ศาสนา ประกอบด้วยนักบวชและฆราวาส ปัจจุบันมี 6 แห่ง
2. สังฆสถาน เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมใหม่ และเตรียมที่จะเป็นพุทธสถานในอนาคตมี 2 แห่ง
3. ชุมชนชาวอโศก เป็นชุมชนที่ญาติธรรมมาอยู่ร่วมกันใกล้พุทธสถานหรือสังฆสถาน มีคณะกรรมการ ชุมชนเป็นผู้บริหาร มีหมู่สมณะเป็นที่ปรึกษา ปัจจุบันมีอยู่ 9 ชุมชน ในแต่ละชุมชนจะมีระบบการจัดการพึ่งตนเอง มีฐานกิจกรรมที่สร้างรายได้เข้าสู่ชุมชน ปัจจุบันยังเป็นแหล่งฝึกฝนอาชีพให้กับประชาชนทั่วไป

ตาราง แสดงชื่อพุทธสถาน/สังฆสถาน ชื่อชุมชนและสถานที่ตั้ง

ชื่อพุทธสถาน	ชื่อชุมชน	สถานที่ตั้ง (จังหวัด)	หมายเหตุ
สันติอโศก	สันติอโศก	กรุงเทพฯ	
ปฐมอโศก	ปฐมอโศก	นครปฐม	
ศรีษะอโศก	ศรีษะอโศก	ศรีสะเกษ	
ศาลิอโศก	ศาลิอโศก	นครสวรรค์	
สีมาอโศก	สีมาอโศก	นครราชสีมา	
ราชธานีอโศก	ราชธานีอโศก	อุบลราชธานี	

ภูผาฟ้าน้ำ	ภูผาฟ้าน้ำ	เชียงใหม่	
ทักษิณอโคก	ทักษิณอโคก	ตรัง	สังฆสถาน
หินผาฟ้าน้ำ	หินผาฟ้าน้ำ	ชัยภูมิ	สังฆสถาน

4. มูลนิธิ-สมาคม

มูลนิธิและสมาคม เป็นองค์กรที่ก่อตั้งขึ้นในระยที่ชาวอโคกเริ่มบุกเบิก (ยกเว้นมูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน เกิดขึ้นในระยหลังโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเสริมการทำงานของชาวอโคกในรูปแบบที่กว้างขึ้น) มีหน้าที่รักษาดูแลพุทธสถาน-ชุมชน-โรงเรียน-อสังหาริมทรัพย์-ทรัพย์สิน-ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ภายในพุทธสถาน การเผยแพร่ธรรมะ การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะฆราวาสได้มีการจัดแบ่งความรับผิดชอบให้แก่ละมูลนิธิ-สมาคม ช่วยเป็นตรวจสอบและดูแล ซึ่งมีการประชุมคณะกรรมการทุกเดือน เรียกว่า การประชุม 5 องค์กร (มูลนิธิและสมาคมต่างๆ ที่เป็นองค์กรหลักของชาวอโคก) ประกอบด้วย 3 มูลนิธิ 2 สมาคม ดังนี้

- มูลนิธิธรรมสันติ (พ.ศ.2520)
- กองทัพนธรรมมูลนิธิ(พ.ศ.2524)
- มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน
- สมาคมผู้ปฏิบัติธรรมแห่งประเทศไทย(พ.ศ.2527)
- ธรรมทัศน์สมาคม(พ.ศ.2531)

5. เครือข่ายชุมชนชาวอโคก

เครือข่ายชุมชนชาวอโคก เป็นการรวมกลุ่มของญาติธรรมชาวอโคกที่อยู่ในจังหวัดเดียวกัน เมื่อรวมตัวกันแล้วก็ตั้งชื่อกลุ่มตามจังหวัด และต่อท้ายด้วยอโคก ปัจจุบันเครือข่ายชาวอโคกมีมากกว่า 100 กลุ่มเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมอาจจะในรูปแบบของธุรกิจบุญนิยม การศึกษา หรือ ร่วมกันปฏิบัติธรรมมีการนัดพบปะเป็นประจำทุกเดือน ทุกกลุ่มจะมีสมณะเป็นที่ปรึกษา และในการประชุมทุกครั้งจะมีสมณะมาร่วมเป็นองค์ประธานด้วย

มาตรฐานวิถีชีวิตของชาวอโคก

ชาวอโคกเน้น “การเคลื่อนไหว” ทางกายมากกว่า “การสงบนิ่ง” ของกาย กายนั้นยิ่งต้องเคลื่อนไหวแต่ ใจต่างหากที่จะต้องยิ่งสงบ เพราะการทำงานเราจะได้ประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม เพราะการทำงานเท่านั้น เราจึงจะสามารถหลอกล่อกิเลสให้ออกมาจากถ้ำ ความสุขสงบ สุขสบายวันนี้จึงเป็นเพียงหินทับหญ้า เป็นความสงบ (สมณะ) ที่ผ่านไปวันๆ ทรายที่ยังไม่เพียรล้างกิเลสออกจากใจ เหมือนนำลูกไฟไปแช่แข็ง แม้ภายนอกดูเย็นจัด แต่ภายในกลับร้อนระอุ

อุดมการณ์ของชาวพุทธนั้น จะอยู่บนพื้นฐาน

การทำงานคือ การปฏิบัติธรรม

ประโยชน์สูง – ประหยัดสุด

ประโยชน์ตน – ประโยชน์ท่าน

ไม่บังเบียดท่าน – ไม่บังเบียดตน

ชาวอโศก มองมิติของการตัดกิเลสมี 3 ระดับ จากหยาบไปสู่ละเอียด จากลำต้นถอยไปสู่รากเหง้า นั่นคือ “กิเลส-ตัณหา-อุปาทาน” หากเปรียบเป็นต้นไม้ “กิเลส” ก็คือ กิ่งก้านใบใหญ่ น้อย “ตัณหา” คือ ลำต้น “อุปาทาน” คือ รากที่ไซซอนลงลึกซึ้งจนตัวอยู่ใต้ดิน ที่พร้อมจะแตกท่อ แตกราก กลายเป็นต้นไม้ได้ทุกขณะ เมื่อต้นไม้ต้นนี้เป็นต้นไม้ยักษ์ จึงต้องมีขั้นตอนการกำจัดทิ้งอย่างเป็นระบบ นั่นก็คือ

ขั้นตอนที่ 1 การลิดรอนกิ่งก้านที่รกรุงรังให้หมดไป

ขั้นตอนที่ 2 การตัดลำต้นให้โค่นลงมา

ขั้นตอนที่ 3 การขุดรากเหง้าให้สิ้นซาก รากไปถึงไหน ต้องหยั่งรู้ หยั่งตามไปให้ถึงที่สุด

สำหรับผู้ไม่มีบารมี ถ้าเขารู้ตัวจึงต้องปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนมี เบื้องต้น-ท่ามกลาง-บั้นปลาย ปฏิบัติจากศีล ไปสู่อุทศีล ปาวิสุทธิศีล อริยกันตศีล

ความลุ่มลึกของศีลจึงมิใช่แค่ระดับบรรณาน แต่ยังมีระดับแนวตั้งที่คาดคิดไม่ถึง หรือคาดเดาได้ยาก หากใครมีบารมีจริง เขาจะก้าวหน้ารวดเร็วกว่าปกติ หากไม่มีบารมี ก็ต้องต่อสู้สุดทน ผีกฝน เพิ่ม”อิทธิบาท” ให้มากขึ้น เพิ่ม “สมาวาสธรรม” ให้เข้มข้น

เพราะเหตุนี้เอง การปฏิบัติธรรมที่มีลักษณะ “บูรณาการ” จึงหมายถึง การปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะ เป็นกิจกรรม การกิน การนอน การทำงาน หรือไปไหนมาไหน เพิ่มเวลานาที วินาที การปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น เพราะเหตุนี้เอง ยิ่งทำงานมีโอกาสลดละกิเลส

สรุปก็คือ ในทุกกิจกรรมเราจะต้องปฏิบัติธรรม นี่จึงเป็น สาเหตุที่ธรรมะชาวอโศก จะไม่เน้นเรื่องการนั่งสมาธิหลับตา คือการปฏิบัติธรรม แต่กลับเน้น การทำงาน คือการปฏิบัติธรรมแทน เพราะมีแต่การเคลื่อนไหวในการทำงานเท่านั้น จึงทำให้เราได้มีโอกาสสัมผัสผัสกิเลส ซึ่งถือเป็นอาหารที่สำคัญของการปฏิบัติธรรมที่เรียกว่า “ผัสสาหาร” และการได้สัมผัส จะทำให้เรามีโอกาสประหารกิเลสในโอกาสต่อๆ ไป ชาวอโศก แบ่งโลกของกิเลสออกเป็น 4 ระดับใหญ่ๆ คือ โลกอบายมุข-โลกกามคุณ-โลกธรรม และโลกปรมาตมน์จากหยาบไปสู่ละเอียด จากตาเห็นสู่จิตเห็น จากกายไปสู่จิต จากจิตตื่นไปสู่จิตลึก

ดังนั้น การปฏิบัติที่ลัดขั้นตอน จึงทำให้การปฏิบัติธรรมไม่บรรลุผลเท่าที่ควร **อุดมการณ์ของชาวอโศก**

ชาวอโศกยึดมั่นอุดมการณ์อุดมการณ์บุญนิยม และมีความเชื่อมั่น ยืนยันว่าการปฏิบัติธรรม ย่อมเกิดผลต่อสังคมโดยตรงเมื่อ ทุกคนฝึกเสียสละเป็นคนดี การจะเข้าไปอยู่ในวงการใด วงการนั้นก็จะมีแต่การพัฒนา อุดมการณ์บุญนิยม หรือระบบบุญนิยมสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติธรรมได้ทุกระดับ คือ

1. ระดับปัจเจกชน ชาวอโศกมีเกณฑ์วินิจฉัยตัวเองว่า เป็นผู้ที่มีคุณธรรมมากน้อยเพียงใดเสียสละสัก
แค่ไหน โดยดูจากระบบการหารายได้

1.1 มิจฉนวนนิชชา รายได้ที่เกิดจากการค้าขายสัตว์มนุษย์ อาวุธ ยาเสพติด สิ่งมอมเมา ซึ่ง
เป็นอาชีพต้องห้ามสำหรับชาวพุทธทุกคน

1.2 มิจฉนวนาชีวะ 5 ระดับ เป็นระดับลงลึกในพฤติกรรม

- การโกง (กุหนนา)
- การล่อลวง (ลปนา)
- การตลบตะแลง (เนमितตกตา)
- การยอมมอบตนในทางที่ผิด (นิปเปสิกตา)
- การเอาลาภต่อลาภ (ลาภณนัง ลารัง นิชิตังสนตา)

เมื่อญาติธรรมต้องการพัฒนาตัวเอง ก็จะเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตลอดจน
ปรับเปลี่ยนที่อยู่อาศัย ส่วนใหญ่จะมาเป็นอาสาสมัครในชุมชนพุทธสถานและบางคน หากไม่เดือดร้อน
เรื่องการหารายได้ เขาก็จะมีอาชีพ “บำเพ็ญประโยชน์” ช่วยเหลือในหน่วยงานต่างๆ

2. ระดับองค์กร ชาวอโศกมีกิจกรรมสร้างสรรค์ระบบบุญนิยม แยกได้ถึง 10 ประเภทใหญ่

2.1 ธุรกิจการค้าบุญนิยม

ภายใต้นโยบาย ขายถูก-ไม่ฉวยโอกาส-ขยันอุตสาหกรรม-ประณีตประหยัด อุทิศคติ ขาย
ราคาถูก 4 ระดับคือ

- ขายต่ำกว่าท้องตลาด
- ขายเท่าทุน
- ขายต่ำกว่าทุน
- แจกฟรี

ธุรกิจขายปลีก

- บริษัท พลังบุญ จำกัด และร้านค้าชาวอโศกในทุกชุมชน
- ร้านกัณฑ์ไฟฟ้า จำหน่ายพืชผัก ผลไม้ไร้สารพิษ
- ร้านธรรมทัศน์ จำหน่ายหนังสือธรรมะ และเทปธรรมะ

ธุรกิจขายส่ง

- บริษัท แต่ซีวิต จำกัด ขายสินค้าของชุมชนและจากที่อื่นๆ
- บริษัท ขอบคุณ จำกัด ขายสินค้าจากชุมชนชาวอโคกอย่างเดียว ตลอดจน ขายผักผลไม้ พืชไร่ ไร่สารพิษ

ธุรกิจต่างประเทศ

- บริษัท ภูมิบุญ จำกัด เน้นสินค้ามีคุณภาพและการบรรจุหีบห่อที่มีมาตรฐานรวมถึงการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ

2.2 การศึกษานโยบาย ได้แก่

- โรงเรียนพุทธธรรมวันอาทิตย์
- โรงเรียนการศึกษานอกระบบ
- โรงเรียนสัมมาสิกขา (ระดับประถม,ระดับมัธยม)
- โรงเรียนสัมมาสิกขาอาชีวะ
- โครงการมหาวิทยาลัย บรรดา บัณฑิต บุญนิยม (สัมมาสิกขาลัยวังชีวิต) เปิดสอนหลักสูตรระดับอุดมศึกษา เพียงคณะเดียวคือ “คณะพุทธชีวศิลป์” มีศูนย์กลางอยู่ที่ราชธานีอโคก และมีวิทยาเขตตามพุทธสถานต่างๆ

2.3 กลไกกรมบุญนิยม เน้นกลไกกรรมธรรมชาติไร้สารพิษ ไม่ไถพรวนดิน-ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และไม่ใช้ยาฆ่าแมลงภายใต้คำขวัญ “SICK SOIL – SICK PLANT – SICK PEOPLE” มีโครงการที่รองรับ คือ

- โครงการ 3 อาชีพภูษาติ มี กลไกกรรมธรรมชาติ - ชยะวิทยา (แยก-แปร-สังเคราะห์ ชยะ)-ปุ๋ยสะอาด (การหมักขยะแบบธรรมชาติ และแบบใช้จุลินทรีย์)
- โครงการกูดินฟ้า เป็นโครงการส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาปลูก ข้าว-พืช-ผัก-ผลไม้แบบไร้สารพิษ โดยมีบริษัทของชาวอโคกจัดหาตลาดให้

2.4 อุตสาหกรรมบุญนิยม ผลิตสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค ในราคาประหยัดและปลอดภัย อาทิ เช่น การแปรรูปอาหาร,การผลิตแชมพู, ผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด,น้ำจุลินทรีย์,ยาสมุนไพร,ฯลฯ

2.5 การเงินบุญนิยม ได้แก่

- กองบุญสาธารณโภคี รายได้จากธุรกิจการค้าบุญนิยม จะนำมารวมกันเป็น ส่วนกลาง และสมาชิกชุมชนหากมีความจำเป็นสามารถเบิกจ่ายจากส่วนกลางได้

- กองบุญสวัสดิการ เป็นกองทุนที่ญาติธรรมนำมาฝากกองกลางร่วมกัน เพื่อให้ องค์กรชาวอโศกหยิบยืมนำไปใช้พัฒนางานต่างๆ โดยไม่คิดดอกเบี้ย
- กลุ่มสังฆะออมทรัพย์ รับผิดชอบสมาชิกปีละครั้ง สมาชิกจะต้องส่งเงินออมทุกเดือน อย่างต่ำ 1 หุ้น (100 บาท) ตามที่ตกลงกัน ตลอดปีสมาชิกทุกคนมีสิทธิ์กู้ในวงเงินที่ เท่ากัน โดยคิดดอกเบี้ยในราคาถูก มีกำหนดระยะเวลาผ่อนส่งนานที่สุดไม่เกิน 5 ปี ขณะนี้มีอยู่ 2 ชุมชน คือ สันติอโศก และศรีษะอโศก

2.6 สาธารณสุขบัญญัติ ในแต่ละชุมชนมีเป้าหมายที่จะดูแลเกิดแก่เจ็บตายแก่กันและกัน บางชุมชนมีศาลาสุขาภาพ บางชุมชนมีคลินิกทันตกรรม บางชุมชนมีศูนย์สุขภาพชุมชน

2.7 การบริโภคบัญญัติ ประกอบด้วย โรงครัวกลาง,ห้องจักร (ตัดเย็บเสื้อผ้า),หน่วย ตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก (อ.ต.) ซึ่งมีทั้งกรรมการกลาง และกรรมการประจำ ชุมชน โรงสีของชุมชนหลายแห่งมีนโยบายสีข้าวกล้องอย่างเดียว ชมรมมังสวิรัตแห่งประเทศไทย ชาย อาหารในราคาถูก มีสาขากระจายอยู่หลายจังหวัด

2.8 สื่อสารบัญญัติ ทำหน้าที่ผลิตสิ่งพิมพ์สร้างสรรค์,ทำต้นฉบับสิ่งพิมพ์,ทำวารสารราย เดือน ราย 2 เดือน,บริการให้ยืมสิ่งพิมพ์ ขายสิ่งพิมพ์,ต้อนรับผู้มาเยือนส่งหนังสือให้สมาชิก,การป้อน ข้อมูลให้ประชาชน หน่วยงานต่างๆ ที่ทำหน้าที่ ดังนี้ บริษัท พ้าอภัย จำกัด,สำนักพิมพ์กลิ่นแก่น,ธรรม ทักษ์สมาคม,ห้องสมุดสมาคมผู้ปฏิบัติ,คลังเสียง-ธรรมเสถียร,จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนจัดตั้งสถานีโทรทัศน์ ผ่านดาวเทียม เพื่อมวลมนุษยชาติ ฯลฯ

2.9 การเมืองบัญญัติ ชาวอโศกได้ร่วมกันก่อตั้งพรรคการเมือง “พรรคเพื่อฟ้าดิน” ภายใต้คำขวัญ “เศรษฐกิจพึ่งตนชุมชนเข้มแข็ง ประชาธิธรรม ประเทศมีไท” เน้นการทำงานรับใช้ ประชาชน ผู้ทำงานการเมืองต้องเสียสละ ทำงานไม่รับค่าตอบแทนใดๆ การหาเสียงและต้องเป็นระดับ อาริยบุคคล

2.10 ศิลปะบัญญัติ ศิลปะที่สื่อออกไปหรือสร้างขึ้นไม่ว่าจะเป็น เพลง สิ่งพิมพ์งาน บัณฑิตปฏิมากรรมใดๆ ต้องเป็นไปเพื่อการละหน่ายคลาย เป็นไปเพื่อธรรมสังเวช ตลอดจนเป็นไปเพื่อ การไปเพื่อการสร้างกำลังใจทุกชุมชน ทุกพุทธสถาน ได้ดำเนินการตามนโยบายโดยถ้วนทั่ว

ระบบการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก

ระบบการตรวจสอบของชาวอโศกเกิดเป็นรูปธรรมจากการดำริของผู้นำชาวอโศก (สมณะโพธิ รักษ์ โพธิรักษ์) ในการประชุมองค์กรหลักของชาวอโศก(เรียกว่าการประชุม 5 องค์กร เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2541 โดยที่เหตุปัจจัยจากการขยายตัวเติบโตใหญ่ของชุมชนต่างๆ มีญาติธรรมเข้ามาร่วมปฏิบัติ ธรรมและช่วยกิจการส่วนกลางโดยริเริ่มขยายฐานงานการผลิต แปรรูปวัตถุที่มีเหลือพอเหลือใช้ เป็น ผลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีความหลากหลายมาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม

อาชีพที่แตกต่างกัน ดังนั้นความรู้ ความเข้าใจ ความละเอียด ประณีตในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ย่อมมีคุณภาพ มาตรฐานที่แตกต่างกัน ถึงแม้ว่าจะมีเจตนาโดยรวมที่จะช่วยสร้างสรรคงานของชุมชนก็ตาม ดังนั้นระบบการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศกจึงเกิดมาโดยธรรมชาติ เพราะเมื่อผลิตภัณฑ์ของชุมชนออกเผยแพร่สู่สังคมภายนอกมากขึ้น จำเป็นต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของผลผลิตอย่างเป็นระบบ ถือเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวม และต่อผู้บริโภค ซึ่งมีความหวัง และความเชื่อมั่นต่อสินค้าของชาวอโศก ทั้งในด้านความซื่อสัตย์ เรื่องราคา และความเป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่ปลอดภัยจากสารพิษ

ปรัชญาของการตรวจสอบ ไม่เพียงแต่การ “ถูกตรวจสอบ” แต่ต้องเป็นการ “ตรวจตัวเอง” ว่ามีคุณภาพและความพร้อมมากน้อยแค่ไหน การตรวจสอบตนเองจึงเริ่มได้ตั้งแต่ ตัวบุคคล หน่วยงานผลิต และชุมชนเอง ถึงแม้ว่าจะมีการจัดตั้ง หน่วยตรวจสอบคุณภาพผลผลิตของชาวอโศกส่วนกลาง หรือเรียกย่อๆ ต.อ.กลาง เพื่อทำหน้าที่เป็นหน่วยตรวจสอบกลางของเครือข่ายชุมชนชาวอโศก ต.อ.กลางจะพยายามให้การสนับสนุน และการพัฒนาศักยภาพของการตรวจสอบระดับต่างๆ ในเรื่องที่ยังขาดแคลน หรือต้องการการสนับสนุน เพื่อให้สามารถตรวจสอบและพัฒนาผลผลิตของตนเองให้มีความปลอดภัย และได้มาตรฐานคุณภาพ กิจกรรมต่างๆ ที่หน่วยตรวจสอบกลางจะได้ดำเนินการจึงเป็นส่วนหนึ่งของการนำร่องให้เป็นกิจกรรมตัวอย่างแก่ระบบการตรวจสอบระดับต่างๆ เพื่อจัดระบบของตนเอง ต.อ.กลาง จึงไม่ใช่ ต.อ.ตัวจริง เพราะ “การจัดการ” ภายใน “หน่วยเล็กๆ” กันเองย่อมครอบคลุม ทั้งถึงและมีประสิทธิภาพที่ดีมากกว่าและประการสำคัญคือต้องตรวจสอบ “เป้าหมายการผลิต” ให้อยู่ในแนวทาง “สัมมาวาณิชชา” ไม่เป็น “มิฉฉาวณิชชา” (ไม่ค้าสัตว์เป็น ไม่ค้าเนื้อสัตว์ ไม่ค้าอาวุธ ไม่ค้าสิ่งเสพติด ไม่ค้ายาพิษ) และเป็นไปเพื่อ “ขัดเกลา อุตตาและความหลุดพ้น” กล่าวคือ การผลิตหรือการทำกิจการใดๆ เป็นเพียงกิจกรรมที่ทำให้เกิดการตรวจสอบความสามารถในการรับผิดชอบจากการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ผู้ดำเนินการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก และบทบาทหน้าที่

ในการประชุมสัมมนาหน่วยผลิตชาวอโศก เรื่องการตรวจสอบและพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลผลิตชาวอโศก ณ พุทธสถานปฐมอโศก เมื่อวันที่ 24-26 ก.ค. 2542 ที่ประชุมเห็นชอบต่อการกำหนดบทบาทของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตชาวอโศก โครงสร้างและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรในระบบการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก ดังนี้

ระดับบุคคล โดย ผู้ผลิต ต้องตรวจสอบความพร้อมของตนเอง ความรู้ ความชำนาญ และความรับผิดชอบต่อในฐานะผู้ประกอบการผลิต

ระดับหน่วยผลิต โดย หัวหน้าหน่วยผลิต และทีมผู้ผลิต ต้องมีความพร้อม และช่วยกันตรวจสอบทีมงานซึ่งกันและกันต้องศึกษาพัฒนาองค์กร แสวงหาความรู้ใหม่ๆ จากหน่วยงานอื่น เช่น การ

อบรม ศึกษาดูงาน เลือกลงแหล่งวัตถุดิบที่ปลอดภัยมีคุณภาพ ควบคุมคุณภาพวัตถุดิบ เช่น การเก็บรักษา การตรวจสอบการปนเปื้อนของสารฆ่าแมลงด้วยตนเองโดยใช้ Test Kit กับวัตถุดิบในเกษตรกรผู้จำหน่าย รายใหม่ทุกราย และสุ่มตรวจสอบรายเก่าทุก 6 เดือน รวมถึงส่งตัวอย่างวัตถุดิบของผู้จำหน่ายราย ใหญ่/ประจำเพื่อตรวจสอบการปนเปื้อนของสารเคมีทุกประเภทในห้องปฏิบัติการของหน่วยงานวิชาการที่ เชื่อถือได้ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ปรับปรุง และพัฒนาอาคารสถานที่กระบวนการผลิต ให้ถูกสุขลักษณะ ตามเกณฑ์มาตรฐาน GHP หรือ GMP รวมถึงตรวจสอบผลผลิตก่อนออกจำหน่ายโดยการตรวจสอบ เบื้องต้น เช่น การปนเปื้อนทางกายภาพ ได้แก่ คุดู้วยตา คุลี ตมกลิ่น ฯลฯ

ระดับโรงงาน (หน่วยการผลิตขนาดใหญ่) ให้มีผู้รับผิดชอบการตรวจสอบและควบคุมคุณภาพ การผลิต แยกออกจากผู้ผลิตโดยเฉพาะ ได้แก่

1. คณะกรรมการชุมชน และสมาชิกชุมชน ต้องกำหนดทิศทางการผลิต ของหน่วยชุมชนให้ สอดคล้องกับ “ความเป็นจริง” ของชุมชน เช่น ปริมาณและศักยภาพของกำลังคนในชุมชน แหล่งวัตถุดิบ การตลาด ฯลฯ พิจารณาเห็นชอบผลผลิตใหม่ทุกชนิดที่จะผลิตใหม่ และหาช่องทางรับฟังและพิจารณา ความคิดเห็นจากผู้บริโภค ต่อผลผลิตของชุมชน ช่วยกำกับดูแลและติดตามความเปลี่ยนแปลง แก้ไข ผลผลิตของชุมชนที่ได้รับแจ้งจากคณะทำงาน ต.อ. กลาง ว่าไม่ปลอดภัยต่อผู้บริโภคหรือไม่ได้มาตรฐาน และในฐานะตัวแทนผู้บริโภคภายในชุมชน เมื่อเห็นว่าผลผลิตใดมีความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของ ผู้บริโภค ให้ประสานงานกับ ต.อ.กลางตรวจสอบ รวมถึงเป็นผู้นำการเชื่อมประสานระหว่างหน่วยผลิต ต่างๆ ภายในชุมชน ระหว่างชุมชนกันเอง และระหว่างชุมชนกับเครือข่ายชุมชนชาวอโศก เพื่อการเกื้อกูล สนับสนุนการใช้วัตถุดิบ ทรัพยากรการผลิต การตลาด ตลอดจนการแลกเปลี่ยนเทคโนโลยีระหว่างกัน

2. ผู้ประสานงานการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตระดับชุมชน หรือ ต.อ.ชุมชน ทำ หน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการชุมชนข้างต้น ประสานแหล่งทรัพยากร ภายนอก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานผลผลิตทุกรูปแบบ ประสานงานกับหน่วยผลิตใน การแจ้งผลผลิตใหม่ให้คณะกรรมการชุมชนพิจารณา ประสานงานกับคณะทำงาน ต.อ.กลางในการส่งผล ผลิตตรวจสอบตามคำขอให้ ส่งตรวจ

3. สมณะที่ปรึกษาการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตระดับชุมชน ทำหน้าที่กำกับ นโยบายและดูแลการผลิตผลผลิตชาวอโศกให้เป็นไปตามหลักสัมมาอาชีวะ มรรคมีองค์ 8 ความ สอดคล้องกับธรรมชาติ และไม่ขัดต่อมิชฌาว ณิชชา ให้คำปรึกษาทางธรรมะ จิตวิญญาน และจิตสำนึก แก่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยผลิตต่างๆ

4. คณะทำงานตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศกส่วนกลาง (ต.อ.กลาง)

คณะทำงานตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก (คณะทำงานต.อ.กลาง) เป็น องค์กรรฐธรรมนูญครั้งแรกที่เกิดขึ้น ภายหลังจากที่มีนโยบายในการจัดตั้งระบบตรวจสอบและพัฒนา คุณภาพผลผลิตของชาวอโศก ในที่ประชุม 5 องค์กร(องค์กรกลางของชาวอโศก)เมื่อวันที่ 27 กันยายน 2541 ดังที่ได้รับกล่าวมาแล้ว โดยมีอาสาสมัครคนหนึ่งท่านรับนโยบายและเป็นแกนหลักในการสร้าง

ระบบงานกิจกรรมแรกที่ดำเนินการ คือ สำรวจข้อมูล เพื่อให้รู้สถานการณ์ว่าปัจจุบันชุมชนชาวอโคกมีผลผลิตอะไร วิธีง่ายๆ และเร็วที่สุด คือ รวบรวมผลผลิตในค้ำของชาวอโคก จัดหมวดหมู่ทำทะเบียน จำแนกตามประเภทผลผลิต และจำแนกแต่ละชุมชน ต่อมาในช่วงงานปฏิบัติธรรมของชาวอโคก(งานปลูกเสก) ณ พุทธสถานศิรชะอโคก จ.ศรีสะเกษ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2542 ได้ออกแบบสัมภาษณ์หน่วยผลิตต่างๆ สอบถามในรายละเอียดเพื่อวิเคราะห์สภาพการณ์ปัญหาที่มีผลต่อคุณภาพ และมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ เช่น แหล่งวัตถุดิบ กระบวนการผลิต เครื่องมือที่ใช้ ฯลฯ และในเดือนเมษายน 2542 ในงานพุทธาภิเษก ณ พุทธสถานศาลือโคก จ.นครสวรรค์ ได้ประชุม สร้างทีมงานและระบบงานรองรับ โดยหาบาทผู้มีฉันทะ และศักยภาพในงานด้านต่างๆ เพื่อจัดแบ่งฝ่ายต่างๆ ตามกลุ่มผลผลิตและการจัดการเป็นหลัก เช่น ด้านวัตถุดิบธัญพืช ด้านอาหารแปรรูป ด้านยาจากสมุนไพร ด้านผลิตภัณฑ์ทำความสะอาด ด้านห้องปฏิบัติการ ด้านร้านค้า และฝ่ายเลขานุการ (ต่อมาได้เพิ่มงานด้านพัฒนา น้ำหมักชีวภาพ และด้าน 5 ส.เมื่อปี 2543) ฯลฯ ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่จะเป็นบุคลากรสาธารณสุขหรือทำงานที่ต้องบุกเบิกต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เป็นนักจัดระบบ นักประสานที่ดี รู้จักแสวงหาแหล่งความรู้และทรัพยากรต่างๆ มาสนับสนุน ต้องมีการประชุมสรุปและพัฒนางานกันทุกเดือน ซึ่งทีมงานยอมรับว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องใหม่หลายๆ หลายเรื่องไม่เคยมีประสบการณ์ ไม่มีบทเรียน แต่ก็ได้พยายามเรียนรู้และปรับระบบงานท่ามกลางการปฏิบัติจริงๆ ทีมงานก็ต้องตรวจสอบ(การปฏิบัติธรรม)ตนเอง และระบบงานของตนเองเสมอๆ เช่นกัน ดังนั้นในช่วงปีแรกเป็นการจัดระบบงานภายในและวางฐานระบบข้อมูลข่าวสาร เปิดรับการจัดแจ้งผลผลิตต่างๆ เพื่อตรวจสอบส่วนประกอบ ที่มาของสูตร กระบวนการผลิต ตลอดจนความถูกต้องของผลผลิตและลักษณะกายภาพเบื้องต้นต่อนั้นเริ่มพัฒนาหน่วยผลิต โดยในช่วงเดือนกรกฎาคม 2542 คณะทำงาน ต.อ.กลางได้เปิดตัวโดยจัดการสัมมนาหน่วยผลิตและต.อ.ชุมชน นับว่าเป็นการพบกันครั้งแรกระหว่างหน่วยผลิตต่างๆ ของชาวอโคกกว่า 50 ชุมชน ณ ชุมชนปทุมอโคก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์การผลิต ปัญหา และแนวทางการแก้ไข โดยเน้นเรื่องแหล่งวัตถุดิบที่ปลอดภัยจากสารพิษ ซึ่งขณะนั้นสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข กำลังเริ่มโครงการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์สุขภาพเพื่อเศรษฐกิจชุมชน เครือข่ายชุมชนชาวอโคกจึงได้เป็นกรณีศึกษา(ทั้งด้านดีและด้อย) ในด้านเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นจึงได้รับการสนับสนุนจากเลขาธิการ อย. และทีมวิทยากรจากกองผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาให้นโยบาย ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบของอย. ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและการขึ้นทะเบียน ในปี 2543 ในช่วงวันแรกพิจารณาเดือนพฤศจิกายน ได้จัดสัมมนาเรื่องการควบคุมและป้องกันสารพิษจากเชื้อราอัลฟลาทอกซิน แบบครบวงจร เพราะชุมชนสามารถควบคุมปัญหาวัตถุดิบที่ปนเปื้อนสารฆ่าแมลงได้แล้วจากการสร้างเครือข่ายกิจกรรมไร้อาหารพิษในการจัดหาวัตถุดิบที่ปลอดภัย แต่ปัญหาสารพิษจากเชื้อรายังเป็นปัญหาในประเทศที่ร้อนชื้นแบบบ้านเราได้ยากจะหลีกเลี่ยงได้โดยผู้ผลิตมิได้เจตนา แต่เป็นสิ่งที่ต้องรู้ ตระหนัก และละเอียด ประณีตในกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน นอกจากสัมมนาใหญ่ ยังมีการอบรมความรู้เรื่องวิธีการใช้เครื่องมือ และตรวจสอบอย่างง่ายๆ ในระดับชุมชน เช่น การตรวจหาสารฆ่าแมลง การตรวจหาสารพิษ

จากเชื้อราอัลฟลาท็อกซินมีการสัมมนาบ่อยเพื่อการประสานงานและสร้างความเข้าใจระหว่าง คณะทำงานของหน่วย ต.อ.กลางกับอ.ต.ชุมชน และสมณะที่ปรึกษา นอกจากนี้ยังได้จัดรายการต.อ. สัจจรไปยังพุทธสถานต่างๆ เพื่อติดตามสนับสนุนร่วมแก้ปัญหาเกี่ยวกับหน่วยผลิต เผยแพร่ความรู้และ ข่าวสาร ในคอลัมน์หน้าต่างต.อ.ในหนังสือสารอโคก และจุลสารข่าวอโคก ในส่วนการตรวจวิเคราะห์ทาง ห้องปฏิบัติการ การส่งตรวจจะใช้วิธีกลั่นกรองทางกายภาพก่อน เลือกเฉพาะตัวอย่างผลผลิตที่มีความเสี่ยง และเน้นไปที่การตรวจสอบการปนเปื้อนจากสารฆ่าแมลงก่อน ปีแรก ปัญหาการปนเปื้อนมี น้อย ยกเว้นวัตถุติดบางอย่างที่จำเป็นต้องซื้อมาจากตลาดทั่วไปจะมีความเสี่ยงมาก ปีที่สองเน้นการ ตรวจสอบสารพิษจากเชื้อราอัลฟลาท็อกซิน โดยได้รับความร่วมมือจากดร.อมรา ชินภูติ จากกองวิจัย โรคพืชและจุลชีววิทยา กรมวิชาการเกษตร และในกลางเดือนสิงหาคม ปี 2542 ห้องปฏิบัติการของสันติ อโคกพร้อมที่จะตรวจหาเชื้อราอัลฟลาท็อกซิน ด้วยตนเอง พร้อมๆ กับการจัดตั้งห้องปฏิบัติการ ตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานแชมพู และผลิตภัณฑ์ทำความสะอาดประเภทต่างๆ

สรุปบทบาทหน้าที่

คณะทำงาน ต.อ.กลาง ทำหน้าที่เป็นหน่วยตรวจสอบกลางของเครือข่ายชุมชนชาวอโคก เป็น ศูนย์กลางข้อมูลผลผลิตชาวอโคกทุกประเภท พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยจัดสัมมนา อบรมความรู้ ทางวิชาการ โดยประเมินจากความต้องการในการอบรม เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ ในคอลัมน์เปิด หน้าต่างต.อ.ในหนังสือสารอโคกเดือนละ 1 ครั้ง และสื่อข่าวสารข้อมูลในหนังสือพิมพ์ชาวอโคกเดือนละ 2 ครั้ง

ในด้านการตรวจสอบคุณภาพผลผลิต จะตรวจสอบทางกายภาพ ตรวจสอบฉลากผลผลิตทุก ประเภทให้ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค โดยตรวจสอบฉลากใหม่ก่อนพิมพ์และตรวจสอบฉลาก เก่าเพื่อขอให้แก้ไขใหม่หากไม่ถูกต้อง สุ่มตรวจสอบผลผลิตของชุมชนและท้องตลาดเพื่อตรวจสอบทั้ง ด้านมาตรฐานความปลอดภัยและคุณภาพโดยใช้ห้องปฏิบัติการของ ต.อ.กลาง หรือหน่วยงานภายนอก หากพบว่ามีปัญหาจะแจ้งให้ทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องทราบเป็นลายลักษณ์อักษรรวมทั้งทำหน้าที่ประสานงาน ในการให้คำปรึกษาแก่หน่วยผลิต คณะกรรมการชุมชน และผู้ประสานงาน ต.อ.ชุมชน เพื่อช่วยแก้ปัญหา และพัฒนาระบบการผลิตและผลผลิตให้มีคุณภาพ โดยการออกติดตามเยี่ยมเยียนหน่วยผลิตใน เครือข่ายชุมชนชาวอโคกทั่วประเทศ กล่าวโดยสรุป คือ

1. ทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ทางกายภาพและ ทางห้องปฏิบัติการ เพื่อเป็น ข้อมูลให้ชุมชนรู้ข้อดี ข้อเสียของการผลิต เพื่อรักษามาตรฐาน หรือเพื่อปรับปรุงแก้ไขต่อไป
2. ทำทะเบียนข้อมูลผลผลิตทุกชนิดของชุมชนเพื่อการควบคุมดูแลและสุ่มตรวจสอบผลผลิต อย่างต่อเนื่อง

3. พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์โดยการเข้าไปแนะนำ ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องให้กับชุมชนประสานวิทยากรไปให้คำแนะนำ หรือให้การอบรมแก่ผู้ตรวจ
4. สร้างความเข้าใจในเรื่องนโยบายส่วนกลางให้แก่ชุมชน และประสานให้เกิดความร่วมมือในการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของตนเอง

หลังจากได้ดำเนินงานมากกว่า 3 ปี คณะทำงานต.อ.กลางได้เสนอให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารต.อ.ในการประชุมต.อ.ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2545 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและแนวทางการดำเนินงานพัฒนาระบบการตรวจสอบ และพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้มากขึ้น

คณะกรรมการบริหารการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก
องค์ประกอบของคณะกรรมการ

ผู้แทนองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง 9 คน คือ ผู้แทนหน่วยผลิต 2 คน ผู้แทนต.อ.ชุมชน 2 คน
ผู้แทนผู้นำชุมชน 2 คน ผู้แทนร้านค้า 1 คน ผู้แทนผู้บริโภค 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิ 1 คน
ผู้แทนคณะทำงานต.อ.กลางด้านต่างๆ 9 คน

บทบาทและหน้าที่

1. กำหนดทิศทางและแนวทางการพัฒนาระบบการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก
2. พิจารณาแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในระบบการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโศก
3. กำหนดตัวชี้วัด เกณฑ์มาตรฐานด้านคุณภาพ และความปลอดภัยของผลผลิตและกระบวนการผลิต
4. กำหนดข้อตกลงร่วมในการผลิต การตลาด และอื่นๆ
5. ร่วมติดตามสนับสนุน และรับรู้สถานการณ์ปัญหาของหน่วยผลิตในรูปแบบต.อ.สัญจร
6. ประสานแหล่งทรัพยากร บุคลากร องค์ความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เพื่อให้เกิดคุณภาพการตรวจสอบและการผลิตที่ดี
7. พิจารณากฎเกณฑ์ การจัดแจ้ง การรับรองให้วางจำหน่าย การขึ้นทะเบียนผลผลิต การอนุญาต และการเพิกถอนเครื่องหมายต.อ.

สมณะที่ปรึกษาคณะกรรมการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตชาวอโศกส่วนกลาง

ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาทางจิตวิญญาณแก่คณะทำงานต.อ.กลาง ดังตัวอย่างการให้คำแนะนำ

“ไม่อยากให้ใครรู้สึก ว่า ต.อ.เป็นเสือกระดาษ (มาพูดคุยกันแล้วไม่เกิดอะไร) ของจริง คือ ต้องออกภาคสนาม (จะทำให้มีผลกระทบต่อผู้ผลิต/ผู้บริโภค) ถ้าไม่มี ต.อ. จะมีผลน้อยมาก ต.อ. จะทำให้มีความตื่นตัว เราจะเป็นตัวกระตุ้นว่ามีคนเอาใจใส่ จะได้พัฒนาตนเองขึ้นมา ต.อ.เองต้องระวังไม่ใช่ตำรวจที่จะไปจัดการเขา เพราะหนีไม่มีพินต้องมีผลสะท้อนกลับมาที่ตัวเราแน่นอน เราต้องชัดเจน บริสุทธิ์ใจ

เพื่อให้มีส่วนร่วม ทำตามนโยบายของท่าน เราจะใช้ศิลปะอย่างไรในการพูดคุย บางครั้งอาจจะทำทันทีไม่ได้ ต้องกลับมาดูตัวเองด้วย ต้องมีการกระตุ้นกันบ่อยครั้งโดยข่าวสาร ข้อมูล อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง ส่งไปยัง ต.อ.ชุมชน ขอให้พวกเรามีฉันทะในการทำงานต่อไป”

“ขอให้นึกถึงหลักทางสายกลาง ให้มองกันหลายๆ มุม ควรประมาณให้ดี เพราะจิตใจของคนมีรายละเอียดซับซ้อน ต้องให้กำลังใจหน่วยผลิต ไม่ให้เห็น ต.อ.เป็นศัตรู ต.อ.ต้องพัฒนามาตรฐานตนเองก่อน หากต.อ. มีคุณภาพในการทำงานและซักประเด็น รับผิดชอบงานได้ดี ทำให้เป็นแบบอย่าง เราจะทำอย่างไรที่จะพัฒนาไปจนถึงจุดที่มีการรับรองคุณภาพผลผลิตของต.อ.เอง สามารถมีการกำหนดหมายเลขทะเบียนผลผลิตได้ โดยที่เมื่อผู้บริโภคเห็นเลขทะเบียนรับรองจากต.อ.แล้ว เชื่อถือสินค้านั้นสนิทใจ เพราะฉะนั้นเราต้องตรวจสอบสินค้าอย่างเข้มงวด

ลักษณะการทำงาน ถ้าทำในลักษณะ “เรื่อง” จะเครียด แต่ถ้าทำในลักษณะ “ช่วยเหลือ” จะรู้สึกสบาย ขอให้ปฏิบัติในลักษณะพ่อแม่ช่วยดูแลลูก ให้ความอบอุ่น ค้ำคองภัย แก้ปัญหา ถ้าเรามีลักษณะแบบนี้ ต.อ.เองจะกลายเป็นคนที่เบิกบาน ต้องตรวจสอบอารมณ์ตนเองด้วย ถ้าเราพัฒนาจิตวิญญาณของเราได้ ขอให้มีความผูกพัน

“อะไรที่กำลังเกิดใหม่ๆ ย่อมไม่ลงตัว แต่มันก็ทำให้ดีขึ้น มีผล ทุกสิ่งทุกอย่างมีผลเป็นความละเอียดอ่อน ช่วยกันรองงานให้พ่อท่าน ต้องวางใจ เพราะต้องเผชิญกับเรื่องของมานะอัตตาต้องตรวจตัวเองบ่อยๆ เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติธรรม ขอฝากไว้ คือศิลปะของการประสานเพราะเราเองเป็นคนขัดเกลาคคนที่ไม่ให้เขาเกลียด เราจะต้องขัดเกลากันเองให้ได้ก่อน”

“กิจการของชาวอโศกขยายไป งานการตรวจสอบก็มากขึ้น แต่ก็มีความสำคัญ สิ่งที่ทำไปเหมือนเป็นการ “ขายอโศก” ถ้าไม่มีหน่วยช่วยตรวจสอบก็จะเป็นปัญหา ดูแล้วมันมีความจำเป็นที่พวกเราทำไปแบบความรู้สึกเท่านั้น แต่ที่เราได้เพิ่มเติมเป็นการพัฒนาขึ้นอีก การที่เราไปคลุกคลีกับหน่วยผลิตหรือผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นการช่วยลดช่องว่างให้เกิดความอบอุ่น ไม่ใช่เป็นการไปจับผิด แต่เป็นนิมิตหมายที่ดี เป็นการแก้ปัญหาที่สำคัญ ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน”

“ในขณะที่พวกเราดำเนินกิจกรรมในด้านต่างๆ นั้น อาจเกิดทิว อารมณ์ที่ไม่เสมอกัน ขอให้ระลึกไว้เสมอว่า ทำอย่างไรจึงจะเห็นเป็นเพียงสิ่งเล็กน้อย แล้วให้เราเน้นในเป้าหมาย “บุญนิยม” คำนี้ถึงการที่เราจะเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความเชื่อมโยง ประสานไมตรีกัน ทำอย่างไรเราจะประสานกันเป็นหนึ่งเดียว กลมเกลียว มีตัวเชื่อมโยง ยอมรับกันได้ ให้เป็นไปด้วยพิจารณาให้แต่ละคนได้พัฒนาตนเองในทุกกิจกรรม เราจะได้เห็นกิเลสของตนเอง ซึ่งเราต้องศึกษาลดล้างตนเองทุกขณะ งานเป็นเหตุปัจจัย เป็นส่วนสะท้อนให้เราพัฒนาตนเอง แกนหลัก คือ แต่ละบุคคลได้เรียนรู้ ลดละ พัฒนาคุณค่าของแต่ละบุคคล ผลพลอยได้ คืองานกิจกรรมที่กระทำในนามของ ต.อ.นี่คือแกนของศาสนา จะเป็นคุณค่าให้กับชีวิต จิตวิญญาณของเราอื่นๆ ขึ้นต่อไป”

“สินค้าอโคกต้องทำให้ผู้บริโภคเชื่อถือ พ่อท่านบอกว่าคนที่ผลิตสินค้าได้ทำเต็มที่แล้ว ต.อ.ได้ทำงานเต็มที่แล้วหรือยัง? จึงจำเป็นต้องมีการตกแต่งขึ้นในสิ่งที่ถูกต้องบ้าง เพื่อต้องพัฒนาสิ่งแวดล้อมให้ดูดี และจัดสรรงานให้เป็นระบบ

มีหน่วย ต.อ. ทำให้ชาวอโคกมีคุณภาพขึ้น จริงๆ เราพัฒนาเพื่อสังคม ชาวต.อ.มาด้วยใจที่เสียสละ วิจัยนั้นก็ต้องระมัดระวัง พูดยดีก็เสมอตัว ถ้าพูดไม่ดีก็ถูกตำ เราควรช่วยเหลือกัน ดึงกันด้วยความเป็นพี่เป็นน้อง ต้องขอบคุณชาว ต.อ.ที่เอากาเรา เราจะสร้างคนต้องทำตนเองให้ดีพร้อมทุกอย่างขออนุโมทนาทุกคนที่มาปรับปรุงให้มีการปรับเปลี่ยนในทุกๆ ด้าน กิจกรรมต่างๆ ที่เราเห็นส่วนบกพร่องแล้วพร้อมที่จะแก้ไข อันนี้คือ ความเจริญ แก้ไขที่จะเป็นบุญของทุกๆ คน เจริญธรรม”

“ดีใจที่ ต.อ.กลาง มาขอขอบคุณทุกๆ คนที่มาร่วมมือกันทำงานเพื่อมวลมนุษยชาติ การทำงานเป็นการชวนชววยในบุญกิริยาวัตถุประการหนึ่ง ต.อ. อาตมาเข้าใจว่า “ตรง” ทำงานให้สุจริต ไม่เป็นพิษภัย ก่อนตรวจใครก็ต้องวกเข้ามาหาตัวเรา เป็นการรับผิดชอบตัวเอง เราจะไปรับผิดชอบมวลชน การชวนชววยในทางที่ดีเหนื่อยไปเถอะ ไม่เสียแรง ขอขอบคุณสิกขมาตุปลุกบุญ ที่นำทีมงานมา อาตมาขอเอาใจช่วยด้วย สีมาย ตอนนี้กำลังปรับทิศทางอยู่ หลายอย่างยังไม่สมบูรณ์ วัตถุประสงค์จะปลูกเองภายในชุมชน สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ เราจะเริ่มต้นอย่างไรให้ดีกว่าเดิม คิดว่าคงจะมาเยี่ยมกันเรื่อยๆ เพื่อความเจริญของงานต่อไป

เรื่องของ ต.อ.เป็นความมั่นคงของชาวอโคกที่เราต้องช่วยกัน พ่อท่านปรารถนาด้วยความ เป็นห่วงบ่อยๆ เพราะเรากำลังขยายตัว เป็นการประกาศความเป็น “บุญนิยม” ไม่หวังใครก็จะหวังแต่พวกเรา” ถึงจะโดนดุดบอย ทำงานเหนื่อยแล้วยังโดนดุดอีก ก็อาจจะเคือง ต.อ. บางสิ่งบางเรื่อง ต.อ.จำเป็นต้องปรึกษาพ่อท่านก่อนว่าควรจะไปหรือไม่

ต.อ.จริงๆ ไม่ใช่ของใคร เป็นอาวุธชิ้นหนึ่งของพ่อท่านเพื่อใช้พัฒนาพวกเรา พัฒนาคุณภาพสินค้าให้ดีขึ้น เป็นการเข็นกงล้อธรรมจักรอีกรูปแบบหนึ่ง เปรียบเสมือนการเดินทางไปร่วมกัน ต.อ.เป็นเพียงตะโกนว่า “ข้างหน้ามีป้อ” คนเดินต้องระวังเอง (ชุมชนฯ ต่างๆ ต้องดูแลควบคุมเอง) ความเป็นผู้นำทางมั่งสวิรัต จุลินทรีย์ แซมพู ยาสมนไพร เราเป็นผู้นำอยู่ เรื่องนี้เป็นเรื่องสำคัญถ้าเราทำของไม่ดีออกไปก็ เป็น “บาป” เรามาตั้งหน่วยงานตรวจตัวเอง ทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ทำแล้วต้องมั่นใจว่าดี พ่อท่านย้ำว่า “ตรวจกันให้ดีๆ นะ” ถึงแม้เราไม่ใช่ แต่คนในสังคมใช้ หน่วยงานที่เรา นำตัวอย่างสินค้าไปส่งตรวจ บอกว่า “ขอบคุณพวกเรามากที่คำนึงถึงสังคม ไม่ได้นำตัวอย่าง สินค้ามาตรวจเพื่อตนเอง แต่ทำเพื่อสังคม เป็นหน่วยงานเดียวที่นำมาตรวจ โดยคำนึงถึงผู้บริโภค” ไหน ๆ พวกเราก็จะต้องเหนื่อยกันแล้ว ก็ขอทำให้สิ่งที่ดีงามเพื่อให้อยู่คู่กับชาวอโคกต่อไป

ระบบการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของหน่วยตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพผลผลิตของชาวอโคก

คณะทำงานต.อ.กลางจะประมวลปัญหาจากหน่วยผลิต และเสียงสะท้อนจากผู้บริโภคผ่านร้านค้าในเครือข่ายชุมชนชาวอโคก เพื่อนำมาจัดทำข้อเสนอต่อผู้นำองค์กรซึ่งเป็นผู้กำหนดฝ่ายนโยบาย หรือยกร่างข้อตกลงหรือมาตรการร่วมกับหน่วยผลิต เพื่อการแก้ปัญหาหรือพัฒนาระบบงาน เป็นลำดับขั้นแล้วแต่ประเด็นเนื้อหา กล่าวคือ

การกำหนดนโยบาย ทิศทางหลักของผู้นำสูงสุดของหมู่กลุ่ม (ท่านโพธิ์รักษ์) ออกมาในรูปของคำเทศน์

นโยบายของท่านโพธิ์รักษ์ เทศน์ในการสัมมนาหน่วยผลิตชาวอโคก เรื่อง การตรวจสอบ และพัฒนามาตรฐานคุณภาพผลผลิตชาวอโคก ณ พุทธสถานปฐมอโคก เมื่อวันที่ 24-26 ก.ค.2542

“ให้สิ่งผลิตของชาวอโคกเป็นบุญญารูทหมายเลข 2 ต่อจากเรื่องอาหารมังสาวิรัตซึ่งสังคมมีค่านิยมดีขึ้น”

“ชาวอโคกจะอยู่กับโลกสัมพันธ์กับสังคมโดยมีธุรกิจ เมื่อเราผลิตเองใช้เองอย่างพอเพียงแล้วสามารถเผื่อแผ่เป็นธุรกิจให้แก่ผู้อื่นด้วย สิ่งนี้จะช่วยขัดเกลาชำระล้างกิเลส และพัฒนาเราให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบเพราะว่าการปฏิบัติธรรมนั้นต้องสัมพันธ์กับมนุษย์ สัมผัสกับมนุษย์ทางหู ตา จมูก ลิ้น กาย ใจ นี้แหละก่อให้เกิดกิเลส แล้วเราจะได้ฝึกกลดกิเลสตรงนี้”

“บุญญารูทหมายเลข 2 จะกว้างและสำคัญยิ่งกว่ามังสาวิรัต ทั้งแนวระนาบ และแนวตั้ง ไม่ใช่เรื่องอาหารเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงเครื่องอุปโภคบริโภค และเทคโนโลยีต่างๆ ที่สามารถสร้างขึ้นอย่างมีอุดมการณ์ ไม่มอมเมามนุษย์ให้สังคมยอมรับได้ว่าเป็นของดี โดยผ่านการตรวจสอบ ผ่านมาตรฐานคุณภาพที่ถูกต้อง

“ถ้าเราจะก้าวไปข้างหน้า แต่ถ้าข้างในของเรายังไม่แข็งแรง ยังรั่วซึม ห่าง ไม่ประหยัด ประณีต ไม่เจริญ แกนในก็ไม่แข็งแรง ขยายออกไปไม่ได้มาก ขยายไปก็ไม่ได้แต่หลวมๆ เพราะฉะนั้นขอให้พวกเราได้ตรวจสอบเอาจริงจังกวดขันตนเอง”

“ให้แต่ละหน่วยผลิต/เจ้าหน้าที่ของชุมชน และคณะทำงานต.อ.ในทุกๆระดับ ต้องรับผิดชอบในความปลอดภัยและคุณภาพมาตรฐานของสิ่งผลิต ตามบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างจริงจัง เพื่อให้มนุษยชาติได้รับสิ่งผลิตที่ดี ราคาถูก ตามหลักการค้าแบบบุญนิยม”

“หลายคนอาจมีอึดตาอยู่ ฉันทักทำของฉันทอยู่แล้ว จะต้องมายุ่งทำไม จะต้องถูกตรวจ ถูกสอบ ถูกเพ่งเล็ง ถูกท้วงติง มาครอบงำ ไม่อิสระ ขอให้รู้จักความสำคัญของต.อ.ให้ดี ตรวจตนเองด้วย และให้ความร่วมมือด้วย แม้จะมีอะไรที่ไม่ยินดีนักก็อยากจะให้ยินดี แม้อะไรที่ไม่เต็มใจ ก็อยากจะให้ร่วมเต็มที่ไม่ได้บังคับ แต่อยากให้เกิดปัญญา ที่นำไปคิดให้ดีๆ”

“ชาวอโคกจะต้องรับรู้เรื่องนี้ให้ชัดเจน ไม่เห็นแก่ตัว เห็นแก่อึดตาของตนเอง มันเป็นเรื่องของสังคม เรื่องของความจริง ความดีงาม ความรับผิดชอบ ให้ความสำคัญ ให้เข้าใจว่าบุญญารูทหมายเลข 2 และ ต.อ. ไม่ใช่เรื่องเล่น เป็นเรื่องที่ดีต้องทำกันอย่างแข็งแรง”

“อโคกเราทำอะไร เพื่อใคร รู้ไหม เพื่อตนเองไปสู่นิพพาน หมดตัว หมดตน จะลดตัวกู”

“ปัจจัยที่จะเบี่ยงเบนบุญญาวัตถุไปสู่ทุนนิยม คือ จิตที่มุ่งเป้าที่เงินเป็นหลัก (แม้จะทำเพื่อเอกองบุญ หรือสาธารณโภคีก็ตาม) มากกว่าที่จะมุ่งไปที่การสร้างสินค้าธรรมชาติ คุณภาพดี ราคาถูก อดิศักดิ์ต้องทำงานหนัก ได้เงินน้อย”

“ถ้าใครแมนเป้าว่าเราทำเพื่อให้ประชาชนได้รับของดีเป็นหลัก จักไปหาทุนนิยมช้า ยาก แต่ถ้าใครมีจิตมุ่งเงินเป็นหลัก จะไปสู่ทุนนิยมก่อนบุญนิยม ก็เห็นแก่รายได้ เห็นแก่เงิน นี่เป็นความหมายที่จะออกจากวิถึบุญนิยมหรือไปสู่ทุนนิยมแน่นอน เพราะฉะนั้นต้องรู้ตัวเองว่า ตัวเองมาจากทิศนี้เพื่อจะมาล่ารายได้ล่าเงินทอง หรือมาพัฒนาตัวเราเอง มุ่งไปที่เป้าให้ชัดเจนว่าเราทำของให้ดี พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้ผู้บริโภคได้สิ่งที่ดี”

“นโยบายของเราคือขายให้ขาดทุนมากๆ แล้วเราอยู่รอด เป็นความเจริญของบุญนิยม”

“บาปใครบุญมัน ถ้าคุณผลิตสิ่งที่ไม่ดีไม่งาม เป็นพิษ คนเอาไปใช้ไปกิน คุณทำร้ายเขา คุณก็บาปของคุณเอง”

“อาตมาขออย่าว่าสิ่งผลิตของเรา ถ้ารู้ทั้งรู้ว่าไม่ดี เสีย เทหึ่งก็ต้องเทหึ่ง ขาดทุนก็ต้องขาดทุน เพราะเราผิดพลาดเราต้องประณิต ประหยัด อย่าให้ผิดพลาดได้ อย่าประมาท ทำออกไปแล้วเขาเจ็บป่วย ทำร้ายทำลายเขา เราต้องระมัดระวัง คำนึงมอันนี้เราต้องเริ่มสร้างให้แข็งแรง”

“ผู้ใดทำแล้วมีข้อบกพร่องเสียหายออกไปจากแหล่งไหน ออกไปจากใคร รับผิดชอบตัวเอง ใ้ เราทำบกพร่องรีบปรับปรุงศึกษาพัฒนาขึ้น มันไม่ใช่ความสูญเสีย มันเป็นความเจริญ แม้จะขาดทุนก็ไม่ใช้เรื่องที่น่ากลัวของชาวอดิศักดิ์”

“ต้องเป็นพ่อค้าปลากะพง หมายความว่า อาแปะชายข้าวต้มปลากะพง ทำเฉพาะปลากะพงเท่านั้น ปลาอื่นไม่เอา ไม่มีปลากะพงปิดร้าน มีคนจับปลากะพงมาให้ 2 ตัว ทำขายแค่ 2 ตัว หมายความว่าเราทำอย่างซื่อสัตย์ สุจริต”ให้ได้มาตรฐานในเกรดนี้ ถ้าทำไม่ได้ ไม่ทำ มีวัตถุดิบสะอาดมาเท่านั้นเท่านั้น ทำให้ได้มาตรฐาน เราจะต้องยื่นหยัดอันนี้ให้ได้ ถ้าไม่ยื่นหยัดอันนี้ ไปไม่ไกล ถ้ายื่นหยัดอันนี้ได้ รับรองนิรันดร”

“หากเป็นไปได้ควรใช้วัตถุดิบของพวกเราเอง ยิ่งพูดอยู่ว่าวัตถุดิบธรรมชาติของพวกเราเองไว้ใจได้ ถึงแม้ว่าจะไม่มากเกินพอ ก็มากพอกินพอใช้ น่าจะชื่นชมกับผลผลิต ชื่นชมทรัพย์สินธรรมชาติของพวกเราเอง”

“ให้ช่วยกันสร้างสรรค์ พัฒนาสิ่งผลิตใหม่ ที่เป็นผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ และลดการใช้สารเคมีให้น้อยลงที่สุดไปจนถึงการไม่ใช้สารเคมีเลย เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ จากจุลินทรีย์ ทดแทนน้ำยาเคมีที่ใช้ทำความสะอาดต่างๆ”

“เรื่องจุลินทรีย์ อาตมาจะให้นโยบายว่า อย่าให้ถึงขั้นออกตลาดเป็นกิจจะลักษณะเลยถ้าเป็นไปได้ไม่ต้องถึงขาย ขอให้แต่ละคน แต่ละหน่วยบันทึกๆไว้ว่า อันนี้ใช้เวลาเท่านี้ มีผลอย่างนี้ ให้ชัดเจนหรือทดสอบก็ร้าย ผลออกมาตรงกัน ทำอย่างจริงจัง ถูกต้องเป็นมาตรฐานโดยเฉพาะ เรื่องเอาไป

รับประทานขอรับไว้ก่อน อย่างนำไปเน้นในเรื่องของกลไกกรรมให้มาก ขอยืนยันว่าชาวอโศกจะเป็นกสิกรเอาให้จริง อโศกต้องทำงานหนักได้เงินน้อยหรือไม่เอาเงินเลย อโศกจะเป็นคนแบบนี้ในโลก”

“อย่าเพิ่งผลิตสินค้าออกสู่ตลาดต่างประเทศ หรือเป็นผู้ผลิตให้นายทุนเป็นผู้จำหน่าย เพราะว่าเรายังกำหนดราคาและกลไกตลาดในระบบทุนนิยมไม่ได้”

“อย่าว่าแต่เราที่จะได้รับการติดต่อจากข้างนอกเลย แม้แต่พวกเราเองก็ตื่นไปข้างนอก ไปสัมพันธ์ทำการค้าเพื่อที่จะสัมพันธ์กับทุนนิยม บางคนใจร้อนใจเร็ว อยากจะให้สินค้าเผยแพร่ อยากจะออกไปขาย อยากจะสัมพันธ์กับสังคมกว้างขึ้น เชื่อว่าของเราดี ถูก เศรษฐกิจเราก็ดีขึ้น ความจริงเศรษฐกิจของเราไม่ต้องกังวลเลย พอกินพอใช้เพียงพอพึ่งตนเองได้ เป็นแต่เพียงว่าเราทำให้เกิดเป็นบุญเป็นคุณค่าเป็นกุศลเจริญองกงามพัฒนาขึ้นไปอีกเท่านั้นเอง”

“พวกนายทุนไม่โง่หรอก เราต้องเจียมตน ยิ่งเจ้าไหนที่มาเสนอให้อะไรเรามากๆ ตั้งข้อสังเกตได้เลย เราไม่ได้หวังร้ายรวย ไม่ได้มีแนวคิดเช่นเดียวกับนายทุน บางคนก็มาบอกว่าทำเพื่อช่วยประชาชนจะแพร่สะพัดไปในวงกว้างต้องระมัดระวังการสัมพันธ์กับนายทุนต้องมีทั้งตัด และยึดตามสมควร มีระยะเวลา มีองค์ประกอบ ความเหมาะสม

“นโยบายเรา คือ ถ้าจะขยายก็ได้ต้องมาคุยกัน เอามาเข้าหมู่กลุ่มว่าคนนี้จะทำการค้าด้วยหรือไม่ จะมีอีกมาก ถ้าเรายืนหยัดอยู่ในหลักการอุดมคติของบุญนิยมทั้งหมด ไม่ต้องกลัว อาตมาอยากพิสูจน์สักจะพวกนี้จริงๆ”

“วิธีการกันไม่ให้นายทุนขายเกินราคา คือ ให้พิมพ์ราคาลงไปที่ขวดให้ชัดเจน หรืออาจจะพิมพ์ว่าถ้าผู้ใดขายเกินราคานี้ไม่ใช่ของแท้ หรือไม่อยู่ในเครือข่ายของบุญนิยมอย่างสุจริต ถ้าใครยอมซื้อที่สุดแล้วแต่ ตลาดบุญนิยมต้องให้ชัดเจนว่าของดีของแท้ราคาถูก พวกนี้จะเป็นกระแสเป็นค่าของสังคม สังคมจะรับรู้”

นอกจากนี้ท่านยังได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบบรรจุกภัณฑ์ และการวางแผนการผลิตการผลิตสิ่งผลิตของชาวอโศกในอนาคตว่า

“ถ้าบางชุมชนพัฒนารูปแบบบรรจุกภัณฑ์ สวายนทำตลาดชุมชน(พุทธสถานอื่น) มียอดขายลดลงจนกระทั่งตกตลาดไป ขอให้คำนึงกันบ้าง ราคาบรรจุกหีบห่อถ้าเกินไปต้นทุนจะสูง เราควรพัฒนาไปตามสมควร ทำอยู่ขนาดนี้ก็พอแล้ว ถ้าออกไปมากกว่านี้ต่อไปจะลดลงคงไม่ได้”

“การผลิตสินค้าประเภทเดียวกันมาขายในตลาดเดียวกัน เช่น แชมพูมีมากมายจากหลายแหล่งผลิต ชุมชนแต่ละแห่งมีความเด่นในสินค้าแต่ละประเภท หรือควรให้ผลิตตามกำลังวัตถุดิบของแต่ละท้องถิ่นนั้น อันนี้เราค่อยคิดกัน ตอนนี้เรายังไม่มีการตรวจสอบว่า อะไรที่เป็นตัวเด่น ตัวดี ต่อไปในอนาคตค่อยๆ คิดกัน กำหนดกันว่าสินค้าตัวไหนของแหล่งใดดี ชุมชนนี้ทำอย่างนี้ ชุมชนนั้นทำอย่างอื่น ต่อไปอนาคตค่อยจัดสรรกันอีกครั้ง”

นโยบายของตอ.กลาง ในการประชุมหน่วยผลิตเพื่อกำหนดทิศทางการผลิต-การตลาด เป็นดังนี้

1.ด้านการผลิต

- 1.1 ผลิตตามกำลังความสามารถของหน่วยผลิต (วัตถุประสงค์ กำลังคน เครื่องจักร)
- 1.2 ไม่ผลิตตามความต้องการของตลาด แต่เป็นไปเพื่อพึ่งตนเอง และทำการตลาดเพื่อแสดงน้ำใจช่วยเหลือสังคม
- 1.3 วัตถุประสงค์ต้องไร้สารพิษ และไม่ใช้ GMO ถ้าปลูกเองจะการันตีคุณภาพ ถ้ารับซื้อจากเครือข่าย ญาติธรรมต้องควบคุมตรวจสอบ
- 1.4 ให้ความสำคัญกับคุณภาพ มาตรฐานกระบวนการ Product Line และมี QC มากกว่ารูปแบบของหีบห่อ(packaging)
- 1.5 ให้พัฒนาผลผลิตที่มีคุณค่า ฉีกแนว ทวนกระแสโลก เป็นผู้นำร่อง เช่น ผลผลิตจากน้ำหมักชีวภาพ เพื่อลดการใช้สารเคมี และรักษาลิ่งแวดล้อม ไม่จำเป็นต้องแข่งกับกลุ่มแม่บ้าน หรืออื่นๆ ที่ทำอยู่แล้ว (อาจผลิตอยู่บ้างเพื่อเป็นศูนย์ฝึกอบรมให้ชาวบ้าน หรือลดหนี้สิน)
- 1.6 เป้าหมายสูงสุดต้องเผยแพร่ความรู้การผลิตให้ชาวบ้าน ไปทำเอง ให้พึ่งตนเองได้ ถ้าสังคมทำกันได้เองแล้ว เราจะหยุดเพื่อพอกอยู่พอกกิน หรือกลับมาเป็นปลูกข้าว พืช ผัก ผลไม้ เพราะไม่มีใครอยากทำ ต้องกลับมาเป็นกสิกร ทำ 3 อาชีพภูมูชาติ

2. ด้านการตลาด

- 2.1 ให้ขายตามปริมาณผลผลิตที่ผลิตได้
- 2.2 ต้องเป็นตลาดแบบบุญนิยม คือ ของดี ราคาถูก ซื่อสัตย์ มีน้ำใจ ขายสด งดเชื่อ เครดิตเหนือเครดิต
- 2.3 การซื้อขายให้เป็นเงินสด (เครดิตเหนือเครดิต) จะแสดงความจริงของกำลัง และความต้องการของตลาด ไม่มีการหลอกลวง จะเป็นเศรษฐศาสตร์ที่แท้จริง
- 2.4 ไม่ทำการตลาดแบบแข่งขัน แต่เป็นการทำเพื่อประกาศความจริงของบุญนิยม เพื่อให้เป็นแบบอย่างแก่คนภายนอกนำไปประยุกต์เอง
- 2.5 ไม่จำกัด หรือ ผูกขาดผลผลิต และการตลาดของญาติธรรมรายย่อย ให้เปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย แต่ต้องเป็นของดี ปลอดภัย และมีคุณภาพ

3. ด้านการตรวจสอบคุณภาพ

- 3.1 ต.อ.ต้องทำงานหนัก จริงจัง มีน้ำใจ และตรวจสอบอย่างซื่อสัตย์
- 3.2 ต.อ. ต้องกำหนดตัวชี้วัดให้ชัดว่า ผลผลิตแต่ละประเภทจะตรวจสอบอะไร
- 3.3 หน่วยผลิตต้องตัดเงินเปอร์เซ็นต์มาให้ต.อ. ใช้จ่ายเป็นค่าตรวจลิบคุณภาพ การตั้ง Lcb และเครื่องมือรวมทั้งค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ฯลฯ
- 3.4 ผู้ผลิตรายย่อย ญาติธรรมที่ส่งสินค้าให้ร้านของอโคก ต้องผ่าน ต.อ. ตรวจสอบด้วย

4. ด้านราคา

- 4.1 หน่วยผลิตของแต่ละพุทธสถานกำหนดราคาภายในชุมชนเอง
- 4.2 ให้ผู้แทนจำหน่ายกำหนดราคาในอัตราเดียวกัน (ไม่ว่าจะขายในปริมาณเท่าใด)

4.3 กลุ่ม องค์การที่มีคุณธรรม และคุณภาพ จะได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนจำหน่ายในระยะยาว ทุกๆ หน่วยจะได้รับโอกาสเท่าๆกัน

ข้อคิดจากท่านโพธิรักษ์ เทคนิช่วงทำวัตรเช้า ในวันมหาปวารณา 24 ต.ค. 2543

“ หลักการที่ตัดสินใจว่าควรจะมีผลผลิตผลผลิตใด ให้คำนึงถึง **ความขาดแคลน ความจำเป็น ความต้องการ ประโยชน์ และเป็นคุณค่าความดี** มากกว่าที่จะผลิตอะไรก็รวย และ คนใกล้ควรเป็นเพื่อนก่อน หมายถึงให้ผลิตสำหรับการพึ่งพาตนเอง และประโยชน์ของคนในท้องถิ่น มากกว่าการผลิตเพื่อส่งออก เข้าสู่ระบบการตลาดแบบทุน นิยมในเมืองหรือต่างประเทศ

สรุป เครื่องหมายการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ต้องปฏิบัติ : เป็นมาตรฐานหรือกฎระเบียบของรัฐ/ประเทศ

☐ JAS -Japan	☐ NOP -USA	☐ กฎระเบียบ EEC ๘๓๔/๒๐๐๗ - EU	☐ ACO- ออสเตรเลีย	☐ Canada Organic Standard -แคนาดา
				

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานเอกชน :

☐ Soil Association -UK	☐ Bio Suisse -Swiss	☐ Naturland -Germany	☐ BIO - Germany
			
☐ IFOAM Accredited			
			

หน่วยตรวจสอบรับรอง (CB) ที่ตรวจรับรองมาตรฐานอื่นๆ และเป็นที่ยอมรับความนิยม

☐ Bioagricert	☐ BCS	☐ ECO Cert	☐ Organic Thailand
			

☐ Fair trade	☐ Demeter
	

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับท้องถิ่นที่มีการตรวจสอบรับรองโดยภาคประชาชน และเป็นที่น่าสนใจ

1. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ (มอน.) ในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย น่าน แพร่ พะเยา ลำพูน
2. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์วิถีสุรินทร์ (มกสร.) ในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์
3. มาตรฐานเครือข่ายกสิกรรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย (ตรวจตัวเอง : ตอ.)
4. มาตรฐานกูร์รับรองเอง (มกรอ.) ในพื้นที่ อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

ตารางเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างระบบการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ของมาตรฐานต่างๆ

มาตรฐานและกระบวนการผลิต	เกษตรอินทรีย์มาตรฐานสากล	กลีกรมไร้สารพิษมาตรฐานตรวจตัวเอง	มาตรฐาน(GAP) การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี	เกษตรอินทรีย์พื้นบ้าน	มาตรฐานกลีกรมไร้สารพิษอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ภาคเหนือ
หน่วยงานที่รับผิดชอบ ในการตรวจรับรองและการประกันคุณภาพตามที่มาตรฐานกำหนด	สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย มกท.และ CB อื่นๆ	เครือข่ายกลีกรมไร้สารพิษแห่งประเทศไทย (คกร.)	กระทรวงเกษตรฯ ประเทศไทย และอีกหลายกรมกอง	กลุ่ม / องค์กร ชาวบ้านทั่วไป ไม่ได้ระบุผู้ตรวจ	สหกรณ์การเกษตรไร้สารพิษในพื้นที่ สปก. อำเภอวังน้ำเขียว นม.	สถาบันส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่
การใช้ปุ๋ยเคมี	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่	ไม่ใช่
การใช้สารเคมีกำจัดแมลง	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่	ไม่ใช่
การใช้สารเคมีป้องกันกำจัดวัชพืช	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่	ไม่ใช่
การใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์	ไม่ใช่	ไม่ใช่	ใช้ได้	ใช้ได้	ไม่ใช่	ไม่ใช่
การใช้เมล็ดพันธุ์ดัดแปลงพันธุกรรม (GMOs)	ห้ามใช้	ห้ามใช้	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามใช้	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามใช้	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามใช้	ห้ามใช้
การผลิตแบบมีคู่ขนานแปลงหนึ่งอินทรีย์อีกแปลงเกษตรเคมี	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามผลิต	มีข้อกำหนดห้ามการผลิต	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามผลิต	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามผลิต	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามผลิต	ไม่ได้ระบุถึงการห้ามผลิต
การปฏิบัติตัวและพฤติกรรมของเกษตรกรผู้ผลิต (วิถีชีวิต วัฒนธรรม จริยธรรม อบรมฯ)	ไม่มีข้อกำหนด ไม่ได้ระบุวิธีปฏิบัติ	มีข้อกำหนดห้ามยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และให้รักษาศีล 5	ไม่มีข้อกำหนด ไม่มีวิธีปฏิบัติ	ไม่มีข้อกำหนด ไม่มีวิธีปฏิบัติ	ไม่มีข้อกำหนด ไม่ได้ระบุวิธีปฏิบัติ	ไม่มีข้อกำหนด ไม่ระบุวิธีปฏิบัติ
ระบบตรวจรับรองมาตรฐานครบวงจรถึงระบบการค้าที่เป็นธรรม	มีหลักการเขียนระบุเอาไว้ในเอกสาร	มีหลักการเขียนระบุเอาไว้ในเอกสาร	ไม่ชัดเจน	ไม่ชัดเจน	ไม่ชัดเจน	มีหลักการเขียนระบุเอาไว้ในเอกสาร
ระบบการตรวจรับรองสามารถสอบย้อนกลับ/มีเอกสารอ้างอิง	มีหลักฐานตรวจสอบย้อนกลับได้	มีหลักฐาน แต่ตรวจย้อนกลับได้ยากมาก	ไม่มีหลักฐานตรวจไม่ได้	ไม่มีหลักฐานตรวจไม่ได้	ไม่มีหลักฐานตรวจไม่ได้	มีหลักฐานตรวจสอบย้อนกลับได้

ข้อมูลจากการสำรวจ ของโครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาระบบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม
สนับสนุนโดย สกว.

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 2. เพื่อสร้างระบบการรับรองมาตรฐาน / การประกันคุณภาพ ภายในสำหรับ “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม”

ที่วิจัยได้ออกแบบและสร้างตัว มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ขึ้นมา โดยใช้ กระบวนการออกแบบและสร้างตัวมาตรฐาน อย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนซึ่งประกอบด้วย ที่วิจัย กรรมการบริหารกลุ่มชาวนาคุณธรรม นักวิชาการ ผู้บริโภคและตัวของชาวนาเองด้วย ตัวชี้วัดที่สำคัญ ของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม มีทั้งหมด 45 ข้อ

กุญแจสำคัญที่นำมาเป็นกรอบคิดหลักในการออกแบบสำหรับสร้างมาตรฐานนี้ คือ ต้องให้ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม นั้นสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนามนุษย์ได้จริงอย่างเป็น รูปธรรม

มาตรฐานที่ได้ออกแบบสร้างขึ้นมาด้วยกันครั้งนี้ ต้องทำให้ชาวนาที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่าย ชาวคุณค่าชาวนาคุณธรรม (กลุ่มชาวคุณค่าคุณธรรม) มีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะดำเนินวิถีชีวิตในการผลิตข้าว อินทรีย์(ชาวคุณค่าคุณธรรม)ให้ไร้สารพิษ ควบคู่ไปพร้อมกับการปฏิบัติธรรมให้ทั้งกาย วาจาและจิตใจไร้อบายมุข และไม่ประพฤติดิถีศีลธรรม

ซึ่งกระบวนการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายชาวคุณค่าชาวนาคุณธรรมนั้น พยายาม ทำให้สอดคล้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล เช่น มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตร อินทรีย์หรือ มกท. , มาตรฐานของ IFOAM , มาตรฐานของ Bioswiss และ/หรือ มาตรฐานอื่นๆ แต่ที่ เหนือกว่ามาตรฐานสากลอื่นใดในโลก ของชาวนาที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายชาวคุณค่าชาวนา คุณธรรม (กลุ่มชาวคุณค่าคุณธรรม) คือ การกำหนดให้มีมาตรฐานเชิงคุณธรรมและให้มีการพัฒนาทางด้านจิตใจ ด้วย

ในขณะที่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุความสมบูรณ์สำเร็จผ่านการรับรองตามมาตรฐานก็จำเป็นต้องมี การจัดทำคู่มือระบบการประกันคุณภาพ ซึ่ง ตัวมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมที่ได้ออกแบบสร้าง ขึ้นมาและคู่มือการประกันคุณภาพ ตามมาตรฐาน เป็นดังนี้

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

เป้าหมายของมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

1. เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมผู้ผลิตและครอบครัวชาวนา ผู้การพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
2. เพื่อพัฒนาระบบการผลิตที่พึ่งพาตนเอง ในเรื่องปัจจัยการผลิตต่างๆ
3. เพื่อพัฒนาระบบการผลิตไปสู่แนวทางการเกษตรผสมผสานที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ

4. เพื่อฟื้นฟูและรักษาความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยการใช้ทรัพยากรในฟาร์มมาหมุนเวียนให้เกิดประโยชน์สูงสุด
5. เพื่อรักษาความสมดุลของระบบนิเวศในฟาร์ม และความยั่งยืนของระบบนิเวศโดยรวม
6. เพื่อป้องกันและหลีกเลี่ยงการปฏิบัติที่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม
7. เพื่อสนับสนุนระบบการผลิตและกระบวนการจัดการทุกขั้นตอน ที่คำนึงถึงหลักมนุษยธรรม
8. เพื่อยึดหลักการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูปที่เป็นวิถีการธรรมชาติ ประหยัดพลังงาน และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

คำจำกัดความ

การพัฒนาคุณธรรม หมายถึง การสนับสนุน ส่งเสริม แนะนำ ให้สมาชิก ประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล 5 ลด ละ เลิกอบายมุข

ความเป็นธรรมในสังคม หมายถึง สิทธิทางสังคมขั้นพื้นฐานที่ถูกจ้างและคนงานในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ และการประกอบการพึงได้รับจากผู้ผลิต / ผู้ประกอบการที่เป็นนายจ้างอย่างเป็นธรรม รวมถึงการที่ผู้ผลิต / ผู้ประกอบการควรได้รับความเป็นธรรมทางการค้า เช่น ราคาที่เป็นธรรม จากผู้ซื้อหรือผู้ขายด้วย

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการผลิตที่ไม่มีการใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช และเป็นระบบการผลิตที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขในมาตรฐาน มกท.

ผู้ผลิต หมายถึง ผู้ทำการปลูกพืช ดูแลรักษา จนกระทั่งเก็บเกี่ยวและจำหน่าย

ผลิตผล หมายถึง ผลิตผลที่ได้จากการเพาะปลูกหรือการเก็บเกี่ยวจากธรรมชาติ และ / หรือผ่านการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวแล้ว

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง ผลิตผลที่ผ่านกระบวนการแปรรูป

การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว หมายถึง การผึ่งแห้ง การตากแดด การทำความสะอาด การตัดแต่ง การคัดเลือก การบรรจุ การจัดเก็บและการขนส่ง

การแปรรูป หมายถึง การต้ม การตากแห้ง การอบ การผสม การบด การอัด การสี การทำให้เป็นของเหลว การหมัก การแช่เย็น การเคี้ยว การกวน การทอด ฯลฯ

การผลิตคู่ขนาน หมายถึง การปลูก การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูปผลผลิต และผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันทั้งแบบอินทรีย์ และปรับเปลี่ยน หรืออินทรีย์และเคมี หรืออินทรีย์และธรรมชาติ หรืออินทรีย์ที่ขอรับรองและอินทรีย์ที่ไม่รับรอง

เกษตรกรทั่วไป หมายถึง ระบบการผลิตใดๆ ที่ไม่ได้ผ่านการรับรองเป็นเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยน

พืชล้มลุก หมายถึง พืชที่มีวงจรชีวิตสั้น เก็บเกี่ยวเสร็จสิ้นภายในฤดูกาลเพาะปลูกเดียว

พืชยืนต้น หมายถึง พืชที่มีอายุยาวกว่า 1 ปี และสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ต่อเนื่องมากกว่าฤดูกาลผลิตเดียว

พันธุวิศวกรรม หมายถึง กระบวนการตัดต่อและปรับเปลี่ยนสารพันธุกรรม (ยีน) ด้วยวิธีการทางชีวเคมี โดยทำให้สารพันธุกรรมของพืช สัตว์ จุลชีพ เซลล์ และหน่วยสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งไม่ใช่วิธีการที่ได้จากการผสมพันธุ์ การคัดเลือกพันธุ์ หรือการกลายพันธุ์ตามธรรมชาติ

ปัจจัยการผลิต หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการผลิตเกษตรอินทรีย์ได้แก่ ปุ๋ย สารปรับปรุงดิน สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช รวมถึงสารปรุงแต่ง และสารช่วยแปรรูปที่ใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์

แปลง หมายถึง พื้นที่ที่ทำการเพาะปลูกที่มีอาณาเขตติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน

ฟาร์ม หมายถึง พื้นที่ที่ทำการเกษตรกรรมทั้งหมด (ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์) ซึ่งรับผิดชอบการผลิต โดยบุคคลคนเดียวรวมทั้งที่เช่าจากผู้อื่นเพื่อทำการผลิตหรือมีสิทธิ์ทำการผลิตโดยมิได้เป็นเจ้าของ

เกษตรอินทรีย์ระยะการปรับเปลี่ยน หมายถึง ช่วงเวลานับจากเริ่มต้นทำการเกษตรอินทรีย์ ตามมาตรฐาน มกท. จนกระทั่งได้รับการรับรองผลผลิตว่าเป็นเกษตรอินทรีย์

วัตถุดิบ หมายถึง ส่วนประกอบหลักของผลิตภัณฑ์แปรรูป ที่ไม่ใช่สารปรุงแต่ง

มาตรฐานด้านการจัดการฟาร์มโดยรวม

1. ห้ามมีสารเคมีที่ใช้ในการเกษตรไว้ในครอบครอง ห้ามใช้สารเคมีในการเกษตรทุกชนิด ไม่ว่าจะปุ๋ยเคมี สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชและฮอร์โมนสังเคราะห์ และห้ามฉีดพ่นสารเคมีในโรงเก็บผลผลิต
2. ผู้ผลิตต้องจัดทำระบบบัญชีการทำเกษตรอินทรีย์ และจะต้องระบุแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต ปริมาณการใช้รวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ให้ชัดเจน เพื่อให้ทางโครงการฯ สามารถตรวจสอบได้
3. พื้นที่การผลิตที่ได้รับการรับรองเป็นเกษตรอินทรีย์แล้ว จะต้องไม่ปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรเคมีกลับไปกลับมา ทั้งนี้โครงการฯ พิจารณารับรองพื้นที่การผลิตแปลงใหม่ให้ ถ้าพื้นที่การผลิตเดิมเลิกทำเกษตรอินทรีย์โดยมีเหตุผลอันสมควร
4. พื้นที่การผลิตที่ใช้ทำเกษตรอินทรีย์ ต้องไม่เป็นพื้นที่ที่มาจาก การเปิดป่าขั้นต้น
5. ต้องแจ้งพื้นที่ครอบครองทั้งหมด ในประวัติฟาร์มต่อโครงการฯ / และพื้นที่ครอบครองทำการผลิตทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือพื้นที่เช่า พร้อมทั้งจะต้องขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ทุกแปลง
6. ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงการผลิตไปจากที่ระบุในเอกสารใบสมัครหรือแผนการผลิต (ต่ออายุ) เช่น ลดหรือขยายพื้นที่การผลิต การเปลี่ยนชนิดพืชที่ปลูก ฯลฯ ผู้ผลิตจะต้องแจ้งให้โครงการฯ ทราบทันที

มาตรฐานด้านการจัดระบบนิเวศภายในฟาร์ม

7. ผู้ผลิตต้องรักษาความหลากหลายทางชีวภาพภายในฟาร์ม โดยพยายามรักษาและฟื้นฟูบริเวณที่เป็นแหล่งอาศัย ของพืชและสัตว์หลากหลายชนิดเอาไว้อย่างน้อย 7 % ของพื้นที่การผลิต ได้แก่ ป่าใช้สอยในไร่ นา ป่าบุง ป่าทาม พุ่มไม้ หรือต้นไม้ใหญ่ในนา แนวพุ่มไม้บริเวณเขตแดนพื้นที่ สวนไม้ผล ร่องน้ำ บ่อปลา พื้นที่ว่างเปล่า ที่ปล่อยให้พืชขึ้นตามธรรมชาติ
8. ห้ามใช้สิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุพืช (จีเอ็มโอ)หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุในกระบวนการผลิตและแปรรูปเกษตรอินทรีย์

- ก. ปัจจัยการผลิต สารปรุงแต่ง สารช่วยแปรรูป และส่วนผสมในผลิตภัณฑ์อินทรีย์ทุกชนิด ต้องไม่ผลิตจากพืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์ที่มาจากกระบวนการพันธุวิศวกรรม ทั้งทางตรงและทางอ้อม
- ข. ในกรณีที่มีการตรวจสอบพบว่าผลิตผลอินทรีย์ได้รับการปนเปื้อนจากสิ่งมีชีวิตดัดแปรพันธุ (จีเอ็มโอ)โดยผู้ผลิตไม่ได้ตั้งใจและไม่สามารถควบคุมได้ โครงการฯ อาจพิจารณาไม่รับรองผลิตผล ดังกล่าวรวมทั้งฟาร์มที่ทำการผลิต ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความรุนแรงของการปนเปื้อนและความสามารถในการป้องกันการปนเปื้อนของฟาร์ม

มาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ (ระยะการปรับเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์)

9. พื้นที่การผลิตที่ต้องการขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ต้องผ่าน **ระยะปรับเปลี่ยน** โดยช่วงเวลาดังกล่าว ผู้ผลิตต้องปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการฯ และได้รับการตรวจและรับรองจาก มกท. แต่ผลผลิต ที่ได้จากพืชที่ปลูกในระยะปรับเปลี่ยนนี้จะยังไม่สามารถจำหน่ายเป็นผลิตผลอินทรีย์ได้ วันที่สมัครขอรับรองมาตรฐานฯ ให้นับเป็นวันที่ 1 ของการเริ่มต้นของระยะการเปลี่ยนเป็นเกษตรอินทรีย์ หรือเป็นวันเริ่มต้นของระยะปรับเปลี่ยนโดยเกษตรกรต้องเริ่มปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการฯ นับตั้งแต่วันที่ดังกล่าว
10. ในกรณีที่เป็นการผลิตพืชล้มลุก (ผักและพืชไร่) ช่วงระยะการปรับเปลี่ยนจะใช้เวลา 12 เดือน โดยผลผลิตของพืชที่ปลูกในวันที่พ้นระยะการปรับเปลี่ยนแล้ว จะสามารถจำหน่ายเป็น **ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์** และทางโครงการฯสามารถใช้ตราของ มกท. ได้
11. ในกรณีที่เป็นการผลิตไม้ยืนต้น ช่วงระยะการปรับเปลี่ยนจะใช้เวลา 18 เดือน โดยผลผลิตที่เกี่ยวข้องในวันที่พ้นระยะการปรับเปลี่ยนแล้ว จะสามารถจำหน่ายเป็น **ผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์** และทางโครงการฯสามารถใช้ตรา มกท. ได้
12. โครงการฯ อาจกำหนดระยะปรับเปลี่ยนให้เพิ่มขึ้นได้ โดยพิจารณาจากประวัติการใช้สารเคมีในฟาร์มปัญหา การปนเปื้อนมลพิษในพื้นที่นั้น และมาตรการในการจัดการสารเคมีทางการเกษตรหรือมลพิษปนเปื้อนในฟาร์ม
13. ผู้ผลิตที่ได้รับการรับรองเป็นอินทรีย์แล้ว สามารถโอนกรรมสิทธิ์การทำประโยชน์ให้ สามี ภรรยา บิดา มารดา บุตร หรือคนในครอบครัวที่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการ มาตรฐาน

เกษตรกรอินทรีย์ สามารถจัดบันทึกข้อมูลปัจจัยการผลิต และให้ความร่วมมือต่อโครงการฯ
สมัครสมาชิก โครงการฯ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาเป็นกรณีไป ที่จะรับรองสถานะเป็น
อินทรีย์ โดยอาจยกเว้นระยะเวลาการปรับเปลี่ยน

14. ผู้ผลิตรายใดที่ได้รับการรับรองเป็นอินทรีย์ แล้วลาออกจากโครงการฯ ถือว่าสิ้นสุดสถานะการ
รับรอง
15. ผู้ผลิตที่มีความประสงค์จะเช่าแปลงต่อจาก เจ้าของแปลงที่ลาออกจากโครงการฯ (ข้อ14) ให้
เริ่มระยะเวลาปรับเปลี่ยนใหม่ในแปลงดังกล่าว

มาตรฐานด้านชนิดและพันธุ์ของพืชที่ปลูก

16. เมล็ดพันธุ์ข้าวจะต้องใช้เมล็ดพันธุ์ที่ผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์เท่านั้น ยกเว้นผู้ที่สมัครปีแรก
ให้ใช้เมล็ดพันธุ์ตนเองได้
17. ในกรณีที่ไม่สามารถหาเมล็ดพันธุ์และส่วนขยายพันธุ์พืชจากระบบเกษตรอินทรีย์ได้ อนุญาตให้
ใช้จากแหล่งทั่วไปได้ ในกรณีจำเป็นที่เพิ่งเริ่มมีการทำเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่นั้นหรือมีเหตุ
สุดวิสัยอาจอนุโลมให้ใช้เมล็ดพันธุ์ หรือส่วนขยายพันธุ์ที่คลุกสารเคมีได้ (เช่น ซื้อจาก
ท้องตลาด) แต่เกษตรกรจะต้องล้างเมล็ดพันธุ์ด้วยน้ำเปล่า และนำน้ำล้างสารคลุกเมล็ดพืชไป
เทในหลุมหรือพื้นดินบริเวณที่ห่างจากพื้นที่เพาะปลูก และเกษตรกรจะต้องพัฒนาการผลิต
เมล็ดพันธุ์และส่วนขยายพันธุ์พืชขึ้นเองในไร่เนา หรือแลกเปลี่ยนกันระหว่างสมาชิกที่ทำเกษตร
อินทรีย์ภายในปี
18. ในกรณีไม้ยืนต้น ถ้ากิ่งพันธุ์หรือส่วนขยายพันธุ์ที่นำมาปลูกในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ ไม่ได้มา
จากระบบเกษตรอินทรีย์ ผลผลิตที่ได้จากการปลูกในฟาร์มเกษตรอินทรีย์ในช่วง18 เดือนแรก
จะยังไม่สามารถจำหน่ายภายใต้ตรา มกท. ได้
19. ห้ามใช้พันธุ์พืชจีเอ็มโอ

มาตรฐานด้านความหลากหลายของพืชภายในฟาร์ม

20. ในการปลูกพืชล้มลุก ผู้ผลิตต้องสร้างความหลากหลายของพืชในฟาร์ม โดยอย่างน้อยต้อง
ปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อช่วยลดการระบาดของโรค แมลง รวมทั้งการปลูกพืชบำรุงดิน เพื่อเป็น
การเพิ่มอินทรีย์วัตถุและความอุดมสมบูรณ์ของดิน ยกเว้น กรณีที่ผู้ผลิตได้สร้างความ
หลากหลายของพืชภายในฟาร์มได้ด้วยวิธีอื่น
21. ในส่วนไม้ยืนต้น ผู้ผลิตต้องสร้างความหลากหลายของพืชภายในฟาร์ม โดยอย่างน้อยต้อง
ปลูกพืชคลุมดิน และ/ หรือปลูกพืชอื่นๆ หลากหลายชนิด

มาตรฐานด้านการผลิตพืชที่มีคู่ขนาน

22. พีชที่ปลูกในแปลงที่อยู่ในระยะปรับเปลี่ยน จะต้องไม่เป็นชนิดเดียวกันกับที่ปลูกในแปลงเกษตรอินทรีย์ กรณีมีเหตุจำเป็น จะต้องปลูกพีชชนิดเดียวกัน จะต้องลดสถานการณ์รับรองเป็นสถานะปรับเปลี่ยนทุกแปลง
23. การให้ผู้อื่นเช่าพื้นที่ทำการเกษตร จะต้องเก็บค่าเช่าเป็นเงินเท่านั้นและจะต้องให้ข้อมูลกับโครงการว่าผู้เช่าได้ผลผลิตเท่าไร ขายที่ไหน

มาตรฐานด้าน การจัดการดิน น้ำ และปุ๋ย

- ก. ผู้ผลิตต้องพยายามนำอินทรีย์วัตถุทั้งจากพืชและสัตว์ในฟาร์มมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการปรับปรุง บำรุงดิน และลดการใช้อินทรีย์วัตถุที่นำมาจากนอกฟาร์ม โครงการฯ จะพิจารณาอนุญาตให้ผู้ผลิตนำอินทรีย์วัตถุที่นำมาจากนอกฟาร์มมาใช้เป็นกรณีไป โดยปริมาณที่อนุญาตให้ใช้จะพิจารณาจากสภาพในท้องถิ่นและ ความต้องการพืชที่ปลูก
- ข. การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต้องมีแผนการใช้ที่อย่างผสมผสาน และใช้เท่าที่จำเป็นในปริมาณที่เหมาะสมโดยคำนึงถึง ความเหมาะสมของธาตุอาหารในดิน และความต้องการธาตุอาหารของพืชที่ปลูก
- ค. อนุญาตให้ใช้ปุ๋ยและสารปรับปรุงดิน **ตามภาคผนวก**
- ง. ห้ามนำมูลสัตว์ที่ยังไม่ผ่านการหมักเบื้องต้นมาใช้กับพืชโดยตรง ยกเว้นมีการอบผ่านความร้อนจนแห้งดีแล้ว หรือใช้ในการเตรียมดิน โดยคลุกดินทิ้งไว้ไม่น้อยกว่า 1 เดือน ก่อนการปลูกพืช
- จ. ห้ามใช้อินทรีย์วัตถุที่มีส่วนผสมจากอุจจาระของมนุษย์มาใช้เป็นปุ๋ย
- ฉ. ในกรณีที่ใช้มูลสัตว์ปีกจากฟาร์ม ต้องมาจากฟาร์มที่เลี้ยงแบบปล่อยรวมฝูง และต้องแจ้งแหล่งผลิตให้ โครงการฯ ทราบ
- ช. อนุญาตให้ใช้ปุ๋ยหมักทั้งที่ผลิตเอง ในฟาร์มและที่นำมาจากภายนอกฟาร์มได้ (กลุ่มเชื้อช่ายในชุมชน) แต่ส่วนประกอบที่ใช้ในการทำปุ๋ยหมักต้องมาจากอินทรีย์วัตถุ และผู้ผลิตต้องแจ้งส่วนประกอบของอินทรีย์วัตถุที่ใช้ในการหมักและแหล่งที่มาให้โครงการฯ ทราบ
- ซ. ในการทำปุ๋ยหมัก อาจใช้แร่ธาตุเสริมในการทำปุ๋ยหมักเพื่อเพิ่มธาตุอาหารได้ เช่นการใช้หินฟอสเฟต บดละเอียดเพื่อเพิ่มธาตุฟอสฟอรัส หรือการใช้หินปูนแกรไฟต์เพื่อเพิ่มธาตุโพแทสเซียม
- ฌ. ห้ามใช้ปุ๋ยหมักจากขยะเมือง เพราะมีปัญหาคารปนเปื้อนจากโลหะหนัก
- ฎ. อนุญาตให้ใช้ปุ๋ยแร่ธาตุเป็นธาตุอาหารเสริมในดินได้ เฉพาะในกรณีที่จำเป็นเมื่อผู้ผลิตได้ทำการปรับปรุง บำรุงดินด้วยการหมุนเวียนธาตุอาหารภายในฟาร์ม การปลูกพืชตระกูลถั่ว และการใช้อินทรีย์วัตถุแล้ว แต่ยังไม่เพียงพอและปุ๋ยแร่ธาตุที่นำมาใช้ต้องอยู่ใน

รูปแบบธรรมชาติเฉพาะที่ผ่านการบดเท่านั้น ห้ามนำไปผ่านกระบวนการทางเคมีเพื่อช่วยละลายน้ำได้ดีขึ้น

- ฎ. อนุญาตให้ใช้เชื้อจุลินทรีย์เพื่อปรับปรุงดิน ทำปุ๋ยหมัก กำจัดน้ำเสียและกำจัดกลิ่นในคอกปศุสัตว์ แต่ห้ามใช้ จุลินทรีย์ที่มาจากกระบวนการพันธุวิศวกรรม (จีเอ็มโอ)

แนวทางการปฏิบัติที่ควรดำเนินการตามมาตรฐานข้อนี้ คือ

- ก. ควรมีการตรวจวิเคราะห์อย่างน้อย 1 ครั้ง เพื่อวางแผนปรับปรุงดินและวางแผนการจัดการธาตุอาหารให้เหมาะสม รวมทั้งเป็นแนวทางในการเลือกชนิดพืชที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่
- ข. ควรรักษาระดับความเป็นกรด-ด่าง ของดินที่เหมาะสมต่อพืชที่ปลูก ในกรณีที่จำเป็นอาจใช้ปูนขาว โดโลไมท์ ปูนมาร์ลหรือซีเถ้าไม้ เป็นต้น
- ค. ไม่ควรปล่อยให้ที่ดินว่างเปล่า ควรปลูกพืชตระกูลถั่วคลุมดิน เช่น ถั่วเป้ ถั่วลาย ถั่วดำ ถั่วแดง ถั่วเขียว ถั่วพุ่ม ไม้ยราบไรหนาม ปอเทือง เป็นต้น
- ง. ควรมีการปลูกพืชตระกูลถั่วหรือพืชบำรุงดินอื่นๆ เป็นปุ๋ยพืชสด โดยอาจปลูกก่อนหรือหลังพืชหลัก หรือปลูกเป็นพืชหมุนเวียน
- จ. หลีกเลี่ยงหรือลดใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ เช่น รถแทรกเตอร์ เนื่องจากทำให้เนื้อดินแข็ง ดินไม่ร่วนซุย การระบายน้ำไม่ดี
- ฉ. ควรมีมาตรการในการอนุรักษ์น้ำเพื่อใช้ในการทำฟาร์ม
- ช. ควรมีมาตรการในการป้องกันดินเค็ม เช่น การปลูกพืชคลุมดิน หรือ การจัดการน้ำอย่างเหมาะสม
- ซ. ควรเลี้ยงสัตว์อย่างน้อย 2 ชนิด เพื่อการพึ่งตนเองด้านปัจจัยการผลิตและความมั่นคงทางด้านอาหาร
24. ห้ามเผาตอพงข้าวและเศษวัสดุในแปลงเกษตร เพราะเป็นการทำลายอินทรีย์วัตถุและจุลินทรีย์ที่มีประโยชน์ในดิน และต้องพัฒนาวิธีการกำจัดวัชพืชโดยวิธีการย่อยสลาย หรือการป้องกันการขยายพันธุ์ด้วยตนเอง
25. ในกรณีในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการพังทลายของดิน ผู้ผลิตต้องมีมาตรการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน เช่น การปลูกพืชป้องกันการพังทลายของดิน การปลูกพืชขวางทางลาดเอียง
26. ผู้ผลิตต้องมีมาตรการป้องกันมิให้เกิดการใช้น้ำเกินควร
27. ในกรณีที่เหมาะสม ผู้ผลิตต้องมีมาตรการในการป้องกันปัญหาดินเค็ม
- มาตรฐานด้านการป้องกันกำจัดศัตรูพืช / โรคพืช / วัชพืช**
28. ห้ามใช้สารเคมีสังเคราะห์และผลิตภัณฑ์ที่มาจากกระบวนการพันธุวิศวกรรม (จีเอ็มโอ) ในการป้องกันกำจัด ศัตรูพืช

29. อนุญาตให้ใช้วิธีการและผลิตภัณฑ์ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช (สารสมุนไพร) รวมทั้งสารปรุงแต่งที่ใช้ในผลิต ภัณฑ์ป้องกันกำจัดศัตรูพืช เฉพาะตามรายการที่ระบุอยู่ใน**ภาคผนวก**
 30. ไม่อนุญาตให้ใช้ทางไหลหรือโล่ดิน เนื่องจากเป็นพิษต่อสัตว์เลือดเย็น เช่น ปลา
 31. ไม่อนุญาตให้ใช้น้ำหมักยาสูบ หรือสารนิโคตินบริสุทธิ์ เนื่องจากเป็นพิษสูงต่อสัตว์เลือดอุ่น
 32. ห้ามใช้ผงซักฟอก หรือสารจับใบสังเคราะห์ทุกชนิด
 33. อนุญาตให้ใช้วิธีการควบคุม ป้องกันกำจัดศัตรูพืช แต่ต้องระวังให้มีผลกระทบต่อสมดุลระหว่างศัตรูพืชกับ แมลงและสิ่งมีชีวิตที่เป็นศัตรูธรรมชาติในฟาร์ม
 34. ในการใช้ฟางข้าวคลุมดินเพื่อป้องกันกำจัดวัชพืชและรักษาความชื้นในดิน ควรใช้ฟางข้าวที่ได้จากนาข้าวอินทรีย์ แต่ถ้าหาไม่ได้ อนุญาตให้ใช้ฟางข้าวที่ได้จากการทำนาเกษตรเคมีได้
- แนวทางปฏิบัติแนวทางการปฏิบัติที่ควรดำเนินการตามมาตรฐาน คือ**
- ก. ควรส่งเสริมให้มีการแพร่ขยายชนิดของสัตว์และแมลงที่เป็นศัตรูธรรมชาติของแมลงศัตรูพืช (ตัวห้ำ ตัวเบียน) เช่น การปลูกดอกไม้แซมในไร่นา การปลูกพืชให้เป็นที่อยู่ของสัตว์และแมลง ที่เป็นศัตรูธรรมชาติหรือสร้างรังให้นก
 - ข. ควรปลูกพืชขั้วโล่แมลงเป็นพืชร่วมในแปลงปลูกพืช จะช่วยลดปัญหาแมลงศัตรูได้ เช่น ปลูกหอมใหญ่ร่วมกับกะหล่ำปลี ตะไคร้หอมร่วมกับผักคะน้า เป็นต้น
 - ค. หลีกเลี่ยงการปลูกพืชชนิดเดิมซ้ำบนแปลงเดียว เพื่อลดปัญหาการระบาดของโรคและแมลง เช่นไม่ควรปลูกพืช ชนิดเดิมซ้ำบนแปลงเดียวกัน แต่ควรปลูกผักหรือพืชอื่นหมุนเวียนกันในแปลง ใช้วิธีเขตกรรมเพื่อควบคุมการเจริญเติบโตของวัชพืช เช่น การไถกลบ การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชร่วม การปลูกพืชคลุมดิน การใช้วัสดุคลุมดินจากธรรมชาติ
 - ง. ห้ามใช้สารเคมีสังเคราะห์เร่งการเจริญเติบโตทุกส่วนของพืชในการขยายพันธุ์พืช

มาตรฐานด้านการป้องกันการปนเปื้อน

35. ในกรณีที่แปลงเกษตรอินทรีย์อาจได้รับการปนเปื้อนจากแปลงข้างเคียงที่มีการใช้สารเคมี ผู้ผลิตต้องมี แนวกัน ชนป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีจากแปลงข้างเคียง โดยมีขนาดไม่น้อยกว่า 1 เมตร และพืชอินทรีย์และพืชเคมี ต้องอยู่ห่างกันไม่น้อยกว่า 1 เมตร
 - ก. ในกรณีที่มีการปนเปื้อนทางอากาศ ต้องมีการปลูกพืชเป็นแนวกันลม เพื่อป้องกันการปนเปื้อนที่มาจาก การฉีดพ่นสารเคมีทางอากาศ โดยพืชที่ปลูกเป็นแนวกันลมไม่สามารถจำหน่ายเป็นผลิตภัณฑ์อินทรีย์ได้ ดังนั้นพืชที่ปลูกเป็นแนวกันลม จึงต้องเป็นพืชคนละพันธุ์กับพืชที่ต้องการจะขอรับรอง ซึ่งสามารถแยกความแตกต่างกันได้โดยง่าย

- ข. ในกรณีที่มีการปนเปื้อนทางน้ำ จะต้องมีการทำคันดินล้อมรอบแปลงหรือทำร่องน้ำ เพื่อป้องกันการปนเปื้อนสารเคมีที่มาจากน้ำ ทั้งนี้ในกรณีที่แปลงเกษตรอินทรีย์ที่มาจากน้ำอยู่ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อ การปนเปื้อนมาก ทางโครงการฯอาจพิจารณาให้ ขยายแนวกันชน
36. ในกรณีที่แปลงเกษตรอินทรีย์มีความเสี่ยงจากการปนเปื้อนสารเคมีหรือ โลหะหนัก ทั้งที่เกิด จากมลพิษภายนอกหรือจากประวัติการใช้สารเคมีหรือปัจจัยการผลิตในฟาร์มในอดีตผู้ผลิต ต้องยอมให้โครงการ ฯ นำตัวอย่าง น้ำ ดิน หรือผลผลิตไปตรวจวิเคราะห์ในห้องปฏิบัติการ เพื่อหาปริมาณสารเคมีตกค้าง โดยผู้ผลิตต้อง รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการตรวจเอง
37. ห้ามใช้เครื่องมือที่ฉีดพ่นสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชหรือสารเคมีที่ใช้ในระบบเกษตรเคมี ปะปน กับเครื่องมือฉีดพ่นที่ใช้ในระบบเกษตรอินทรีย์
38. ในกรณีที่มีการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เช่น เครื่องเก็บเกี่ยว เครื่องนวด ฯลฯ ร่วมกันทั้ง ฟาร์มเกษตรเคมีและอินทรีย์ ผู้ผลิตต้องทำความสะอาดเครื่องจักรดังกล่าวก่อนที่จะนำไปใช้ใน แปลงเกษตรอินทรีย์ โดย ชาวเปลือก 5 กระสอบแรกแยกไว้บริเวณถือเป็นข้าวทั่วไป

มาตรฐานด้านการบรรจุภัณฑ์

39. บรรจุภัณฑ์ที่ใช้ใส่ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่มาจากฟาร์ม ต้องไม่เคยใช้บรรจุสารเคมี ปุ๋ยเคมี หรือสิ่งที่เป็นพิษมาก่อน
40. บรรจุภัณฑ์ที่นำมาใช้ ต้องไม่ผ่านการอบด้วยสารฆ่าเชื้อราหรือสารเคมีอื่นๆ
41. ผู้ใดมีแจ้งการเปลี่ยนแปลงข้อมูล พื้นที่ครอบครองพื้นที่ทำการเกษตร ชนิดพืช ปริมาณ ข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต หรือไม่ทักท้วง กรณีพบว่าข้อมูลไม่ตรงความจริง ถือว่าจงใจปกปิดข้อมูล มีผลต่อการพิจารณาไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

แนวทางการปฏิบัติที่ควรดำเนินการตามมาตรฐานข้อนี้ คือ

กระสอบที่ใช้บรรจุปุ๋ยหมัก มูลสัตว์ หรือวัสดุในฟาร์มควรใช้กระสอบเปลือยเปล่า ไม่ควรใช้ กระสอบที่มีตัวหนังสือชื่อสารเคมี

มาตรฐานการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

43. ชาวนาผู้เข้าเป็นสมาชิกโครงการฯต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติตามหลักศีล 5 ลด ละ เลิก อบายมุข
44. จริยธรรมขั้นพื้นฐานของสมาชิกโครงการฯต้องไม่เกียจคร้าน ไม่เล่นการพนันทุกชนิด ไม่ เสพยาเสพติด สุรา บุหรี่ และลด ละ เลิก การเที่ยวดูการละเล่น เที่ยวกลางคืน หลีกเลี่ยงการคบมิตรชั่ว

แนวปฏิบัติตามมาตรฐานนี้

ก. สมาชิกผู้เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรมจะพบกลุ่มอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้งเพื่อรวบรวมเงินออมสวัสดิการมาส่งกองบุญหนุนเกื้อที่วัดป่าสวนธรรมร่วมใจ และร่วม แลกเปลี่ยนในกระบวนการเรียนรู้

ข. สมาชิกสามารถรับฟังข่าวและติดต่อสื่อสารผ่านสถานีวิทยุของวัดสวนธรรมร่วมใจ คลื่นเอฟเอ็ม 91.50 Hz อย่างสม่ำเสมอ

ค. สมาชิกควรรับฟังธรรมให้เป็นปกติของผู้ที่มุ่งพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม

คู่มือการประกันคุณภาพ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

คู่มือการประกันคุณภาพ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ฉบับนี้ ที่มณฑลวิชัย โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม คณะกรรมการชุดนี้ส่งเสริมคุณธรรมและตรวจศีลชาวนาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม มูลนิธิธรรมะร่วมใจ ได้ร่วมกันจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการระบบการประกันคุณภาพ ในการผลิตข้าวเปลือกคุณธรรม การรวบรวมข้าวเปลือกเข้าสู่ยุ้งฉาง การสีแปรรูปข้าว การบรรจุภัณฑ์ และการประกอบการค้าข้าวคุณธรรม ให้สามารถผ่านการรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ซึ่งกระบวนการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ของเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรมนั้น มีความสอดคล้องตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับสากล เช่น มาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือ มกท. มาตรฐานของ IFOAM , มาตรฐานของ Bioswiss และ/หรือ มาตรฐานอื่นๆ แต่ที่เหนือกว่ามาตรฐานสากลอื่นใดในโลก ของชาวนาที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม (กลุ่มข้าวคุณธรรม) คือ การกำหนดให้มีมาตรฐานเชิงคุณธรรม

ชาวนาที่สมัครเข้าเป็นสมาชิกเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม (กลุ่มข้าวคุณธรรม) มีความตั้งใจมุ่งมั่นที่จะดำเนินวิถีชีวิตในการผลิตข้าวอินทรีย์(ข้าวคุณธรรม)ให้ไร้สารพิษ ควบคู่ไปพร้อมกับการปฏิบัติธรรมให้ทั้งกาย วาจาและจิตใจไร้อบายมุขและไม่ประพฤติดีดศีลธรรม

คู่มือการประกันคุณภาพ ฉบับนี้เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนากระบวนการกลุ่มให้สามารถทำงานได้ดี มีประสิทธิภาพ สร้างความเข้มแข็งและการเติบโตอย่างยั่งยืน

และคู่มือการประกันคุณภาพ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมที่จัดทำขึ้นนี้สามารถปรับปรุงแก้ไขให้ทันสมัยได้ โดยอาศัยมติของที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาชิกชาวนาคุณธรรม

ลักษณะทั่วไปและข้อมูลสำคัญของการประกันคุณภาพภายในของกลุ่ม / เครือข่าย

คู่มือการประกันคุณภาพ ที่จัดทำขึ้นมานี้ มีคุณลักษณะให้เป็นคู่มือ เกษตรกรรายย่อย หรือกลุ่มองค์กรเกษตรกร ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการฟาร์ม หรือ ดำเนินงานส่งเสริมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมของกลุ่มองค์กร เนื้อหาสำคัญจะประกอบไปด้วย กระบวนการวิธีการขั้นตอนการวางแผนการผลิต วิธีการ ขั้นตอนรวบรวมผลผลิต วิธีการ ขั้นตอนแปรรูป-บรรจุภัณฑ์ วิธีการ

ขั้นตอนด้านการตลาดและการซื้อ-ขาย การจัดองค์กร แผนภูมิองค์กรและหน้าที่ความรับผิดชอบ การฝึกอบรม การจัดคนเข้าทำงาน การกำหนดคุณสมบัติของบุคลากรตำแหน่งต่างๆ การประเมินความเสี่ยง และการป้องกัน

เนื้อหาส่วนใหญ่ของคู่มือนี้ เหมาะสำหรับการใช้ในการเตรียมความพร้อมของเกษตรกรรายย่อยและหรือกลุ่มองค์กรเกษตรกร ในการสมัครขอรับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ของเกษตรกรรายย่อยและหรือกลุ่มองค์กรเกษตรกร ที่จำเป็นต้องอธิบายหรือเขียนบันทึกนำเสนอเอาไว้ประกอบด้วย รายละเอียดต่างๆ ดังนี้

1 ลักษณะหรือประเภทของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต ที่จัดตั้งขึ้น

เครือข่ายข้าว คุณค่าชาวนาคุณธรรม(กลุ่มข้าว คุณธรรม) มูลนิธิธรรมะร่วมใจ เป็นการรวมตัวกันของเกษตรกรชาวนาผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ในพื้นที่จังหวัดยโสธร อำนาจเจริญ อุบลราชธานี มุกดาหาร ร้อยเอ็ดและศรีสะเกษ มีลักษณะเป็นเครือข่ายญาติธรรมที่มีวัตรปฏิบัติในการใช้ชีวิตที่ใกล้เคียงกัน

2 สำนักงานและที่ตั้งของกลุ่ม

สำนักงานใหญ่ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 80 หมู่ที่ 8 ตำบลกระจ่าย อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร 35150
โทรศัพท์ 045795505 Email : suantum@hotmail.com และเว็บไซต์ www.moralrice.net

3 ขอบข่ายการดำเนินงาน

ขอบข่ายการดำเนินการของเครือข่ายฯ คือ สนับสนุนส่งเสริมให้ชาวนาสมาชิกเครือข่ายฯทุกคนร่วมมือกันในการผลิตข้าวเปลือกคุณธรรม การรวบรวมข้าวเข้าสู่ผู้ขังฉาง การสีแปรรูปข้าว การบรรจุภัณฑ์ และการประกอบการค้าข้าว คุณธรรม และผลผลิตชนิดอื่นๆ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ซึ่งได้ประกาศใช้แล้วเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2555

4 จำนวนพื้นที่การผลิต

ชาวนาสมาชิกที่สมัครเข้าร่วมปฏิบัติการตามแผนการตลาดใช้คู่มือการประกันคุณภาพ ของเครือข่ายฯ จำนวน 119 ราย มีพื้นที่การผลิตทั้งหมด 1,969.99 ไร่ เกษตรกรชาวนาคุณธรรมที่เข้าร่วมมีขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อทำการผลิตขนาดใหญ่สุด 150 ไร่ มี 1 ราย เกษตรกรชาวนาคุณธรรมที่เข้าร่วมมีขนาดพื้นที่ถือครองเพื่อทำการผลิตขนาดเล็กสุด 100 ตารางวา หรือ 1 งาน หรือ 0.25 ไร่

5 กระบวนการผลิตและปัจจัยการผลิตต่างๆ

5.1 กระบวนการผลิต

การปลูกข้าวของเกษตรกรชาวนาสมาชิกส่วนใหญ่เป็นการผลิตแบบดั้งเดิม ปราศจากการใช้สารเคมีใดๆ เป็นการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ทั้งหมดทุกแปลง โดยขั้นตอนการปลูกและการเก็บเกี่ยวเกษตรกรจะใช้แรงงานจากสมาชิกในครอบครัวเป็นหลัก

5.2 ปัจจัยการผลิต

เครือข่ายมีนโยบายการจัดหาปัจจัยการผลิตให้สมาชิก ได้แก่

- เมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์พืชสด พืชหมุนเวียน
- วัตถุดิบสำหรับใช้ทำปุ๋ยหมัก เช่น รำอ่อน กากน้ำตาล แกลบ มูลสัตว์
- ปุ๋ยอินทรีย์ป่นเม็ดบรรจุกระสอบ
- กระสอบ/ภาชนะบรรจุผลผลิต

6 ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกภายในกลุ่ม

เครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคณะธรรม มีสำนักงานใหญ่อยู่ในบริเวณวัดป่าสวนธรรมร่วมใจ อำเภอป่าตึง จังหวัดยโสธร ซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและเผยแพร่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ณ ที่แห่งนี้มีกลุ่มญาติธรรมและบุคคลทั่วไปมาฝึกปฏิบัติธรรม และมารวมกันใช้ชีวิตอยู่อย่างพอเพียงเป็นชุมชนเศรษฐกิจพึ่งตนเองได้ จนเป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไปอย่างแพร่หลาย

ความเข้มแข็งมั่นคงยั่งยืนของมนุษย์นั้นสามารถชีวิตได้จากการเป็นผู้ที่พึ่งตนเองได้หรือไม่เพียงใด ส่วนความเข้มแข็งมั่นคงยั่งยืนขององค์กรนั้นเราสามารถชีวิตได้จากการที่สมาชิกขององค์กรนั้นๆ มีความหลากหลายและมารวมกันทำกิจกรรมร่วมกันในเรื่องต่างๆ เช่น

1. มาร่วมกันทำกิจกรรมกินดีอยู่ดี มีความสามารถพึ่งตนเองได้ด้วยการผลิตพืชอาหารทุกชนิดแบบวิถีกรรมธรรมชาติ (ไร่สารพิษ) มีการทำปุ๋ยอินทรีย์ - ชีวภาพ ใช้เอง ผลิตข้าวคุณภาพดีให้มีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภค แล้วแบ่งปันให้ผู้อื่นได้มากมาย โดยไม่ขาดแคลน นั่นคือมีความมั่นคงทางอาหาร
2. มาร่วมกันทำกิจกรรมคิดค้นสูตรผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น น้ำยาล้างจาน สบู่เหลว น้ำยาซักผ้า ยาสระผม โดยทำขึ้นใช้เอง จนมีเหลือแจกจ่ายให้คนอื่น ๆ
3. มาร่วมกันทำกิจกรรมการแปรรูปและถนอมอาหารชนิดต่างๆ อย่างมีคุณภาพ และส่งจำหน่ายตามร้านค้าชุมชนอย่างต่อเนื่อง
4. มาร่วมกันทำกิจกรรมการจัดการด้านการตลาด โดยการจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้น เพื่อ แจก แลก ขาย และเผยแพร่ให้คนทั่วไปได้มาร่วมกิจกรรม
5. มาร่วมกันทำกิจกรรมการจัดสวัสดิการของสมาชิกแบบสาธารณะโภคีใช้ไปหาหมอบ มีคนดูแลมีคำปรึกษาพยาบาล สามารถเบิกใช้ปัจจัยสี่หรือสิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิตได้จากส่วนกลาง เช่น อาหาร ซึ่งเป็นอาหารมังสวิรัต ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค การศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน เป็นต้น ซึ่งในขณะนี้ได้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการวันละหนึ่งบาทขึ้นเป็นการออมเพื่อให้ ไม่ใช่ออมเพื่อกู้

ปัจจุบันชาวนาที่หันมาทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ (เลิกใช้ปุ๋ยเคมี สารพิษสารเคมี) ยังมีจำนวนน้อยส่วนใหญ่แล้วยังติดอบายมุขชนิดต่างๆ ทำให้ชาวนามีปัญหาหนี้สิน ทำนาขาดทุน สิ่งแวดล้อมและความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติลดน้อยลง อีกทั้งประสบปัญหาสุขภาพเนื่องจากร่างกายได้รับพิษภัยจากสารพิษ สารเคมีที่นำมาใช้ในการเกษตรและการติดอบายมุข แม้ว่าจะมีคนที่ทำนาข้าวแบบปลอดสารพิษ

ทำนาเกษตรอินทรีย์ กันอยู่บ้าง แต่ชาวนาเหล่านั้นก็ยังไม่ปลอดภัยจากพิษของ การดื่มเหล้า สูบบุหรี่ เล่นการพนัน ฯลฯ มีความโลภเห็นเงิน เป็นพระเจ้า จึงทำนาข้าวอินทรีย์แบบเอาราคามาจูงใจ ในอนาคตจะทำให้ชาวนาอยู่รอดยาก จึงสมควรที่จะส่งเสริมให้ชาวนาผู้ที่ทำการปลูกข้าวอินทรีย์ไร้สารพิษ ได้แล้ว ตัวของชาวนาที่ต้องปลอดภัยไร้สารพิษด้วย

เมื่อสามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้ดีแล้ว จึงสมควรก้าวขั้นต่อไป สู่การสร้างเครือข่าย ข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม (ข้าวคุณธรรม) ขึ้น เพื่อสนับสนุนและพัฒนาให้ชาวนามีศักดิ์ศรีและสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง ผลผลิต และติดต่อเชื่อมโยงถึงการตลาดอย่างครบวงจร

7 การแจกจ่ายมาตรฐานและคู่มือการประกันคุณภาพให้กับผู้ที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การบริหารจัดการด้านการผลิตเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารต้องแจกจ่ายเอกสารที่ประกอบด้วย มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม คู่มือการจัดการประกันคุณภาพ และแบบฟอร์มต่างๆ ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเอกสารทุกชนิดที่จะแจกจ่ายนั้นต้องได้รับการอนุมัติให้ความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปีของสมาชิกเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม ก่อนจึงจะมีผลนำมาบังคับใช้ได้

ผู้ที่ต้องได้รับคู่มือการประกันคุณภาพ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมฉบับสมบูรณ์ คือ คณะกรรมการบริหาร เกษตรกรสมาชิก ผู้ประสานงานโครงการ ผู้ตรวจฟาร์มข้าวอินทรีย์ นักส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ คณะกรรมการรับรองภายใน ผู้อำนวยการศูนย์ข้าวคุณธรรมฯ กรรมการผู้ตรวจศีล อบายมุข กรรมการฝ่ายตลาดและสต็อกข้าว กรรมการสภาผู้บริโภคข้าวคุณธรรม ซึ่งเอกสารดังกล่าวสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เมื่อได้รับการอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่สามัญเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม

8 การตรวจสอบแก้ไขคู่มือระบบประกันคุณภาพ

คู่มือการประกันคุณภาพ นี้จะได้รับการปรับปรุงเมื่อมีความจำเป็น เช่น เมื่อองค์การรับรองเปลี่ยนแปลงมาตรฐาน หรือเมื่อหลักเกณฑ์การทำงานไม่สามารถปฏิบัติได้จริง การพิจารณาทบทวนและปรับปรุงคู่มือนี้ต้องทำในที่ประชุมใหญ่สามัญเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม และผู้ประสานงานเครือข่ายเป็นผู้รับผิดชอบในการแจ้งการเปลี่ยนแปลง และแจกจ่ายเอกสารที่ปรับปรุงให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคน โดยต้องมั่นใจว่า ผู้เกี่ยวข้องทุกคนทราบว่าเอกสารชุดใดเป็นฉบับปัจจุบันและรับทราบการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

9 การควบคุมบันทึก

เกษตรกรรายย่อยหรือกลุ่มองค์กรเกษตรกรจะต้องจัดเก็บบันทึกต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบประกันคุณภาพ และการตรวจประเมินฟาร์ม เช่น ทะเบียนรายชื่อเกษตรกร ข้อมูลเกษตรกร รายงานการตรวจประเมินฟาร์ม บันทึกของผู้ตรวจฟาร์มข้าวอินทรีย์ รายงานการตรวจศีล เป็นต้น ไว้ที่สำนักงานใหญ่ด้วย

ส่วนแบบบันทึกอื่นๆ ที่เกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการ เช่น บันทึกกิจกรรมภายในฟาร์มของเกษตรกร บัญชีครัวเรือน นั้นให้จัดเก็บไว้ที่เกษตรกร แต่เมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้วเสร็จก็ให้จัดส่งมาเก็บไว้ที่สำนักงาน

ใหญ่ด้วย บันทึกรายต่างๆ ต้องถูกจัดเก็บเพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา และต้องจัดเก็บไว้อย่างน้อย 2 ปี และหากบันทึกนั้นเกี่ยวข้องกับข้อมูลเกษตรกรและการลงโทษ ให้จัดเก็บตลอดอายุของการเป็นสมาชิกของกลุ่ม

10 คำจำกัดความที่เกี่ยวข้อง

คำจำกัดความ ที่กำหนดขึ้นนี้ เป็นความหมายของคำต่างๆ ที่ใช้ในมาตรฐานฉบับนี้ เพื่อให้ผู้ผลิตและผู้ประกอบการมีความเข้าใจในความหมายของ คำดังกล่าวตรงกัน

มาตรฐาน หมายถึง มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่โครงการข้าวคุณค่าชวานาคคุณธรรมได้พัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)และของ สมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ (IFOAM : International Federation of Organic Agriculture Movement)

การผลิต หมายถึง กระบวนการที่ทำให้ได้มาซึ่งผลผลิตและผลิตภัณฑ์ตามที่ต้องการ ซึ่งในที่นี้หมายถึง การผลิตพืช

เกษตรเคมี หมายถึง ระบบการผลิตที่ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชหรือวัชพืชทุกชนิด

เกษตรอินทรีย์ หมายถึง ระบบการผลิตที่ไม่ใช้ปุ๋ยเคมี และสารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชรวมทั้งวัชพืชทุกชนิดและเป็นระบบการผลิตที่เป็นไปในแนวทางสู่การเกษตรยั่งยืน ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการข้าวคุณค่าชวานาคคุณธรรม

เกษตรอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน หมายถึง ช่วงเวลาในการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมและความสมบูรณ์ของดิน โดยใช้เวลา 1 ฤดูกาลผลิต ซึ่งเกษตรกรต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของมาตรฐานและได้ผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการรับรองมาตรฐาน

เกษตรกรทั่วไป หมายถึง ผู้ที่ทำการเกษตรในระบบการผลิตใดๆ ที่ไม่ได้ผ่านการรับรองเป็นเกษตรอินทรีย์หรือเกษตรอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยน

การผลิตคู่ขนาน หมายถึง การปลูก,การปฏิบัติหลังเก็บเกี่ยว , การแปรรูปผลผลิตและผลิตภัณฑ์ชนิดเดียวกันทั้งแบบอินทรีย์และแบบอื่น ซึ่งการผลิตแบบนี้หมายถึงรวมถึงการผลิตแบบเคมี , ระยะปรับเปลี่ยน,ธรรมชาติและเกษตรอินทรีย์ที่ไม่ขอรับรอง

ผู้ผลิต หมายถึง ผู้ทำการปลูกพืช ดูแลรักษา จนกระทั่งเก็บเกี่ยวและขาย

แปลง หมายถึง พื้นที่ทำการเกษตรเพาะปลูกที่มีอาณาเขตติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน

ฟาร์ม หมายถึง พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ทั้งเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ ซึ่งรับผิดชอบโดยบุคคลคนเดียวกัน ทั้งเช่าผู้อื่นเพื่อทำการผลิตหรือมีสิทธิ์การผลิตโดยมิได้เป็นเจ้าของ

11 รายละเอียดขั้นตอนการตรวจและรับรองฟาร์มเกษตรอินทรีย์

11.1 การรับสมัคร

- เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะต้องเป็นเกษตรกรที่มีพื้นที่การผลิตอยู่ในเขตจังหวัดยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโครงการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องและต้องมีแผนในการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรให้มีการปลูกพืชอย่างหลากหลาย หรือผสมผสานตั้งแต่ปีแรกที่เข้าสู่การเป็นสมาชิกและเป็นที่ยอมรับของชุมชน

- เมื่อได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการข้าวคุณธรรมแล้ว ให้เกษตรกรที่สนใจกรอกเอกสารกับเจ้าหน้าที่นักส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ของโครงการ เพื่อขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการ โดยเอกสารนั้นได้แก่

1. สัญญาข้อตกลง
2. ประวัติฟาร์ม
3. แผนการผลิต
4. แผนผังฟาร์มเกษตรอินทรีย์
5. บัญชีครัวเรือน

- ทันทีที่สมัคร เกษตรกรผู้สมัครจะต้องปฏิบัติตามระเบียบและข้อกำหนดและมาตรฐานของโครงการ ตลอดจนเข้าร่วมกิจกรรมที่โครงการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- เมื่อโครงการได้รับใบสมัครแล้วให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบ ดำเนินการตรวจเอกสารต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

1. การลงนามในเอกสารสัญญาข้อตกลง ,ประวัติฟาร์มและแผนการผลิต
2. แผนผังฟาร์มเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร
3. รายละเอียดพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ของแต่ละแปลง
4. ให้เก็บเงินค่าสมัครในอัตราที่โครงการกำหนดและออกใบเสร็จรับเงินให้แก่ผู้สมัครไว้เป็นหลักฐาน

- ถ้าใบสมัครถูกต้องสมบูรณ์ก็ให้เจ้าหน้าที่รับลงทะเบียนการสมัคร พร้อมกับออกรหัสสมาชิก ประกอบด้วย ตัวเลขปี พ.ศ. ที่สมัคร 2 หลัก – (ขีด)ตัวเลขรหัสศูนย์ข้าวคุณธรรมที่สังกัด 2 หลัก – (ขีด) ลำดับที่การเป็นสมาชิกของโครงการ 2 หลัก เช่น รหัสสมาชิก 55 -01-19 มีความหมายว่า

55 = ปีที่สมัครเข้าร่วมโครงการคือพ.ศ.2555

01 = สังกัดศูนย์ข้าวคุณธรรมบ้านสวนธรรมร่วมใจ

และ 19 = ลำดับที่ในการสมัครเข้าเป็นสมาชิก คนที่ 19

- ในการต่ออายุใบสมัครประจำปีให้กรอกแบบฟอร์มแผนการผลิต เว้นแต่สมาชิกที่สัญญาหมดอายุ (ให้กรอกเอกสารสัญญาข้อตกลง) และประวัติฟาร์ม (กรณีที่มีการเปลี่ยนแปลงการถือครองพื้นที่)

- หลังจากสมาชิกได้สมัครเข้าร่วมโครงการฯ ทางโครงการฯ จะส่งมอบคู่มือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมและสมุดบันทึกประจำฟาร์มให้กับสมาชิก

11.2 กิจกรรมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์

โครงการฯ จะร่วมกันจัดกิจกรรมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้สมัครและสมาชิกกองทุนหนุนเกื้อ ซึ่งผู้สมัครและสมาชิกจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

• การฝึกอบรมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

โครงการฯ จะจัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมให้กับผู้สมัครและสมาชิกอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือตามความจำเป็นโดยการอบรมจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของการตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ , มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือ มกท.) มาตรฐาน EU Bioswiss NOP/2 JASS และ มาตรฐานอื่นๆที่ควรทราบ เฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของสมาชิก และระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในการจัดทำเอกสารฟาร์ม

• **การฝึกอบรมเทคนิคเกษตรอินทรีย์** (โรงเรียนชาวนาคุณธรรม , การพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม) โครงการฯจะจัดให้มีการอบรมเทคนิคเกษตรอินทรีย์ในเรื่องที่สำคัญต่อไปนี้

1. การปรับปรุงบำรุงดินในระบบเกษตรอินทรีย์
2. การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก
3. การวางแผนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำหมัก น้ำสกัดชีวภาพ)
4. การป้องกันการกำจัดศัตรูพืชแบบเกษตรอินทรีย์
5. การตัดเมล็ดพันธุ์ข้าวปน
6. การปรับปรุงพันธุ์ข้าวด้วยวิธีผสมเกสร
7. การจัดการ ก่อน – หลัง การเก็บเกี่ยวเพื่อให้ได้ความชื้นตามที่กำหนด ฯลฯ

• การจัดหาปัจจัยการผลิต

โครงการฯมีนโยบายที่จะจัดหาปัจจัยการผลิตให้กับสมาชิกอันได้แก่ เมล็ดพันธุ์ข้าว เมล็ดพันธุ์พืชสด พืชหมุนเวียน ต้นกล้าไม้ วัสดุคิบสำหรับทำปุ๋ยหมัก เช่น รำอ่อน กากน้ำตาล แกลบ มูลสัตว์ กากอ้อย ชีลี้อยไม้เนื้อแข็ง ปุ๋ยอินทรีย์ป่นเม็ดบรรจุกระสอบ ซึ่งทางโครงการได้ผลิตขึ้นเอง และกระสอบ / ภาชนะบรรจุผลผลิตข้าวเปลือก / ข้าวสาร

11.3 การมอบหมายการตรวจ

- เมื่อโครงการฯ ได้รับลงทะเบียนการสมัครแล้ว ให้กรรมการรับรองหรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ดำเนินการมอบหมายการตรวจฟาร์มของผู้สมัคร
- การคัดเลือกผู้ตรวจ เพื่อมอบหมายงานตรวจฟาร์มจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ผู้ตรวจจะต้องผ่านการฝึกอบรมจากโครงการ ฯ หรือจากหน่วยงานอื่นที่โครงการฯ ยอมรับ เช่น มกท. เป็นต้น และได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการบริหารโครงการ เป็นผู้ตรวจฟาร์มภายในของโครงการฯ
2. ผู้ที่ได้รับมอบหมายงานตรวจจะต้องไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดโดยตรงกับผู้รับการตรวจ
3. ความสัมพันธ์อื่นๆ ระหว่างผู้ตรวจและผู้สมัคร ที่อาจทำให้ผู้ตรวจมีอคติทั้งทางบวกและทางลบต่อผู้สมัคร
 - ผู้ตรวจฟาร์มจะได้รับทราบข้อมูลของผู้สมัครและสำเนาเอกสารการสมัครต่างๆ รวมถึงแฟ้มข้อมูลต่างๆของผู้สมัคร รวมถึงรายงานการตรวจในครั้งที่ผ่านๆ มา
 - การตรวจฟาร์มปกติจะดำเนินการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง แต่อาจมีการตรวจพิเศษเพิ่มเติมได้
 - ผู้ตรวจจะดำเนินการไปตรวจฟาร์มภายใน 30 วัน หลังจากที่ได้รับมอบหมายงานตรวจ โดยผู้ตรวจจะนัดหมายกับผู้สมัครเองโดยตรง (ในกรณีแจ้งล่วงหน้า)

11.4 การตรวจฟาร์ม

- ผู้ตรวจจะต้องตรวจความถูกต้องของขบวนการผลิตของผู้สมัครและประเมินความเสี่ยงของการผลิตเกษตรอินทรีย์
- ในแต่ละครั้งของการตรวจ ผู้ตรวจอาจจะตรวจแปลงเกษตรอินทรีย์ / ที่ขอรับรองอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง และแปลงเกษตรอินทรีย์ที่ไม่มีการผลิตและ หรือมีการผลิตพืชประเภทอื่นแต่ไม่ต้องการรับรองผลผลิตปีละ 1 ครั้ง
- ในแต่ละครั้งของการตรวจ ผู้ตรวจอาจจะสุ่มตรวจสอบสถานที่เก็บเครื่องมือ และสถานที่เก็บผลผลิตตลอดจนเอกสารการผลิตอื่นๆ ก็ได้ ในแต่ละรอบปีการผลิต จะต้องมีการตรวจสอบสถานที่เก็บเครื่องมือ และสถานที่เก็บผลผลิตตลอดจนเอกสารการผลิตอย่างน้อย 1 ครั้ง
- ผู้ตรวจจะดำเนินการตรวจด้วยการสัมภาษณ์ผู้สมัครและ สังเกตแปลงการผลิตและตรวจสอบเอกสารการผลิตที่เกี่ยวข้อง
- เมื่อทำการตรวจฟาร์มแล้ว ผู้ตรวจจะต้องดำเนินการจัดทำรายงานตรวจเกษตรอินทรีย์โดยทันที และให้ผู้สมัครได้อ่านรายงานการตรวจก่อนที่จะให้ผู้สมัครลงนามรับทราบรายงานการตรวจฟาร์มของตัวเอง
- ผู้ตรวจจะต้องส่งรายงานให้กับกรรมการรับรองภายใน 15 วัน หลังจากที่ได้ทำการตรวจฟาร์ม

11.5 การรับรองสมาชิกเกษตรอินทรีย์

- เมื่อโครงการได้รับรายงานการตรวจฟาร์มจากผู้ตรวจแล้ว โครงการจะจัดประชุมกรรมการรับรอง

ภายใน 30 วัน หลังจากที่ได้รับรายงานการตรวจฟาร์ม เพื่อพิจารณารับรองการผลิตเกษตรอินทรีย์ของผู้สมัคร โดยพิจารณาจากข้อมูลเอกสารการสมัครและรายงานการตรวจฟาร์ม

- กรรมการและเจ้าหน้าที่ ที่มีส่วนสัมพันธ์โดยตรงกับผู้สมัครที่อยู่ระหว่างการพิจารณารับรองเกษตรอินทรีย์จะต้องงดออกเสียง หรือไม่เข้าร่วมประชุมในช่วงดังกล่าว
- ในกรณีที่มีการมอบหมายให้ผู้ใดคนหนึ่งเป็นผู้พิจารณารับรองการผลิตเกษตรอินทรีย์ของผู้สมัคร ผู้พิจารณานั้นจะต้องไม่ใช่คนเดียวเท่ากับผู้ที่ได้ทำหน้าที่ตรวจฟาร์มที่กำลังพิจารณาในครั้งนั้นๆ
- ผลการพิจารณารับรองอาจมีข้อสรุปดังต่อไปนี้
 1. ไม่มีข้อมูลเพียงพอในการตัดสินใจและกำหนดให้มีการตรวจฟาร์มใหม่บางส่วนหรือทั้งหมด
 2. มีข้อมูลเพียงพอแต่ไม่รับรองมาตรฐาน เนื่องจากผู้สมัครไม่ได้ปฏิบัติตามมาตรฐานหรือระเบียบของโครงการฯ
 3. มีข้อมูลเพียงพอ และรับรองมาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ของผู้สมัคร
 4. มีข้อมูลเพียงพอและรับรองมาตรฐานการผลิตเกษตรอินทรีย์ของผู้สมัคร แต่มีข้อกำหนดที่เป็นเงื่อนไข หรือข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุงการผลิตในบางเรื่อง
- ผลการพิจารณารับรองจะต้องมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบฟอร์ม รายงานสรุปผลการพิจารณารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการฯ และมีการแจ้งผลให้ผู้สมัครได้ทราบโดยใช้แบบฟอร์ม ใบแจ้งผลการพิจารณารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม โดยรวดเร็วและแยกเป็น 3 ระดับ คือ
 1. ข้าวระยะปรับเปลี่ยนสู่เกษตรอินทรีย์คุณธรรม
 2. ข้าวอินทรีย์มาตรฐานคุณธรรม-ACT(มกท.)
 3. ข้าวอินทรีย์มาตรฐานคุณธรรม-ACT-EU (มกท. เทียบเท่า มาตรฐาน EU)
- ให้ใช้เอกสารแบบฟอร์ม ใบมอบหมายงานตรวจมาตรฐานเกษตรอินทรีย์บันทึก กรณีมีการมอบหมายตรวจติดตาม และผู้ถูกมอบหมายจะต้องตรวจติดตามโดยเร็วแล้วส่งรายงานการตรวจติดตามก่อนการสรุปผลการพิจารณารับรองภายในของโครงการฯในการประชุมครั้งนั้นๆ
- เมื่อได้ผ่านการรับรองฟาร์มครั้งแรก (ปีแรก) นี้แล้วจึงนับว่า ผู้สมัครได้เข้าเป็นสมาชิกของโครงการฯที่ขอรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อย่างสมบูรณ์ โดยสถานะที่ได้รับการรับรองจะได้รับการรับรองเป็นเกษตรอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน วาระของการรับรอง จะมีอายุ 12 เดือน นับจากวันพิจารณารับรอง และ เมื่อได้ผ่านการรับรองฟาร์มแปลงเดิมนี้ในครั้งต่อไป (ปีขึ้นไป) จึงมี สถานะที่ได้รับการรับรองผลผลิตเป็น เกษตรอินทรีย์ อย่างสมบูรณ์ โดยวาระของการรับรอง จะมีอายุ 12 เดือน นับจากวันพิจารณารับรอง **ในกรณีพิเศษ** คณะกรรมการรับรองภายในโครงการข้าวคุณธรรม สามารถพิจารณา ยกเว้นระยะปรับเปลี่ยนให้กับเกษตรกรที่เคยได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ตามมาตรฐานของ มกท. และหรือมาตรฐานของ EU จาก องค์การหรือโครงการอื่นๆ ก็ได้ โดยถือว่าเป็นการ

รับรองที่ต่อเนื่องจากองค์กรเดิม ทั้งนี้เกษตรกรต้องแสดงหลักฐานใบแจ้งผลการรับรองที่องค์กรเดิมได้แจ้งผลการรับรองให้แก่เกษตรกร ต่อ คณะกรรมการโครงการข้าวคุณธรรมในวันที่สมัครขอรับการรับรองกับทางโครงการ

11.6 การละเมิดมาตรฐาน

- ในการตรวจติดตามฟาร์มครั้งอื่นๆ ถ้าสมาชิกปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการ ไม่จำเป็นต้องมีการพิจารณารับรองใหม่ซ้ำ แต่ในกรณีที่ตรวจพบการละเมิดมาตรฐานให้นำเข้าที่ประชุมพิจารณาของกรรมการรับรองมาตรฐาน เพื่อกำหนดบทลงโทษต่อสมาชิกที่ละเมิดมาตรฐาน

- บทลงโทษสมาชิกที่ละเมิดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อาจประกอบด้วย
 1. ระงับการซื้อผลผลิต (รับรองพื้นที่ไม่รับรองผลผลิต)
 2. การขยายเวลาระยะปรับเปลี่ยน
 3. การให้ออกจากสมาชิกโครงการ หรือ
 4. มาตรการอื่นๆ

โดยที่ประชุมรับรองฟาร์มจะพิจารณามติบทลงโทษที่เหมาะสมเป็นกรณีๆไป และมีการบันทึกผลการประชุมของสมาชิกแต่ละราย

ในกรณีที่สมาชิกที่ผ่านรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มาแล้ว 2 ปีขึ้นไป ถ้ามีการละเมิดมาตรฐานไม่มีสิทธิ์สมัครเกษตรอินทรีย์ (เพื่อขายผลผลิต)อีก ต้องเว้นระยะไปอีก 2 ปี แต่ในช่วงที่ไม่ได้สมัครเกษตรอินทรีย์กับทางโครงการจะต้องทำเกษตรอินทรีย์ต่อเนื่อง และมีการตรวจสอบจากทางโครงการ ในปี 3 จึงจะสามารถสมัครเกษตรอินทรีย์ โดยสมัครใหม่เป็นระยะปรับเปลี่ยน (เพื่อขายผลผลิต) แต่ในกรณีที่สมาชิกเริ่มสมัครแต่ยังไม่ผ่านการรับรองมาตรฐาน คือละเมิดมาตรฐานในปีแรกที่สมัคร ปีต่อไปสามารถสมัครใหม่ได้

11.7 การอุทธรณ์

- ในกรณีที่ผู้สมัครหรือสมาชิกไม่เห็นด้วยกับคำตัดสินของกรรมการผู้สมัครหรือสมาชิกสามารถอุทธรณ์ได้กับโครงการ โดยแจ้งกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์หรือต่อคณะกรรมการรับรองมาตรฐานภายในโครงการภายใน 15 วัน นับจากวันรับแจ้งผลการพิจารณา

- ให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์บันทึกคำอุทธรณ์ แล้วแจ้งต่อผู้รับผิดชอบโครงการ เพื่อเรียกประชุมกรรมการรับรอง ภายใน 15 วัน หลังจากได้รับคำอุทธรณ์

- ในระหว่างการอุทธรณ์ให้ถือว่า ผลการรับรองครั้งล่าสุดยังมีผลบังคับใช้อยู่

- กรรมการรับรองอาจยืนยันหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขการพิจารณารับรองใหม่ได้ และให้แจ้งผลการพิจารณาอุทธรณ์ให้ทราบอีกที

12. การจัดการหลังเก็บเกี่ยว

12.1 **กระสอบบรรจุข้าวเปลือก** โครงการจะจัดทำให้ตามความจำเป็นโดยให้เกษตรกรแยกบรรจุข้าวเปลือกในกระสอบที่จัดให้ตามระดับมาตรฐาน ดังนี้ ข้าวระยะปรับเปลี่ยนสู่เกษตรอินทรีย์ คุณธรรม ข้าวอินทรีย์มาตรฐานคุณธรรม-ACT (มกท.) ข้าวอินทรีย์มาตรฐานคุณธรรม-ACT-EU (มกท. เทียบเท่า EU)

12.2 **การรับซื้อข้าวเปลือก** โครงการจะรับรวบรวมข้าวเปลือกที่มีความชื้นไม่เกินความชื้น 15 และคุณภาพข้าว 36 % ขึ้นไป

12.3 **การรวบรวมและจัดเก็บข้าวเปลือกของโครงการจะมีจุดจัดเก็บ 3 จุด** คือ 1. วัดป่าสวนธรรมร่วมใจ อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร 2. ศูนย์ฯ บ้านกู่จาน ตำบลกู่จาน อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร 3. ศูนย์ฯ บ้านโนนค้อทุ่ง อำเภอห้วยตะพาน จังหวัดอำนาจเจริญ วิธีการจัดเก็บในแต่ละจุดรวบรวมข้าวเปลือกให้จัดเก็บเป็นกองตามระดับมาตรฐานและชนิดของข้าว ดังนี้
 กองที่ 1. ข้าวอินทรีย์มาตรฐานคุณธรรม -ACT-EU (มกท.เทียบเท่า EU)
 กองที่ 2. ข้าวอินทรีย์มาตรฐานคุณธรรม -ACT (มกท.)
 กองที่ 3. ข้าวอินทรีย์ปรับเปลี่ยนสู่คุณธรรม

การแปรรูปข้าวเปลือกคุณธรรม โครงการฯ จะแปรรูปข้าวเปลือกเป็นข้าวสารโดยใช้โรงสีดาวกระจายของศูนย์ข้าวคุณธรรมชุมชนเป็นหลัก

13 แผนภูมิการบริหารจัดการภายในของกลุ่ม เครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม (ข้าวคุณธรรม)

กรรมการควบคุมคุณภาพ ข้าวคุณธรรมและ บรรจุภัณฑ์	
นางบัวลี	บุมทอง
นายประศาสตร์	รักษาพันธ์
นางจำปา	สุวะไกร
นายอิสรา	แก้วดี
นายอศุทธ์	โคลนพันธ์
นายนิคม	เพชรผา

กรรมการรับรองภายใน มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เชิงคุณธรรม	
พระคุณเจ้าท่านสุภัทโท	
พระคุณเจ้าท่านดิสาวโร	
นายวิจิตร	บุญสูง
นายบรรจง	โพธิ์คำ
นางจำปา	สุวะไกร
นายนิคม	เพชรผา

จากผังโครงสร้างการจัดองค์กรข้างต้น ได้กำหนดหน้าที่และความรับผิดชอบของบุคคลหรือคณะบุคคลแต่ละตำแหน่งไว้ดังนี้

คณะกรรมการบริหาร

- รับผิดชอบการดำเนินงานของโครงการทั้งหมด
- เป็นตัวแทนกลุ่มในการประสานงานระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับหน่วยงานอื่นๆ
- กำกับติดตามและมีมติให้การดำเนินงานโครงการเป็นไปอย่างเรียบร้อย
- ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจจศีล ควบคุมคุณธรรมของโครงการ
- ทำหน้าที่ติดต่อหาตลาดเพื่อส่งผลผลิตข้าวออกสู่ตลาด
- อย่างมีคุณธรรม และทำหน้าที่คุมสต็อกข้าว
- เสนอข้อคิดเห็น รวบรวมปัญหาและดำเนินการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต
- กำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของสมาชิกภายในกลุ่ม
- ให้การสนับสนุนและช่วยเหลือแก่สมาชิกภายในกลุ่ม
- ดำเนินการทบทวนคู่มือการประกันคุณภาพ มาตรฐานการผลิต และแบบฟอร์มต่างๆ
- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากประธาน

คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นคณะกรรมการบริหาร

1. ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกภายในกลุ่ม

2. มีความคุ้นเคยกับการผลิตทางการเกษตร การจัดการปัจจัยการผลิตและระบบนิเวศในพื้นที่นั้น
3. มีความเข้าใจในหลักการเกษตรอินทรีย์ คู่มือมาตรฐานและกฎระเบียบภายในกลุ่ม

ประธานคณะกรรมการบริหาร

- ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรที่เป็นสมาชิกปฏิบัติตาม นโยบาย แนวทาง คู่มือ แผนปฏิบัติงาน มาตรฐาน และกฎระเบียบของกลุ่ม
- ควบคุมสมาชิกให้การผลิตเป็นไปตามมาตรฐานและกฎระเบียบที่กลุ่มกำหนด
- อนุมัติค่าใช้จ่ายของกลุ่มและลงนามเป็นตัวแทนกลุ่มในการติดต่อกับบุคคลภายนอก

คุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นประธานคณะกรรมการ

1. ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกภายในกลุ่ม
2. มีความคุ้นเคยกับการผลิตทางการเกษตร การจัดการปัจจัยการผลิตและระบบนิเวศในพื้นที่นั้น
3. มีความเข้าใจในหลักการเกษตรอินทรีย์ คู่มือ มาตรฐานและกฎระเบียบภายในกลุ่ม

ผู้ประสานงานโครงการ

- บริหารจัดการและให้การสนับสนุนกิจกรรมด้านระบบควบคุมภายใน การตรวจฟาร์มภายใน และจัดเก็บเอกสารและบันทึกที่เกี่ยวข้อง
- ติดต่อประสานงานด้านระบบการควบคุมภายในของกลุ่ม และการตรวจสอบภายในกลุ่ม และประสานงานองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานด้านเกษตรอินทรีย์ และหน่วยรับรองจากภายนอก
- จัดทำ ทบทวนคู่มือระบบการจัดการควบคุมภายในและคู่มือมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของกลุ่ม
- คัดเลือกเกษตรกรเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่ม กำหนดสถานะระยะการปรับเปลี่ยนตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ภายในของโครงการ
- จัดทำทะเบียนรายชื่อเกษตรกร จัดทำแผนที่แปลงของสมาชิก และพิจารณากรณีพบการไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎระเบียบของกลุ่ม รวมทั้งระบุสถานะเกษตรกรที่ได้รับการลงโทษ
- วางแผนการประเมินความเสี่ยงครั้งแรก เมื่อรับสมาชิกใหม่ และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อความเสี่ยง รวมทั้งสรุปความเสี่ยงหลักที่เป็นจุดวิกฤติในการควบคุม และพิจารณาหามาตรการป้องกันที่เหมาะสม
- ประสานงานในการจัดการฝึกอบรมภายในกลุ่ม
- ส่งเสริมจิตสำนึกของสมาชิกในการปฏิบัติตามมาตรฐานและกฎระเบียบของกลุ่ม
- รายงานผลการดำเนินงานด้านระบบการควบคุมภายในของกลุ่มต่อประธานกลุ่ม
- ตัดสินให้การรับรองสมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม และตัดสินการรับรองสมาชิกแต่ละรายจากผลการตรวจฟาร์ม

- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากประธาน

คุณสมบัติของผู้ประสานงาน

1. ได้รับการคัดเลือกจากสมาชิกภายในกลุ่ม
2. มีความคุ้นเคยกับการผลิตทางการเกษตร การจัดการปัจจัยการผลิตและระบบนิเวศในพื้นที่นั้น
3. มีความเข้าใจในหลักการเกษตรอินทรีย์ คู่มือ มาตรฐานและกฎระเบียบภายในกลุ่ม
4. พูดภาษาท้องถิ่นได้คล่อง อ่านและเขียนภาษาต่างประเทศได้บ้าง
5. มีความคุ้นเคยกับการผลิตทางการเกษตร การจัดการปัจจัยการผลิตและระบบนิเวศในพื้นที่นั้น
6. มีความเข้าใจในหลักการเกษตรอินทรีย์ คู่มือมาตรฐานและกฎระเบียบภายในกลุ่ม
7. มีความรู้เกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในกลุ่ม ระบบเอกสาร การตรวจฟาร์มและกระบวนการรับรองเกษตรอินทรีย์
8. ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีผลกระทบต่องาน

ผู้ตรวจฟาร์มข้าวอินทรีย์

- ดำเนินการตรวจสอบฟาร์มอย่างน้อยปีละครั้ง และดำเนินการตรวจเยี่ยมฟาร์มก่อนรับสมาชิกใหม่
- บันทึกการตรวจสอบ และรายงานผลความไม่สอดคล้องจากการตรวจสอบการทำงานของเกษตรกรต่อคณะกรรมการรับรองภายใน
- ติดต่อประสานกับผู้ประสานงานโครงการ
- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากประธาน

คุณสมบัติของผู้ตรวจฟาร์มข้าวอินทรีย์

1. พูดภาษาท้องถิ่นได้คล่อง อ่านและเขียนได้
2. มีความคุ้นเคยกับการผลิตทางการเกษตร การจัดการปัจจัยการผลิตและระบบนิเวศในพื้นที่นั้น
3. มีความเข้าใจในหลักการเกษตรอินทรีย์ คู่มือมาตรฐานและกฎระเบียบภายในกลุ่ม
4. มีความเข้าใจในขั้นตอนการตรวจระบบการควบคุมภายในและการตรวจฟาร์ม
5. มีความละเอียดรอบคอบ ตัดสินใจบนหลักฐานที่พบ มีเหตุมีผลและยุติธรรม
6. มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของเกษตรกร
7. ไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีผลกระทบต่องาน

เหรียญก

- ดูแลและจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย
- ควบคุม จัดเก็บและรักษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเงิน
- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากประธาน

เจ้าหน้าที่ฝ่ายตลาด และสต็อกข้าว

- รวบรวม ตรวจสอบคุณภาพผลผลิตก่อนที่จะรับซื้อจากเกษตรกรและหรือที่เก็บอยู่ในคลังสินค้า
- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

เจ้าหน้าที่แปรรูป

- ดำเนินการแปรรูปผลผลิตข้าวคุณธรรมตามคำสั่งที่ได้รับ
- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

คณะกรรมการรับรองภายใน

- ตัดสินให้การรับรองสมาชิกเข้าร่วมกลุ่ม และตัดสินการรับรองสมาชิกแต่ละรายจากผลการตรวจฟาร์ม
- ตัดสินลงโทษสมาชิกที่ไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือระบบควบคุมภายใน
- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

คุณสมบัติของคณะกรรมการรับรองภายใน

- 1 พุดภาษาท้องถิ่นได้คล่อง อ่านและเขียนได้
- 2 มีความเข้าใจในหลักการเกษตรอินทรีย์ คู่มือ มาตรฐานและกฎระเบียบภายในกลุ่ม
- 3 มีความละเอียดรอบคอบ ตัดสินใจบนหลักฐานที่พบ มีเหตุมีผลและยุติธรรม
- 4 มีความน่าเชื่อถือ เป็นที่ยอมรับของเกษตรกร
- 5 ต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนที่อาจมีผลกระทบต่องาน

สมาชิกเกษตรกรในกลุ่ม

- ดำเนินการผลิต และปฏิบัติตามตามวิธีการ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ คู่มือและกฎระเบียบของกลุ่ม
- บันทึกข้อมูลการปฏิบัติงานและกิจกรรมต่างๆในฟาร์มและจัดเก็บบันทึกไว้เพื่อการตรวจสอบ
- รายงานความบกพร่องต่างๆ ที่มีผลต่อความไม่ปลอดภัยของผลผลิต และความไม่สอดคล้องกับวิธีการ มาตรฐานและกฎระเบียบของกลุ่ม
- ให้ความร่วมมือในการตรวจสอบภายในกลุ่มหรือการตรวจสอบโดยหน่วยรับรองภายนอก
- ดำเนินงานอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากประธานกลุ่ม

กรรมการชุดส่งเสริมคุณธรรมและตรวจศีล

- จัดกิจกรรมสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้สมัครและสมาชิกกองทุนกู้ยืมซึ่งผู้สมัครและสมาชิกจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆได้แก่
 - การฝึกอบรมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

โครงการฯ จะจัดให้มีการฝึกอบรมเรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้กับผู้สมัครและสมาชิก อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือตามความจำเป็นโดยการอบรมจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับความสำคัญของการตรวจสอบ รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ , มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (ของสำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือ มกท.) มาตรฐาน Bioswiss และ Krave ในเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตของสมาชิก และระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับสมาชิกในการจัดทำเอกสารฟาร์ม

● **การฝึกอบรมเทคนิคการทำเกษตรอินทรีย์ ด้วยกระบวนการโรงเรียนชาวนาคุณธรรม และ การพัฒนาเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม** โดย จัดให้มีการอบรมเทคนิคเกษตรอินทรีย์ในเรื่องที่สำคัญต่อไป

1. การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำหมัก
2. การปรับปรุงบำรุงดินในระบบเกษตรอินทรีย์
3. การวางแผนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยน้ำหมัก น้ำสกัดชีวภาพ)
4. การป้องกันการกำจัดศัตรูพืชแบบเกษตรอินทรีย์
5. การตัดเมล็ดพันธุ์ข้าวปน
6. การปรับปรุงพันธุ์ข้าวด้วยวิธีผสมเกสร
7. การจัดการ ก่อน – หลัง การเก็บเกี่ยวเพื่อให้ได้ความชื้นและคุณภาพตามที่กำหนด ฯลฯ

การประกันคุณภาพจากภายนอก โดยสภาผู้บริโภคร

คู่มือการประกันคุณภาพฉบับนี้ ในกระบวนการประกันคุณภาพนั้นได้คำนึงถึงองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริโภค นักวิชาการ สื่อสารมวลชน และบุคคลผู้สนใจอื่นๆ ที่ให้การสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม จึงให้มีการจัดตั้งกรรมการสภาผู้บริโภคร่วมขึ้นจำนวน 33 คน ประกอบด้วย

1. สมาชิกเครือข่ายคนกินข้าวเปลือกชาวนา จำนวน 21 คน
2. ข้าราชการ-นักวิชาการ จำนวน 5 คน
3. สื่อสารมวลชน จำนวน 3 คน
4. ตัวแทนบริษัทคู่ค้าประจำกับกลุ่มข้าวคุณธรรม 3 คน

ซึ่งหัวใจสำคัญของการประกันคุณภาพจากภายนอกนั้น องค์กรภายนอกที่มาช่วยทำการตรวจสอบรับรอง จะมีการตรวจสอบอยู่ 4 ด้าน คือ

1. **ด้านการมีเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถและเชื่อถือได้** โดยดูจากโครงสร้างและการบริหารระบบควบคุมภายใน องค์กรภายนอกที่มาทำการตรวจการรับประกันคุณภาพจากภายนอกจะทำการตรวจเช็คข้อมูลตามตารางดังนี้

ตำแหน่ง	ชื่อบุคคลเจ้าหน้าที่	ประเมินความรู้ความสามารถและความน่าเชื่อถือได้
ผู้บริหารโครงการ		
ผู้จัดการระบบ		
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม		
ผู้ตรวจแปลง		
ผู้ทำหน้าที่รับรอง		
เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ช่างแปลออก ฝ่ายแปรรูปและ การตลาด ฝ่ายข้อมูล		

ช

น จากการประเมินพบว่า มีโครงสร้างการจัดองค์กร แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์รองรับผิดชอบตำแหน่งต่างๆ ที่เป็นปัจจุบัน ขณะที่โครงการ มีสมาชิกเป็นร้อยละกว่าราย แต่มีผู้ตรวจแปลงหลักเพียง 3 คน และมีพื้นที่กระจายห่างไกล ประกอบกับสมาชิกแต่ละรายมีพื้นที่หลายแปลง จึงทำให้การตรวจแปลงไม่ครบทุกแปลง อีกทั้งผู้ตรวจต้องรับผิดชอบงานอื่นๆด้วย จึงทำให้งานตรวจแปลงอาจจะทำไม่ได้เต็มที่

2 ด้านความมีระบบการบันทึกเอกสารที่โปร่งใส สมบูรณ์ ถูกต้องเพียงพอ

2.1 คู่มือระบบการประกันคุณภาพ

ตัวอย่าง เช่น ผลการประเมินพบว่า คู่มือยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการตรวจประเมิน เห็นว่าโครงการ มีคู่มือการประกันคุณภาพ ได้แก่ แบบฟอร์มและเอกสารขั้นตอนการทำงานของระบบ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมขั้นตอนการทำงานทั้งหมด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับแบบฟอร์มที่เป็นปัจจุบันและเข้าใจขั้นตอนการทำงานที่ระบุในคู่มือ มีการทบทวนระบบควบคุมภายในอย่างสม่ำเสมอ และปรับปรุงข้อมูลเมื่อจำเป็น

2.2 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

ตัวอย่าง เช่น ผลการประเมินของผู้ตรวจจะดูเรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมที่บันทึกไว้เป็นเอกสาร ที่ครอบคลุมตามข้อกำหนดของมาตรฐานสากลทั่วไป เช่น

- พื้นที่การผลิต
- การจัดการน้ำ ดิน และปุ๋ย

- การป้องกันกำจัดศัตรูพืช
- เมล็ดพันธุ์พืชและส่วนขยายพันธุ์พืช
- การป้องกันการปนเปื้อนจากภายนอกฟาร์ม
- ระยะเวลาเปลี่ยน
- การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและสถานที่เก็บผลผลิตในระดับฟาร์ม เช่น บรรจุกัญท์ การแยกผลผลิตต่างสถานะการรับรองผลผลิต

2.3 ระบบเอกสารของระบบการประกันคุณภาพ

ตัวอย่าง เช่น การดำเนินงานเพื่อขอรับรองมาตรฐาน การจัดระบบเอกสารถือเป็นสิ่งสำคัญ ผู้ตรวจจากภายนอกต้อง ประเมินถึงระบบเอกสาร ดังนี้

โดยผู้ตรวจภายนอกได้ประเมินตามเกณฑ์ซึ่งสิ่งที่ถือว่าผ่านเกณฑ์ มีข้อมูลที่สมบูรณ์ เช่น

- เกษตรกรทุกรายมีสัญญาข้อตกลงเข้าร่วมโครงการ โดยเนื้อหาในสัญญาข้อตกลงมีการระบุข้อกำหนดที่ให้เกษตรกรปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการ
- ในสัญญามีการอธิบายถึงมาตรฐานที่โครงการบังคับใช้และการยินยอมให้ผู้ตรวจเข้าตรวจเยี่ยมแปลง และระบุว่า หากเกษตรกรไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานจะต้องได้รับการลงโทษ
- มีแผนที่แสดงที่ตั้งของแปลงเกษตรกร มีการระบุชื่อและรหัสของสมาชิก

ส่วนข้อที่ผู้ประเมินได้ประเมินแล้วต้องดำเนินการปรับปรุง อาทิ

- ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกในแบบฟอร์มแต่ละราย เช่น ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ แบบสอบถามการระบุวันเดือนปีที่เข้าร่วมโครงการ รวมถึงวันที่เดือนปีที่ใช้ปัจจัยการผลิตต้องห้าม ยังไม่ครบถ้วน
- การจดบันทึกการให้คำแนะนำให้กับสมาชิกแต่ละราย ที่เป็นเรื่องสำคัญ
- การบันทึกข้อมูลกิจกรรมของแต่ละราย เช่น การใช้ปัจจัยการผลิต ปริมาณผลผลิตที่เก็บได้พื้นที่แปลงใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ครอบครอง
- การสรุปการตรวจแปลงแต่ละครั้ง โครงการได้จัดทำ รายชื่อเกษตรกร โดยมีข้อมูลเกษตรกรแต่ละราย ชื่อผู้ตรวจภายใน วันที่ตรวจภายใน ผลการรับรอง และประมาณการผลผลิต

ผลการประเมินระบบเอกสารของโครงการ พบว่าข้อมูลที่ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขได้แก่

- เกษตรกรที่สุ่มตรวจบางรายไม่มีประวัติการใช้สารเคมีครั้งสุดท้ายไม่ครบทุกแปลง
- พบเกษตรกรที่สุ่มตรวจไม่มีแผนผังแปลงรับรองครบทุกแปลง หรือไม่ปรับปรุงแผนผังพื้นที่นา ให้เป็นปัจจุบัน บางแปลงไม่บอกรายละเอียดของจุดอ้างอิงและแปลงข้างเคียง
- ไม่มีการจดบันทึกให้คำแนะนำที่สำคัญให้กับสมาชิกแต่ละราย เพราะปีนี้นักส่งเสริมไม่ได้ลงพื้นที่ติดตามการปฏิบัติตามมาตรฐานโครงการ
- บางรายไม่ได้จดบันทึกปัจจัยการผลิตที่ใช้ ทุกรายไม่ได้บันทึกผลผลิตที่ขาย ไม่ได้เก็บใบเสร็จขายข้าว เกษตรกรลดพื้นที่ถือครองโดยไม่ได้แจ้ง และโครงการไม่ได้เช็คตอนตรวจแปลงจึง ไม่ทราบว่ามีสมาชิก มีพื้นที่ลดลง

- โครงการไม่ได้ทำเอกสารชนิดปัจจัยการผลิตที่อนุญาตให้สมาชิกใช้ได้ครบถ้วน เช่น ปุ๋ยตราออกงาม
- แบบฟอร์มรายงานการตรวจไม่มีเนื้อหาให้เช็คปัจจัยการผลิตที่พบที่บ้าน สถานที่เก็บปัจจัยการผลิต
- สมาชิกบางรายไม่ระบุการใช้สารเคมีครั้งสุดท้าย บางรายระบุประมาณการผลผลิตไม่ตรงตามจริง
- ไม่มีเอกสารสรุปบันทึกการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ครอบครอง จำนวนเกษตรกรที่ถูกลงทะเบียน และมาตรการลงโทษ

3. ด้านการมีส่วนร่วมในกระบวนการตรวจรับรอง มีความเข้มแข็ง น่าเชื่อถือโดยให้
 ผู้บริโภคได้มาเห็นด้วยตัวเอง

ตัวอย่าง เช่น จัดกิจกรรมให้สภาผู้บริโภคลงมาพักค้างใช้ชีวิต มาโฮมสเตย์ที่บ้านของสมาชิกกลุ่ม
 ชาวนาคุณธรรม ปีละ 2 ครั้ง สภาผู้บริโภค พบปะชาวนาคุณธรรม ครั้งที่ 1 “หวานข้าวสุ่มีนนา
 หวานศรัทธาสู่หัวใจ” และสภาผู้บริโภคพบปะชาวนาคุณธรรม ครั้งที่ 2 “ลงแขกเกี่ยวข้าว รับลม
 หนาวปลายนา ”

4. มีการรายงานข้อมูลต่างๆ ต่อสาธารณะชน

ตัวอย่าง เช่น กรณีเสียงสะท้อนจาก คุณต่าย (ประธานเครือข่ายคนกินข้าวเปลือกชาวนา) รู้จักกลุ่มข้าวคุณธรรมมีความอบอุ่นจากพ่อ แม่ๆ พี่น้องหลายคน ก็กินข้าวคุณธรรมมาเรื่อยๆ จนถึงทุกวันนี้จนถอนตัวไม่ขึ้น ความเห็นว่ากลุ่มชาวนากลุ่มนี้ไม่ต้องไปเสียค่ารับรองให้ชาวต่างประเทศอย่าง IFOAM อีกแล้ว และเราไม่จำเป็นต้องส่งข้าวออกนอกประเทศ ขณะนี้เพียงแต่ทำให้คนไทยได้รู้ได้ตระหนักในอาหารที่กินว่ามีประโยชน์อย่างไร

กลุ่มข้าวคุณธรรมมีจุดอ่อนก็คือ จะสื่อสารอย่างไรให้คนกินได้มาพบมาเห็นวิถีชีวิตการเป็นอยู่ซึ่งการกระทำหรือมารู้ว่ากิจกรรมของกลุ่มชาวนากลุ่มนี้เป็นอยู่อย่างไร ดิฉันได้ไปดูตัวอย่าง เช่น พ่อวิจิตร บุญสูง ประธานมูลนิธิธรรมร่วมใจ และตุ๋นหว่าง (นายแก่นคำกล้า พิลาน้อย) ที่สามารถเก็บพันธุ์และปรับปรุงพันธุ์ข้าวได้หลากหลายชนิด รวมไปถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้าน จึงอยากให้คนที่ไม่เคยมา ได้มารู้มาเห็นวิถีชีวิตของชาวนา กิจกรรมต่างๆ ในแปลงนา บอกได้เลยว่าขณะนี้คนที่กินข้าวของชาวนากลุ่มนี้ กินเพราะความน่าเชื่อถือในตัวของผู้ผลิตหรือชาวนาเอง ไม่ได้กินเพราะว่ามีใบรับรองจากองค์กรใดๆ เมื่อกินแล้วเห็นว่าดีจริง แล้วก็บอกต่อปากต่อปากต่อๆ กันไป

ผลการปฏิบัติทดลองใช้คู่มือประกันคุณภาพ

เมื่อได้กำหนดมาตรฐานการทำเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมและออกแบบคู่มือการประกันคุณภาพตามมาตรฐานนั้นแล้ว ทีมวิจัยได้นำสู่การปฏิบัติทดลองใช้ ผลการทดลองใช้เป็นดังนี้

ชาวนาที่เข้าร่วม

ทำการรับสมัครชาวนาเข้าร่วมโดยได้ทำการวางแผนงานร่วมกับชาวบ้านและผู้นำชุมชน 139 คน ได้ช่วยกันกำหนดช่วงเวลาในการทดลองใช้คู่มือระบบประกันคุณภาพ (การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม) ที่ได้ร่างขึ้นมาแล้ว ในการผลิตข้าว พืชผัก ผลไม้ ของสมาชิกชาวนาคุณธรรมที่มีความพร้อมมีชาวนาที่มีความพร้อมจะเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม จำนวน 119 ราย โดย เริ่มต้นด้วยกิจกรรมงานประเพณีบุญกุ่มข้าวใหญ่ มีการแลกเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าว เสร็จแล้วก็เดินทาง

ไปอยู่ศึกษาดูงานที่หมู่บ้านราชธานีอโศก จังหวัดอุบลราชธานีและสันติอโศกที่กรุงเทพฯ สมาชิกได้อยู่ ได้ดู ได้รู้ ได้เห็น ได้เลียนแบบ จนเป็นทั้งในด้านกระบวนการใช้ชีวิตจริงอย่างมีคุณค่า รวมทั้งได้ **ฝึกหัดการทำงาน คือ การปฏิบัติธรรม และได้ฝึกทำการค้าบุญนิยม** ซึ่งสามารถนำมาใช้ได้จริงกับพัฒนาระบบการรับรองมาตรฐาน แล้วกลับมาทำการผลิตจริงในแปลงนาตลอดปี

ประเมินในเชิงปริมาณ มีชาวนาที่เข้าร่วมแล้วสามารถดำเนินการจนผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม 99 ราย คิดเป็นพื้นที่การเกษตรจำนวน 1,566 ไร่ ผลผลิตข้าวเปลือก 380.944 ตัน ชาวนาในระยะปรับเปลี่ยน 20 ราย พื้นที่การเกษตร 403 ไร่ ประมาณการผลผลิตข้าว 105.500ตัน

ตารางประมาณการผลผลิตข้าวคุณธรรมและพื้นที่เกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ของสมาชิก

เครือข่าย 119 ราย

ที่สมัครเข้าร่วมปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือระบบการประกันคุณภาพ

สถานะการผลิต (จำนวนคน)	ประมาณการผลผลิตข้าว และ พื้นที่การผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม								รวมพื้นที่ การผลิต (ไร่)
	คุณธรรม								
	มะลิ 105 (กก)	พื้นที่ (ไร่)	มะลิแดง (กก)	พื้นที่ (ไร่)	ข้าวนิล (กก)	พื้นที่ (ไร่)	กข 6 (กก)	พื้นที่ (ไร่)	
มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิง คุณธรรม หรือ ข้าวคุณธรรม (จำนวน99คน)	312,659	889	68,285	199	28,408	84	150,630	394	1,566.00
ข้าวอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยนสู่ มาตรฐานข้าวคุณธรรม (จำนวน 20คน)	105,000	294	500	1.5	3,700	20	34,900	88.49	403.99
รวมทั้งสิ้น (119 คน)	417,659	1,183	68,785	201.4	32,108	104	185,530	482.49	1,969.99

ในเชิงคุณภาพ ชาวนาสมาชิก ผู้บริหารเครือข่าย ที่มิวิจัยได้ประสบการณ์พัฒนาตนเองในทางจิตวิญญาณ พัฒนาการผลิต และสามารถพัฒนามาตรฐานและระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมได้เป็นครั้งแรกในโลก ดังตัวอย่างข้อคิดเห็นของชาวนาที่เข้าร่วมทดลองใช้คู่มือการประกันคุณภาพ ดังนี้

1. น.ส.กระแสนุญ ดอกบัว อายุ 31 ปี อยู่บ้านเลขที่ 120 หมู่ 8 ต.กระจ่าย อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร

จบมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) จาก ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียน ในอดีตเคยทำงานโรงงาน ใช้ชีวิตในสังคมเมือง ข้าพเจ้าได้เรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ชีวิตของคนทำงานลูกจ้างหาเช้ากินค่ำแบบคนในสังคมเมืองอยู่ระยะหนึ่ง ข้อสรุปของชีวิตในจุดนี้เห็นว่าน่าจะไปไม่รอด จึงตัดสินใจเปลี่ยนกลับมาช่วยพ่อแม่ทำนา แต่ก็ยังหาคำตอบไม่ได้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะเป็นชาวนาที่มีแตกต่างจากชาวนาทั่วไป ข้าพเจ้าจึงสมัครเป็นสมาชิกชาวนาคุณธรรม แต่การทำนานั้นต้องอาศัยแรงงาน อาศัยแรงใจ รวมทั้งสติปัญญา บนพื้นที่ 40 ไร่ ที่มีอยู่นั้น ข้าพเจ้าแบ่งเป็นป่าหัวไร่ปลายนาคุณธรรมชาติจำนวน 10 ไร่ มีหนองน้ำที่ใช้ได้ตลอดปีจำนวน 3 ไร่ ฤดูการทำนาในแต่ละปีนั้นยุ่งยากในการบริหารจัดการมาก เพราะแปลงนาเป็นแบบขั้นบันได ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล ข้าพเจ้าจำเป็นต้องวางแผนและคิดหาวิธีการจัดการที่เหมาะสมอยู่เสมอ

ปี 2554 ข้าพเจ้าตัดสินใจเข้าร่วมปฏิบัติทดลองใช้คู่มือการประกันคุณภาพ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ โดยอาสาเป็นนักส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ทำงานเสียสละทุกอย่างเพื่อให้งานก้าวหน้าไปได้ มีโอกาสเข้ารับการอบรมและไปดูงาน หมู่บ้านราชธานีโศกและสันติโศก (มีการอบรมด้านอาชีพ การครองชีวิต เรียนรู้โลกและสังคม รวมถึงการเสียสละต่อสังคม) จึงได้นำไปปรับปรุงในแปลงนาตัวเอง ลองทำมาเล็กน้อยเท่าที่ข้าพเจ้าจะทำได้ จึงคิดว่าอบรมแค่นี้ยังไม่ทำให้เรามีความรู้ใจการจัดการแปลงนาของข้าพเจ้าได้ จึงขออนุญาตพ่อแม่มาเรียนรู้เพิ่มเติมโดยการมาเป็นอาสาสมัคร ตั้งแต่จบงานอบรม ถึงช่วงทำนาก็กลับไปดูแลแปลงนาของตัวเอง โดยมีแรงงานจากญาติธรรม ของมูลนิธิธรรมะร่วมใจกลับไปช่วยลงแขกดำนา มีการแนะนำปรับปรุงแปลงนาด้วย มีการจัดการมาเรื่อยๆ โดยปรับปรุงนาให้เป็นสัดส่วน บำรุงดินโดยการหว่านพืชหลังนา ปลุกแต่งโมแล้ง แม้จะยังไม่ประสบความสำเร็จจนขนาดขายได้เงิน แต่สิ่งที่ภาคภูมิใจก็คือพ่อแม่ก็ได้เก็บผลผลิตที่เกิดในพื้นที่ไรสารพิษ มาบริโภคในครัวเรือน

ปัจจุบันข้าพเจ้าช่วยงานฝ่ายประชาสัมพันธ์ของเครือข่ายข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรม ได้ความรู้มาก ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ศึกษาพัฒนาตัวเองในด้านคุณธรรม รู้จักการให้สังคมก่อน การที่ข้าพเจ้ามาทำงานให้ส่วนรวม ได้รักษาศีลด้วย จึงเป็นภูมิคุ้มกันอย่างมากในการที่เราไม่หลงมัวเมาในการพนัน เหล้า บุหรี่ สารเคมี ปุ๋ยเคมี และมีองค์ความรู้ในการช่วยเหลือคนอื่น ๆ เพราะได้พิสูจน์ด้วยตัวเองเรื่อยมา

โครงการวิจัยนี้ข้าพเจ้าเห็นว่า **สามารถสร้างจุดเปลี่ยนสู่จุดยืนที่มั่นคงให้เกษตรกรชาวนาที่เข้าร่วมปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือการประกันคุณภาพ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ได้เป็นอย่างดี**

2. นายอิสรา แก้วดี บ้านเลขที่ 98 ม.8 ต.น้ำปลีก อ.เมือง จ.อำนาจเจริญ 37000

ก่อนที่ผมจะได้เข้าร่วมกลุ่มข้าวคุณธรรม ร่างกายตัวผมเองเต็มไปด้วยสารพิษ (พิษสุรา และอบายมุข) ไร่นาเต็มไปด้วยสารเคมี ผมติดอบายมุข ปัญหาหนี้สินมีมากไม่สามารถชำระหนี้ ธกส.ที่กู้มาเพียง 30,000 บาท เมื่อ 4 ก่อน เพราะรายได้ไม่พอกับรายจ่าย เพราะละลายไปกับอบายมุขไปหมด จนครอบครัวแตกแยก เมื่อมาคบคุ้นกับกลุ่มข้าวคุณธรรม ผมเปลี่ยนความคิดใหม่หันมาตั้งมั่นในศีล 5 เลิกอบายมุข ยึดหลักแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และปลุกข้าวคุณธรรมพันธุ์พื้นเมืองหลากหลายชนิด ปรับปรุงบำรุงดินไร่นาด้วยปุ๋ยอินทรีย์ที่ผลิตขึ้นมาใช้เองโดยวิธีการลงแขกของสมาชิก ผมทำโรงปุ๋ยเล็ก ๆ

เอาไว้ที่ในแปลงนา ทำโรงสีข้าวกล้องเล็กๆที่หลังบ้านเอาไว้สีแปรรูปข้าวพื้นเมืองพันธุ์ต่างๆ ให้เป็นข้าวกล้องแล้วนำไปส่งขายให้ศูนย์กลางกลุ่มข้าวคุณธรรมเพื่อผสมให้เป็นข้าวกล้องพื้นเมืองอินทรีย์ ขายได้ราคาดีกว่าการขายข้าวเปลือกให้โรงสีของนายทุน

วันนี้วิถีชีวิตผมเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้นมาก ผมสามารถมีรายได้เพียงพอแล้วจึงนำไปชำระหนี้หมดแล้ว ครอบครัวผมมีความอบอุ่น ทุกคนช่วยกันทำงานในฟาร์ม ส่วนแกลบรำและปลายข้าวที่ได้จากโรงสี ผมก็เอามาเลี้ยงปลา เลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ไก่ ผมมีอาหารที่ปลอดภัยไร้สารพิษเอาไว้รับประทานเองในครัวเรือน อยากบอกว่ **ข้าวคุณธรรมนำมาซึ่งความสุข จริงๆ ครับ**

3. นายสุพจน์ จิตทวี อายุ 59 ปี อยู่บ้านเลขที่ 98/1 หมู่ 4 ต.หนองเป็ด อ.เมือง จ.ยโสธร 35000

เมื่อได้เข้าสู่ขบวนการผลิตข้าวแบบชาวนาคุณธรรมทำให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้การดำรงชีวิตแบบเพียงพอ โดยการใช้สิ่งที่มีในไร่นาตนเองมาทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ใช้น้ำหมักชีวภาพที่ทำเองไม่พึ่งปุ๋ยเคมี และเลิกดื่มสุรา เลิกสูบบุหรี่ เมื่อก่อนข้าพเจ้าเป็นเซียนดื่มสุรา ดื่มแล้วเมาหัวราน้ำ บุหรี่ก็สูบบวมต่อมวน และการสูบบุหรี่ การดื่มเหล้าเป็นการเผาเงินทองของตัวเอง เพราะ เอาเงินไปซื้อเหล้า ซื้อบุหรี่ โดยหารู้ไม่ว่าทำลายตนเอง และครอบครัว เมื่อข้าพเจ้ามาเรียนรู้วิถีการใช้ชีวิตโดยเป็นชาวนาคุณธรรม เมื่อมองย้อนกลับไปในอดีตที่ผ่านมาทำให้ ข้าพเจ้ามีจิตสำนึกที่ละอายต่อตนเอง และคนอื่น ข้าพเจ้ารู้สึกเสียดายวันเวลาที่ผ่านไป และคิดว่าชีวิตของข้าพเจ้าน่าจะพบวิถีชีวิตแบบพอเพียงแบบนี้ตั้งแต่นานแล้ว

ข้าพเจ้ายืนยันว่าสามารถ ลดค่าใช้จ่ายในการทำนา โดยการใช้ปุ๋ยเคมี ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง ไม่ใช้สารฆ่าหญ้า แต่ก่อน ข้าพเจ้าต้องลงทุนหมดเงินไปปีละ ประมาณ 15,000 บาท กับสิ่งที่ไม่ได้ประโยชน์เหล่านี้ แต่พอหันมาทำนาอินทรีย์กับกลุ่มข้าวคุณธรรม ก็เลิกหมดเลย การเลิกดื่มเหล้าและเลิกสูบบุหรี่ทำให้ร่างกายของข้าพเจ้าแข็งแรง สิ่งที่ข้าพเจ้าทำอยู่ทุกวันนี้ ไม่ได้ทำเพื่อตัวเองเท่านั้นแต่ทำเพื่อลูกเพื่อหลาน ข้าพเจ้า หวังว่าจะให้ลูกหลานได้ได้รับสิ่งดีๆ และสืบทอดอาชีพนี้ต่อไปในอนาคต ข้าพเจ้ามั่นใจว่าเดินมาถูกทางแล้ว ขอให้ผู้ที่คิดจะเลิกเหล้า เลิกบุหรี่ มีความตั้งใจจริง และยึดมั่นในสิ่งที่ตนตั้งใจจะทำนั้น มันไม่มีอะไร ที่เราทำไม่ได้ ทำไม่ไหว ทำไม่สำเร็จ ขอเพียงแต่เรามีจิตใจที่ตั้งมั่น สิ่งนั้นก็จะสำเร็จได้แน่นอน

4. นายสุทัศน์ วันเที่ยง อายุ 65 ปี อยู่บ้านศรีฐาน ตำบลศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร

สภาพทั่วไปของครอบครัว คือ มีอาชีพเป็นชาวนา การอยู่ การกิน ก็หาอยู่หากินแบบวิถีชีวิตชนบท กินพืชผักในแปลงข้าว ปลาที่มีในน้ำ อดีตผมอยากได้เงิน ก็ทำนาบัว เพื่อขาย ใช้สารเคมีเร่งต้น เร่งดอก ใช้ติดต่อกันนานเข้า สังเกตว่าผิวหนังมีเริ่มมีปัญหา ร่างกายอ่อนแอไม่สบายบ่อย คิดว่าสาเหตุอาจจะเป็นเพราะการใช้สารเคมีในนาบัวหรือปลา ขึ้นใช้ต่อไปสุขภาพร่างกายทรุดลงแน่นอน จึงตัดสินใจเข้าร่วม

โครงการเกษตรอินทรีย์ เมื่อเลิกใช้สารเคมีอย่างเด็ดขาด ถึงแม้ว่าช่วงแรกครอบครัวยังไม่เห็นด้วยก็ตาม หลังจากนั้นได้เปลี่ยนมา

การทำเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมเต็มรูปแบบ รู้จักใช้ชีวิต ลดรายจ่าย โดย

- ปลูกอยู่ปลูกกิน เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เลี้ยงเป็ด
- ฟังตนเอง ไม่ยุ่งเกี่ยววบายมุข ถือปฏิบัติตามหลักศีล 5
- สุขภาพร่างกาย จิตใจดี ชยัน เป็นคนที่มีความละเอียดอ่อน
- มีการจดบันทึก รายรับ – รายจ่าย ทำบัญชีฟาร์มครัวเรือน เพื่อให้เห็นต้นทุน
- ลดรายจ่ายด้านอุปโภค ทำใช้เองในครัวเรือน
- ครอบครัวเข้มแข็ง เข้าอกเข้าใจกันดี

เทคนิคความรู้ที่ได้รับ

- องค์ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์มีการถ่ายทอดจากพ่อ แม่สู่ลูก
- องค์ความรู้เรื่องหมอยา สุขภาพการดูแลตนเอง มีการขยายผลต่อชุมชน
- มีความมั่นใจในการดำรงชีวิต ด้วยวิถีเกษตรอินทรีย์แบบยั่งยืน
- เส้นทางที่ถูกต้อง เป็นทางเลือกทางรอดจากหนี้สิน
- ดำเนินชีวิตตามพระราชดำริของในหลวง
- อนุรักษ์ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม
- การทำเกษตรอินทรีย์แล้วครอบครัวอบอุ่น เข้าใจซึ่งกันและกัน รู้จักแบ่งปัน
- รู้สึกมีเกียรติ ได้รับการยอมรับ และมีบทบาทในชุมชนมากขึ้น

ความคิดเห็นและข้อเสนอของสภาผู้บริโภค

ความคิดเห็นของผู้บริโภค ที่มีส่วนร่วมในการแสดงความเห็นต่อปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือการประกันคุณภาพ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

คุณครูจูน ครูนักพัฒนาเอกชน จังหวัดพิษณุโลก เป็นครูสอนศิลปะ ได้ เปิดบ้านตัวเองให้เป็นโรงเรียนสอนศิลปะสำหรับเด็กๆ ได้มาเรียนแสดงฝีมือทางศิลปะ จากการได้เข้ามาร่วมกิจกรรมผู้ผลิตพบผู้บริโภค(เกลอเมืองพบเกลอทุ่ง) โดยบริษัทที่วิบูลพาจัดขึ้น ครั้งแรกที่มาทำให้เกิดความอบอุ่น เหมือนมีความคุ้นเคย มีความผูกพัน ได้กินข้าวคุณธรรม ความรู้สึกแตกต่างจากการซื้อข้าวที่เป็นสินค้าธรรมดาทั่วไปมารับประทานมาก ข้าวคุณธรรม มีความน่าเชื่อถือ จึงอยากบอกให้คนอื่นๆ ได้รู้คุณค่าของอาหารที่เรากินทุกวัน และอยากให้มาร่วมสัมผัสกับชาวนากลุ่มนี้ จึงได้ตัดสินใจ เปิดบ้านอีกหนึ่งหลังเป็น บ้านข้าวคุณธรรม เพื่อเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายขึ้นที่จังหวัดพิษณุโลกขึ้น

ขอเชิญร่วมงานเปิด
ศูนย์ประสานงาน
“เครือข่ายต้นกินข้าวเพื่อกุลชาวนา”
เขตภาคเหนือตอนล่าง ว.พยุหโลก

กิจกรรมเสวนาตอน
“ความจริงจากต้นปลูกข้าว
ถึงชาวสองแคว”

นำโดย “ศิหาล่าง เลือดชาวนา”
จากรายการ “คนค้นคน”
และ กลุ่มชาวนาคุณธรรม
วันเสาร์ที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๕
เวลา ๙.๐๐ น. - ๑๕.๐๐ น.
ณ บ้านศิลปะการบูรณ
โทร. ๐๘๖-๕๘๙-๖๕๙๘

กำหนดการ
งานเปิด “บ้านข้าวคุณธรรม”
วันเสาร์ที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๕๕

๙.๐๐ น. - ๙.๓๐ น. ลงทะเบียนเข้างาน
๙.๓๐ น. - ๑๐.๐๐ น. แยกผู้มีเกียรติทุกท่านร่วมพิธีเปิดบ้านข้าวคุณธรรม
๑๐.๐๐ น.- ๑๒.๐๐ น. ล้อมวงเสวนา
“ความจริงจากคนปลูกข้าวถึงชาวสองแคว”
โดยกลุ่มชาวนาคุณธรรม ว.พยุหโลก และ
กลุ่มชาวนาจาก ว.พยุหโลก
๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. ร่วมชิมข้าวชนิดต่างๆของบ้านข้าวคุณธรรม
พร้อมอาหารสุขภาพ ๔ ภาค
๑๓.๐๐-๑๕.๐๐ น. พบปะพูดคุยกับวิทยากร,
ชมนิทรรศการสายพันธุ์ข้าว และ
ชมนิทรรศการศิลปะเด็กบ้านการบูรณ
ตอน “ข้าว...สายใยแห่งชีวิต”

แผนที่เดินทาง
บ้านคุณธรรม
“บ้านข้าวคุณธรรม”
บ้านศิลปะการบูรณ
*ถนนเดินรถทางเดียว

หนังสือพิมพ์: คมชัดลึก ฉบับวันที่ 25 มิถุนายน 2555 คอลัมน์ โลกที่ไม่ควรหลงลืมใคร โดย... สุทธิพงษ์ ธรรมวุฒิ

คุณหญิง (นายนิธิ สง่าอารีย์กุล) เครื่องช่วยคนกินข้าว หลังจากได้รู้จักกับข้าวคุณธรรมแล้วผมก็ได้นำเอาข้าวไปตรวจหรือวิจัยสารอาหารต่างจากข้าวซึ่งข้าวบางชนิดจะมีสารต่อต้านอนุมูลอิสระที่ฝรั่งชอบ ผมได้ค้นหาข้อมูลผ่านทางจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งวันนั้นสถาบันมหาลัยมหิตลได้นำข้าวอินทรีย์จากกลุ่มชาวนาอำเภอภูซุ่ม ของพ่อถาวร พิลาณ้อย ไบวิชัย 30 ตัวอย่าง (สายพันธุ์) ซึ่งมีข้าวของกลุ่มชาวนาคุณธรรมรวมอยู่ด้วย ผลการวิจัยพบว่าข้าวข้าวมะลิแดงมีสารต้านมะเร็งสูงเป็นที่น่าพอใจมาก ข้าวเหลืองสร้อยทองก็มีสารโฟเลตที่มีประโยชน์มากโดยเฉพาะผู้หญิงที่ตั้งท้อง ซึ่งต้องการสารนี้มาก เนื่องจากสารชนิดนี้มีในธรรมชาติ และที่สำคัญมีในข้าวคุณธรรมด้วย

นอกจากข้าวแล้วก็ยังต้องมีผักผลไม้ ซึ่งตลาดรองรับผลิตผลของกลุ่มชาวนาคุณธรรมอยู่แล้ว เราต้องทำแบรนด์และทำเซลล์วางขาย หรืออาจจะต้องทำสัญลักษณ์เป็นสี เช่น สีเขียว ราชการรองรับ สีเหลือง อย.รับรอง สีน้ำตาลมาตรฐานของเราเอง เป็นต้น เพื่อให้ผู้บริโภคได้ข้อเปรียบเทียบความแตกต่างของสินค้า ส่วนลูกค้าในอนาคตเราต้องมีมาตรฐานให้ชัดเจน ต้องมีการสื่อสารข้อมูลบอกกล่าวให้ชัดเจนและสามารถลงมาตรวจสอบได้ว่าใครเป็นคนผลิตมีข้าวอะไรบ้างจะทำให้เกิดความมั่นใจมากขึ้น

เครือข่าย คนกินข้าว

เรื่อง : เมธิรา เกษมสินธ์

ร้านยากรุงเทพ

เมื่อข้าวอยู่ในร้านขายยา

หากที่ผ่านมา คำว่าร้านขายยาคือสถานที่ที่คนมักป่วยก่อนแล้วค่อยนึกถึง แต่ในวันนี้ ร้านขายยาที่ชื่อ 'ร้านยากรุงเทพ' มีไว้สำหรับคนที่ไม่ยอมป่วยด้วย

แม้ว่า นพ. สมเกียรติ นามประดิษฐ์ จะมีตำแหน่งถึงกรรมการผู้จัดการ บริษัท กรุงเทพธนาคม จำกัด แต่สิ่งหนึ่งที่ทำให้คุณหมอนี้ ต่างจากหมอหรือคนทำธุรกิจร้านขายยาทั่วไปก็คือ ไม่ใช่เพียงแค่จ่ายยาให้มากที่สุด แต่คือการพยายามให้ความรู้แก่คนป่วย เพื่อให้พวกเขาหันมารักษาตัวเองด้วยวิธีที่ง่ายและถูกที่สุด นั่นคือเปลี่ยนวิธีการกิน

ด้วยเหตุนี้ หากเดินเข้าไปในร้านยาของคุณหมอ จะพบว่าไม่ได้มีเพียงแค่ว่า แต่จะมี 'ข้าวกล้องอินทรีย์' ของ 'กลุ่มข้าวคุณธรรม' วางขายอยู่ด้วย

"ผมรู้สึกว่ายากให้คนไทยได้บริโภคข้าวกล้องกันมากขึ้น แต่ปัญหาคือมันหาซื้อยาก วันหนึ่งผมได้ไปเจอบูธของเครือข่ายฯ และได้คุยกับทีมงาน ก็รู้ว่าเขามีปัญหาด้านกระจายสินค้าอยู่ ก็คิดว่าจะลองดูว่า ข้าวกับร้านยามันจะไปด้วยกันได้ไหม คนไทยเรากินข้าวกันเป็นหลักอยู่แล้ว แต่เสียดายว่าเป็นข้าวขัดขาว ถ้าเราหันมากินข้าวกล้อง ก็จะได้สารต้านอนุมูลอิสระเพิ่มขึ้นอีกเยอะ"

และด้วยความที่เป็นหมอ ทำให้มีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดกับคำพูดที่ว่า กินข้าวเป็นยา ดีกว่ากินยาแทนข้าว นั้น ไม่ใช่เพียงคำโฆษณาสวยหรู แต่เป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นได้จริงอย่างเป็นรูปธรรม

"เรื่อง กินข้าวเป็นยา นี้ ผมเชื่อว่านี่เป็นเรื่องจริงและทำได้ อย่างเบาหวานนี่เห็นชัด บางคนทานยาเบาหวาน 2 เม็ดเข้าเย็น ยิ่งคุมน้ำตาลไม่ค่อยได้ ผมก็ชวนเขามาทานข้าวกล้อง พอเปลี่ยนการกินเท่านั้นแหละ เหลือกินยาแค่ครึ่งเม็ดตอนเช้า ก็คุมน้ำตาลได้แล้ว แล้วก็ไม่ใช่รายเดียว

เป็นหลายสิบรายที่มีปัญหานี้แล้วผมชวนมา ใครที่เปลี่ยนมากินข้าวกล้องนี่ดีทุกคนเลยนะ ลดปริมาณยาลงได้ แล้วเขาก็แข็งแรงขึ้น"

คำว่าแข็งแรงขึ้นที่ว่ามี ก็คือการที่ผู้ป่วยเบาหวานหายจากอาการหน้ามืดตาคลายก่อนถึงเวลาอาหาร เนื่องจากระดับน้ำตาลลดต่ำเกิน

"ปกติก่อนถึงมืออาหารครั้งต่อไป คนเป็นเบาหวานจะหิวมาก มีอาการตาคลายเพราะน้ำตาลเขาต่ำผิดปกติ เขาก็อหวนพะอ่ พอทานเยอะน้ำตาลก็ขึ้น คุมนไม่ได้สักที แต่พอเปลี่ยนมาเป็นข้าวกล้อง การปล่อยน้ำตาลมันจะออกมาทีละน้อย น้ำตาลก็จะค่อยๆ ขึ้น ค่อยๆ ลง ก่อนถึงมืออาหารครั้งต่อไป เขาจะไม่มีอาการเหมือนจะเป็นลมแล้ว ถ้าผู้ป่วยหันมากินข้าวกล้องทั้งหมด ก็จะลดการใช้ยาไปได้เยอะมาก"

ต่อกรณีข้างต้น คุณหมอพูดถึงข้าวกล้องหอมมะลิสีชาวจังหวัดสุพรรณบุรี เพราะช่วงเวลานั้น คุณหมอยังไม่ได้พบกับกลุ่มข้าวคุณธรรมและข้าวกล้องหอมมะลิแดง ซึ่งภายหลังผลการวิจัยออกมาแล้วว่า ระดับการปล่อยน้ำตาลจะช้ายิ่งกว่าข้าวกล้องสีขาว และถ้าหากข้าวกล้องหอมมะลิแดงเป็นที่รู้จักมากขึ้น การรักษาโรคที่คนไทยเป็นกันมากมายอย่างเบาหวาน โดยไม่ต้องพึ่งยาแพงๆ จากเมืองนอกย่อมไม่ใช่เรื่องที่ไกลเกินฝัน

"ส่วนตัวเองก็สุขภาพดีขึ้นเยอะ แต่ก่อนก็เจอสถานการณ์เดียวกับคนไข้ เราเป็นหมอผ่าตัด ก่อนเข้าผ่าตัดเราจะทานเยอะ เพราะไม่รู้ว่าจะได้ออกมาที่โง่ พอออกมาก็หิวโชตาดลาย แต่พอมาทานเป็นข้าวกล้อง ถ้าเลยเวลาอาหารไปหน่อยเพราะผ่าตัดไม่เสร็จ เราจะไม่เกิดอาการนั้น แล้วจากเดิมที่น้ำหนักมากถึง 84 มักรก็ลงมาเองเรื่อยๆ เหลือ 76"

หุงข้าวกล้องอย่างไรให้อร่อย

“รู้ว่าดี... แต่มันแข็ง กับไม่อร่อย” คือปัญหาสุดคลาสสิกที่ทำให้หลายคนเป็นข้าวกล้อง แม้แต่คุณหมอสบเกียรติเองยังเคยรู้สึกเช่นนั้น ในช่วงแรกๆ แต่ด้วยฝีมือการหุงของภรรยา จึงทำให้ปัญหานี้คลี่คลายลงได้

พีจุ่ม-จินกัภา ผู้ที่ทำให้คุณหมอสบเกียรติกับข้าวกล้อง เปิดเผยเคล็ดลับการหุงให้ฟังว่า...

1. แช่ข้าวกล้องก่อนประมาณ ½ - 1 ชั่วโมง
2. ผสมข้าวเหนียวเล็กน้อย จะช่วยให้ข้าวที่หุงออกมาเหนียวนุ่มยิ่งขึ้น (จะเป็นข้าวเหนียวกล้อง หรือข้าวเหนียวขัดขาวก็ได้)
3. อัตราส่วนที่ใช้ คือ ข้าวกล้อง 5 ถ้วย : ข้าวเหนียว 1 ถ้วย : น้ำ 6 ถ้วยนิคๆ (หรือประมาณข้าวมือ) ด้วยปริมาณนี้ จะกินได้ประมาณ 4-5 คน แบบเต็ม 2 จานได้

และถ้าหากใครกำลังคิดว่า คุณหมอกำลังเปลี่ยนวิธีหากำไรจากการขายยา มาเป็นการขายข้าว ก็คงต้องรีบเปลี่ยนความคิดเสียใหม่ เพราะการที่ข้าวคุณธรรมมาวางอยู่ในร้านนี้ คุณหมอมิได้คิดกำไรเข้าร้านแม้แต่สตางค์แดงเดียว

“เรารู้ว่าข้าวคุณธรรมนี้ ผลประโยชน์ไปถึงชาวนา เราก็อยากให้ชาวนาได้มีช่องทางตรงนี้มากขึ้น ที่ผ่านๆ มา ชาวนาที่จน คนกินก็บริโภคข้าวในราคาที่สูง ไม่เคยเห็นโรงสีจนสักที... สมัยก่อนเคยคิดว่า ทำไมชาวนาไม่สีข้าวเอง แล้วภาครัฐก็ช่วยด้วยการให้มาวางขายในธนาคารกรุงไทย ธนาคารออมสิน ซึ่งก็ทำให้ชาวนาอยู่ได้อย่างมั่นคงเลย เคยคิดไว้ตั้งแต่สิบปีที่แล้ว พอมาเจอตรงนี้ ก็ตรงกับที่เคยคิดไว้เลย”

เมื่อความคิดตรงกัน คุณหมอสบเกียรติจึงเสนอแนวคิดที่จะนำข้าวมาวางขายในร้านยาเข้าสู่ที่ประชุมของบริษัท แต่จากการคำนวณดูก็พบว่ากำไรน้อยมาก จนสุดท้ายตัดสินใจกันว่าจะไม่ตั้งเป้ากับผลกำไร ไหน ๆ จะช่วยชาวนาแล้ว ก็ลุยให้เต็มที่

การ ‘ลุยเต็มที่’ นับจากนั้น ไม่ใช่เพียงแค่วางขายในร้าน 60 กว่าสาขาทั่วกรุงเทพฯ เท่านั้น หากทางบริษัทยังได้จัดอบรมให้ความรู้เรื่องข้าวกับพนักงานกว่า 70 คน เพื่อให้พวกเขาสามารถแนะนำลูกค้าต่อได้ โดยมี **ดี๋หล่าง** จากกลุ่มชาวนาคุณธรรม และ **รศ.ดร. รัชณี คงกาญจฉาย** จากสถาบันโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล (ผู้ทำวิจัยเรื่องคุณค่าทางโภชนาการของข้าวพื้นเมือง) มาร่วมเป็นวิทยากร ส่งผลให้สิ่งที่เกิดขึ้นจากการอบรมในครั้งนั้น มีใช้เพียงพนักงานมีความรู้ไปแนะนำลูกค้า แต่ได้ทำให้พนักงานหลายๆ คน เริ่มหันมาตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องข้าว บางคนเริ่มเปลี่ยนจากกินข้าวธรรมดา มาเป็นข้าวกล้อง คุณธรรม บางคนที่มีพื้นเพมาจากต่างจังหวัด คุณหมอมองว่า หลังจากเขาได้ฟังดี๋หล่างพูด เขาก็บอกว่าจะโทร. ไปบอกที่บ้านให้ลองเปลี่ยนมาทำวีดิโออินทรีย์แบบนี้บ้าง

การที่ข้าวคุณธรรมได้มีโอกาสมาวางขายในร้านยาครั้งนี้ จึงไม่ได้มีความหมายเพียงแค่การให้คนกินได้มีโอกาสกินสิ่งดีๆ เท่านั้น หากยังหมายถึงการเป็นอีกสายใยหนึ่งของความเกื้อกูล ที่ทำให้สุขภาพที่ดีของคนกิน เป็นสุขภาพที่ดีที่ตั้งอยู่บนวิถีแห่งการไม่เอาเปรียบ ไม่เบียดเบียนคนปลูกข้าวอย่างแท้จริง

“เรื่องช่วยชาวนา ผมคิดว่าตรงนี้สำคัญนะ ผมอยากเห็นชาวนายินยอมได้ อยากเห็นช่องว่างที่มีมันลดลง”

ร้านยาที่ไม่ได้มีแค่นี้ เปิดตลอด 24 ชั่วโมง สามารถโทรศัพท์สอบถามหาร้านใกล้บ้านที่สุด ได้ที่ 0 2538 7900 โดยมีข้าวให้เลือก 4 ชนิด คือ ข้าวเวสสันดรระ ข้าวหอมมะลิแดง ข้าวหอมนิล และข้าวสามพญา

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากนักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ

ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีส่วนร่วมในการแสดงความเห็นต่อปฏิบัติการทดลองใช้ คู่มือการประกันคุณภาพ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

1. **คุณนาถฤดี นาครวจา** ผู้อำนวยการกองทุนมาตรฐานเกษตรอินทรีย์แห่งประเทศไทย(มกท)
ข้อเสนอถ้าจะรับรองมาตรฐานโดยกลุ่มเอง คนทำงานในพื้นที่ต้องเข้าใจ ระบบที่ตัวเองตั้งขึ้นมา คือระบบควบคุมภายใน ต้องทำงานเป็นขั้นเป็นตอน เข้าใจสถานการณ์ในพื้นที่ เข้าใจเกษตรกร เสนอเรื่องรายงาน เนื้อหาหลักของตัวแทนเกษตรกรควรเน้นเกี่ยวกับที่มาของโครงการเกษตรอินทรีย์คุณธรรม และความสำคัญในการเรียนรู้ของเกษตรกร ถ้าจะพัฒนากระบวนการรับรองโดยกลุ่มเอง ต้องคำนึงองค์ประกอบที่จะมาเกี่ยวข้อง ทั้งนักวิชาการ องค์กรผู้บริโภค บุคคลภายนอก ควรเน้นเกี่ยวกับนโยบายของหน่วยงานตนเอง ซึ่งต้องใช้ร่วมกับการสนับสนุนการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์คุณธรรม

เนื้อหาหลักของผู้นำเกษตรกรชาวคุณธรรม ควรเน้นเรื่องประสบการณ์ การทำเกษตรอินทรีย์ที่ผ่านมาขององค์กร โดยเฉพาะ ความอดทนความมุ่งมั่น การสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง

ขอฝากคนทำงานในพื้นที่ ที่เป็นนักส่งเสริมภายในโครงการรวมทั้งผู้ตรวจฟาร์มภายในโครงการระบบควบคุมภายใน คือระบบที่มีเอกสารที่จะสร้างหลักประกันว่า กระบวนการผลิตและผลผลิตของโครงการได้ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ องค์ประกอบที่สำคัญของระบบควบคุมภายใน มี 4 ด้าน คือ 1. มีระบบโปร่งใส และมีการบันทึกเอกสาร 2. มีเจ้าหน้าที่ที่มีความสามารถและเชื่อถือได้ 3. มีกระบวนการตรวจสอบภายในที่ดี 4. มีการรายงานให้หน่วยงานรับรองทราบ

2. **นางสาวพิสมัย รัตนผลที** ผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์รายใหญ่ และ เป็นผู้ตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับสากล (ตรวจอิสระ)

ผลการประเมินระบบประกันคุณภาพในด้านต่างๆ

1. ด้านโครงสร้างและการบริหารระบบควบคุมภายใน

ผู้บริหารโครงการ	นายนิคม เพชรผา
ผู้จัดการระบบ	นายนิคม เพชรผา
ผู้ทำหน้าที่รับรองแปลง	นายนิคม เพชรผา ,นายสุทัศน์ วันเที่ยง,นายอิสรา แก้วดี ,นายวิจิตร บุญสูง ,นางจำปา สุวะไกร,และพระคุณเจ้าพรมมา สุภัทโท
ผู้ตรวจแปลงภายใน	ผู้ตรวจหลัก 3 คน คือ นายประจักษ์ บุญทศ ,นางสาวพรทิพย์ ถาวร แก้ว ,นายสุรศักดิ์ ศรีสง่า และมีผู้ติดตาม คือ นางสาวอริย์ญดา ศรีสุวะ
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม	นายประจักษ์ บุญทศ ,นายอดุลย์ โคลนพันธ์ นายแก่นคำกล้า พิลาน้อย, นายจිරพันธ์ มีทรัพย์ , นายสุรศักดิ์ ศรีสง่า
เจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้อง	ฝ่ายรับซื้อข้าวเปลือก นายประจักษ์ บุญทศ ,ฝ่ายแปรรูปและการตลาด นายอดุลย์ โคลนพันธ์ , ฝ่ายข้อมูล นางสาวอริย์ญดา ศรีสุวะ
สำนักงานกลางของกลุ่ม	มูลนิธิสวนธรรมร่วมใจ

จากการประเมินพบว่า มีโครงสร้างองค์กร แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ปัจจุบันและเห็นว่า มีสมาชิกเป็นร้อยละ 30 แต่มีผู้ตรวจแปลงหลักเพียง 3 คน และมีพื้นที่กระจายห่างไกล ประกอบกับสมาชิกแต่ละรายมีพื้นที่หลายแปลง จึงทำให้การตรวจแปลงไม่ครบทุกแปลง อีกทั้งผู้ตรวจต้องรับผิดชอบงานอื่น ๆ ด้วย จึงทำให้งานตรวจแปลงทำไม่ได้เต็มที่

2. คู่มือระบบการประกันคุณภาพ

ผลการประเมินพบว่า คู่มือยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจากการตรวจประเมิน เห็นว่า โครงการ มีคู่มือการประกันคุณภาพ ได้แก่ แบบฟอร์มและเอกสารขั้นตอนการทำงานของระบบ ที่มีเนื้อหาครอบคลุมขั้นตอนการทำงานทั้งหมด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้รับแบบฟอร์มที่เป็นปัจจุบันและเข้าใจ ขั้นตอนการทำงานที่ระบุในคู่มือ มีการทบทวนระบบควบคุมภายในอย่างสม่ำเสมอ และปรับปรุงข้อมูลเมื่อจำเป็น

3. มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

ผลการประเมินของผู้ตรวจจะดูเรื่องมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมที่บันทึกไว้เป็นเอกสาร ที่ครอบคลุมตามข้อกำหนดของมาตรฐานสากลทั่วไป เช่น

- พื้นที่การผลิต
- การจัดการน้ำ ดิน และปุ๋ย
- การป้องกันกำจัดศัตรูพืช
- เมล็ดพันธุ์พืชและส่วนขยายพันธุ์พืช
- การป้องกันการปนเปื้อนจากภายนอกฟาร์ม
- ระเบียบเปลี่ยนแปลง
- การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวและสถานที่เก็บผลผลิตในระดับฟาร์ม เช่น บรรจุกัญชี การแยกผลผลิตต่างสถานการณ์รับรอง

4. ระบบเอกสารของระบบการประกันคุณภาพ

จากการดำเนินงานเพื่อขอรับรองมาตรฐาน การจัดทำระบบเอกสารถือเป็นสิ่งสำคัญ ทางโครงการได้รับการประเมินถึง ระบบเอกสาร

โดยผู้ตรวจได้ประเมินตามเกณฑ์ซึ่งสิ่งที่ถือว่าผ่านเกณฑ์ มีข้อมูลที่สมบูรณ์ เช่น

- เกษตรกรทุกรายมีสัญญาข้อตกลงเข้าร่วมโครงการ โดยเนื้อหาในสัญญาข้อตกลงมีการระบุข้อกำหนดที่ให้เกษตรกรปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของโครงการ
- ในสัญญามีการอธิบายถึงมาตรฐานที่โครงการบังคับใช้และการยินยอมให้ผู้ตรวจเข้าตรวจเยี่ยมแปลง และระบุว่า หากเกษตรกรไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานจะต้องได้รับการลงโทษ
- มีแผนที่แสดงที่ตั้งของแปลงเกษตรกร มีการระบุชื่อและรหัสของสมาชิก

ส่วนข้อที่ผู้ประเมินได้ประเมินแล้วต้องดำเนินการปรับปรุง อาทิ

- ข้อมูลพื้นฐานของสมาชิกในแบบฟอร์มแต่ละราย เช่น ใบสมัครเข้าร่วมโครงการ แบบสอบถาม การระบุวันเดือนปีที่เข้าร่วมโครงการ รวมถึงวันที่เดือนปีที่ใช้ปัจจัยการผลิตต้องห้าม ยังไม่ครบถ้วน

- การจดบันทึกการให้คำแนะนำให้กับสมาชิกแต่ละราย ที่เป็นเรื่องสำคัญ

- การบันทึกข้อมูลกิจกรรมของแต่ละราย เช่น การใช้ปัจจัยการผลิต ปริมาณผลผลิตที่เก็บได้ พื้นที่แปลงใหม่ หรือการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ครอบครอง

- การสรุปการตรวจแปลงแต่ละครั้ง โครงการได้จัดทำ รายชื่อเกษตรกร โดยมีข้อมูลเกษตรกร แต่ละราย ชื่อผู้ตรวจภายใน วันที่ตรวจภายใน ผลการรับรอง และประมาณการผลผลิต

ผลการประเมินระบบเอกสารของโครงการ พบว่าข้อมูลที่ต้องนำไปปรับปรุงแก้ไขได้แก่

1. เกษตรกรที่สุ่มตรวจบางรายไม่มีประวัติการใช้สารเคมีครั้งสุดท้ายไม่ครบทุกแปลง
2. พบเกษตรกรที่สุ่มตรวจไม่มีแผนผังแปลงขอรับรองครบทุกแปลง หรือไม่ปรับปรุงแผนผังพื้นที่นาให้เป็นปัจจุบัน บางแปลงไม่บอกรายละเอียดของจุดอ้างอิงและแปลงข้างเคียง
3. ไม่มีการจดบันทึกให้คำแนะนำที่สำคัญให้กับสมาชิกแต่ละราย เพราะปีนั้นก่งเสริมไม่ได้ลงพื้นที่ติดตามการปฏิบัติตามมาตรฐานโครงการ
4. บางรายไม่ได้จดบันทึกปัจจัยการผลิตที่ใช้ ทุกรายไม่ได้บันทึกผลผลิตที่ขาย ไม่ได้เก็บใบเสร็จ การขายข้าว การลดพื้นที่ถือครองไม่ได้แจ้ง และโครงการไม่ได้เช็คตอนตรวจแปลงจึงไม่ทราบว่าสมาชิกมีพื้นที่ลดลง
5. โครงการไม่ได้ทำเอกสารชนิดปัจจัยการผลิตที่อนุญาตให้สมาชิกใช้ได้ครบถ้วน เช่น ปุ๋ยตรางอกงาม
6. แบบฟอร์มรายงานการตรวจไม่มีเนื้อหาให้เช็คปัจจัยการผลิตที่พบที่บ้าน สถานที่เก็บปัจจัยการผลิต
7. สมาชิกบางรายไม่ระบุการใช้สารเคมีครั้งสุดท้าย บางรายระบุประมาณการผลผลิตไม่ตรงตามจริง
8. ไม่มีเอกสารสรุปบันทึกการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ครอบครอง จำนวนเกษตรกรที่ถูกลงโทษ มาตราการลงโทษ

3. คุณนคร ลิขิตกุลตถาวร ผู้แทนเครือข่ายตลาดสีเขียว กรุงเทพฯ

ผมคิดว่าการรับรองมาตรฐานโดยกลุ่มเกษตรกรเองโดยเฉพาะกลุ่มชาวนาคุณธรรมนั้นเป็นเรื่องที่ดี เพราะเป็นการพึ่งตนเอง ในการรับรองมาตรฐานโดยตัวเอง ผมขอเสนอว่า ระบบการทำงานภายในของระบบการประกันคุณภาพต้องแน่น ทั้งเรื่องเอกสารและกระบวนการลงพื้นที่ กระบวนการต่างๆต้องสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ คนทำงานในพื้นที่ต้องเข้าใจเกษตรกร

เกษตรกรเข้าใจโครงการ มีความตระหนักถึงสิ่งที่ตัวเองกำลังทำอยู่ สิ่งที่เขาไม่ได้ต้องคำนึงถึง ผู้บริโภค ผลผลิตที่ออกมาสู่ตลาดต้องเป็นผลผลิตที่เป็นของชาวนาคุณธรรมจริงๆ

ชุดความรู้ที่ได้รับจากการขับเคลื่อนตามแผนการประกันคุณภาพ

จากการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลการทำเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมเพื่อสนับสนุนการพัฒนาและขยายผลกลุ่มและเครือข่ายชาวคุณธรรม ได้พบว่า ชีตจำกัดประการหนึ่งของการขยายเครือข่ายชาวอินทรีย์และชาวคุณธรรม ก็คือ การมีและใช้ชุดความรู้ที่หลากหลาย ผู้ที่ใช้ความรู้ทุกคนจะต้องมีความชัดเจนและสามารถสอดประสานความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืนและสอดคล้องกับระบบนิเวศน์ของตนเอง ตลอดจนข้อกำหนดของมาตรฐานและการตรวจสอบรับรอง เพราะถ้าเกษตรกรมีความเข้าใจที่ถูกต้องแล้ว การตรวจสอบควบคุมก็จะเปลี่ยนจากการคอยจับผิด เป็นการค้นหาจุดอ่อน เพื่อที่จะปรับปรุงให้ดีขึ้นไปอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการถ่ายทอดชุดความรู้เกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม โดยเฉพาะการถ่ายทอดจากสมาชิกเก่าไปสู่สมาชิกใหม่ ในการทำเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งระบบทรัพยากร เครื่องมือและเทคนิควิธีการในการทำเกษตรอินทรีย์ต่างๆ ที่มีอยู่ในระบบเครือข่ายชาวคุณธรรม

ดังนั้น แม้จะมีความพยายามในการขยายผล การปฏิบัติเพื่อการผลิตชาวอินทรีย์ตามแนวที่เคยได้ผลมาแล้วก็ตาม ก็ยังพบว่าสมาชิกรายใหม่ยังไม่เชื่อผลที่เกิดขึ้น แม้จะเห็นผลก็ยังไม่แน่ใจว่าจะทำได้จริงในพื้นที่ของตนเอง และถึงแม้ว่าจะเชื่อว่าทำได้ แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องของนิสัยใจคอ โดยเฉพาะวิธีการทำงานในระบบเกษตรเคมี ที่เน้นความสะดวก ความมั่งง่าย ทำเร็ว เสรีเร็ว ได้พักผ่อนมาก ที่แตกต่างจากระบบการทำเกษตรอินทรีย์ที่จะต้องมีการเตรียมการและทำงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งก่อนและหลังฤดูปลูกก็ยังคงต้องทำงานอยู่เช่นเดิม ซึ่งเป็นลักษณะที่เกษตรกรทั่วไปถือว่าเป็นวิถีชีวิตที่หนักและเหนื่อยหรืออาจเทียบได้ว่า มีคุณภาพชีวิตที่ค่อนข้างต่ำ โดยไม่ได้พิจารณาถึงคุณภาพชีวิตที่แท้จริง ในการทำงานเพื่อการพึ่งตนเอง ผลิตอาหารเองที่ปลอดภัยและมีคุณภาพสูง ประเด็นนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่นำมาใช้ในการขยายกลุ่มและเครือข่าย

ชุดความรู้นี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรผู้ปฏิบัติจนได้ผลอย่างแท้จริงแล้ว เพื่อนำมาสรุปเป็นชุดความรู้ในการทำเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมในสภาพแวดล้อมต่างๆ โดยพิจารณาถึงความจำเป็นในการวางแผน การพัฒนาทรัพยากร การระดมทุน การเตรียมการ ทุนที่ต้องใช้ ผลตอบแทนที่ได้รับ และการใช้ชุดความรู้นั้นต้องใช้ตามเงื่อนไขของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเหมาะสม รายละเอียดชุดความรู้ ประกอบด้วย

มิติด้านสุขภาพ เกษตรอินทรีย์คุณธรรมจะส่งเสริมและสร้างความยั่งยืนให้กับสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม ของดิน พืช สัตว์ มนุษย์ และโลก การที่ผืนดินมีความอุดมสมบูรณ์จะทำให้พืชพรรณต่างๆ แข็งแรง มีสุขภาพที่ดี ส่งผลต่อสัตว์เลี้ยงและมนุษย์ที่อาศัยพืชพรรณเหล่านั้นเป็นอาหาร การมีสุขภาพที่ดีไม่ใช่การปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ แต่รวมถึงภาวะแห่งความเป็นอยู่ที่ดีของ กายภาพ จิตใจ สังคม และสภาพแวดล้อมโดยรวม ความเข้มแข็งภูมิคุ้มกัน และความสามารถในการฟื้นตัวจากความเสื่อมถอย เกษตรอินทรีย์คุณธรรมจึงมุ่งที่จะผลิตอาหารที่มีคุณภาพสูง และมีคุณค่าทางโภชนาการ

เพื่อสนับสนุนให้มนุษย์มีสุขภาพที่ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้ เกษตรอินทรีย์จึงเลือกที่จะปฏิเสธการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เวชภัณฑ์สัตว์ และสารปรุงแต่งอาหารที่อาจจะมีอันตรายต่อสุขภาพ

มิติต้านระบบนิเวศวิทยา เกษตรอินทรีย์ตั้งอยู่บนรากฐานของระบบนิเวศวิทยา และ วัฏจักรแห่งธรรมชาติการผลิตการเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และช่วยทำให้ระบบและวัฏจักรแห่งธรรมชาติยั่งยืนมากขึ้น การผลิตการเกษตรอินทรีย์จึงต้องพึ่งอาศัยขบวนการทางนิเวศวิทยาและวงจรของธรรมชาติ การจัดการเกษตรอินทรีย์จึงจำเป็นต้องสอดคล้องกับเงื่อนไขท้องถิ่น ภูมิประเทศ วัฒนธรรม และเหมาะสมกับขนาดของฟาร์ม

มิติต้านความเป็นธรรม เกษตรอินทรีย์ควรจัดตั้งอยู่บนความสัมพันธ์ที่ความเป็นธรรมระหว่างสิ่งแวดล้อมโดยรวมและสิ่งมีชีวิต ความเป็นธรรมนี้รวมถึงความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ การเคารพ ความยุติธรรม และการมีส่วนร่วมในการปกป้องพิทักษ์โลกในหลักการข้อนี้หมายถึงรวมถึงการปฏิบัติต่อสัตว์เลี้ยงอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสภาพการเลี้ยงให้สอดคล้องกับลักษณะและความต้องการทางธรรมชาติของสัตว์

มิติต้านการดูแลเอาใจใส่ การจัดการเกษตรอินทรีย์ต้องดำเนินการอย่างระมัดระวัง และการรับผิดชอบเพื่อปกป้องความเป็นอยู่ของผู้คนทั้งในปัจจุบันและอนาคตรวมทั้งปกป้องสภาพแวดล้อมโดยรวมด้วยต้องระมัดระวังอย่าให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม

ชุดความรู้ด้านการฝึกอบรมเกษตรกร

การฝึกอบรม/สร้างการเรียนรู้เกษตรกรควรดำเนินการในสองลักษณะ คือ ก่อนที่จะรับสมัครเกษตรกรเข้าเป็นสมาชิกของโครงการเกษตรอินทรีย์ และหลังจากที่ได้รับการรับรองแล้วโครงการก็ควรมีหลักสูตรการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

การอบรมก่อนเริ่มโครงการ เป็นการทำความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ หลักการเกษตรอินทรีย์ ข้อกำหนดมาตรฐานเบื้องต้น และข้อตกลงต่างๆ เกี่ยวกับการรับซื้อผลผลิต

ส่วนการอบรมอย่างต่อเนื่องของเกษตรกร ควรประกอบด้วยหลักสูตรดังต่อไปนี้

การบริหารจัดการดิน

การบริหารจัดการศัตรูพืช

การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

การบันทึกข้อมูลการผลิต และปัจจัยการผลิต

รายละเอียดของมาตรฐานและข้อกำหนดของการรับรองมาตรฐาน

การอบรมเจ้าหน้าที่ระบบการประกันคุณภาพ

ก่อนที่จะเริ่มรับผิดชอบทำงานเป็นเจ้าหน้าที่ระบบควบคุมภายใน เจ้าหน้าที่ต้องได้รับการอบรมจากวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ รวมทั้งมีการอบรมซ้ำทุกปี โดยเนื้อหาการอบรมหลักสูตรการอบรมของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องสัมพันธ์กับบทบาทความรับผิดชอบ ซึ่งควรครอบคลุมในเรื่อง หลักการและ

เทคนิคเกษตรอินทรีย์ รายละเอียดของมาตรฐานและข้อกำหนดของการรับรองมาตรฐาน เทคนิคการตรวจฟาร์ม

หลังจากที่ได้รับการฝึกจากวิทยากรแล้วเจ้าหน้าที่ควรฝึกปฏิบัติในการทำงานจริงกับเจ้าหน้าที่มีประสบการณ์ เพื่อเพิ่มพูนทักษะก่อนที่จะปฏิบัติงานจริงด้วยตนเอง นอกจากนี้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการเกษตรอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นกรรมการรับรองฟาร์ม เจ้าหน้าที่รับซื้อผลผลิตพนักงานแปรรูป หรือแม้แต่ผู้บริหารของโครงการจำเป็นต้องได้รับการอบรมเกี่ยวกับหลักการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ด้วย

การจัดระบบตรวจสอบระบบการประกันคุณภาพ

ผู้ตรวจฟาร์มภายใน คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจฟาร์มสำหรับระบบควบคุมภายใน ผู้ตรวจภายในนี้ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ และได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการตรวจฟาร์มด้วย ตลอดจนโครงการต้องมีขั้นตอนในการจดทะเบียนผู้ตรวจอย่างชัดเจนด้วย

ในการมอบหมายงานตรวจฟาร์มให้กับผู้ตรวจภายใน โครงการต้องมีระบบในการป้องกันผู้ตรวจที่อาจมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (ทั้งทางบวกและลบ) ต่อเกษตรกรผู้ผลิต โดยทั่วไปผู้ตรวจไม่ควรตรวจฟาร์มของญาติพี่น้องหรือคนใกล้ชิด

จำนวนครั้งของการตรวจ หน่วยควบคุมภายในจะต้องตรวจเยี่ยมสมาชิกผู้ผลิตแต่ละรายอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เพื่อประเมินว่าผู้ผลิตรายนั้นได้ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานรับรองหรือไม่ แต่โครงการอาจกำหนดให้มีการตรวจพิเศษเพิ่มขึ้นได้

วิธีการตรวจและการทำรายงานตรวจฟาร์ม โครงการต้องกำหนดวิธีการตรวจฟาร์มและกำหนดให้ผู้ตรวจภายในจัดทำรายงานตรวจฟาร์มด้วยด้วย โดยรายงานการตรวจเยี่ยม เช่น แปลงที่ตรวจ ชนิดพืชที่ปลูก แหล่งน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน การกำจัดศัตรูพืช เมล็ดพันธุ์และปัจจัยการผลิตที่ใช้ ระบบนิเวศในฟาร์ม การเก็บเกี่ยวและการจัดการผลผลิตหลังเก็บเกี่ยว ปริมาณผลผลิตที่ได้หรือประมาณการไว้

การตัดสินใจรับรองว่าสมาชิกผ่านหรือไม่ผ่านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

โครงการหรือหน่วยควบคุมภายในจะต้องมีระบบการตัดสินใจเพื่อรับรองว่าสมาชิกผู้ผลิตแต่ละรายได้ปฏิบัติตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของหน่วยรับรองหรือไม่ โดยผู้ตัดสินใจนี้จะต้องไม่ใช่ผู้เดียวกับผู้ตรวจฟาร์มของสมาชิกรายดังกล่าว และต้องไม่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับสมาชิกรายดังกล่าว

การตัดสินใจรับรองสมาชิกที่เพิ่งเข้าสู่โครงการจะต้องกำหนดระยะปรับเปลี่ยนเกษตรอินทรีย์ของการเปลี่ยนการผลิตแต่ละแปลงของสมาชิกรายดังกล่าวด้วย

ในการตัดสินใจรับรองหรือไม่รับรองสมาชิก ต้องบันทึกผลการประชุมดังกล่าว ในกรณีที่ไม่วางสมาชิกรายดังกล่าว ต้องมีการบันทึกเหตุผลของการละเมิดมาตรฐานไว้ด้วย

การลงโทษเมื่อมีการละเมิดมาตรฐาน

โครงการหรือหน่วยควบคุมภายในจะต้องมีการมาตรการจัดการกับผู้ผลิตที่ละเมิดมาตรฐาน โดยมาตรการดังกล่าวต้องมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการบันทึกการลงโทษดังกล่าว กิจกรรมการตลาดและกิจกรรมสนับสนุนอื่นๆของโครงการ

เอกสารการบัญชีซื้อ – ขายผลผลิต และเอกสารการแปรรูป

ในส่วนของหน่วยงานกลางของโครงการที่ทำหน้าที่การตลาดหน่วยงานดังกล่าวจะต้องมีแฟ้มเอกสารรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรสมาชิกแต่ละราย ตลอดจนเอกสารการขายผลผลิตเกษตรกรอินทรีย์ไว้สำหรับให้หน่วยงานรับรองตรวจสอบ

ในกรณีที่มีการแปรรูป (ไม่ว่าโครงการจะเป็นผู้แปรรูปเอง หรือจ้างหน่วยงานข้างนอกแปรรูป) หน่วยแปรรูปจะต้องมีการบันทึกการแปรรูปไว้สำหรับให้หน่วยงานรับรองตรวจสอบด้วย บัญชีการซื้อปัจจัยการผลิต

กรณีที่โครงการทำหน้าที่ในการจัดซื้อและจัดหาปัจจัยการผลิตให้สมาชิก จะต้องมียกเอกสารบันทึกรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต ปริมาณการซื้อ ปริมาณปัจจัยการผลิตที่ได้กระจายให้สมาชิกผู้ผลิตแต่ละราย รวมทั้งการตรวจประเมินแต่ละราย รวมทั้งการตรวจประเมินโดยโครงการว่า ปัจจัยการผลิตนั้นเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์หรือไม่ มาตรการสนับสนุนการผลิต

โครงการต้องมีมาตรการสนับสนุนช่วยเหลือผู้ผลิตเพื่อให้ผู้ผลิตสามารถทำการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ (เช่น การอบรม กิจกรรมส่งเสริมการผลิต) โดยการอบรมเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ โครงการอาจจัดทำคู่มือมาตรฐานอย่างง่ายสำหรับแจกสมาชิก โดยใช้ภาษาง่ายๆ เกษตรกรสามารถเข้าใจได้ เช่น มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์ฉบับการ์ตูน

ใบสมัครและเอกสารประกอบการสมัคร

โดยปกติชุดเอกสารสมัครขอการรับรอง ควรจะมีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนของการสมัคร การตรวจสอบ และการรับรองมาตรฐาน โดยทั่วไปแล้ว ขั้นตอนการปฏิบัติจะใกล้เคียงกัน คือ

1. ขอซื้อใบสมัคร
2. ส่งใบสมัครและรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตให้หน่วยงานรับรอง รวมทั้งสัญญาข้อตกลงเกี่ยวกับการตรวจและการรับรอง รวมทั้งสัญญาข้อตกลงเกี่ยวกับการตรวจและการรับรอง
3. หน่วยงานรับรองมาตรฐานมอบหมายงานตรวจให้กับผู้ตรวจ
4. ผู้ตรวจมาตรวจเยี่ยมฟาร์ม และ/หรือ สถานประกอบการ เพื่อตรวจสอบดูว่า ผู้ผลิต/ได้เข้าใจ มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์มากน้อยเพียงใดมีความเสี่ยงอย่างไร
5. ผู้ตรวจจัดทำรายงานการตรวจส่งให้กับหน่วยงานรับรองมาตรฐาน
6. หน่วยงานรับรองมาตรฐานตัดสินใจการรับรองมาตรฐานการผลิต – การแปรรูป – การจัดการ
7. ในทุกปี ผู้ผลิต – ผู้ประกอบการจะต้องทำการต่ออายุการรับรอง และหน่วยงานรับรองจะส่งผู้ตรวจมาตรวจอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้งกรณีฟาร์ม เอกสารสำคัญที่ใช้ประกอบในการสมัครคือ

- ประวัติฟาร์ม
- แผนผังและแผนที่
- แผนการผลิต

กรณีสถานประกอบการ เอกสารสำคัญที่ใช้ประกอบในการสมัครคือ

- โครงสร้างองค์กร
- แผนภูมิการแปรรูป
- แผนผังห้องต่างๆ
- สูตรส่วนผสมของผลิตภัณฑ์ที่มาของการรับรอง

เอกสารต่างๆ ที่ส่งให้กับหน่วยงานมาตรฐาน ผู้ผลิต – ผู้ประกอบการควรทำสำเนาเก็บไว้ในแฟ้มเฉพาะของตนเองด้วย โดยในแฟ้มจะรวบรวมเอกสารการติดต่อสื่อสารและเอกสารอื่นๆที่ได้รับจากหน่วยงานรับรอง ซึ่งผู้ตรวจอาจขอตรวจเอกสาร อื่นๆที่ได้รับจากหน่วยงานรับรอง และผู้ตรวจสามารถขอตรวจเอกสารในแฟ้มนั้นได้ด้วย

เตรียมตัวรับการตรวจ

ผู้ผลิต – ผู้ประกอบการควรแจ้งและนัดแนะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดให้ทราบถึงกำหนดการการตรวจ และกำกับให้เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเตรียมตัวและอยู่ในช่วงที่มีการตรวจ เพื่อให้ข้อมูล ที่ถูกต้องกับผู้ตรวจ

ผู้ผลิตควรตรวจสอบการผลิตรวมและระบบเอกสารทั้งหมดซ้ำก่อนที่จะถึงวันตรวจจริง ในกรณีที่มีสิ่งบกพร่อง เช่น การผลิตไม่เป็นไปตามมาตรฐาน หรือเอกสารไม่ครบ ควรตรวจสอบภายในก่อนว่า มีอุปสรรคปัญหาใด แล้วพยายามแก้ปัญหาเท่าที่ทำได้ แต่อย่าพยายามปกปิดและใช้เอกสารหลักฐานเท็จ เพราะผู้ตรวจมีประสบการณ์ในการตรวจมาก แต่อย่าทราบดีว่าผู้ผลิต – ผู้ประกอบการในปีแรกๆอาจมีอุปสรรคปัญหาในการปรับเปลี่ยนบางอย่าง มีน้อยรายมากที่ผู้ผลิต – ผู้ประกอบการดำเนินการต่างๆ ได้ครบถ้วนและไม่มีปัญหาอะไร

ในการตรวจถ้าพบว่า มีการปกปิดและทำเอกสารหลักฐานเท็จจะมีความผิดร้ายแรงมาก

การเตรียมระบบเอกสารเพื่อขอการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

หน่วยงานรับรองมาตรฐานจะกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับเอกสารที่ผู้ผลิตจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อใช้ในการตรวจสอบรับรองรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ระบบเอกสารที่จำเป็น ได้แก่

- ประวัติฟาร์ม
- แผนผังฟาร์ม
- แผนการผลิตฟาร์ม
- บันทึกปัจจัยการผลิต
- บันทึกการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์ (ในกรณีที่ได้รับการรับรองแล้ว)

เหตุผลที่หน่วยงานรับรองมาตรฐานกำหนดให้เกษตรกรจัดทำระบบเอกสารและบันทึกข้อมูลเหล่านี้ก็เพราะว่าเอกสารเหล่านี้จะได้เป็นหลักฐานในการตรวจสอบในการผลิตของเกษตรกรรวมทั้งการใช้ปัจจัยการผลิตที่ใช้เท่านั้น ไม่มีการซื้อหาและใช้ปัจจัยการผลิตที่ต้องห้าม อีกทั้งข้อมูลแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิต ทำให้หน่วยงานรับรองมาตรฐานสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ว่า ปัจจัยการผลิตหรือวัตถุดิบของปัจจัยการผลิต นั้นเป็นสิ่งที่ให้ใช้ในการทำเกษตรอินทรีย์ได้หรือไม่ ส่วนบันทึกการผลิตนั้น หน่วยงานรับรองมาตรฐานจะใช้เพื่อประมาณการผลผลิตรวมทั้งการตรวจสอบเปรียบเทียบกับปริมาณผล การผลิตและการจำหน่ายที่มีการขาย ในกรณีที่ผู้ผลิตไม่ได้มีการจัดทำเอกสารเหล่านี้ หน่วยงานรับรอง อาจปฏิเสธที่จะตรวจรับรองการผลิต หรืออาจไม่ให้การรับรองการผลิตได้ ดังนั้นการจัดทำเอกสารให้ ถูกต้องครบถ้วนจึงมีความสำคัญมาก

ประวัติฟาร์ม

ประวัติฟาร์มเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการถือครองและการบริหารจัดการฟาร์มของเกษตรกร ผู้ผลิตที่สมัครขอการรับรอง โดยเกษตรกรจะต้องแจ้งพื้นที่การเกษตรที่ครอบครอง และทำการผลิตทั้งที่ ทำด้วยตัวเองหรือให้ผู้อื่นดำเนินการผลิต

พื้นที่เกษตรที่จะขอรับรองได้นั้น จะต้องเป็นพื้นที่การผลิตที่เกษตรกรเป็นผู้บริหารจัดการด้วย ตัวเอง (โดยพิจารณาตัดสินใจในการใช้ปัจจัยการผลิต) พื้นที่การผลิตเหล่านี้จะต้องแจ้งให้หน่วยงาน รับรองทราบ ไม่ว่าผู้สมัครจะถือกรรมสิทธิ์ครอบครองที่ดินแปลงดังกล่าวหรือไม่ และพื้นที่เหล่านี้ควร ปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด ยกเว้นแต่มีเหตุผลที่ชัดเจนและยอมรับได้โดยหน่วยงานรับ รับรอง

พื้นที่การเกษตรที่ต้องแจ้งกับหน่วยงานรับรอง

- พื้นที่ที่เกษตรกรเป็นผู้ทำการผลิตเอง แม้ว่าที่ดินอาจเป็นกรรมสิทธิ์ของพ่อแม่ พี่น้อง ญาติ หรือ คน อื่น
- พื้นที่ว่างเปล่าที่เกษตรกรเป็นเจ้าของ ที่ยังไม่ได้ทำการผลิตอะไร
- พื้นที่การเกษตรที่เกษตรกรให้ผู้อื่นทำประโยชน์ทางการเกษตร (ไม่ว่าผู้เช่าจะเป็นใคร หรือจะมีการ เก็บ ค่าเช่าหรือไม่)
- ที่ดินทางการเกษตร ที่อยู่ห่างไกลกันมาก และมีการผลิตผลทางการเกษตร ไม่ว่าจะป็นกรรมสิทธิ์ ของ เกษตรกรหรือไม่ก็ตาม

ส่วนพื้นที่ที่เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ครอบครอง แต่ไม่ได้ดำเนินการผลิตเอง (เช่น ให้ผู้อื่นเช่า) เกษตรกรก็จำเป็นต้องแจ้งพื้นที่เหล่านั้นให้หน่วยงานรับรองทราบด้วย แต่พื้นที่เหล่านี้ไม่จำเป็นต้อง ปรับเปลี่ยนการผลิตเข้าสู่ระบบอินทรีย์ เพราะเกษตรกรผู้ผลิตไม่ได้เป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตเอง

สำหรับการแจ้งประวัติฟาร์มนี้ เกษตรกรจะต้องแจ้งระบุพื้นที่เป็นแปลงๆ โดยแปลงในความหมาย ของการรับรองเกษตรอินทรีย์ คือ จะพิจารณาจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ และระบบการ

บริหารจัดการพื้นที่นั้นๆว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างจากพื้นที่ที่จะรวมกันเป็นแปลงการผลิตเดียวกันหรือไม่

ตัวอย่างวิธีการจัดแบ่งแปลงในการทำประวัติฟาร์ม

การจัดแบ่งแปลงในการขอรับรองมาตรฐานจะพิจารณาจากความเหมือนกัน / แตกต่างกันของการบริหารจัดการพื้นที่ทำเกษตรดังกล่าว

- พื้นที่ที่อยู่แยกห่างกัน ให้จัดเป็นคนละแปลง
- ส่วนพื้นที่ที่ติดกันเป็นผืน การแยกแปลงให้พิจารณาจากชนิดพืชที่ปลูกและระบบการจัดการของพื้นที่ย่อยนั้น

พื้นที่ติดกันแต่มีระบบการจัดการแปลงต่างกัน

แม้พืชจะเป็นชนิดเดียวกัน แต่เนื่องจากมีระบบการจัดการต่างกันคือ เกษตรอินทรีย์และเคมี (หรืออินทรีย์ปรับเปลี่ยน) ให้แยกเป็น 2 แปลง คือ แปลงอินทรีย์กับแปลงเคมี (อินทรีย์ปรับเปลี่ยน)

พื้นที่ติดกัน มีระบบการจัดการเหมือนกัน แม้ว่าจะเป็นพืชต่างชนิดต่างพันธุ์กัน เช่น ข้าวคนละชนิด ควรถือว่าเป็นแปลงเดียวกันโดยในแผนการผลิตประจำปีแยกชนิดพืชว่ามีการผลิตจำนวนกี่ไร่เหตุผลเพราะว่าเกษตรกรอาจมีการเพิ่ม/ลด หรือย้ายพื้นที่ปลูกข้าวแต่ละพันธุ์ในปีถัดไปได้ จึงควรขอการรับรองเป็นแปลงเดียวกันทั้งหมด

กรณีพื้นที่ติดกันมีระบบการจัดการเหมือนกันแต่เป็นพืชคนละชนิด เช่น ข้าวกับผลไม้ ควรถือว่าเป็นแปลงเดียวกัน (หรืออาจจะแยกเป็น 2 แปลงก็ได้) เพราะจะช่วยให้การจัดการในเชิงเอกสารน้อยกว่าการแยกเป็น 2 แปลง

พื้นที่ไม่ติดกันพืชชนิดเดียวกัน มี 1 แปลงหรือ 2 แปลงก็ได้ ขึ้นอยู่กับการประเมินสภาพแปลง ถ้าแปลงมีขนาดใหญ่ทั้ง 2 แปลงก็อาจแยกเป็น 2 แปลงก็ได้

พื้นที่ไม่ติดกัน พืชชนิดเดียวกัน ถ้าแปลงมีพื้นที่ถนนตัดผ่านและแปลงอีกแปลงเป็นเพียงดิ่งเล็กๆ ก็อาจมารวมกันเป็นแปลงเดียว

ข้าวปลูกกินเอง / ป่าของครอบครัว

ต้องมีการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จะต้องแจ้งแปลงดังกล่าวและทำประวัติแปลงเพื่อขอการรับรองด้วย เพราะอาจมีการเพิ่ม/ลดพื้นที่ปลูกข้าวสำหรับกินเอง (หรือพื้นที่ป่า) เพื่อมาปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ในอนาคตได้

ในกรณีที่เกษตรกรมีพื้นที่หลายแปลง (ที่ไม่ได้อยู่ติดกัน หรือที่อยู่ติดกันแต่มีการบริหารจัดการที่ต่างกันออกไป) เกษตรกรจะต้องกำหนดหมายเลขรหัสแปลงให้ชัดเจน (หรืออาจใช้วิธีกำหนดเป็นพื้นที่จดจำได้โดยง่ายก็ได้ เช่น “แปลงชายน้า”) และเก็บบันทึกไว้ เพื่อให้สามารถบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ปัจจัยการผลิตของแต่ละแปลงได้ นอกจากนี้ หน่วยงานรับรองมาตรฐานยังจะใช้เลขรหัสแปลงในการอ้างอิงกับเกษตรกรเกี่ยวกับการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์อยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ ในการทำประวัติฟาร์ม ผู้ผลิตจะต้องแจ้งรายละเอียดเกี่ยวกับขนาดของพื้นที่ (จำนวนไร่) และการใช้สารเคมีครั้งสุดท้าย (ชนิดของสารเคมีและวันที่มีการใช้ครั้งสุดท้าย) ซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สารเคมีครั้งสุดท้ายนี้ หน่วยงานรับรองจะใช้ประกอบในการพิจารณากำหนดวันที่เริ่มต้นของระบบปรับเปลี่ยน และช่วงระยะเวลาปรับเปลี่ยนด้วย

ประวัติฟาร์มจะทำเพียงครั้งเดียว เมื่อเกษตรกรเริ่มสมัครขอการรับรองในครั้งแรก ปีถัดๆไป ถ้าไม่มีการเปลี่ยนแปลงของข้อมูล ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขประวัติฟาร์ม ยกเว้นแต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับที่ดิน (เช่น ขายที่ดิน เพิ่มพื้นที่การผลิต) จะต้องแจ้งให้หน่วยงานรับรองทราบโดยทันที รวมทั้งมีการจัดทำประวัติฟาร์มใหม่ โดยปกติหน่วยรับรองจะมีแบบฟอร์มประวัติฟาร์มให้เกษตรกรกรอก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารในชุดของใบสมัคร

แผนผังฟาร์ม

แผนผังฟาร์มเป็นภาพและข้อมูลที่แสดงลักษณะของที่ดินในแต่ละแปลงของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรจะต้องจัดทำแผนผังของเกษตรอินทรีย์ทุกแปลง โดยจัดทำแผนผังแต่ละแปลงแยกออกจากกัน มีการวาดขอบเขตของที่ดินให้มีสัดส่วนที่ใกล้เคียงจากความเป็นจริง และมีการแสดงให้เห็นถึงจุดสังเกตที่สำคัญที่มีอยู่ในแปลงดังกล่าว เช่น บ่อน้ำ บ้านพัก เถียงนา ต้นไม้ใหญ่ นอกจากนี้ควรมีข้อมูลเกี่ยวกับทิศ การใช้ที่ดินของพื้นที่ข้างเคียง และข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ดังกล่าวด้วย

เช่นเดียวกันกับประวัติฟาร์ม แผนผังฟาร์มจะจัดทำเพียงครั้งแรกเมื่อสมัครขอรับการรับรองแต่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ก็ต้องทำแผนผังฟาร์มใหม่ แต่ถ้าเพียงเปลี่ยนชนิดหรือพันธุ์พืชที่ปลูก ไม่จำเป็นต้องจัดทำแผนผังฟาร์มใหม่ก็ได้

แผนการผลิต

แผนการผลิตเป็นข้อมูลที่ต้องมีการจัดทำซ้ำทุกปี เมื่อมีการสมัคร หรือต่ออายุการรับรองประจำปี แผนการผลิตเป็นการแจ้งให้หน่วยงานรับรองได้รับทราบถึงรายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตที่เกษตรกรวางแผนจะดำเนินการในปีนั้นๆ รวมถึงแผนในการที่จะใช้พื้นที่ใดเพื่อการผลิตในระบบเกษตรอินทรีย์ และแผนการปลูกพืช

โดยปกติ หน่วยการผลิตจะมีแบบฟอร์มแผนการผลิตให้เกษตรกรกรอก ทั้งในการสมัครครั้งแรก และการต่ออายุประจำปี

บันทึกการผลิตและปัจจัยการผลิต

บันทึกการผลิตเป็นข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญของการผลิตที่หน่วยงานรับรองจะใช้ในการตรวจประเมินฟาร์ม ข้อมูลสำคัญที่ควรมีในบันทึกการผลิต คือ

- ชนิดพืชและพันธุ์พืชที่ปลูก
- วันที่ปลูก
- วันที่เก็บเกี่ยวผลผลิต
- ปริมาณการเก็บเกี่ยวผลผลิต

ในส่วนของบริษัทปัจจัยการผลิตนั้น เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการผลิต แต่เน้นที่การใช้ปัจจัยการผลิตต่างๆ ที่ใช้ในการเพาะปลูกจนเก็บเกี่ยว ข้อมูลที่สำคัญต้องบันทึกปัจจัยการผลิต คือ

- วันที่ที่มีการใช้ปัจจัยการผลิต
- ชนิดและแหล่งที่มาของปัจจัยการผลิตนั้น
- ปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิตของฟาร์ม (ถ้าสามารถเก็บข้อมูลการใช้ปัจจัยการผลิตในแต่ละแปลงได้ก็จะดีมาก)

กรณีเกษตรกรไม่ได้จำหน่ายผลผลิตออกไปทันทีภายหลังจากที่เก็บเกี่ยวผลผลิต แต่มีการจัดการแปรรูปผลผลิตเบื้องต้น เช่น การอบ หั่น บรรจุ โดยเป็นการดำเนินการของเกษตรกรผู้ผลิตเอง และผลผลิตที่จัดการก็เป็นผลผลิตเอง ไม่มีการซื้อผลผลิตจากภายนอก เกษตรกรจำเป็นต้องจัดทำบันทึกข้อมูลการจัดการผลผลิตเหล่านั้นด้วย โดยข้อมูลที่จำเป็นต้องทำบันทึก ได้แก่

- วันที่มีการจัดการแปรรูปผลผลิตเบื้องต้น
- ปริมาณวัตถุดิบที่นำมาใช้
- ปริมาณผลผลิตหลังการแปรรูป
- การล้างและทำความสะอาดเครื่องมือที่ใช้

แต่ถ้าเกษตรกรผู้มีการรับซื้อผลผลิตเกษตรอินทรีย์จากภายนอกฟาร์มมาเป็นวัตถุดิบด้วย (เช่น ซื้อผักจากภายนอกฟาร์มมาบรรจุขาย รวมกับผักที่เก็บเกี่ยวได้จากฟาร์มของเกษตรกรเอง) ในกรณีเช่นนี้ ผู้ผลิตอาจจะต้องขอการรับรองในลักษณะของผู้ประกอบการเพิ่มเติมเป็นพิเศษด้วย โดยจะต้องเตรียมการและจัดทำระบบเอกสารเช่นเดียวกับผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ทั่วไป

บันทึกการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์

บันทึกการขายผลผลิตอาจเป็นแบบฟอร์มง่ายๆ ที่ระบุการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์หรืออาจใช้สำเนาใบส่งสินค้าหรือใบเสร็จการขายแบบประกอบก็ได้ ข้อมูลสำคัญสำหรับบันทึกการขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์คือ

- วันที่ขายผลผลิต
- ชนิดและปริมาณผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่จำหน่าย
- ผู้ซื้อผลผลิต
- ในกรณีที่ผลผลิตที่ได้รับการรับรองมาตรฐานว่าเป็นผลผลิตเกษตรอินทรีย์แล้ว เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการขายผลผลิตจะต้องระบุว่าผลผลิตที่จำหน่ายนั้นเป็น “ผลผลิตเกษตรอินทรีย์” แต่หน่วยงานรับรองมาตรฐานบางแห่ง อาจกำหนดให้ระบุชื่อหน่วยงานรับรองมาตรฐานแนบท้ายด้วย เช่น “ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ มาตรฐานคุณธรรม”

การตรวจสอบย้อนกลับ

การตรวจสอบย้อนกลับหมายถึง ความสามารถในการระบุถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบ เช่น ฟาร์ม ของเกษตรกร โดยอาศัยข้อมูลที่ปรากฏอยู่บนผลิตภัณฑ์ที่บรรจุสำเร็จ ร่วมกันกับเอกสารบันทึกข้อมูล การจัดการ - แปรรูปของผู้ประกอบการ

การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ให้ความสำคัญกับการตรวจสอบย้อนกลับได้ของผลิตภัณฑ์ เพราะเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการจะตรวจสอบดูว่า มีการดำเนินการที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดมาตรฐาน ในขั้นตอนใดบ้าง

ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มีการตรวจสอบย้อนกลับได้ คือ

- ในการจัดเก็บ สต็อกวัตถุดิบ จะต้องมีการจัดแยกวัตถุดิบของเกษตรกรหรือฟาร์มในแต่ละราย ไม่ให้ปะปนกัน
- การบันทึกข้อมูลรายชื่อเกษตรกรหรือฟาร์มที่ใช้ในการจัดการ - แปรรูปผลผลิตในแต่ละงวดการผลิต (batch or lot of production) รวมถึงการปริมาณวัตถุดิบที่นำมาใช้ของแต่ละราย
- การมีรหัสข้อมูลบนผลิตภัณฑ์สุดท้ายที่สามารถระบุได้ว่าได้ผลิตภัณฑ์นั้นอยู่ในงวดการผลิตใดๆ เช่น การพิมพ์รหัสงวดการผลิตบนฉลากผลิตภัณฑ์ หรือในกรณีที่มีการผลิตทุกวัน อาจใช้ข้อมูลวันที่ผลิต หรือวันที่หมดอายุของผลิตภัณฑ์แทนก็ได้

การจัดการคลังวัตถุดิบ

การจัดการคลังวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์นั้น จะต้องศึกษารายละเอียดข้อกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานรับรองก่อนว่า อนุญาตให้จัดเก็บผลผลิตเกษตรอินทรีย์ร่วมกับผลผลิตเกษตรทั่วไปหรือไม่ โดยปกติหน่วยงานรับรองมักจะอนุญาตให้จัดเก็บร่วมกันได้ แต่ต้องแยกการจัดเก็บอย่างชัดเจน รวมถึงอาจต้องติดป้ายให้เห็นอย่างชัดเจนว่า บริเวณใดบ้างที่เป็นที่จัดเก็บวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ประกอบการอาจกำหนดให้บริเวณด้านทิศเหนือของคลังสินค้าเป็นที่จัดเก็บวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์และจัดทำป้าย “พื้นที่จัดเก็บวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์” ติดให้คนงานได้เห็นอย่างชัดเจน

ในการจัดเก็บวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ควรจะต้องจัดแยกวัตถุดิบของเกษตรอินทรีย์ที่จัดเก็บในคลังวัตถุดิบ แยกเฉพาะออกมาจากสต็อกของวัตถุดิบที่ไม่ใช่เกษตรอินทรีย์

การจัดการแปรรูป

ในขั้นตอนของการจัดการแปรรูปผลผลิตนั้นผู้ประกอบการต้องเลือกกรรมวิธีการแปรรูปเฉพาะที่ อนุญาตให้ใช้ในการแปรรูปผลผลิตเกษตรอินทรีย์เท่านั้น ซึ่งได้แก่

- การทำแห้ง เช่น อบ ตาก ผึ่งแดด
- การกะเทาะเปลือก การสีข้าว
- การทำให้สุกด้วยความร้อน
- การทำให้ผลผลิตมีขนาดเล็กลง เช่น หั่น ลับ บด
- การผสม เช่น การคลุก การนวด
- การสกัดด้วยสารที่อนุญาตให้ใช้ เช่น น้ำ แอลกอฮอล์

- การหมักคอง

ส่วนผสม สารปรุงแต่ง และสารช่วยการแปรรูป ต้องเป็นสารที่หน่วยงานรับรองอนุญาตให้ใช้โดยดูจากเอกสารมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของหน่วยงานรองรับนั้น และจะต้องไม่ใช่สิ่งที่ได้มาจากสิ่งมีชีวิตดัดแปลงพันธุกรรม โดยผู้ประกอบการจะต้องแจ้งกรรมวิธีและสูตรในการแปรรูปผลผลิตให้หน่วยงานรับรองได้ทราบตั้งแต่ช่วงของการสมัครขอการรับรอง

ส่วนผสมหลักของผลผลิตแปรรูปนี้จะต้องเป็นผลผลิตการเกษตรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ไม่น้อยกว่า 70% หรือ 90% โดยน้ำหนัก(การใช้ฉลากเกษตรอินทรีย์จะแตกต่างกันถ้าสัดส่วนวัตถุดิบเกษตรอินทรีย์ 70% หรือ 90% ดูรายละเอียดในเรื่องการใช้ตรา) กรณีที่ไม่สามารถหาวัตถุดิบหรือส่วนผสมบางอย่างที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้ในจำนวนที่เพียงพอ หน่วยงานรับรองมาตรฐานอาจยกเว้นชั่วคราวให้ใช้ผลผลิตที่ไม่ใช่เกษตรอินทรีย์ได้แต่ผู้ประกอบการจะต้องไม่ใช่วัตถุดิบส่วนผสมชนิดเดียวกันทั้งที่เป็นเกษตรอินทรีย์และไม่ใช้เกษตรอินทรีย์ร่วมกันในการแปรรูป

ในระหว่างขั้นตอนของการแปรรูป (และการจัดการแต่ละขั้นตอนอื่นๆด้วย) ผู้ประกอบการต้องจดบันทึกการผลิต ซึ่งระบุถึงแหล่งที่มาของวัตถุดิบ ปริมาณวัตถุดิบและส่วนผสมที่ใช้ การทำความสะอาดเครื่องมือก่อนที่จะเปลี่ยนมาแปรรูปเกษตรอินทรีย์ และปริมาณผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการแปรรูปกรณีการผลิตบางส่วนเสียหายบันทึกการผลิตจะต้องระบุว่าวัตถุดิบและส่วนผสมใดบ้างที่เป็นเกษตรอินทรีย์

ในกรณีที่ผู้ประกอบการไม่ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการแปรรูปเอง แต่ว่าจ้างผู้อื่นให้ทำหน้าที่แทน (เช่น จ้างโรงสีข้าว จ้างยั้งฉางในการจัดเก็บผลผลิต) ผู้ผลิตจะต้องจัดทำสัญญาว่าจ้างการผลิตและดำเนินการตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการว่าจ้างการผลิตดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นในหัวข้อจัดทำสัญญาข้อตกลงต่างๆที่เกี่ยวข้อง

การใช้ฉลากและตรารับรองเกษตรอินทรีย์บนผลผลิต

ผู้ผลิต-ผู้ประกอบการโดยส่วนใหญ่จะไม่จำเป็นต้องให้ฉลากและตรารับรองเกษตรอินทรีย์ เพราะการใช้ฉลากและตราจะเป็นบทบาทของผู้ประกอบการที่บรรจุผลผลิตเป็นสินค้าที่พร้อมจำหน่ายให้ผู้บริโภค

ผลผลิตที่ได้รับการรับรองในปีแรกๆ ที่อยู่ในช่วงระยะปรับเปลี่ยน ผลผลิตนั้นจะยังไม่มีสิทธิใช้ตราของหน่วยงานรับรองมาตรฐานแสดงในบรรจุภัณฑ์ของผลิตภัณฑ์ได้ และการจำหน่ายผลผลิตก็ต้องแจ้งให้ผู้ซื้อทราบว่า เป็น “ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ระยะปรับเปลี่ยน” (organic in conversion)

ต่อเมื่อฟาร์มได้ผ่านพ้นระยะปรับเปลี่ยนแล้วผู้ประกอบการจึงมีสิทธิที่จะจำหน่ายผลผลิตนั้นในฐานะผลผลิตเกษตรอินทรีย์ และใช้ตราของหน่วยงานรับรองมาตรฐานได้

กรณีการแปรรูป ผลิตภัณฑ์จะสามารถใช้ฉลาก “ผลผลิตเกษตรอินทรีย์” หรือข้อความในลักษณะเดียวกันได้ถ้าส่วนผสมมีวัตถุดิบ (ไม่รวมน้ำและเกลือ) ในกรณีที่วัตถุดิบ

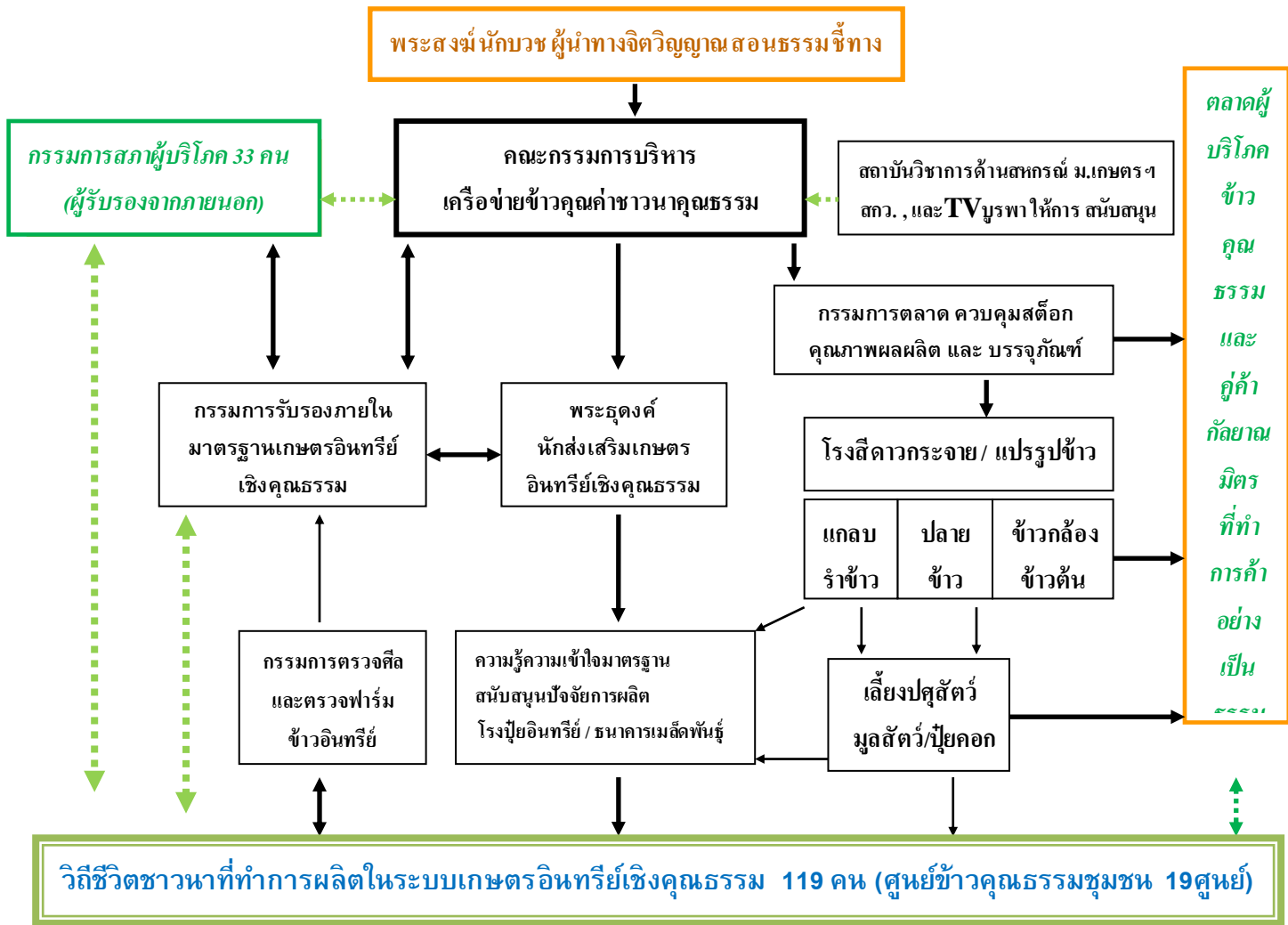
เป็นผลผลิตการเกษตรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 70% โดยน้ำหนักของวัตถุดิบ (ไม่รวมน้ำและเกลือ)ผลิตภัณฑ์จะสามารถใช้ฉลาก “ ผลผลิตเกษตรอินทรีย์ ” หรือข้อความในลักษณะเดียวกัน

โดยปกติทั่วไปหน่วยงานรับรองมักจะกำหนดให้ผู้ผลิต-ผู้ประกอบการที่ต้องการใช้ตรารับรองเกษตรอินทรีย์ต้องส่งตัวอย่างการออกแบบฉลากผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะวิธีการใช้ตรารับรองเพื่อให้หน่วยงานรับรองได้พิจารณาอนุมัติก่อนที่จะมีการนำฉลากไปใช้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้มีการใช้ตรารับรองโดยไม่ถูกต้อง ซึ่งอาจทำให้ผู้ผลิต-ผู้ประกอบการต้องถูกลงโทษและต้องทำการผลิตฉลากดังกล่าวใหม่

สรุปผลการถอดบทเรียนจากการทดลองใช้คู่มือประกันคุณภาพ

เริ่มจากการสืบค้นข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ และจัดเวทีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับเกษตรกร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้บริโภค ที่เกี่ยวข้อง และทำการเก็บข้อมูล ด้วยการเข้าไปสำรวจ สอบถาม พูดคุยแบบเจาะจง จนสามารถสร้างตัวแบบที่เรียกว่า **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** มีเนื้อหาข้อกำหนดเป็นมาตรฐาน 45 ข้อ และได้ออกแบบ **คู่มือการประกันคุณภาพ** ให้สามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่กับชาวนาคูณธรรม 119 ราย นั้น มีการลงพื้นที่ตามแผนปฏิบัติการประกันคุณภาพอย่างเข้มข้น

สรุปว่า ระบบการรับรองมาตรฐานที่มีการดำเนินงานอยู่อย่างเป็นทางการและเป็นที่ยอมรับกันในวงกว้างทั่วไป ทั้งของประเทศไทยและของต่างประเทศนั้น ล้วนเป็นมาตรฐานที่ทำการตรวจรับรองกระบวนการผลิตเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้บริโภคว่า ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มานั้นมีความเป็นผลผลิตจากระบบเกษตรอินทรีย์ แต่ตัวคนผู้ผลิต (เกษตรกร ชาวนา) จะมีชีวิตยากลำบาก เจ็บป่วย มีหนี้สินติดบริโภคนิยมกินสุบตีเมสพ (เหล้า เบียร์ บุหรี่ ยาเสพติด เล่นการพนัน มีอบายมุข) ถูกเอารัดเอาเปรียบอย่างไร ไม่มีข้อกำหนดห้ามและบอกแนวทางแก้ไขเอาไว้ในมาตรฐาน ดังนั้น **ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** ที่ทีมนักวิจัย ชาวนาคูณธรรม ผู้บริโภค นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ ได้มีข้อสรุปตรงกันว่าน่าจะเป็น แนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่น่าเชื่อถือในระดับสากลได้ จึงเป็น **ตั้งแผนภูมิ** ต่อไปนี้

จากแผนภาพจะเห็นว่ามีการตรวจรับรองใน 2 ระดับ คือ ระบบการตรวจรับรองภายใน(ตัวอักษรตัวตรง) ระบบการตรวจรับรองจากภายนอก (ตัวอักษรตัวเอียง) ที่เรียกว่า **สภาผู้บริโภคร่วมหรือเครือข่ายผู้บริโภคร่วมหรือเครือข่ายคนกินข้าวเกื้อกูลชาวนา** ซึ่งทำให้ระบบการตรวจรับรองนี้มีคุณค่าและได้รับความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

สำหรับในส่วนของ **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** และ **คู่มือการประกันคุณภาพ** ที่ทีมวิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้นแล้วนำมาปฏิบัติการทดลองใช้จริงกับชาวนาอาสาสมัคร 119 ราย ในระยะเวลา 1 รอบการผลิตนั้น ผลการวิจัยพบว่า ตัวข้อกำหนด **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม 45 ข้อ** และ **คู่มือการประกันคุณภาพ** นั้นเป็น **นวัตกรรมใหม่** เป็นชุดความรู้เกี่ยวกับ ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่มีลักษณะเป็นทั้ง กระบวนการ และ ผลลัพธ์ กลุ่ม / องค์กร ชาวนาสามารถนำเอา ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม และ คู่มือการประกันคุณภาพ ตาม มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา มนุษย์ให้เป็นคนที่มีคุณค่า และคนที่มีคุณค่านี้ก็ได้กลายเป็น **ต้นธารของสายน้ำแห่งความดี** ผลิตข้าว

พืช ผัก ผลไม้อินทรีย์ไร้สารพิษ ออกมาเป็น**อาหารที่มีคุณค่า**ให้แก่มนุษยชาติ ผู้บริโภคทั้งแผ่นดินในระบบการค้าที่เป็นธรรม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ข้อที่ 3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมที่นำไปสู่ความน่าเชื่อถือในระดับสากล

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ในการตอบเจตจำนงตามวัตถุประสงค์ข้อนี้ ทีมวิจัยและชาวนาที่เข้าร่วมปฏิบัติการตามแผนงานทดลอง ทดสอบใช้ **คู่มือการประกันคุณภาพ** ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม โดยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้บริโภคและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ

สรุปของเวทีที่นำไปสู่การเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมที่จะนำไปสู่ความน่าเชื่อถือในระดับสากล ประกอบด้วย

1. สร้างจิตสำนึกการพึ่งตนเอง สร้างคุณค่าให้ชีวิตและผลผลิต
 2. ส่งเสริมสนับสนุนให้เกษตรกร ชาวนา ผู้บริโภค ได้ทำการค้าที่เกื้อกูลเป็นธรรม (CSA)
 3. สนับสนุนให้มีการจัดตั้งสภาผู้บริโภคชาวคุณธรรม (ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานต้องให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง)
 4. สนับสนุน ส่งเสริม พัฒนาให้มีการผลิตข้าวอินทรีย์เพิ่มขึ้น
- 4.1 สร้างเครือข่ายและการขยายพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์

การผลิตข้าวในประเทศไทยมีการพัฒนาการผลิตในหลายระดับ หลายรูปแบบและหลายลักษณะ ทุกรูปแบบต้องสร้างเครือข่ายและขยายพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์ ได้แก่ กลุ่มพัฒนาใหม่และกลุ่มพัฒนาเข้มแข็ง โดยกลวิธี (tactics) ที่แต่ละกลุ่มควรดำเนินงานเป็นดังต่อไปนี้

ก. กลุ่มพัฒนาใหม่ ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ในระยะเริ่มเข้าสู่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในระยะการปรับเปลี่ยนในช่วงเวลา 1-3 ปี ยังไม่ได้รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ มีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้

- 1) หนุนเสริมจากภาครัฐในทุกๆด้าน เช่นการอบรมความรู้ ปัจจัยการผลิต การจ่ายค่าตรวจรับรองมาตรฐานสากลและหาตลาดจำหน่ายเพื่อสร้างรากฐานที่แข็งแรงให้เกิดความมั่นคงในกลุ่มการผลิตโดยใช้กระบวนการผลิตแบบโรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ ในการส่งเสริม
- 2) สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความร่วมมือในการขยายพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์จากเครือข่ายปราชญ์บ้านในแต่ละพื้นที่

- 3) เข้ามามีส่วนร่วมของภาคเอกชน/องค์กรพัฒนาเอกชน ในการพัฒนาอบรมถ่ายทอดความรู้ในด้านการผลิตพืชอินทรีย์ การควบคุมคุณภาพ และมาตรฐานตลอดเวลาฤดูกาลผลิต และเข้ามารับซื้อผลผลิตเพื่อการจัดการจำหน่าย

ข. กลุ่มพัฒนาเข้มแข็ง ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ที่มีการผลิตมาเป็นระยะเวลานาน มีประสบการณ์ความรู้ที่ผลิตพืชอินทรีย์จนได้รับรองมาตรฐานในระดับต่างๆ มีกลุ่มเครือข่ายที่เข้มแข็ง มีความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพที่สูงขึ้นสามารถนำผลผลิตไปสู่กระบวนการสร้างใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผลผลิต ซึ่งหากกลุ่ม/เครือข่ายมีความต้องการขยายพื้นที่และเพิ่มปริมาณผลผลิตมีแนวทางในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

- 1) สร้างเครือข่ายขยายพื้นที่ในชุมชนใกล้เคียงโดยการชักชวน ความสัมพันธ์พี่น้อง เครือญาติ เพื่อนฝูง และจัดตั้งศูนย์เรียนรู้
- 2) ให้ความรู้แนะนำเยี่ยมเยียนตลอดจนสนับสนุนปัจจัยต่างๆ ให้กลุ่มที่เข้ามาเป็นเครือข่ายรายใหม่ ส่งเจ้าหน้าที่ส่งเสริมและผู้มีประสบการณ์เข้าช่วยเหลือเป็นที่ปรึกษา
- 3) ใช้เครือข่ายความร่วมมือในชุมชนและเครือข่ายที่รับรองอบรมความรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสร้างความเข้าใจและร่วมในชุมชน ในลุ่มน้ำที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพื่อการปกป้อง สงวนรักษาและฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งน้ำ และระบบนิเวศ
- 4) บูรณาการภาครัฐและภาคเอกชน/องค์กรพัฒนาเอกชน ผู้ประกอบการจัดจำหน่ายและผู้ส่งออกเพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายทุกระดับให้เกี่ยวร้อยกันทุกห่วงโซ่การผลิตเพื่อสร้างความมือในการขยายพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์
- 5) จัดทำระบบฐานข้อมูลพื้นที่การผลิตเกษตรอินทรีย์ในทุกพื้นที่ โดยภาครัฐควรจะเป็นแกนนำเพื่อทราบจำนวนพื้นที่ ชนิดของผลผลิต ปริมาณผลผลิต ปัจจัยการผลิตที่ต้องการ และแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆอย่างครบวงจร ตลอดจนสามารถวางแผนการสนับสนุนการขยายพื้นที่กลุ่มเครือข่ายต่างๆได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 การจัดการด้านปัจจัยการผลิตให้เพียงพอกับการผลิตพืชอินทรีย์

จากข้อมูลการศึกษาริวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคสำคัญที่เป็นข้อจำกัดในการพัฒนาด้านการผลิตข้าวอินทรีย์ปัจจัยหนึ่ง ได้แก่ ปัญหาจากการขาดแคลนปัจจัยการผลิต เช่น ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพและเมล็ดพันธุ์อินทรีย์ การแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นมีกลวิธี (Tactics) ในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

4.2.1 จัดการสร้างกลุ่มเพื่อความร่วมมือในการผลิตปัจจัยการผลิตที่ขาดแคลนและไม่เพียงพอเป็นรายพื้นที่/กลุ่ม/ชุมชน เพื่อการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ ฯลฯ ให้เพียงพอแก่การใช้งานในกลุ่ม/ชุมชนนั้นๆ

4.2.2 ให้การสนับสนุนความรู้เพื่อเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการผลิตปัจจัยการผลิต ตลอดจนสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อจัดหาวัตถุดิบและค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ เมล็ดพันธุ์อินทรีย์ น้ำหมักชีวภาพ ฯลฯ

4.2.3 สนับสนุนการผลิตแบบผสมผสาน เช่น การทำนาอินทรีย์ผสมผสานกับผัก/สมุนไพรอินทรีย์ และไม้ผลไม้ยืนต้นต่างๆ ร่วมกับการเลี้ยงปศุสัตว์ เพื่อจะได้วัสดุจากต้นไม้ กิ่งไม้ ฟางข้าว มาผสมผสานกับมูลสัตว์เพื่อใช้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยคอก หมุนเวียนใช้ในฟาร์ม

4.3 การสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาข้าวอินทรีย์โดยการใช้งานวิจัยแบบมีส่วนร่วม

งานวิจัยเกษตรอินทรีย์ต่างๆที่มีปรากฏและนำเสนอเป็นผลงานส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องจึงส่งผลให้งานวิจัยพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไม่สามารถเชื่อมโยงได้ตลอดห่วงโซ่ และงานวิจัยส่วนมากขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และขาดการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น และการใช้เทคโนโลยีชีวภาพ ดังนั้นเพื่อให้กลยุทธ์การสร้างองค์ความรู้จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นสามารถดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธี (Tactics) ในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

4.3.1 ให้การสนับสนุนงานวิจัยพัฒนาพืชอินทรีย์ให้ครอบคลุมทุกห่วงโซ่การผลิตเพื่อเชื่อมโยงการพัฒนาพืชอินทรีย์ทั้งระบบอย่างเป็นองค์รวม ใช้ความรู้จากเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาผลผลิตพืชอินทรีย์ที่มีคุณค่าสูง

4.3.2 สร้างงานวิจัยพัฒนาแบบมีส่วนร่วมที่ต่อยอดจากเทคโนโลยีชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำพาผลงานการวิจัยไปสู่การปฏิบัติจริง

4.3.3 จัดหลักสูตรการศึกษาด้านเกษตรอินทรีย์ตามระดับการศึกษาที่เหมาะสมให้กับสถาบันการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา

4.3.4 ให้ความสำคัญกับการวิจัยพัฒนาเกษตรอินทรีย์ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยที่มีคณาจารย์ทางการเกษตรกรรมหลากหลายสาขา เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ฯลฯ

4.4 การพัฒนาเทคโนโลยีการแปรรูป และนวัตกรรมผลิตภัณฑ์จากข้าวอินทรีย์

เข้าสู่กระบวนการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่จากข้าวอินทรีย์ เพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์คุณภาพสูงซึ่งจากกลยุทธ์ดังกล่าวมีกลวิธี (Tactics) ในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

4.4.1 สํารวจเพื่อทราบปริมาณความต้องการบริโภคสินค้าและผลิตภัณฑ์จากพืชอินทรีย์ที่แปลกใหม่ พัฒนาจากเทคโนโลยีและนวัตกรรม และสินค้าที่มีคุณภาพสูง เพื่อประเมินความเป็นไปได้ในการลงทุน

4.4.2 ให้ความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ตลอดจนการสนับสนุนด้านเงินทุนกู้ยืมหรือเงินสนับสนุนด้านนวัตกรรม เช่น โครงการต่างๆ ที่สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติสนับสนุน เพื่อนําผลการศึกษาที่เป็นความรู้จากนวัตกรรมเข้าสู่กระบวนการผลิตและจัดจำหน่ายในเชิงพาณิชย์

4.4.3 พัฒนาการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์คุณภาพสูงจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมโดยผลิตภัณฑ์แบ่งออกเป็นหมวดหมู่ได้ตามลักษณะการดำเนินงาน ได้แก่

- 1) ผลิตภัณฑ์ใหม่ที่พัฒนาจากเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- 2) ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากนวัตกรรมกระบวนการ Change Management ที่มีการจัดใหม่ทั้งระบบตลอดห่วงโซ่การผลิต
- 3) ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการลงทุนพัฒนาเครื่องจักร เครื่องมือ เพื่อการผลิตสินค้าจากข้าวอินทรีย์คุณภาพสูง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานโครงการวิจัยในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้ใช้ประสบการณ์อย่างมากและได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม กรณี กลุ่มชาวนาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม ภายใต้เครือข่ายมูลนิธิธรรมะร่วมใจ จังหวัดยโสธร ดังนี้

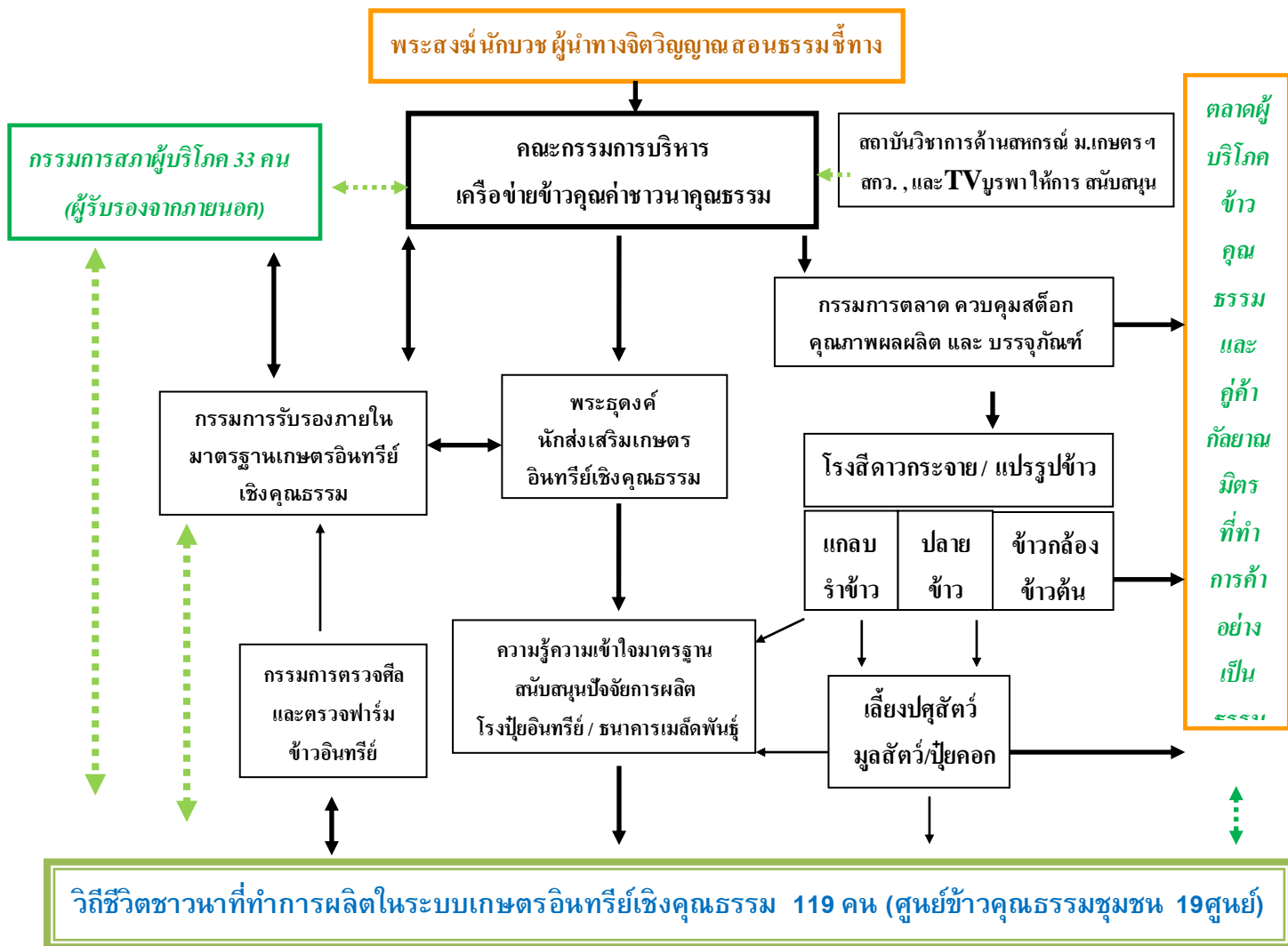
สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาไปสู่ระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม กรณี กลุ่มชาวนาผู้ปลูกข้าวคุณธรรม ภายใต้เครือข่ายมูลนิธิธรรมะร่วมใจ จังหวัดยโสธร สามารถดำเนินการอย่างบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ แผนการดำเนินงานของโครงการวิจัยที่ตั้งไว้เป็นอย่างดี โดย นักวิจัยได้สืบค้นข้อมูลจากเอกสารของหน่วยงาน องค์กรต่างๆ ที่หลากหลายทั้งในและต่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีการเก็บข้อมูล โดยการเข้าไปสำรวจ สอบถาม พูดคุยแบบเจาะจง กับ นักวิชาการ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทีมวิจัยได้ดำเนินการอย่างเต็มที่และทำอย่างเต็มความสามารถ นับเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาทีมวิจัยอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องภาษาต่างประเทศ นับว่าเป็นการ Learning by doing จริงๆ

สำหรับเวทีปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหาร ได้ทำการเก็บข้อมูล ด้วยการเข้าไปสำรวจ สอบถาม พูดคุยแบบเจาะจง จนสามารถสร้างตัวแบบที่เรียกว่า **มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** มีเนื้อหาข้อกำหนดเป็นมาตรฐาน 45 ข้อ และได้ออกแบบ **คู่มือการประกันคุณภาพ** ให้สามารถนำไปปฏิบัติในพื้นที่กับชาวนาคุณธรรมในพื้นที่โดยทดลองใช้กับชาวนาซึ่งเป็นสมาชิกจำนวน 119 ราย ซึ่งผลการปฏิบัติทดลองใช้คู่มือประกันคุณภาพ ในเชิงประเมินในเชิงปริมาณนั้นมีชาวนาที่เข้าร่วมแล้วสามารถดำเนินการจนผ่านการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม 99 ราย คิดเป็นพื้นที่การเกษตรจำนวน 1,566 ไร่ ผลผลิตข้าวเปลือก 380.944 ตัน ชาวนาในระยะปรับเปลี่ยน 20 ราย พื้นที่การเกษตร 403 ไร่ ประมาณการผลผลิตข้าว 105.500 ตันและในเชิงคุณภาพ ชาวนาสมาชิก ผู้บริหารเครือข่าย ทีมวิจัยได้ประสบการณ์พัฒนาตนเองในทางจิตวิญญาณ พัฒนาการผลิต และสามารถพัฒนามาตรฐานและระบบการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมได้เป็นครั้งแรกในโลกนอกจากนั้นยังได้คำชี้แนะที่เป็น ความคิดเห็นจากเครือข่ายผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ ที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนามาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรมและคู่มือการประกันคุณภาพ

ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่ทีมนักวิจัย ชาวนาคุณธรรม ผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญ มีข้อสรุปตรงกัน ว่าน่าจะเป็น **แนวทางการพัฒนาไปสู่**

ระบบการตรวจ รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่น่าเชื่อถือในระดับสากลได้ ดังแผนภูมิ

จากแผนภาพจะเห็นว่ามีการตรวจรับรองใน 2 ระดับ คือ ระบบการตรวจรับรองภายใน(ตัวอักษร ตัวตรง) ระบบการตรวจรับรองจากภายนอก (ตัวอักษรตัวเอียง) ที่เรียกว่า **สภาผู้บริโภคหรือเครือข่ายผู้บริโภคหรือเครือข่ายคนกินข้าวเกื้อกูลชาวนา** ซึ่งทำให้ระบบการตรวจรับรองนี้มีคุณค่าและได้รับความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

สำหรับในส่วนของ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม และ คู่มือการประกันคุณภาพ ที่ทีมวิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้น นั้นเป็น **นวัตกรรมใหม่** เป็นชุดความรู้เกี่ยวกับ ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ที่มีลักษณะเป็นทั้ง กระบวนการ และ ผลิตภัณฑ์ กลุ่ม / องค์กร ชาวนาสามารถนำเอา ระบบการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม และ คู่มือการประกันคุณภาพ ตาม มาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนา มนุษย์ให้เป็นคนที่มีคุณค่า และคนที่มีคุณค่านี้ก็ได้กลาย เป็นต้นธารของสายน้ำแห่งความดี ผลิตข้าว

พืช ผัก ผลไม้อินทรีย์ไร้สารพิษ ออกมาเป็น**อาหารที่มีคุณค่า**ให้แก่มนุษยชาติ ผู้บริโภคทั้งแผ่นดินในระบบการค้าที่เป็นธรรม

ปัญหาอุปสรรค

แม้ที่มวิจัยจะมีบทเรียนที่เคยทำการศึกษาวิจัยกับชาวนากลุ่มข้าวคุณธรรมนี้มาแล้ว เมื่อปี 2552 พยายามที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาอุปสรรค แต่การการทำงานในครั้งนี้ก็เกิดปัญหาและอุปสรรคขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งก็ต้อง ทำใจยอมรับแล้วนำมาแก้ไข เพราะว่าปัญหาทำให้เกิดปัญญา ดังนี้

1. ความแตกต่างกันของมาตรฐาน ที่สร้างขึ้นใหม่ นั้นความเข้าใจของคนทำงานเกี่ยวข้องต่างกัน **คู่มือการประกันคุณภาพ** ที่นำไปปฏิบัติในพื้นที่กับชาวนาคุณธรรม 119 ราย มีข้อจำกัดและปัญหาอุปสรรคค่อนข้างมาก เนื่องจากขาดที่มวิจัยที่สามารถเป็นวิทยากรกระบวนการ แต่ต้องทำระบบการรับรองให้ครบวงจร ทั้ง **ต้นน้ำ**(การผลิต) **กลางน้ำ** (การแปรรูปและบรรจุภัณฑ์) **ปลายน้ำ** (การตลาดและผู้บริโภค) และยิ่งไปกว่านั้นคือ มีการจัดตั้งสภาผู้บริโภค ซึ่งเป็นการเพิ่มงานเพื่อให้ระบบการรับรองมาตรฐานมีคุณค่าได้รับความน่าเชื่อถือมากขึ้น
2. ระบบเอกสารในการดำเนินงานให้บรรลุตามคู่มือประกันคุณภาพมากไปทำให้ที่มวิจัยและชาวนาสับสนและไม่คุ้นชิน ซึ่งอาจไม่เป็นธรรมสำหรับผู้ปฏิบัติ และเป็นช่องทางให้ผู้ตั้งใจไม่ปฏิบัติตามได้แย่ง ทำให้มาตรฐานในการทำงานไม่ได้คุณภาพเท่าที่จะควรเป็น
3. แบบฟอร์มรายงานตรวจไม่สอดคล้องกับมาตรฐาน ไม่ครบถ้วน ทำให้รายงานตรวจไม่สมบูรณ์ มีผลให้การพิจารณารับรองมาตรฐาน ล่าช้า
4. งานระบบประกันคุณภาพมีรายละเอียดมาก เกี่ยวข้องกับทฤษฎี (มาตรฐานฯ แบบฟอร์มรายงาน ข้อมูลที่เป็นตัวเลข) ต้องทำความเข้าใจกับคนหลายฝ่าย ต้องปฏิบัติการ มี การติดตามผล มีผลการตรวจสอบย้อนกลับ ข้อมูลยุ่งเหยิงเกิดความคลาดเคลื่อนได้ง่าย
5. ปัญหาเกษตรกรชาวนาที่ไม่ผ่านการรับรอง เพราะ
 - ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนชาวนาได้ตามมติกลุ่ม
 - ผิดมาตรฐาน ข้อ 1 ครอบครองสารเคมี ใช้ต้นกล้าเคมี อนุญาตให้ผู้อื่นพักอาศัยพื้นที่การผลิตและผู้นั้นครอบครองเคมี อนุญาตให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่สมาชิกอินทรีย์มาเพาะกล้าในพื้นที่การรับรอง
 - ปิดบังพื้นที่การเกษตร (คูขนาน)

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจาก โครงการวิจัยฯ นี้ มีกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือการประกันคุณภาพ ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม ผู้ทำวิจัยได้ทราบถึงข้อจำกัดและกำลังดำเนินงานตามแผน ในคู่มือได้เพียงระยะเวลาสั้นๆเท่านั้น ที่มวิจัยมีความเห็นว่า กิจกรรมการทดลองใช้คู่มือฯ นั้นควรจะต้องนำมาทดลองใช้ ในสภาพที่สอดคล้องกับฤดูกาลที่มีการผลิตจริงของพืชแต่ละชนิด แต่ละพื้นที่ (ภูมิภาค) และควรที่จะต้องมีการปฏิบัติการทดลองใช้คู่มือนี้ประมาณ 3 รอบการผลิต ใน 3 พื้นที่ ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ที่มวิจัยจึงขออนุญาตทำ **การวิจัยเชิงปฏิบัติการ** นี้ต่อไป เพื่อทดลอง / ทดสอบความมีประสิทธิภาพและความน่าเชื่อถือของการ **ใช้คู่มือการประกันคุณภาพตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม** ที่ได้ออกแบบสร้างขึ้นมาแล้วนี้

ภาคผนวก

ปัจจัยการผลิตที่อนุญาตให้ใช้ในการผลิตเกษตรอินทรีย์เชิงคุณธรรม

ส่วนที่ 1 ปัจจัยการผลิตที่ใช้เป็นปุ๋ยและสารปรับปรุงดิน

รายการวัสดุ	รายละเอียด / ข้อกำหนด	สัญลักษณ์
กระดูกป่น	กระดูกสัตว์หรือกระดูกปลาบดละเอียด ให้ธาตุฟอสฟอรัส และธาตุไนโตรเจนแก่ดิน มีคุณสมบัติเป็นต่างเล็กน้อย ควรใช้ในปริมาณที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงความสมดุลของธาตุอาหารในดิน	!
กากน้ำตาลหรือโมลาส	ใช้ในการหมักทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ เพื่อเป็นอาหารของจุลินทรีย์	✓
กากเมล็ดพืช	กากที่เหลือจากการบีบน้ำมัน เช่น ถั่วลิสง ถั่วเหลือง เมล็ดสะเดา เมล็ดละหุ่ง ให้ธาตุไนโตรเจน ควรใช้สภาพที่ผ่านการหมักแล้ว ถ้าใช้ไม่ถูกต้องอาจทำให้พืชไหม้หรือเน่าตาย	!
แกลบ	ใช้เป็นวัสดุคลุมดิน ช่วยปรับปรุงดินเหนียวให้โปร่งขึ้น แต่ควรใช้ร่วมกับวัสดุอื่น เพราะมีธาตุอาหารน้อยมาก และเก็บความชื้นได้ไม่ดี ย่อยสลายช้า	!
ขี้เถ้าไม้ , ขี้เถ้าแกลบ	ใช้เป็นวัสดุปรับปรุงความเป็นกรดของดิน เป็นแหล่งของธาตุฟอสฟอรัสและโพแทสเซียม ไม่ควรใช้กับต้นกล้าของพืช	!
ขี้เลื่อย	เมื่อผสมกับดินปลูกจะช่วยทำให้ดินโปร่งขึ้น เก็บความชื้นได้มากขึ้น แต่ย่อยสลายช้า ควรนำไปหมักก่อนนำไปใช้	!
จุลินทรีย์	อนุญาตให้ใช้จุลินทรีย์ทุกชนิดกับปุ๋ยหมัก พืช เมล็ดพืช และดิน ยกเว้นจุลินทรีย์ที่ได้มาจากกระบวนการพันธุวิศวกรรม	✓
โดโลไมท์ (แร่ธาตุจากธรรมชาติ)	1. ใช้ปรับปรุงความเป็นกรดของดิน 2. อาจใช้เพื่อเสริมธาตุแมกนีเซียมที่มีราคาถูกแก่พืช การใช้เกินความจำเป็นอาจเป็นอันตรายต่อพืช	✓ !
ปุ๋ยจากถุงเห็ด	ขี้เลื่อยและเศษวัสดุเหลือทิ้งจากถุงเห็ดนางฟ้า นางรม ฯลฯ	✓
ปุ๋ยชีวภาพ	วัสดุที่มีเชื้อจุลินทรีย์ช่วยดูดซับและช่วยย่อยธาตุอาหารให้แก่พืช	✓
ปุ๋ยน้ำชีวภาพ	ได้จากการหมักเศษพืช เพื่อให้เกิดจุลินทรีย์โดยธรรมชาติ ใช้เป็นปุ๋ยฉีดพ่นหรือเติมลงในดินเพื่อให้พืชแข็งแรง	✓
ปุ๋ยไนโตรเจน	เช่น กระดูกป่น เลือดสัตว์แห้ง สาหร่ายสีน้ำเงินแกมสีเขียว	✓

(จากธรรมชาติ)	มูลไก่ กากถั่ว กากเมล็ดสะเดา ฯลฯ ควรใช้ในปริมาณที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงสมดุลของธาตุอาหารในดิน	
รายการวัสดุ	รายละเอียด / ข้อกำหนด	สัญลักษณ์
ปุ๋ยพืชสด	เช่น โสน ปอเทือง พืชตระกูลถั่วต่างๆ ฯลฯ	✓
ปุ๋ยโพแทสเซียม (จากธรรมชาติ)	ขี้เถ้าไม้ หินบด ฯลฯ	!
ปุ๋ยฟอสเฟต (จากธรรมชาติ)	กระดูกป่น สาทะเยล มูลไก่ มูลค่างควาย ขี้เถ้าไม้ กากเมล็ดพืช	!
ปุ๋ยมูลค่างควาย	เป็นแหล่งปุ๋ยฟอสเฟตที่สำคัญ มีคุณสมบัติเป็นต่างเล็กน้อย	!
ปุ๋ยมูลสัตว์	<ul style="list-style-type: none"> - ห้ามใช้มูลสัตว์ที่ยังไม่ผ่านการหมักเบื้องต้น ยกเว้นผ่านการอบด้วยความร้อนและควรอยู่ในสภาพที่แห้งดีแล้ว - ไม่ควรนำปุ๋ยตากแดดทิ้งไว้ เพราะจะสูญเสียธาตุไนโตรเจนโดยการระเหิด ควรเก็บไว้ในที่ร่ม และรองพื้นดินด้วยเศษไม้ใบหญ้าหรือฟางข้าว และถ้าโรยหินฟอสเฟตบดลงไปด้วย จะช่วยเพิ่มธาตุอาหารมากขึ้น - ใส่ปุ๋ยขณะที่ดินมีความชื้นพอเหมาะ 	!
ปุ๋ยหมัก	การหมักปุ๋ยช่วยแก้ปัญหาวัชพืชที่ติดมากับมูลสัตว์ได้ อนุญาตให้ใช้เมื่อมีส่วนประกอบเป็นวัสดุตามที่ระบุอยู่ในภาคผนวกนี้	✓
ปุ๋ยหมักจากกองเห็ดฟาง	อนุญาตให้ใช้จากกองที่ใช้ฟางที่มาจากนาที่ใช้ปุ๋ยเคมี	✓
ปูนมาร์ล, หินปูนบด	ใช้เพื่อปรับปรุงความเป็นกรดต่างของดิน ควรใช้ในรูปแบบละเอียดแล้ว ห้ามใช้ปูนเผาเป็นสารปรับปรุงดิน เนื่องจากออกฤทธิ์รุนแรง	✓
พืชหมุนเวียน	ควรปลูกพืชหมุนเวียนต่างตระกูลกัน เพราะระดับรากต่างกัน การหมุนเวียนของธาตุอาหารในดินจะสมบูรณ์ขึ้น การใช้ธาตุอาหารของพืชชนิดต่างๆ จากน้อยไปมาก ดังนี้ พืชตระกูลถั่ว พืชกินหัว พืชกินใบ พืชกินผล ธัญพืช	✓
ฟางข้าวและวัสดุคลุมดิน (จากธรรมชาติ)	เช่น หญ้าแห้ง ใบไม้แห้ง เพื่อลดการระเหยน้ำจากหน้าดิน ลดความรุนแรงของน้ำฝน ลดการชะล้างหน้าดิน ควบคุมวัชพืช ปรับอุณหภูมิของดินให้เหมาะสม	✓
โรซิเปียม	เป็นเชื้อแบคทีเรียที่ใช้คลุกเมล็ดพืชตระกูลถั่วก่อนปลูก และพืชช่วยให้เมล็ดเกาะเชื้อได้ดีขึ้น สามารถใช้สารละลาย	✓

	น้ำตาลเข้มข้น 80 % หรือสารละลายนมผงแช่เมล็ดก่อน คลุกได้	
วัสดุปรับปรุงดิน	วัสดุจากธรรมชาติที่ใส่ลงไปดินแล้วจะช่วยปรับปรุงสภาพ กายภาพ / เคมี / ชีวะของดิน ให้ดีขึ้น ได้แก่ เศษไม้ ขี้เสื่อ แกลบ ชั่งข้าวโพด เปลือกถั่ว ฯลฯ	✓
รายการวัสดุ	รายละเอียด / ข้อกำหนด	สัญลักษณ์
เศษพืช ผักและวัสดุ การเกษตร	ใช้ทำปุ๋ยหมัก	✓
หอยเชอร์รี่	ใช้หมักทำเป็นปุ๋ยน้ำชีวภาพ	✓
หินฟอสเฟต	ใช้เป็นแหล่งแร่ธาตุฟอสเฟต (P) ละลายน้ำได้ยาก ปลดปล่อย ธาตุอาหารอย่างช้าๆ จึงควรบดละเอียดและคลุกเคล้าให้เข้า กับดินอย่างดี	!
หินแกรไฟต์	ใช้เป็นแหล่งแร่ธาตุโพแทสเซียม (K)	!
แทนแดง	มีธาตุไนโตรเจนสูง ย่อยสลายได้เร็ว 80 % ของธาตุอาหารใน แทนแดงจะปลดปล่อยออกมา หลังจากไถกลบได้ 2 เดือน	✓

**ส่วนที่ 2 ผลิตภัณฑ์และวิธีการที่อนุญาตให้ใช้ในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช/โรคพืช/วัชพืช และสาร
เร่งการเจริญเติบโต**

รายการวัสดุ	รายละเอียด / ข้อกำหนด	สัญลักษณ์
ดาวเรือง	ควรปลูกไว้โน้ไว้เพื่อเป็นที่ยู้อาศัยของแมลงที่เป็นประโยชน์ และช่วยป้องกันไล่เดือนฝอยศัตรูพืชในดิน	✓
ตัวห้ำ ตัวเบียน	เป็นการควบคุมโดยชีววิธี ใช้ปล่อยเพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืช	!
น้ำมะพร้าว	ใช้เป็นฮอร์โมนจากธรรมชาติ	✓
น้ำส้มสายชู	ใช้ฉีดพ่นป้องกันกำจัดโรคและแมลงโดยเจือจางก่อนใช้	✓
พืชคลุมดิน	ควรปลูกพืชตระกูลถั่ว เพื่อช่วยกำจัดวัชพืช ป้องกันการชะ ล้างหน้าดินและรักษาความชื้นของดิน	✓
พืชหมุนเวียน	ช่วยลดการแพร่กระจายของศัตรูพืช	✓
พืชไล่แมลง	เช่น ตะไคร้หอม	✓
วัสดุคลุมดิน	ให้ใช้วัสดุคลุมดินจากธรรมชาติ เช่น หญ้าแห้ง ใบไม้แห้ง ฟางข้าว ปุ๋ยหมัก ควบคุมวัชพืช	✓
สะเดา	ใช้ป้องกันกำจัดแมลงและหนอนศัตรูพืช	✓
เอทิลแอลกอฮอล์, เหล้าขาว	ใช้ฉีดพ่นกำจัดแมลง	✓

ส่วนที่ 3 ผลลัพธ์และวิธีการที่อนุญาตให้ใช้ในการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูและสัตว์ในโรงเก็บ

รายการวัสดุ	รายละเอียด / ข้อกำหนด	สัญลักษณ์
ซีเมนต์	ใช้ล่อแมลงไม่ให้นำมาบด	✓
น้ำมันเครื่องใช้แล้ว	ใช้ร่วมกับกับดักไฟล่อแมลง ดักแมลงที่มาเล่นไฟ	✓
น้ำมันพืช	ใช้คลุกเมล็ดเพื่อป้องกันแมลงทำลาย	✓

หมายเหตุ : ความหมายของสัญลักษณ์ ✓ ให้ใช้ได้ ! ให้ใช้อย่างระมัดระวัง